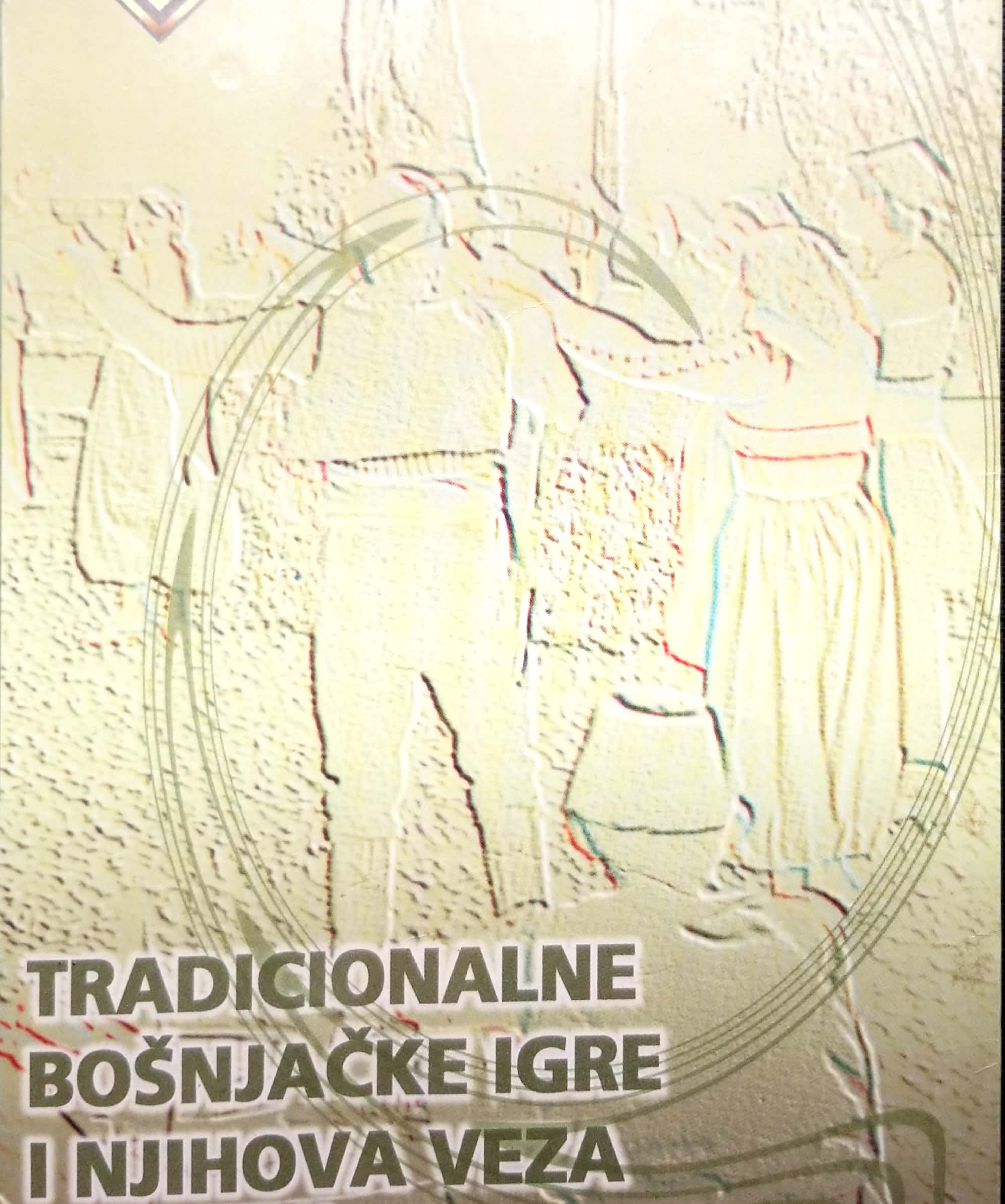
Hajrudin Hadžić Hadžija

TRADICIONALNE BOŠNJAČKE IGRE I NJIHOVA VEZA SA OBIČAJIMA

Rođen je 27. februara 1927. godine u radničkoj obitelji u Bosanskom Brodu. Nakon osnovne škole završava strojobravarski zanat u Željezničkoj ložionici u Sarajevu. U toku Drugog svjetskog rata, kao omladinac, aktivno je sudjelovao u pružanju otpora okupatorima ovog područja. Veoma rano se uključio i u rad muzičko-folklornih sekcija i kulturno-umjetničkih društava.

"... Ali, prije nego što će se potpuno posvetiti radu na istraživanju i prezentiranju tradicionalnih folklornih igara, Hadžić će i svoje potencijale i senzibilitet usmjeriti na drugu stranu. 1946. godine osniva se Sarajevska opera i balet. U ovoj će kući Hadžić Hajrudin, kao jedan od prvih igrača baleta volonterski plesati godinu i po dana...

1951. godina, svakako, predstavlja prekretnicu u njegovom životu. Te godine zasniva profesionalni radni odnos u Sarajevskom pozorištu, gdje će i završiti osam razreda baletskog studija. Istovremeno, u ŽKUD "Vaso Miskin Crni" započinje njegov koreografski rad u pionirskoj i seniorskoj sekciji folklornog ansambla. Godine koje nakon toga slijede biće ispunjene ne samo radom na mnogim koreografijama, nego i istraživanjem i bilježenjem tradicionalnih narodnih igara na prostorima Bosne i Hercegovine...

Najveći broj prikupljenih igara postavio je kao koreograf mnogih kulturno-umjetničkih društava...

Nemirna priroda Hajrudinova nije mu dozvolila da se usmjeri samo u jednom pravcu. Filmovi "Hanka", "Bitka na Neretvi", "Ljubav i bijes" i "Derviš i smrt", pripreme mnogih folklornih grupa za nastupe na smotrama folklora..."

(Dr. Vinko Krajtmajer)

Hadžić Hajrudin Hadžija

TRADICIONALNE BOŠNJAČKE IGRE I NJIHOVA VEZA SA OBIČAJIMA

Sarajevo, septembar 1999.

IZDAVAČ: bosanski kulturni centar • sarajevo

ZA IZDAVAČA: Abdurahman ČOLIĆ, prof.

UREDNICI: Prof. dr. Jusuf ŽIGA
Prof. dr. Safet HALILOVIĆ

RECENZENTI: Dr. Đenana BUTUROVIĆ
Mr. Aiša SOFTIĆ - ALIČIĆ

LEKTOR: Mr. Aiša SOFTIĆ - ALIČIĆ

KOMPJUTERSKA OPREMA NOTNIH ZAPISA: Admir DŽULANDŽIĆ

LIKOVNO GRAFIČKA OPREMA I DTP: Srđan ĐUKIĆ i Branko R. ILIĆ

FOTOLITI: Studio JORDAN

ŠTAMPA: BKC

TIRAŽ: 1.000

Sarajevo, septembar 1999. godine

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

793 . 31 (497 . 6=163 . 43*)
398 . 8 (497 . 6)

HADŽIĆ, Hajrudin - Hadžija, 1927—
Tradicionalne bošnjačke igre i njihova veza sa običajima / Hajrudin Hadžić - Hadžija. — Sarajevo : Bosanski kulturni centar, 1999. — 250 str. : ilustr. , note ; 24 cm

Pogovor / Vinko Krajtmajer : str. 247-249 . —
Bibliografske i druge bilješke uz tekst

ISBN 9958-700-09-3

COBISS/BIH-ID 6873094

Mišljenjem Federalnog Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Federacije Bosne i Hercegovine broj 02-15-4126/99 od 24.08.1999. godine, knjiga "Tradicionalne bošnjačke igre i njihova veza sa običajima" autora Hajrudina Hadžića Hadžije oslobođena je plaćanja poreza na promet proizvoda i usluga.

ISBN 9958-700-09-3

9 789958 700095

PRILOG RAZUMIJEVANJU IGRE

Ima igara koje vijekovima traju i prenose se s generacije na generaciju. Smjenjivala su se i nestajala carstva, a one ostajale kao svjedok i izraz vremena, sa istim, ili gotovo istim pravilima.

"Igra kao oblik kulture - pisao je Huizinga - začas poprima stalan lik. Pošto se već jednom odigrala, ona u sjećanju ostaje kao duhovna tvorevina ili duhovno blago, biva predajom i može se ponoviti u svakom času, pa bilo to nakon duže stanke ili odmah nakon završetka."[1)]

Malo je tekovina kulture u kojima se tako i toliko osjeća "prisustvo" vijekova, ocrtava temperament i duh jednog naroda - kao što je to slučaj sa igrama. U igri čovjek se vraća sopstvenoj duševnoj davnini. Taj boravak u njoj donosi mu neko naročito uživanje, prijatnost i osjećaj oslobođenja od svakovrsnih tjeskoba življenja, te odvojenosti od onog prvobitnog, najdubljeg temperamenta.[2)]

I kao što nam tonovi, vibracije, ritmika, pauze i ostali elementi jednog melosa neposredno izražavaju određeni životni puls, ono najdublje vibriranje života jednog naroda, čini se da to, u velikoj mjeri, nalazimo i kod igara. Naravno, riječ je o tradicionalnim igrama, koje su lišene bilo kakve prisile, materijalne pohote, zadovoljavanja egzistencijalnih životnih potreba i slično, igrama koje predstavljaju slobodan čin i izviru iz zadovoljstva i mašte. Prava igra je samo onda ukoliko je ispunjena ritmom i harmonijom. Napetost, koja je manje-više prisutna u svakoj vrsti igara, iskušava sposobnosti takmičara, kako na fizičkom planu, gdje treba da dođu do izražaja njegova tjelesna snaga, izdržljivost, vještina, odvažnost, postojanost, tako i na psihičkom, jer se takmičar, ma koliko žarko želio pobjedu, mora pokoravati dopuštenim granicama i pravilima igre. Onog momenta kad ostane bez ritma i harmonije, kad prestane biti slobodna i

1) John Huizinga: "Homo ludens", Matica hrvatska. Zgb., 1970. god., str. 20.

2) Pogledati: V. Dvorniković: "Karakterologija Jugoslovena", "Kosmos". Bgd., 1939. god., str. 352.

izdvojena aktivnost, ostane bez svojstava neizvjesnosti i poštivanja pravila igre, odnosno fiktivnosti koja je nužna u pojedinim vrstama igara - igra prestaje biti pravom igrom. Igra ne trpi haos i podvalu.
Šta sve spada u domen igre, dokle sežu njene granice, doista nije lahko odrediti, kao što nije lahko definirati ni sam pojam igre.
Već je istaknuto da su igre veoma složene, te da je teško odrediti granice do kojih one sežu, odnosno iznaći odgovarajuće kriterije na osnovu kojih bi se izvršila njihova klasifikacija. Raže Kajoa, veliki poznavalac i začetnik socijologije igara, predložio je podjelu u četiri glavne kategorije, "zavisno od toga da li u posmatranim igrama preovlađuje takmičenje, odnosno slučaj, pretvaranje ili zanos. Ja ih - ističe Kajoa - respektivno zovem Agon, Alea, Mimicry i Ilinix".[3]
Prema ovom autoru, karakteristika agonalnih igara sastoji se u rivalstvu koje se odnosi na jednu od osobina, kao što su: brzina, izdržljivost, snaga, vještina, pamćenje i slično, što zavisi od konkretne igračke discipline. Glavna motivacija za ovu vrstu igara je u želji svakog konkurenta da pokaže i dokaže, te da za to dobije i javno priznanje, da je najbolji u određenoj takmičarskoj disciplini.
Igre na sreću (alea), opet, počivaju na sasvim suprotnim principima. Ovdje igrač ima potpuno pasivnu ulogu. Snaga njegovih mišića inteligencija, vještina i ostala pozitivna svojstva ne dolaze uopće do izražaja. Ishod igre ne zavisi od igrača, zapravo tu i ne susrećemo dobitak u igri sa protivnikom, nego u igri sa "sudbinom". Sve je prepušteno nekoj čarobnoj ruci koja će iz bubnja izvući ime najsretnijeg, ili kazaljci koja će se zaustaviti na nekom broju u određenom automatu, a taj broj je, opet, nekog srećnika, itd. Igrače jedino razlikuje ulog.
Međutim, igra ne mora da se sastoji samo u razvijanju određene aktivnosti (takmičenju), ili, pak, pokoravanju sudbini, nego i u tome, kako to ističe R. Kajoa - "da lično postanemo neka izmišljena ličnost i da se shodno tome i ponašamo."[4]
Ovdje subjekt izigrava sebe i druge, igra da bi, ne samo on, nego i drugi povjerovali da on nije to što jeste, nego nešto drugo." "On zaboravlja, prerušava, privremeno odbacuje svoju ličnost da bi oponašao nekog drugog."[5] Ovo su igre pretvaranja (mimicry).

---

3) R. Kajoa: "Igre i ljudi", Nolit. Bgd., 1965., str. 42.
4) Isto, str. 50.
5) Isto, str. 50.

Ima igara čiji je glavni cilj da izazovu vrtoglavicu, da u određenom momentu poremete stabilnost percepcije, odnosno da prisebnost i razum dovedu u poziciju jedne ugodne pometnje, da izazovu neku vrstu grča i zanosa, koji jedinku (učesnika u igri) u tom momentu isključuju iz stvarnosti. Svi smo često imali priliku vidjeti kako se dijete brzo okreće oko sebe, da bi zatim dospjelo u stanje zanosa iz koga se njegov organizam s mukom vraća u normalnu ravnotežu, a svijest ponovo zadobija za trenutak izgubljenu jasnoću. Naravno, treba istaći da to dijete čini sa zadovoljstvom i uživanjem. Ovo su igre zanosa (ilinks).

Koliko god da respektujemo tipologiju igara, koju je sačinio R. Kajoa i pogotovo uvjerljivost njihovih opisa, čini se da je ipak jedan važan segment ljudskog aktiviteta ove vrste, najblaže rečeno, zanemaren.

Riječ je o igrama folklornog karaktera kroz koje, možda na najpuniji i najfiniji način, dolazi do izražaja karakterologija ljudi određenog podneblja. Naime, u virtuoznosti pokreta, praćenog najčešće zvukom nekog muzičkog instrumenta, a nerijetko i pjesmom u ritmu, potom u šarolikosti nošnje, specifičnoj ambijentalnosti i sl., iskazuje se potreba, odnosno želja vezivanja za etničku karakterologiju predaka. Muzičko-folklorne vibracije, zapravo, na najfiniji način svjedoče o ljudima kroz vrijeme i prostor. To je ono permanentno samoprepoznavanje i samoprizivanje u povijesnom trajanju čovjeka, njegovog duhovno-kulturnog pulsiranja.

U knjizi koja je pred čitaocima, autor Hadžić Hajrudin - Hadžija opisuje igre i običaje u Bosni i Hercegovini. Autor se posebno zadržava na fizionomiji igara i običaja Bošnjačkog naroda, počevši od prezentiranja gradskih i seoskih igara, preko opisa hodavki, kolanja, do svatovskih običaja i svadbenih pjesama. Uz to, opisane su i tradicionalne bošnjačke narodne nošnje.

Pored biografskih podataka i dragocjenog tumača znakova, ova knjiga sadrži i priloge gospođe Ljiljane Baljkašić-Hadžidedić i gospođe Aiše Aličić-Softić, koje govore o bošnjačko-muslimanskoj gradskoj i seoskoj nošnji u BiH, odnosno o svadbenim običajima muslimanskog življa u Sarajevu, te prilog Miroslave Fulanović-Šošić o instrumentima i instrumentalnim sastavima u narodnim igrama.

Ovom knjigom, nadamo se, ne samo da će biti otrgnut od zaborava značajni segment bošnjačke i bosanske kulturne baštine, nego i potaknuti

svi oni koji bi mogli doprinijeti reafirmiranju autentičnih narodnih igara i običaja ovog podneblja. Samo oni narodi koji ne drže do sebe, ne drže ni do svoje duhovno-kulturne baštine.
Apostrofirana i slične premise, opredijelile su *Bosanski kulturni centar - Sarajevo*, kao izdavača, da objavi ovaj rukopis.

Dr. Jusuf ŽIGA

NEKOLIKO NAPOMENA U VEZI S BOŠNJAČKIM NARODNIM IGRAMA

Cilj ovog rada jeste predstavljanje tradicionalnih bošnjačkih narodnih igara i njihova veza sa običajima, a ne detaljnije bavljenje historijatom igara u BiH.

Nesumnjiv uticaj na narodne igre u BiH imao je jedan od najkrupnijih događaja u njenoj povijesti - dolazak Osmanlija i masovno prihvatanje islama od strane bosanskog stanovništva. Osmanska uprava nad Bosnom trajala je dugo, od polovine 15. pa sve do kraja 19. stoljeća, što se moralo odraziti kako na političkom, društvenom tako i na polju tradicije, pa i one igračke.

Igre i pjesme Bošnjaka muslimana u Bosni i Hercegovini odnose se na mnoge sfere društvenog života. Pjesme uz igre su uglavnom bile ljubavne i obredne, među kojima su bile posebno lijepe i karakteristične pjesme koje su pratile svadbu i pojedine dijelove njenog ceremonijala. Tako sam o kolanju sa pjevanjem zabilježio i pjesmu "jesi l' išla Fato u šeher Saraj'vo". Zabilježio sam je u selu Careve Vode kod Pala, nadomak Sarajeva. Djevojke su prvo kolale i pjevale bez muzičke pratnje, a po pojavi sazlija pjevalo se i kolalo uz saz.

Jesi l' išla Fato u šeher Saraj'vo
Jesi l' vidla Fato šeherske dilbere,
Kako lijepo hode, kako đuzel nose,
čašu u rukama kao u Paljana,
fesić nad očima ko u Visočana,
kišobran u ruci ko u Varešana.

Pjesma je nastala u vrijeme kad se trgovalo u mjestima koja se spominju u ovoj pjesmi.

U povijesti bošnjačke porodice, kako one u urbanim tako i one u ruralnim sredinama, bila je dugo vremena karakteristična odvojenost mladeži po polovima. Tako su nastale pjesme i igre u zatvorenim prostorima prelijepih bošnjačkih avlija. Djevojke su se zabavljale, između ostalog i na taj način što su skrivene od momačkih pogleda kolale u krug. Kroz pjesmu i igru one su izražavale svoja najskrivenija osjećanja. Promjene koje su nastale u muslimanskoj porodici najprije dolaskom austrougarske vladavine i naročito nakon I svjetskog rata, odrazile su se na ukupne odnose u bošnjačkoj porodici, a posebno na odnose između mladih različitog pola. U urbanim sredinama tek nakon I svjetskog rata mlade djevojke su se pojavljivale češće na zabavama čiji sadržaji su vezani za različite vrste igara. Po tradiciji bošnjaka muslimana momci nisu smjeli igrati zajedno sa djevojkama, tako da su igrali odvojeno u (muškom kolu), a djevojke u svom kolu u kojem bi jedna od starijih žena obavezno bila određena za čuvaricu kola i štapom tjerala momke koji bi se htjeli kolu priključiti.
Najveće promjene muslimanska porodica doživljava nakon II svjetskog rata i tek tada dolazi do slobodnog druženja mladića i djevojaka, kada i u kolu oni počinju da igraju zajedno. Djevojke nisu dozvoljavale da ih momak uhvati za ruku, nego za maramicu (jagluk). Ta se tradicija i danas održala po selima. U seoskim sredinama, mladići i djevojke su se najviše sastajali u ljetnim danima na teferičima, vašarima ili svadbama. Bila su određena mjesta za teferič u prirodi na proplancima neke od planina. Povodi za održavanje teferiča bili su različiti, a priređivani su obično u toplim proljetnim i ljetnim mjesecima, na Jurjevo (Đurđevdan) i na Alićun (Ilindan), uz bajrame i mevlude, a u pedesetogodišnjem socijalističkom periodu uz praznike koji su se označavali državnim kao što je 1. maj, pa se tad, u mnogim mjestima, odlazilo na tzv. prvomajski uranak. U ruralnim planinskim sredinama prilikom spomenutih praznovanja pekli su se janjci, pa čak i volovi na ražnju po tri dana. Iz svih okolnih sela koji gravitiraju tom području, pa i dalje, dolazilo se pješice po tri, četiri sata hoda. Tu bi se veselilo, igralo i pjevalo, sklapala poznanstva. Na tim proplancima su postavljane tezge na kojima su se prodavali razni predmeti, kao na vašarima. Momci bi poveli djevojke i kupovali im sitnice za uspomenu. Obavezan pratilac ovih veselja bile su narodne igre. Postoji više tipova igara koje su bile vezane uz razne prilike, kao što su svadbe, sijela i veći skupovi. Naročito se igralo kao, uostalom i danas, na

svadbama i drugim porodičnim svečanostima. U nekim mjestima u Bosni i Hercegovini običaj je da mlada stoji u jednom dijelu sobe dok oko nje djevojke kolaju i pjevaju svadbenu pjesmu kako bi uveličale veselje, dok bi momci sa mladoženjom u avliji poveli kolo. Na svadbi se obavezno igralo kolo "Oj curice dina ti", koje je rasprostranjeno po cijeloj Bosni i Hercegovini.

Od narodnih običaja koji su bili praćeni kolom izdvojio bih običaj "Komušanje kukuruza". Ovaj običaj spada u tzv. zajedničke poslove i po nekim svojim elementima sličan je običaju mobe, koje su se upražnjavale u krupnijim godišnjim poslovima (npr. žetva) ili najčešće pri gradnji kuće. Pri komušanju kukuruza domaćin bi pozvao komšije kao ispomoć na komušanje kukuruza (čišćenje kukuruza). Oni koji bi se odazivali pozivu posjedali bi u avliji oko gomile kukuruza i počeli sa komušanjem, a domaćin bi na vatru pristavio veliki lonac u kojem bi se kuhao mladi kukuruz, koji bi se poslije dijelio i jeo. Za vrijeme komušanja bi se pjevalo i šalilo na račun momaka ili djevojaka, a po završenom poslu do kasno u noć, u avliji koja je bila osvjetljena fenjerima ili gasnom lampom igralo se kolo zvano "Uz kukuruze".

Istražujući po terenu igre, pjesme i običaje našeg naroda, sakupio sam oko 80 igara sa područja Srednje, Istočne, Zapadne, Sjeveroistočne Bosne, Posavine i Podrinja. Putujući po selima, došao sam i do sela Krševac, u okolini Kaknja. Tu sam zabilježio igre uz dvojnice, šargije, frulu, kao i uz usnu harmoniku, uz koju su svirale djevojke. Slušajući djevojke i momke kako pjevaju, iznenadilo me je što pjevaju iste kajde (melodije) kao i u Kraljevoj Sutjesci. Seoski kazivač Hasan Kovač mi je rekao da su te melodije naslijedili od svojih pradjedova, ali da se tekstovi pjesama razlikuju. Duboki zajednički korijeni potvrđuju se na različitim planovima, pa tako, kako vidimo, i na planu igre, narodnih nošnji, itd. Specifičnost bošnjačkih igara i uticaj orijenta koji je do nas dopro preko Osmanlija je veliki, naročito u gradskim sredinama. Otuda se gradske igre, koje imaju vidnu primjesu orijenta razlikuju po stilu igranja i muzici u odnosu na seoske. U gradu su postojala mjesta gdje su se momci i djevojke sastajali, igrali i pjevali. Od kazivača Salke Gutića, rođenog 1910. godine u Sarajevu, saznao sam kako su se za vrijeme Austro-ugarske mladi sastajali na Vratniku i tamo igrali i pjevali balade iz starih vremena uz svirku sazlija po kojima je Vratnik bio čuven. Od njega sam

saznao i za igru zvanu "Karađoz", koja je po svom stilu veoma karakteristična. Karađoz u prijevodu znači lutkar, i kada vidite momke kako igraju ovu igru imate utisak da gledate lutke u pokretu. Igra simbolizuje naš običaj da prijatelji, kada se sretnu na ulici, prvo pokretom desne ruke prema srcu izraze jedan drugom poštovanje, pa tek se onda rukuju i pitaju za zdravlje.

Kod djevojaka su karakteristične igre laganih pokreta, ruku i lepršavih pokreta oko sebe. Djevojke su obučene u bogate nošnje vezene zlatnom niti (posebno su bogato i lijepo ukrašene anterije), a na glavi su im kapice zvane kalkan ukrašene dukatima i biserom. To je naslijeđena gradska djevojačka nošnja koju pokušavamo spasiti od zaborava i zadržati u igračkoj tradiciji našeg naroda.

Šarolikost i bogatstvo zlatoveza su odlike naših nošnji naročito s kraja XIX i početka XX vijeka. Djevojke su nosile raznobojne šamije sa kerama, cvjetovima i drugim ukrasima. Niz leđa su puštale duge pletenice koje su ukrašavale svilenim kitama sa dukatima. Taj nakit se tresao u kolu. Na glavi su nosile fesić i na njemu čatkiju (mahramu) sa svilenim kiticama, a one djevojke koje su imale dukate, stavljale su tepeluke koji su se jasno vidjeli na gornjem dijelu čela. Umjetnost izrade je sačuvana do današnjih dana i predstavlja dio bogate kulturne baštine Bošnjaka.

Bošnjačke muslimanske igre, koje sam sakupio tokom dugogodišnjeg rada na terenu, ostale su iste onakve kakve su bile u stara vremena. Kao muzička pratnja bošnjačkih igara javljaju se saz, velika tambura (polusaz), šargija, usna harmonika, te ostali žičani instrumenti. Kroz opise igara, kolanja i hođavki, te opis svadbenog ceremonijala i svadbenih pjesama, pokušao sam predstaviti dio bogate bošnjačke narodne tradicije i tako je spasiti od zaborava.

Knjiga je rezultat višegodišnjeg istraživačkog terenskog rada širom Bosne i Hercegovine. Ovaj rad se ne bi mogao privesti kraju bez stručne pomoći. Zhvalan sam: Dr. Vinku Krajtmajeru za stručnu pomoć notnih zapisa, Mirsadu Sijerčiću, Spasi Beraku, Miroslavu Boškoviću, Hamdiji Pejkoviću i dr. za transkripcije i ostalu stručnu pomoć.

Posebno sam zahvalan Bosanskom kulturnom centru Sarajevo za izraženu spremnost publikovanja ove knjige.

Hadžić Hajrudin Hadžija

HODAVKE

HODAVKE

AH, ŠTO KUNAŠ, KUNO BONA

Zapisala: Jelena Dopuđa,
Sarajevo

- Bosanska djevojačka svadbena igra iz Sarajeva i šire okoline.
- Izvodi se na svadbama.
- Poredak za igru: solistica koja igra *Kunu* stoji na jednoj, a djevojke na drugoj strani u nizu uspramse.
- Pravac kretanja naprijed, zastoj, nazad, zastoj.
- Držanje ruku - ispod laktova.
- Izvodi se uz pjesmu i svirku.

OBRAZAC IGRE

- 5 običnih koraka naprijed, prema *Kuni* desnom, lijevom, desnom, lijevom, desnom nogom, lijeva se priključi do desne noge (težina tijela na obje noge), djevojke pjevaju.
- Kraći zastoj.

- 5 običnih koraka nazad (leđima) desnom, lijevom, desnom, lijevom, desnom nogom, lijeva se priključi do desne noge (težina tijela na obje noge).
- Djevojke stoje i pjevaju.

Dok djevojke igraju: *Kuna* stoji snuždena, žalosna.

Kuna 5 običnih koraka naprijed prema djevojkama koje stoje, desnom, lijevom, desnom, lijevom, desnom nogom, lijeva se priključi do desne noge (težina tijela na obje noge), *Kuna* pjeva

- Kraći zastoj.
- 5 običnih koraka nazad (leđima).
- Stoji i pjeva.

Dok *Kuna* hoda i pjeva, ona izražava zabrinutost sa pokretima ruku šireći ih u stranu i prema prsima, jer od nje traže mnogo ruha.

Igra i pjesma ima šaljivu crtu, jer se djevojke kroz pjesmu šale na njen račun. (Skica 1).

- Tekst prvog napjeva:

Djevojke:

Ah što kunaš kuno bona
a što kunaš kuno naša,
uh jadna ne bila

- Tekst drugog napjeva:

Kako neću seke moje (Kuna)
isprošena seke drage,
uh jadna žalosna

- Ostali tekst:

D: *Kol'ko ruha kuno bona*
K: *Devet sanduk' seke drage*
D: *Išta manje kuno bona*
K: *Osam sanduk' seke moje*

Dijalog se nastavlja *Kuna* smanjuje broj sanduka ruha i na kraju kaže jedan sanduk, onda jedan jagluk, na šta je djevojke pitaju:

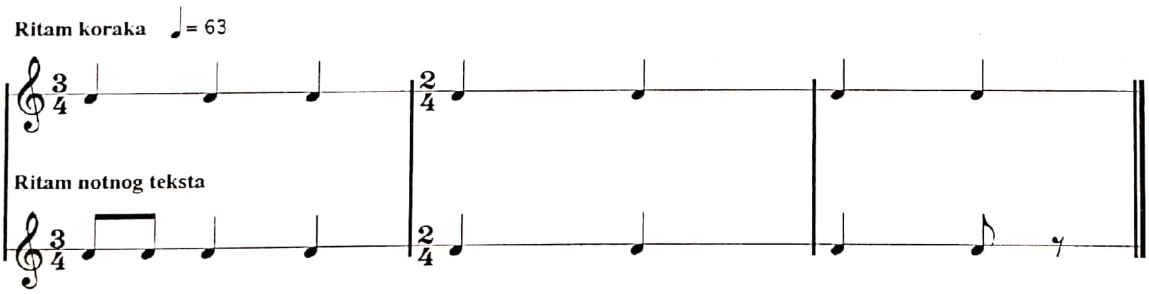
D: *Kome ćeš ga kuno bona*
K: *Svekru ću ga i svekrvi*
D: *Šta ćeš dragom, kuno bona*
K: *Samu sebe, seke moje.*

Nakon toga djevojke se smiju, pokazujući da je to bila šala.

NAPOMENA: Cijela pjesma bi bila previše duga. Ona se može skratiti kad je u pitanju splet igara.

ANALIZA KORAKA

- Takt: 3+2/4
- Tempo: Lagano

- PRVI DIO -

I Takt: A što - Na prvu dobu korak desnom nogom naprijed, uspramse u nizu.

Ku - Na drugu dobu korak lijevom nogom naprijed, uspramse u nizu.

Naš - Na teću dobu korak desnom nogom naprijed, uspramse u nizu.

II Takt: Ku - Na prvu dobu korak lijevom nogom naprijed, uspramse u nizu.

No - Na drugu dobu kroak desnom nogom naprijed, uspramse u nizu.

III	Takt:	Bo	- Na prvu dobu lijeva noga se priključi do desne u mjestu.
		Na	- Na drugu dobu oslonac na obje noge, u mjestu stoje.
IV	Takt:	Ah što	- Na prvu dobu korak desnom nogom nazad (leđima) uspramse u nizu.
		Ku	- Na drugu dobu korak lijevom nogom nazad (leđima) uspramse u nizu.
		Naš	- Na treću dobu korak desnom nogom nazad (leđima) uspramse u nizu.
V	Takt:	Ku u	- Na prvu dobu korak lijevom nogom nazad (leđima) uspramse u nizu.
		No	- Na drugu dobu korak desnom nogom nazad (leđima) uspramse u nizu.
VI	Takt:	Na	- Na prvu dobu lijeva noga se priključi do desne u mjestu.
		Ša	- Na drugu dobu oslonac na obje noge, u mjestu stoje.
VII	Takt:	Uh	- Na prvu i drugu dobu stoje i pjevaju.
		Jadna	-
VIII	Takt:	Ne	- Isto kao VII Takt: stoje i pjevaju.
		Bi	-
IX	Takt:	La	- Isto kao VII Takt: stoje i pjevaju.

- DRUGI DIO -

- Drugi dio isto kao prvi dio samo što djevojke stoje i šute, dok djevojka koja igra *Kunu* pjeva i igra.

  Ovo predstavlja jednu igračku cjelinu. Svi ostali tekstovi se igraju i pjevaju na isti način naizmjenično sa *Kunom*.

VEZAK VEZLA ADEM KADA

(Hodavka uspramse)

Snimio: Hadžić Hajrudin, Sarajevo

- Djevojačka bošnjačka gradska igra iz Sarajeva.
- Izvodi se na sijelima i svadbama.
- Igra se uspramse, (linije) dvije grupe djevojaka okrenute jedna prema drugoj.
- Pravac kretanja naprijed, u mjestu i nazad.
- Držanje ispod ruku.
- Izvodi se uz pjesmu i svirku.

OBRAZAC IGRE

- 3 koraka naprijed desnom, lijevom, desnom nogom, lijeva se priključi do desne noge, oslonac na obje noge.
- U mjestu stoje i pjevaju.
- 3 koraka nazad leđima, desnom, lijevom, desnom nogom, lijeva se priključi do desne noge, oslonac na obje noge.
- U mjestu stoje i pjevaju.

- Tekst pjesme

Prvi napjev, prva grupa:

Vezak vezla Adem Kada
mlada nevjesta,
na čardaku, na visoku
demir pendežru.

Drugi napjev, druga grupa:

Sav je đerđef pokapala
gorkim suzama,
njoj dolazi mlad Omere
mladi djevere.

Treći napjev, prva grupa:

Šta je tebi, Adem Kado,
mlada nevjesto,
i do sad si vezak vezla
nisi plakala.

Četvrti napjev, druga grupa:

Prođi me se mlad Omere,
mladi djevere,
tvoja majka, dobra žena,
o zlu govori.

Peti napjev, obje grupe:

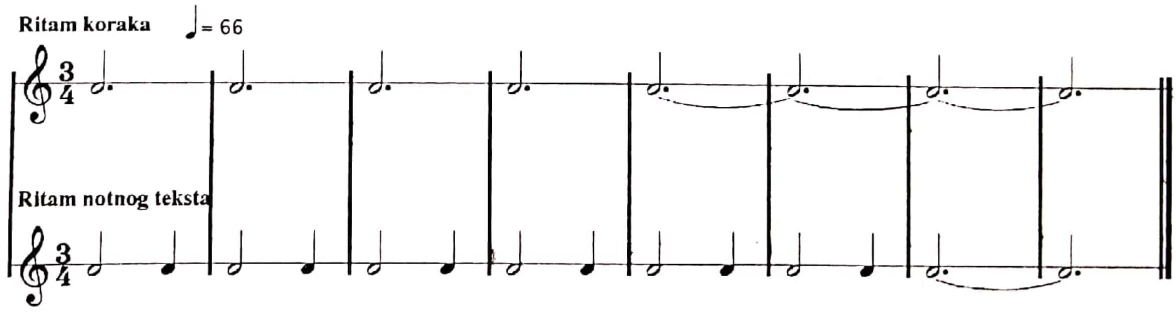
Da ja ljubim mlad Omera,
mladog djevera,
zato plače Adem Kada
mlada nevjesta.

Prva grupa djevojaka povede hodavku, uspramse, dok druga stoji i pjeva poslije prvog napjeva.
Druga grupa povede hodavku uspramse, a prva grupa stoji i pjeva i tako naizmjenično dok pjesma traje, izuzev petog napjeva kada obje grupe zajedno igraju uspramse jedna prema drugoj i pjevaju.
Inače, kroz cijelu pjesmu obje grupe zajedno pjevaju. (Skica 2).

ANALIZA KORAKA

Takt:3/4

Tempo: Lagano

I Takt: Ve zak - Na prvu, drugu i treću dobu, desnom nogom naprijed okrenuti se uspramse prema drugoj grupi djevojaka koje stoje i pjevaju.

II Takt: Ve zla - Na prvu, drugu i treću dobu, lijevom nogom produžimo naprijed prema djevojkama koje stoje.

III	Takt:	A dem	- Na prvu, drugu i treću dobu desnom nogom naprijed prema djevojkama koje stoje.
IV	Takt:	Ka da	- Na prvu, drugu i teću dobu lijeva noga se priključi do desne noge, težina na obje noge.
V	Takt:	Mla da	- Stoje i pjevaju.
VI	Takt:	Ne vje -	- Stoje i pjevaju.
VII	Takt:	Sta	- Stoje i pjevaju.
VIII	Takt:		- Stoje i pjevaju.
IX	Takt:	Na čar -	- Na prvu, drugu i treću dobu desnom nogom nazad leđima.
X	Takt:	Da ku	- Na prvu, drugu i treću dobu lijevom nogom nazad leđima.
XI	Takt:	Na vi-	- Na prvu, drugu i treću dobu desnom nogom nazad leđima.
XII	Takt:	so-ku	- Na prvu, drugu i treću dobu lijeva noga se priključi do desne noge, težina tijela na obje noge.
XIII	Takt:	De-mir	- Stoje i pjevaju.
XIV	Takt:	Pen-đe-	- Stoje i pjevaju.
XV	Takt:	Ru	- Stoje i pjevaju.
XVI	Takt:		- Stoje i pjevaju.

- Ovo je jedna igračka fraza, ponovi se još četiri puta, ukupno pet puta do kraja pjesme.

ZAPLAKALA STARA MAJKA

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Sarajevo

- Djevojačka gradska bošnjačka igra iz Sarajeva.
- Izvodi se na sijelima i svadbama.

- Igra se uspramse, (linije) dvije grupe djevojaka, okrenute jedna prema drugoj.
- Pravac kretanja naprijed, u mjestu i nazad.
- Držanje ispod ruku.
- Izvodi se uz pjesmu i svirku.

OBRAZAC IGRE

- 3 koraka naprijed desnom, lijevom, desnom nogom, lijeva se priključi do desne noge, oslonac na obje noge.
- U mjestu stoje i pjevaju.
- 3 koraka nazad leđima, desnom, lijevom, desnom nogom, lijeva se priključi do desne noge, oslonac na ovje noge.
- U mjestu stoje i pjevaju. (Skica 3)

Tekst pjesme

Prvi napjev prva grupa:

Zaplakala stara majka
Džafer-begova - stoje u mjestu i pjevaju
"Džafer beže ludo dijete,
šta mi dovede?" - stoje u mjestu i pjevaju

Drugi napjev druga grupa:

"Dovede mi ludo mlado,
neće da radi - stoje u mjestu i pjevaju
već se bijeli i rumeni
i ašikuje." - stoje u mjestu i pjevaju

Treći napjev prva grupa:

Razljuti se Džafer-beže,
ode na čardak, - stoje u mjestu i pjevaju
nađe ljubu na namazu,
podne klanjala. - stoje u mjestu i pjevaju

Četvrti napjev druga grupa:

> *"Brzo ljubo, brzo dušo,*
> *selam predaji".* - stoje u mjestu i pjevaju
> *Vjerna ljuba poslušala,*
> *selam predala.* - stoje u mjestu i pjevaju

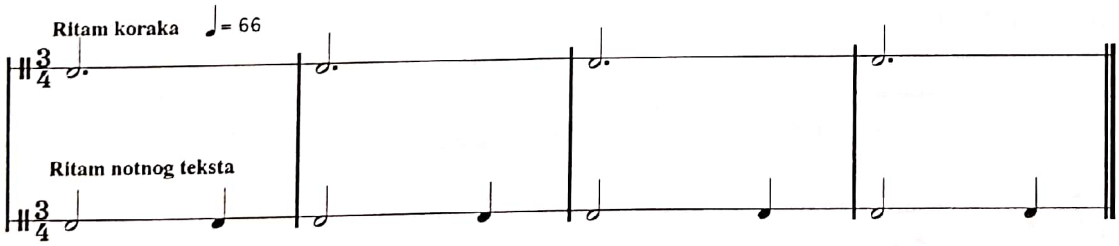
Peti napjev prva grupa:

> *Sablja zveknu, ljuba jeknu,*
> *čedo zaplaka.* - stoje u mjestu i pjevaju
> *"Vidi majko mojih grijeha,*
> *mojih i tvojih."* - stoje u mjestu i pjevaju

Prva grupa djevojaka povede hodavku, uspramse, dok druga stoji i pjeva. Poslije prvog napjeva druga grupa povede hodavku uspramse, a prva grupa stoji i pjeva i tako naizmjenično dok pjesma traje, izuzev petog napjeva kada obje grupe zajedno igraju uspramse jedna prema drugoj i pjevaju. Inače obje grupe kroz cijelu pjesmu zajedno pjevaju.

ANALIZA KORAKA

- Takt: 6/8
- Tempo: lagano

I	Takt:	Za pla	- Na prvu, drugu i treću dobu, desnom nogom naprijed okrenuti uspramse prema drugoj grupi djevojaka koje stoje i pjevaju.
II	Takt:	Ka la	- Na prvu, drugu i teću dobu, lijevom nogom naprijed okrenuti uspramse prema drugoj grupi djevojaka koje stoje i pjevaju.
III	Takt:	Sta ra	- Isto kao I takt:

IV Takt: Maj ka - Na prvu, drugu i teću dobu lijeva noga se priključi do desne (oslonac na obje noge) stoje i pjevaju.
V Takt: Dža fer - Stoje i pjevaju.
VI Takt: Be go - Stoje i pjevaju.
VII Takt: Va - Stoje i pjevaju.
VIII Takt: - Stoje i pjevaju.
IX Takt: Dža fer - Na prvu, drugu i teću dobu, desnom nogom korak nazad (leđima).
X Takt: Be že - Na prvu, drugu i treću dobu, lijevom nogom korak nazad (leđima).
XI Takt: Lu do - Isto kao IX takt:
XII Takt: Dje te - Na prvu, drugu i treću dobu, lijeva noga se priključi do desne (oslonac na obje noge) stoje i pjevaju.
XIII Takt: Šta mi - Stoje i pjevaju.
XIV Takt: Do ve - Stoje i pjevaju
XV Takt: De - Stoje i pjevaju.
XVI Takt: - Stoje i pjevaju.

Ovo je jedna igračka cjelina, sve ostale strofe se pjevaju i igraju na isti način kao prva, naizmjenično (po grupama).

TREPETLJIKA TREPETALA

MODERATO

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Mostar-Sarajevo i šire

- Djevojačka bošnjačka igra iz Mostara, Sarajeva i šire.

- Izvodi se na svadbama.
- Igra se uspramse (linije). Dvije grupe djevojaka, okrenute jedna prema drugoj.
- Pravac kretanja: naprijed, u mjestu i nazad.
- Izvodi se uz pjesmu i svirku.
- Držanje ispod ruku.
- Izvodi se uz pjesmu i svirku.

OBRAZAC IGRE

- 7 laganih koraka naprijed uspramse prema drugoj grupi djevojaka koje stoje, početi desnom nogom.
- 1 korak lijevom nogom do desne u mjestu (težina tijela na obje noge).
- Stoje i pjevaju.
- 7 laganih koraka nazad uspramse (leđima), početi desnom nogom.
- 1 korak lijevom nogom do desne u mjestu (težina tijela na obje noge).
- Stoje i pjevaju.
- Stoje i pjevaju.

Ovo je igračka cjelina prvog napjeva. (Skica 4).

- Tekst pjesme:

Prvi napjev - prva grupa djevojaka.

Trepetljika trepetala, puna bisera
Haj ovi naši bijeli dvori, puni veselja.

- Tekst pjesme:

Drugi napjev - druga grupa djevojaka.

Što u dvoru žamor stoji, šta ono vele
Haj ono babo sina ženi, pa se veseli

- Tekst pjesme:

Treći napjev - obje grupe igraju i pjevaju.

Svi se redom veseljaše, majka najviše
Haj doveli joj đul nevjestu, đulom miriše

- Tekst pjesme:

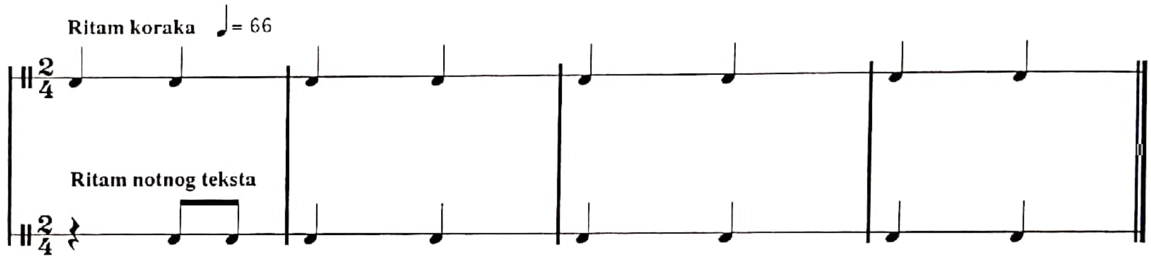
Četvrti napjev - obje grupe igraju i pjevaju.

Spustila se zlatna žica sa vedra neba
Haj savila se mladoženji oko fesića
Haj savila se đul nevjesti oko duvaka.

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

Tempo: lagano

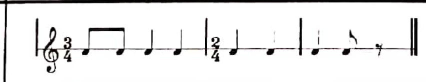
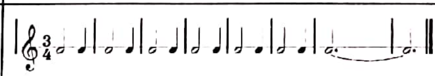
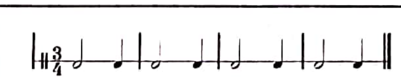
I	Takt:	Tre pe	- Na prvu dobu korak desnom nogom naprijed prema drugoj grupi djevojaka koje stoje (uspramse)
		tli	- Na drugu dobu korak lijevom nogom naprijed prema drugoj grupi djevojaka koje stoje.
		ka	- Na treću dobu korak lijevom nogom naprijed prema drugoj grupi djevojaka koje stoje.
II	Takt:	Tre	- Isto kao I takt prve dobe.
		pe	- Isto kao I takt druge dobe.
		ta	- Isto kao I takt treće dobe.
		la	- Isto kao I takt četvrte dobe.
III	Takt:	Pu	- Na prvu dobu lijeva se priključi do desne noge (oslonac na obje noge)
		na	- Na drugu dobu stoje i pjevaju.
		bi	- Na treću dobu stoje i pjevaju.
		se	- Na četvrtu dobu stoje i pjevaju.
IV	Takt:	Ra	- Na prvu dobu stoje i pjevaju.
			- Na drugu dobu stoje i pjevaju.
			- Na treću dobu stoje i pjevaju.
V	Takt:	Haj	- Na prvu dobu korak desnom nogom nazad (leđima) uspramse.

	Ovi	-	Na drugu dobu korak lijevom nogom nazad (leđima) uspramse.
	Na	-	Isto kao V takt treće dobe.
	Ši	-	Isto kao V takt četvrte dobe.
VI Takt:	Bje	-	Isto kao V takt prve dobe.
	Li	-	Isto kao V takt druge dobe.
	Dvo	-	Isto kao V takt treće dobe.
	Ri	-	Na četvrtu dobu, lijeva se priključi do desne noge (oslonac na obje noge).
VII Takt:	Pu	-	Na prvu dobu stoje i pjevaju.
	ni	-	Na drugu dobu stoje i pjevaju.
	Ve	-	Na treću dobu stoje i pjevaju.
	Se	-	Na četvrtu dobu stoje i pjevaju.
VIII Takt:	Lja	-	Isto kao VII takt prve, druge, treće i četvrte dobe.

Ponoviti: V, VI, VII i VIII takt:

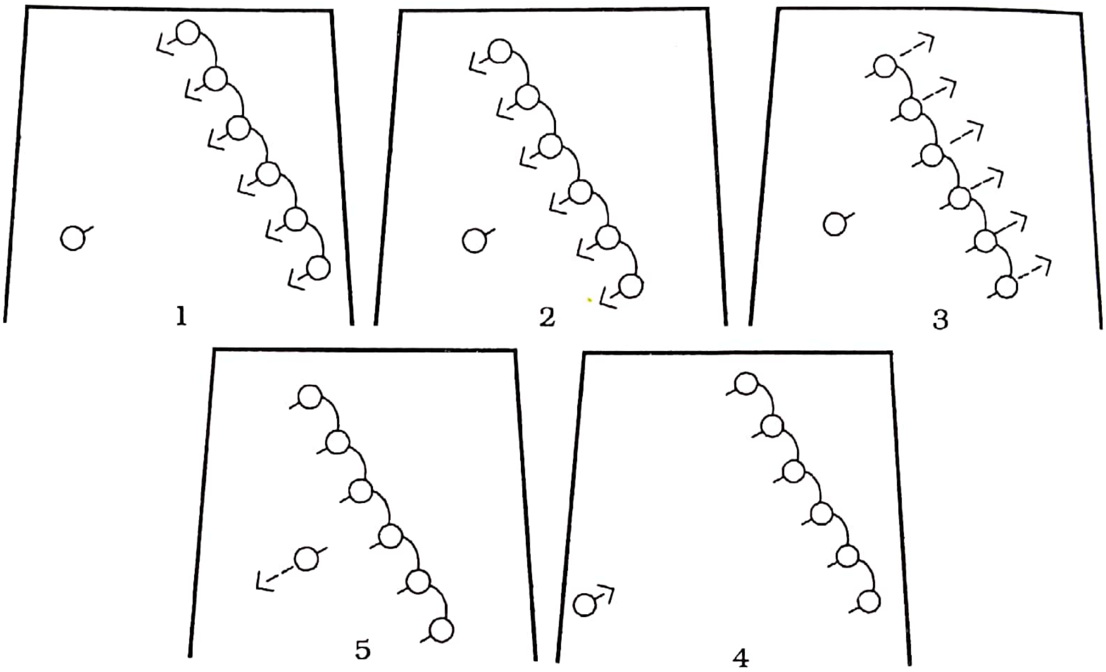
- Haj ovi naši bijeli dvori puni veselja. (Stoje i pjevaju). U trećem i četvrtom napjevu obje grupe igraju i pjevaju.

HODAVKE

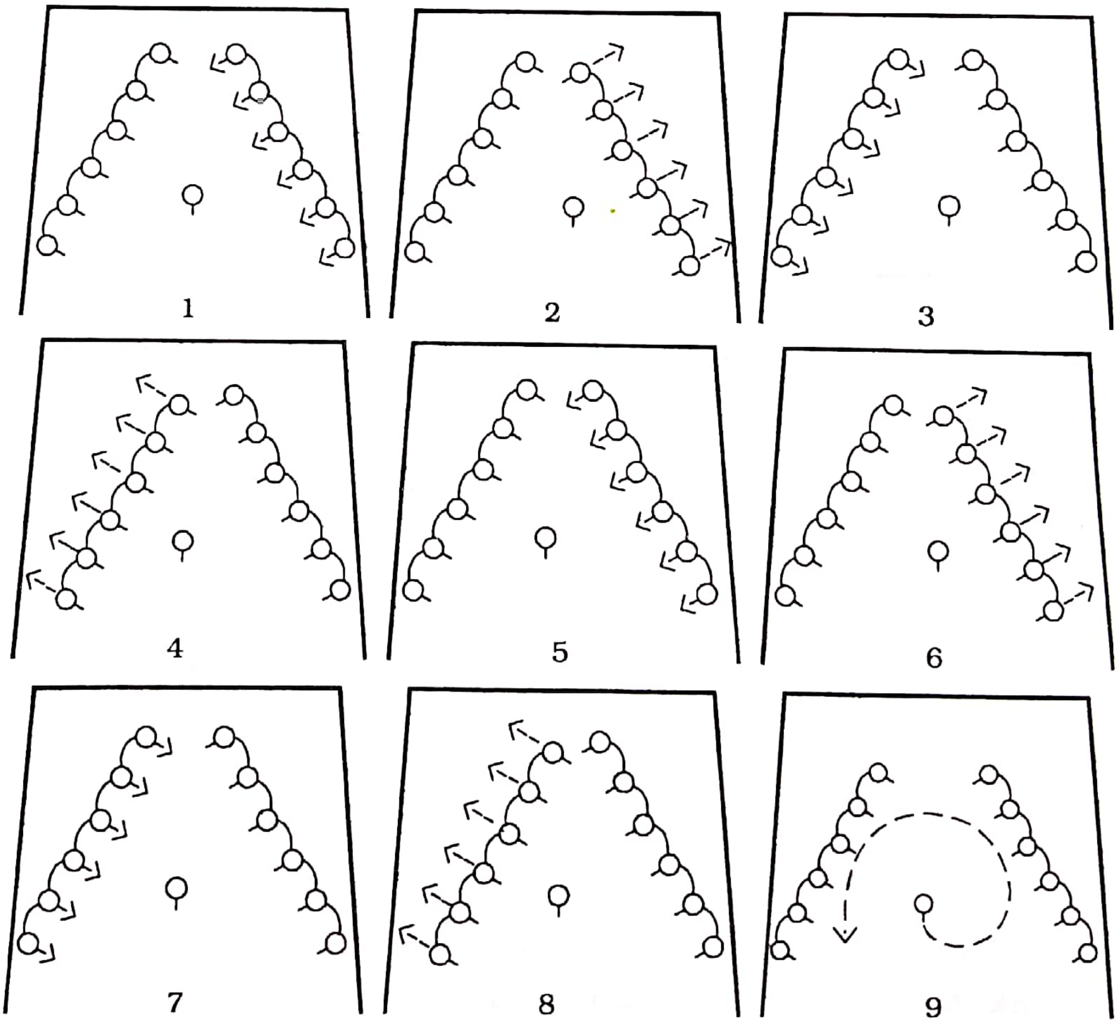
		TEMPO	MJERA	FORMA	POČETNI TON	ZAVRŠNI TON	METAR	AMBITUS
1.	AH,ŠTO KUNAŠ KUNO BONA	♩=63	3+2/4	a,a,b	f1	g1		VII-5
2.	VEZAK VEZLA ADEM KADA	♩=66	3/4	A, B	f1	g1		VII-7
3.	TREPETLJIKA TREPETALA	♩=66	2/4	A, :B:	f1	g1		VII-5
4.	ZAPLAKALA STARA MAJKA	♩=66	3/4	A, B	f1	g1		VII-7

Tempa:	od ♩=63 do ♩=66
Metričke podjele:	dvočetvrtinske tročetvrtinske
Forme:	sve su dvodjelne
Melodijski raspon:	od 6 do 8 tonova.

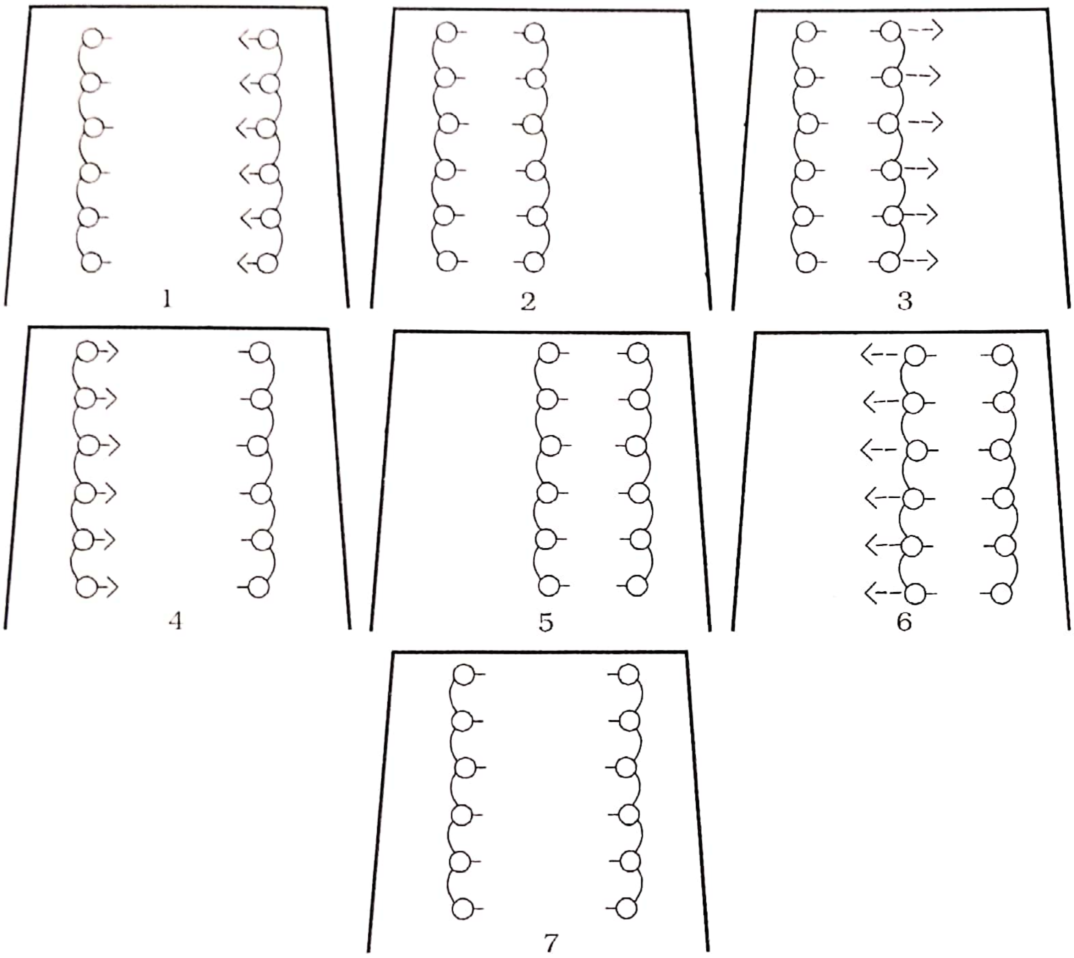
SKICA BR.1

SKICA BR.2

SKICA BR.3 i 4

ŽKUD *ŽELJEZNIČAR* Sarajevo - "Zapjevala bulbul ptica" (Hodavka)

KOLANJE

KOLANJE

DA SAM NEŠTO PRELIJEPA FATA

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Mostar

- Djevojačka gradska bošnjačka igra iz Mostara, izvodi se na sijelima i svadbama.
- Igra se u zatvorenom kolu.
- Pravac kretanja - u desnu stranu.
- Držanje ruku - podignute u visini ramena, povijene u laktovima.
- Izvodi se uz pjesmu i svirku.

OBRAZAC IGRE

PRVI DIO

- Uz pjesmu i svirku:
- 3 koraka u desnu stranu, 1 desnom, 1 lijevom, 1 desnom nogom.
- 1 korak lijevom nogom nazad (leđima)

Igračka fraza prvog napjeva ponovi se još 8 puta, tj. ukupno 9 puta. (Skica 1).

Prvi napjev:

Da sam nešto prelijepa Fata,
imala bi' na probir momaka,
imala bi' na probir momaka.

DRUGI DIO

Uz svirku:

- 4 koraka lagana ka centru, 1 desnom, lijeva se priključi do desne, 1 lijevom/desna se priključi do lijeve, 1 desnom lijeva se priključi do desne noge, 1 lijevom, desna se priključi.
- 4 koraka lagana nazad (leđima) 1 desnom, lijeva se priključi do desne, 1 lijevom, desna se priključi do lijeve, 1 desnom, lijeva se priključi do desne noge, 1 lijevom, desna se priključi.

Ponoviti drugi dio još jedanput, ka centru i leđima nazad.

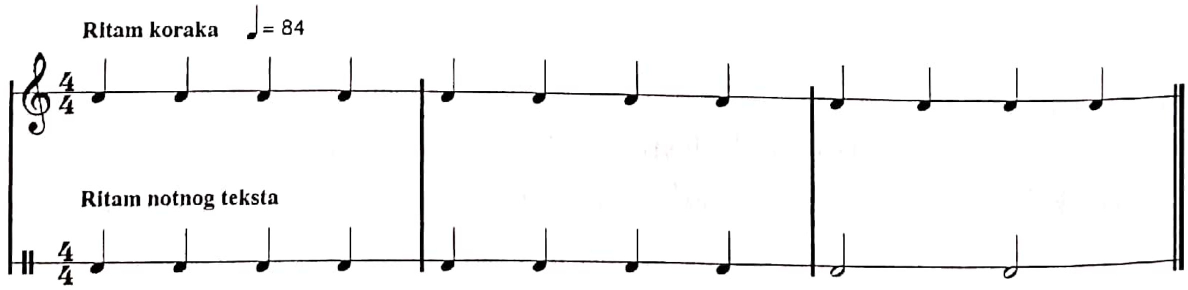
Drugi napjev:

Svakom momku po boščaluk dala,
svome dragom svoju ljubav dala,
svome dragom svoju ljubav dala,

Isto kao prvi dio.
Isto kao drugi dio.

ANALIZA KORAKA

Takt: 4/4

PRVI DIO

- Uz pjesmu i svirku:

I Takt:	Da	- Na prvoj dobi desna noga korak naprijed u desnu stranu (oktenuti poludesno od centra).
	sam	- Na drugoj dobi lijeva noga produži korak ispred desne noge.
	neš	- Isto kao na prvoj dobi.
	to	- Na drugoj dobi lijeva noga korak nazad sa okretom u lijevu stranu (leđima) za 45°.
II Takt:	pre	- Isto kao I takt prve dobe, samo sa okretom u desnu stranu za 90°, istovremeno korak naprijed desnom nogom u desnu stranu.
	li	- Isto kao I takt druge dobe.
	je	- Isto kao I takt prve dobe.
	pa	- Isto kao I takt druge dobe - lijeva noga korak nazad sa okretom u lijevu stranu (leđima) za 45°.
III Takt:	Fa	- Isto kao II takt prve dobe.
	ta	- Isto kao II takt druge dobe.
		- Isto kao II takt prve dobe.
		- Isto kao II takt druge dobe lijeva noga korak nazad sa okretom u lijevu stranu (leđima) za 45°.
IV, V i VII Takt:		- Isto kao I, II i III takt.
VII, VIII i IX Takt:		- Isto kao IV, V i VI takt.

DRUGI DIO

- Uz svirku:

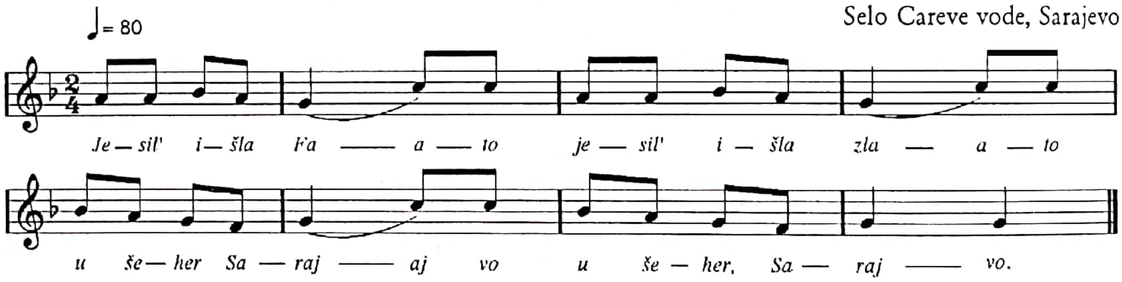
I Takt:	- Na prvu dobu desnom nogom korak ka centru, a na drugu dobu lijeva noga se priključi do desne noge. Težina tijela ostaje na desnoj nozi.
II Takt:	- Na prvu dobu lijevom nogom korak ka centru, a na drugu dobu desna noga se priključi do lijeve noge. Težina tijela ostaje na lijevoj nozi.
III Takt:	- Isto kao I takt.

IV Takt: - Isto kao II takt.
V Takt: - Na prvu dobu desnom nogom korak leđima nazad, a na drugu dobu lijeva noga se priključi do desne noge. Težina tijela ostaje na desnoj nozi.
VI Takt: - Na prvu dobu lijevom nogom korak leđima nazad, a na drugu dobu desna noga se priključi do lijeve noge. Težina tijela ostaje na lijevoj nozi.
VII Takt: - Isto kao V takt.
VIII Takt: - Isto kao VI takt.

Ponoviti drugi dio još jedanput ka centru i leđima nazad. Ovo predstavlja jednu igračku cijelinu.

JESIL' IŠLA FATO U ŠEHER SARAJEVO

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Selo Careve vode, Sarajevo

- Djevojačka bošnjačka igra iz sela Careve Vode kod Sarajeva. Izvodi se na sijelima i teferičima.
- Igra se u zatvorenom kolu, okrenute poludesno od cetnra.
- Pravac kretanja - u desnu stranu.
- Držanje - ispod ruku.
- Izvodi se uz pjesmu i svirku na velikoj tamburi.

OBRAZAC IGRE

Uz pjesmu i svirku:
- 3 koraka u desnu stranu, 1 desnom, 1 lijevom, 1 desnom nogom.
- 1 korak lijevom nogom leđima nazad sa okretom tijela ka centru za 45°.

Igračka fraza prvog napjeva ponovi se još tri puta. Ukupno četiri puta.

Koraci obični na punom stopalu, igra sa tri djevojke koje dobro pjevaju, a onda se hvataju ostale djevojke dok se ne zatvori kolo i tako nastave da kolaju do kraja pjesme. U novije doba su dola uz virku na harmonici. (Skica 2).

Tekst pjesme
Prvi napjev:

Jesi l' išla Fato,
jesi l' išla zlato,
u šeher Saraj'vo
u šeher Saraj'vo.

Ostali tekst:

Jesi l' vid'la, Fato,
jesi l' vid'la, zlato,
šeherske dilbere,
šeherske dilbere.

Kako lijepo hode,
kako đuzel nose
čašu u rukama
kao u Paljana.

Fesić nad očima
ko u Visočana,
kišobran u ruci
ko u Varešana.

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

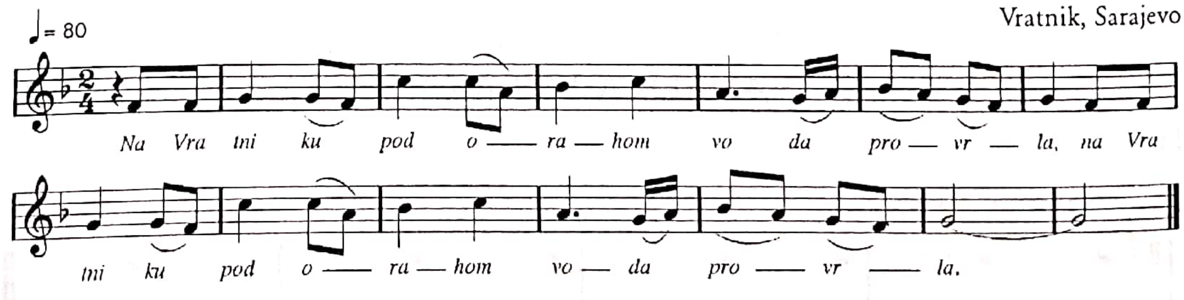
Uz pjesmu i svirku:

I	Takt:	Jesi l'	- Na prvoj dobi desna noga korak naprijed u desnu stranu (okrenute polu desno) za 45°.
		Išla	- Na drugoj dobi lijeva noga produži korak ispred desne noge (oslonac na lijevoj nozi).
		Fa	- Na trećoj dobi desna noga korak naprijed u desnu stranu (okrenute poludesno).
		a to	- Na četvrtoj dobi lijevom nogom nazad leđima sa okretom ka centru za 45° u lijevu stranu.
II	Takt:	Jesi l'	- Isto kao I takt prve dobe.
		išla	- Isto kao I takt druge dobe.
		Zla	- Isto kao I takt treće dobe.
		a to	- Isto kao I takt četvrte dobe.
III	Takt:	u še	- Isto kao I takt prve dobe.
		Her Sa	- Isto kao I takt druge dobe.
		raj	- Isto kao I takt treće dobe.
		aj vo	- Isto kao I takt četvrte dobe.
IV	Takt:	U še	- Isto kao I takt prve dobe.
		Her Sa	- Isto kao I takt druge dobe.
		raj	- Isto kao I takt treće dobe.
		vo	- Isto kao I takt četvrte dobe.

Na ostale tekstove produžimo iste korake do kraja pjesme.

NA VRATNIKU POD ORAHOM VODA PROVRLA

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Vratnik, Sarajevo

- Zajednička bošnjačka igra momaka i djevojaka sa Vratnika (Sarajevo).
- Izvodi se na sijelima i teferičima.
- Igra se u zatvorenom kolu.

- Pravac kretanja - u desnu stranu.
- Držanje ruku koso dolje sa maramicom (jaglukom).
- Izvodi se uz pjesmu i svirku na velikoj tamburi.

OBRAZAC IGRE

- 3 koraka u desnu stranu, desnom lijevom, desnom nogom, okrenuti od centra u desnu stranu za 45°.
- 1 korak lijevom nogom nazad leđima, okrenuti licem ka centru za 45°.

Momci povedu prvu pjesmu, a na kraju im djevojke odgovaraju pjesmom. (skica 3).

Tekst pjesme

Prvi napjev (momci):

Na Vratniku, pod orahom,
voda provrla.
Tu dolazi lijepa Fata,
vodu zafaća.

Drugi napjev (momci):

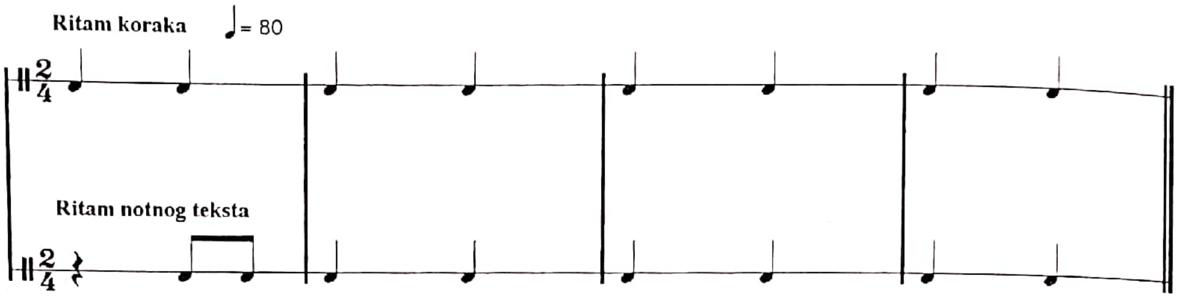
Meho joj se s grada baca
zlatnim prstenom.
Uzmi Fato, uzmi zlato,
moja ćeš biti.

Treći napjev (djevojke):

Neću bogme, ne trebaš mi
imam dragoga.
Traži sebi drugu dragu,
ja sam vjerena.

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

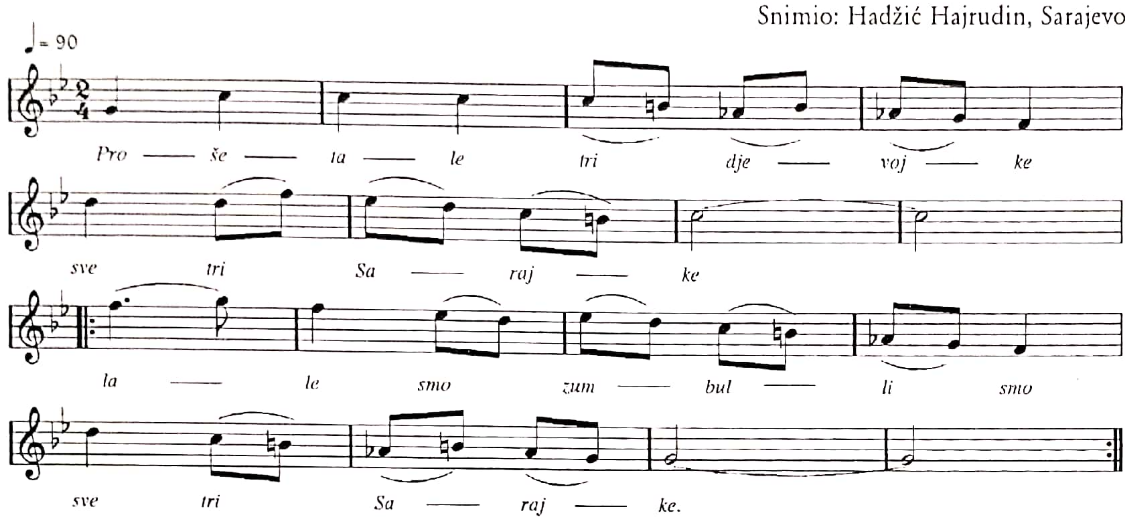

		Na Vra	- (stoje) ovo je nepotpun takt gdje igrači stoje i počnu sa pjevanjem (samo na početku teksta).
I	Takt:	Tni	- Na prvu dobu korak desnom nogom u desnu stranu okrenuti u pravcu kretanja kola, od centra za 45°.
		ku	- Na drugu dobu korak lijevom nogom naprijed po krugu.
II	Takt:	Pod	- Na prvu dobu korak desnom nogom naprijed po krugu.
		o	- Na drugu dobu korak lijevom nogom nazad (leđima) sa okretom u lijevo za 45° ka centru.
III	Takt:	Ra	- Na prvu dobu korak desnom nogom u desnu stranu sa okretom u desno za 45° po krugu.
		Hom	- Na drugu dobu korak lijevom nogom naprijed po krugu.
IV	Takt:	vo	- Na prvu dobu korak desnom nogom u desnu stranu po krugu.
		da	- Na drugu dobu korak lijevom nogom nazad (leđima) sa okretom u lijevo za 45° ka centru.
V	Takt:	Pro	- Na prvu dobu korak desnom nogom u desnu stranu sa okretom u desno za 45° po krugu.
		Vr	- Na drugu dobu korak lijevom nogom u desnu stranu po krugu.
VI	Takt:	La	- Na prvu dobu korak desnom nogom u desnu stranu po krugu.
			- Na drugu dobu lijevom nogom nazad (leđima) sa okretom u lijevu stranu za 45° ka centru.

Sve ostale strofe se izvode na isti način kao prva strofa. Ovo je jedna muzička fraza.

PROŠETALE TRI DJEVOJKE SVE TRI SARAJKE

Snimio: Hadžić Hajrudin, Sarajevo

- Djevojačka gradska bošnjačka igra iz Sarajeva.
- Izvodi se na sijelima i teferičima.
- Igra se u zatvorenom kolu.
- Pravac kretanja - u desnu stranu.
- Držanje ruku - povijene u laktovima, u visini ramena.
- Izvodi se uz pjesmu i svirku.

OBRAZAC IGRE

- 5 koraka u desnu stranu, 1 desnom, 1 lijevom, 1 desnom, 1 lijevom, 1 desnom nogom.
- 1 korak lijevom nogom do desne, težina tijela je na desnoj nozi
- 1 korak lijevom nogom nazad, leđima.
- 1 korak desnom nogom nazad do lijeve noge, težina tijela je na lijevoj nozi.
- 4 lagana koraka ka centru, sa okretom u lijevu stranu za 45°, 1 desnom, 1 lijevom, 1 desnom, 1 lijevom nogom.
- 4 lagana koraka nazad, leđima 1 desnom, 1 lijevom, 1 desnom, 1 lijevom nogom.

Ponovimo još jedanput korake.

Ovo je jedna igračka cjelina. (Skica 4).

Tekst pjesme

Prvi napjev:

Prošetale tri djevojke,
sve tri Sarajke.
Lale smo, zumbuli smo,
sve tri Sarajke.

Ostali tekst:

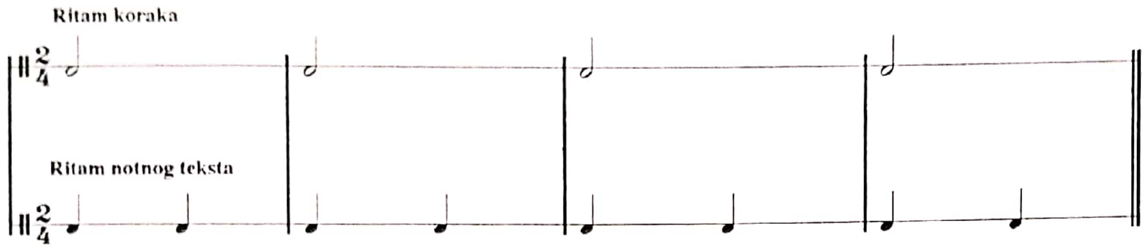
Jedna nosi zlatni đerđef
hoće da veze.
Lale smo, zumbuli smo,
vezak da veze.

Druga nosi sitan biser
hoće da niže.
Lale smo, zumbuli smo,
biser da niže.

Treća nosi bijelo platno,
hoće da bijeli.
Lale smo, zumbuli smo,
platno da bijeli.

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

PRVI DIO

I Takt:	pro še	-	Na prvoj i drugoj dobi desna noga korak naprijed u desnu stranu sa okretom od centra za 45°
	ta le		udesno, a lijeva noga produži korak naprijed.
II Takt:	tri dje	-	Na prvoj dobi desna noga korak naprijed u desnu stranu, a na drugoj dobi lijeva noga produži
	voj ke		korak naprijed.
III Takt:	sve tri	-	Isto kao na prvoj dobi drugog takta, a na drugoj dobi lijeva noga se priključi do desne noge.
	Sa raj		Težina tijela ostaje na desnoj nozi.
IV Takt:	ke	-	Lijevom nogom korak nazad leđima, desna noga se priključi do lijeve noge, težina tijela ostaje na lijevoj nozi.

DRUGI DIO

I Takt:	la	-	Na prvoj dobi, okret tijela u lijevu stranu za 45° Istovremeno korak desnom nogom ka centru, lijeva se priključi do desne, oslonac na desnoj, nozi.
	le smo	-	Na trećoj i četvrtoj dobi korak lijevom nogom ka centru, desna se priključi do lijeve noge, oslonac na lijevoj nozi.
II Takt:	zum bu	-	Isto kao I takt.
	li smo	-	Isto kao I takt.
III Takt:	sve tri	-	Isto kao I takt, ali leđima nazad desnom
	Sa raj	-	Isto kao I takt, ali sa leđima nazad lijevom
IV Takt:	ke	-	Isto kao I takt, ali leđima nazad desnom
		-	Isto kao I takt, ali leđima nazad lijevom nogom.

Ponoviti drugi dio još jedanput.

Napomena: Pri drugoj, trećoj i četvrtoj strofi pjesme koraci se ponavljaju kao u prvoj strofi.

POĐI KOLO,POĐI BOLJE

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Selo Kozluk, Zvornik

- Djevojačka bošnjačka igra iz Kozluka kod Zvornika.
- Izvodi se na sijelima i teferičima.
- Igra se u zatvorenom kolu.
- Pravac kretanja - u desnu stranu.
- Držanje ruku - koso dolje.
- Izvodi se na velikoj tamburi (polusaz).

OBRAZAC IGRE

- Uz pjesmu i svirku:
- 3 koraka u desnu stranu, desnom, lijevom, desnom nogom sa okretom u desnu stranu za 45° od centra.
- 1 korak lijevom nogom nazad (leđima) sa okretom tijela u lijevu stranu ka centru za 45°.
- 3 koraka u desnu stranu, desnom, lijevom, desnom nogom sa okretom u desnu stranu za 45° od centra.
- 1 korak lijevom nogom nazad (leđima) sa okretom tijela u lijevu stranu ka centru za 45°.
- 1 korakA desnom nogom u desnu stranu sa okretom tijela u desnu stranu ka centru za 45°.

- 2 koraka u desnu stranu, lijevom, desnom nogom, (šutke) bez pjevanja.
- 1 korak lijevom nogom nazad (leđima) sa okretom tijela u lijevu stranu ka centru za 45° (šutke) bez pjevanja.

Ovo je jedna igračka cjelina (prvog napjeva). Kolanje se nastavlja dok se ne završi pjesma. (Skica 5).

Tekst pjesme

Prvi napjev:

Pođi kolo, pođi bolje.

Šutke (bez muzike i pjesme):

Ostali tekst:

Šta je, kolu te ne mere.

Podajte mu hladne vode.

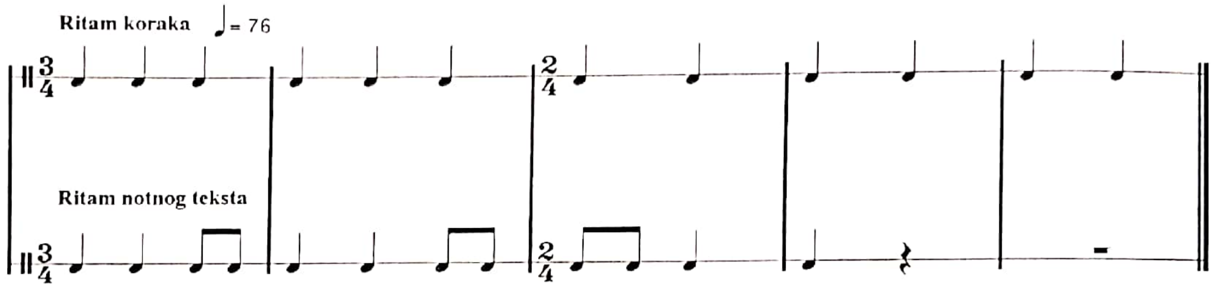
Nek' s' umije i napije.

Kolanje - Pođi kolo, pođi bolje je karakteristično po tome što se u sredini nalazi starija žena zvana "čuvar kola" sa velikim štapom koja brani ulazak momaka u kolo dok djevojke igraju i pjevaju.

Po tradiciji, momci nisu smjeli da igraju zajedno sa djevojkama, nego su igrali odvojeno u muškom kolu. Ako bi neki od momaka pokušao da uđe u kolo, "čuvar kola" bi ga udarala sa štapom tako da bi on morao odustati i vratiti se u muško kolo.

ANALIZA KORAKA

Takt: 3+2/4
(šutke)

I Takt: Po - Na prvu dobu, korak desnom nogom u desnu stranu, sa okretom u desnu stranu za 45°.

đi - Na drugu dobu, korak lijevom nogom u desnu stranu.

Kolo - Na prvu dobu, korak desnom nogom u desnu stranu.

II Takt: Po - Na drugu dobu, korak lijevom nogom nazad (leđima) sa okretom tijela u lijevu stranu ka centru za 45°.

đi - Na prvu dobu, korak desnom nogom u desnu stranu, sa okretom u desnu stranu za 45°.

Bolje - Na drugu dobu, korak lijevom nogom u desnu stranu.

III Takt: Pođi - Na prvu dobu, korak desnom nogom u desnu stranu.

Bo - Na drugu dobu, korak lijevom nogom nazad (leđima) sa okretom tijela u lijevu stranu ka centru za 45°.

Lje - Na prvu dobu, korak desnom nogom u desnu stranu sa okretom u desnu stranu za 45°.

IV Takt: Šutke - Na drugu dobu, kroak lijevom nogom u desnu stranu.

Šutke - Na prvu dobu, korak desnom nogom u desnu stranu.

Šutke - Na drugu dobu, korak lijevom nogom nazad (leđima) sa okretom tijela u lijevu stranu za 45°.

REDOM, POREDOM JASENJE

(Svadbena igra-kolanje)

Zapisala: Jelena Dopuđa, Sarajevo

- Zajednička bošnjačka igra momaka i djevojaka iz Sarajeva.
- Izvodi se na svadbama.
- Igra se u zatvorenom kolu.
- Pravac kretanja - u desnu stranu.
- Držanje ruku - koso dolje za maramice (jagluk).
- Izvodi se uz pjesmu i svirku.

OBRAZAC IGRE

Uz pjesmu i svirku:

- 3 koraka u desnu stranu, desnom, lijevom, desnom nogom, sa okretom u desnu stranu za 45° od centra.
- 1 korak lijevom nogom nazad (leđima) sa okretom tijela u lijevu stranu ka centru za 45°.

Igračka fraza pravog napjeva ponovi se još pet puta, ukupno šest puta. (Skica 6).

Tekst pjesme

Prvi napjev:

Redom po redom jasenje,
redom po redom jasenje.

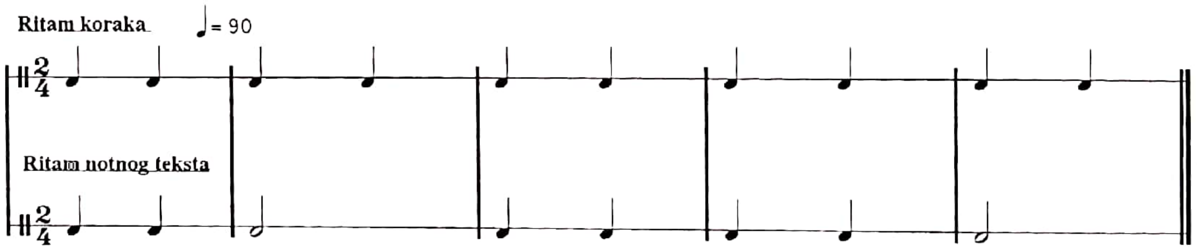
Ostali tekstovi:

U ovom dvoru veselje.
Ko nam se ovo veseli?

Ovo se otac (babo) veseli.
Ovo se majka veseli.
Ovo se bratac veseli.
Ovo se seka veseli.
jer nam se Omer oženi.

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

I	Takt:	Re	- Na prvu dobu, korak desnom nogom u desnu stranu okrenuti u pravcu kretanja kola, od centra za 45°
		dom	- Na drugu dobu, korak lijevom nogom naprijed po krugu.
II	Takt:	Po	- Na prvu dobu, korak desnom nogom po krugu.
			- Na drugu dobu, korak lijevom nogom nazad (leđima) sa okretom u lijevu za 45° ka centu.
III	Takt:	Re	- Isto kao I takt prve dobe.
		dom	- Isto kao I takt druge dobe.
IV	Takt:	Ja	- Isto kao II takt prve dobe.
		se	- Isto kao II takt druge dobe.
V	Takt:	Nje	- Isto kao I takt prve dobe.
			- Isto kao I takt druge dobe.

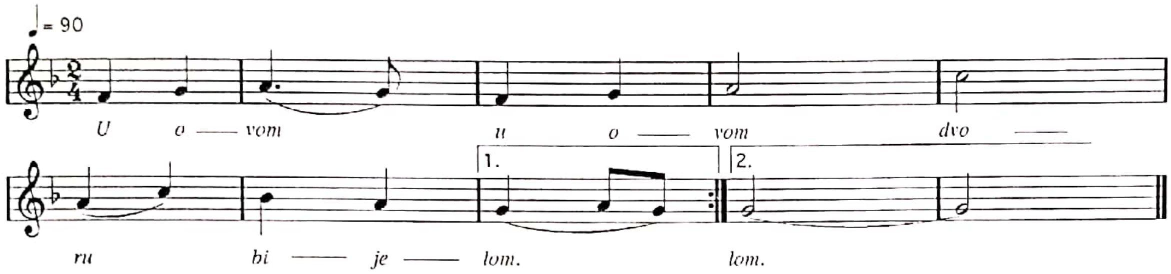
Ponoviti: I, II, III, IV i V takt:

Ostali napjevi pjesme se nastave sa kolanjem do kraja teksta.

U OVOM DVORU BIJELOM

(Svadbena igra-Kolanje)

Zapisala: Jelena Dopuđa, Sarajevo

- Bošnjačka igra momaka i djevojaka iz Sarajeva.
- Izvodi se na svadbama.
- Igra se u zatvorenom kolu.
- Pravac kretanja - u denu stranu.
- Držanje ruku - koso dolje za maramice (jagluk).
- Izvodi se uz pjesmu i svirku.

OBRAZAC IGRE

- 3 koraka u desnu stranu, desnom, lijevom, desnom nogom, sa okretom u desnu stranu za 45° od centra.
- 1 korak lijevom nogom nazad (leđima) sa okretom tijela u lijevu stranu ka centru za 45°.

Igračka fraza prvog napjeva ponovi se još sedam puta, ukupno osam puta. (Skica 7).

Tekst pjesme

Prvi napjev:

U ovom, u ovom dvoru bijelom,
u ovom, u ovom dvoru bijelom.

Ostali tekst:

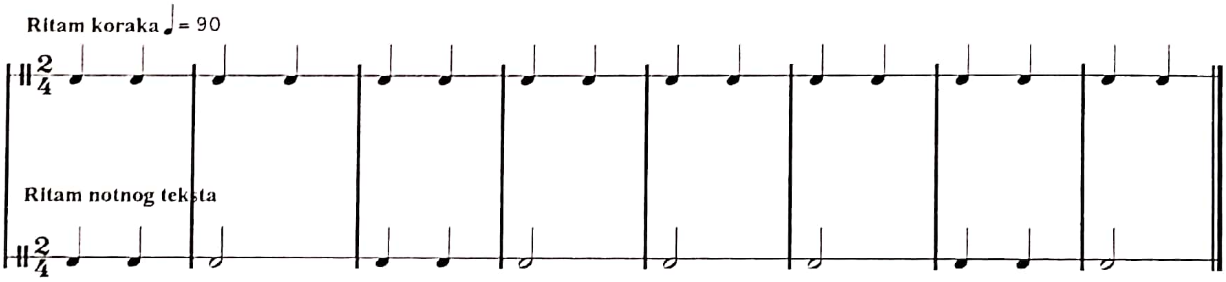
Odavno, odavno kolo ne igra,
odavno, odavno pjesma ne pjeva.

A sada, a sada kolo poigra,
i glasna, i glasna pjesma zapjeva.
Ovo se, ovo se Meho oženi,
uzima, uzima Fatu djevojku.

Djevojku, djevojku zlatnu jabuku,
a svojoj, a svojoj majci odmjenu.

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

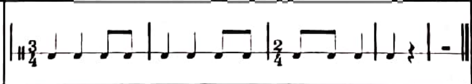
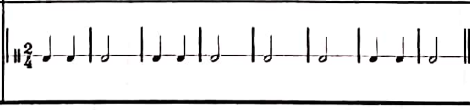
I	Takt:	U	- Na prvu dobu korak desnom nogom u desnu stranu okrenuti u pravcu kretanja kola, od centra za 45°.
		O	- Na drugu dobu korak lijevom nogom naprijed po krugu.
		Vo	- Na treću dobu korak desnom nogom naprijed po krugu.
		Om	- Na četvrtu dobu korak lijevom nogom nazad (leđima) sa okretom u lijevu za 45° ka centru.
II	Takt:	U	- Isto kao I takt prve dobe.
		O	- Isto kao I takt druge dobe.
		Vo	- Isto kao I takt treće dobe.
		Om	- Isto kao I takt četvrte dobe.
III	Takt:	Dvo	- Isto kao I takt prve dobe.
			- Isto kao I takt druge dobe.
		Ru	- Isto kao I takt treće dobe.
			- Isto kao I takt četvrte dobe.

IV Takt: Bi - Isto kao I takt prve dobe.
Je - Isto kao I takt druge dobe.
Lo - Isto kao I takt treće dobe.
Om - Isto kao I takt četvrte dobe.

Ponoviti: I, II, III i VI takt.

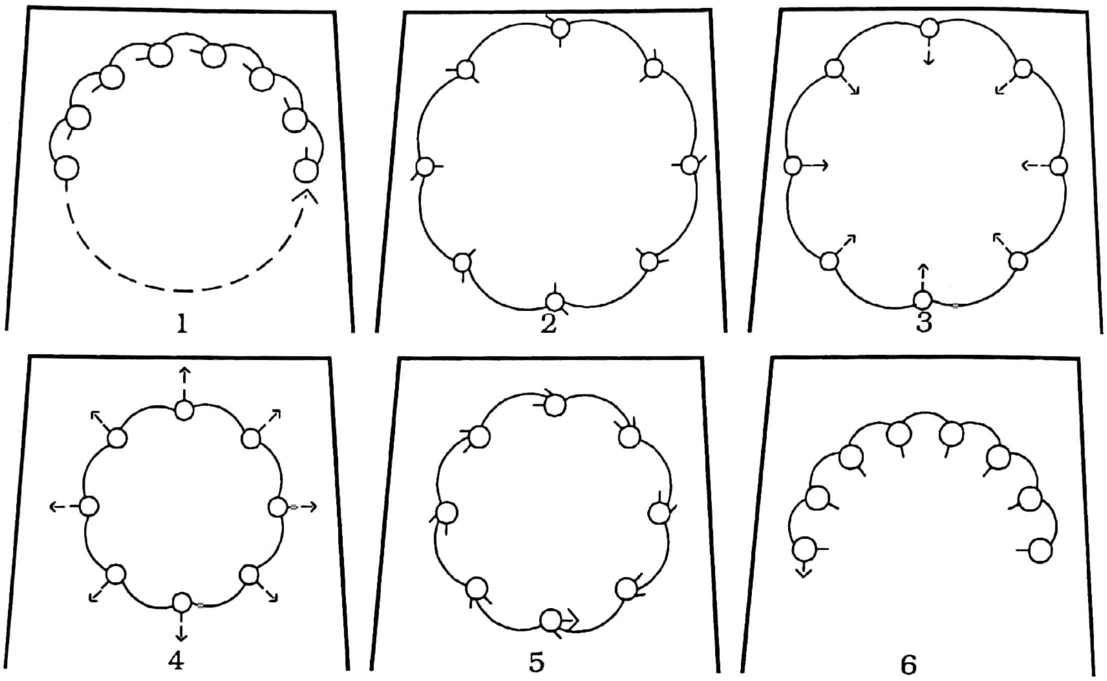
Ostali napjevi pjesme nastave se sa kolanjem do kraja teksta.

KOLANJA

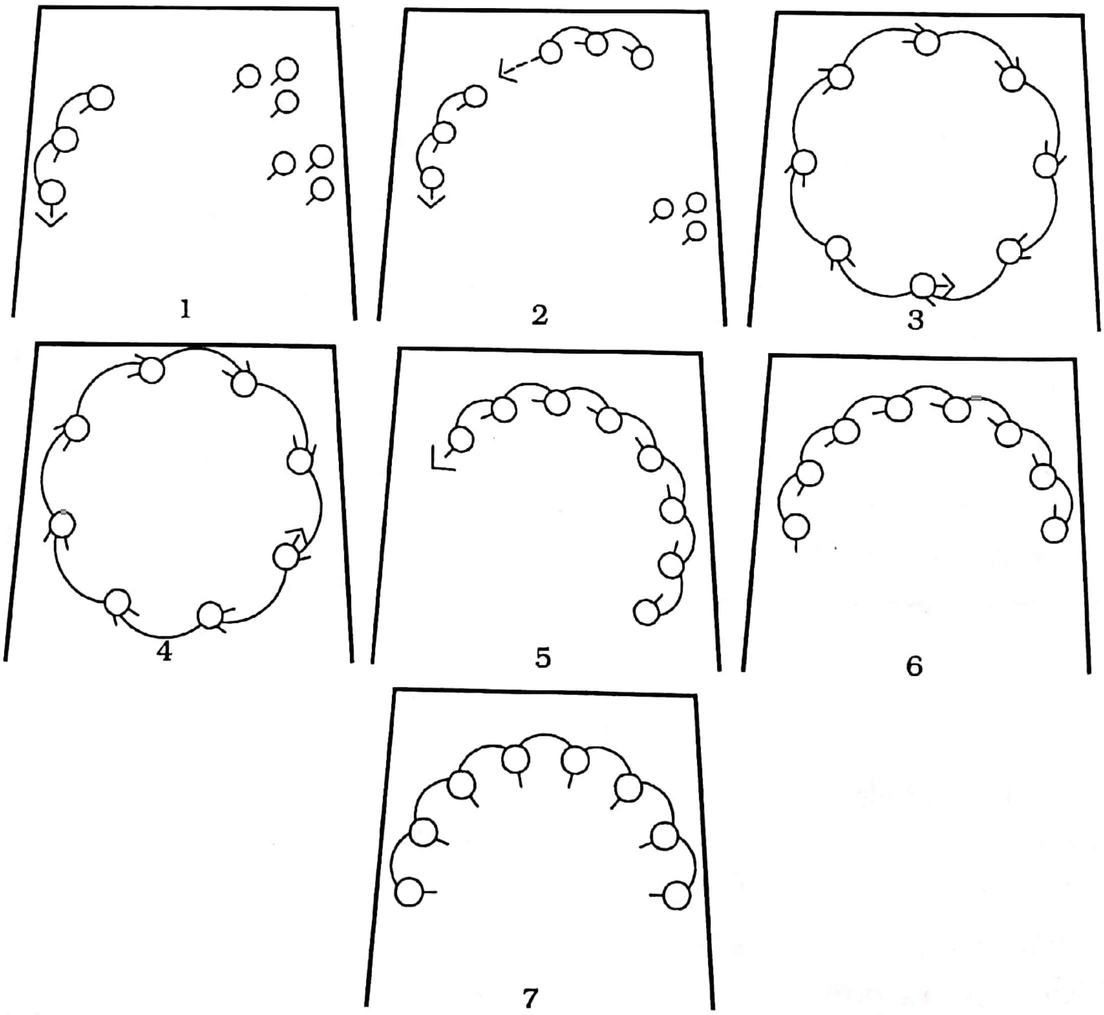
		TEMPO	MJERA	FORMA	POČETNI TON	ZAVRŠNI TON	METAR	AMBITUS
1.	DA SAM NEŠTO PRELIJEPA FATA	♩=84	4/4	Uvod, a	g1	g1		VII-4
2.	JESI'L IŠLA FATO U ŠEHER SRAJEVO	♩=80	2/4	a, a1	a1	g1		VII-4
3.	NA VRATNIKU POD ORAHOM	♩=80	2/4	A, A	f1	g1		VII-4
4.	PROŠETALE TRI DJEVOJKE...	♩=90	2/4	A: B:	g1	g1		VII-8
5.	POĐI KOLO POĐI BOLJE	♩=76	3+2/4	a	a1	g1		1-3
6.	REDOM PO REDOM JASENJE	♩=90	2/4	a, a	f1	g1		VII-3
7.	U OVOM DVORU BIJELOM	♩=90	2/4	:A:	f1	g1		VII-4

Tempa: od ♩=76 do ♩=90
Metričke podjele: dvočetvrtinske
Forme: jednodjelne i dvodjelne
Početni ton: f1 g1 a1
Završni ton: g1
Melodijski raspon: od 3 do 9 tonova.

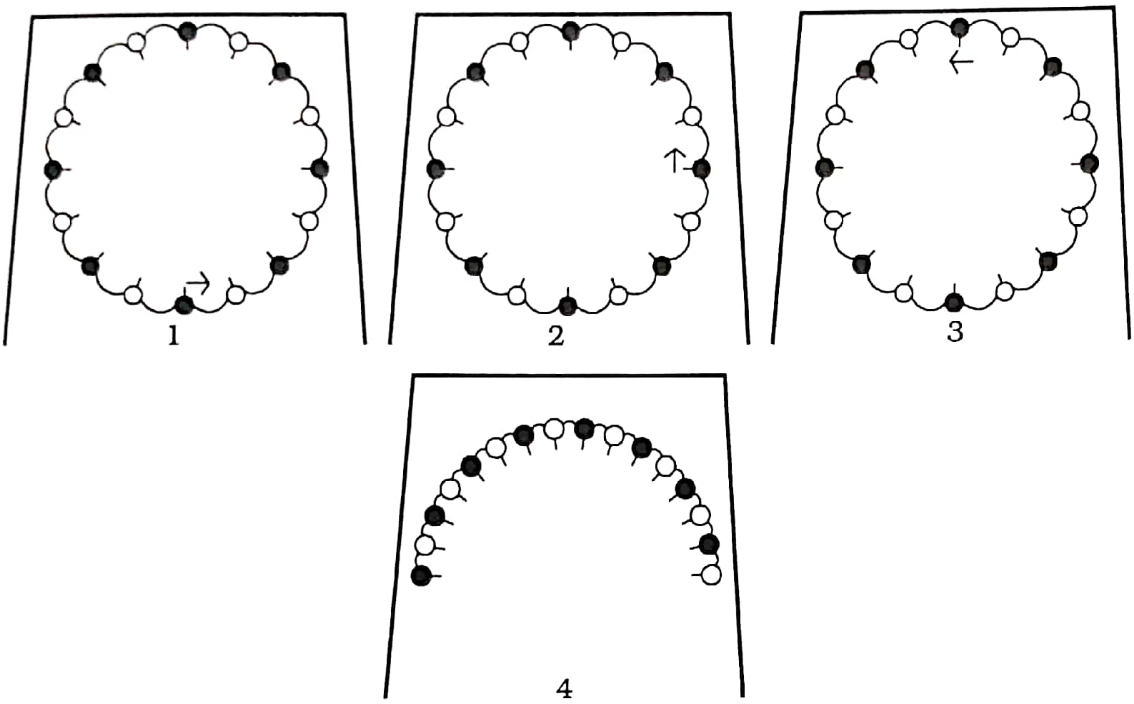
SKICA BR.1

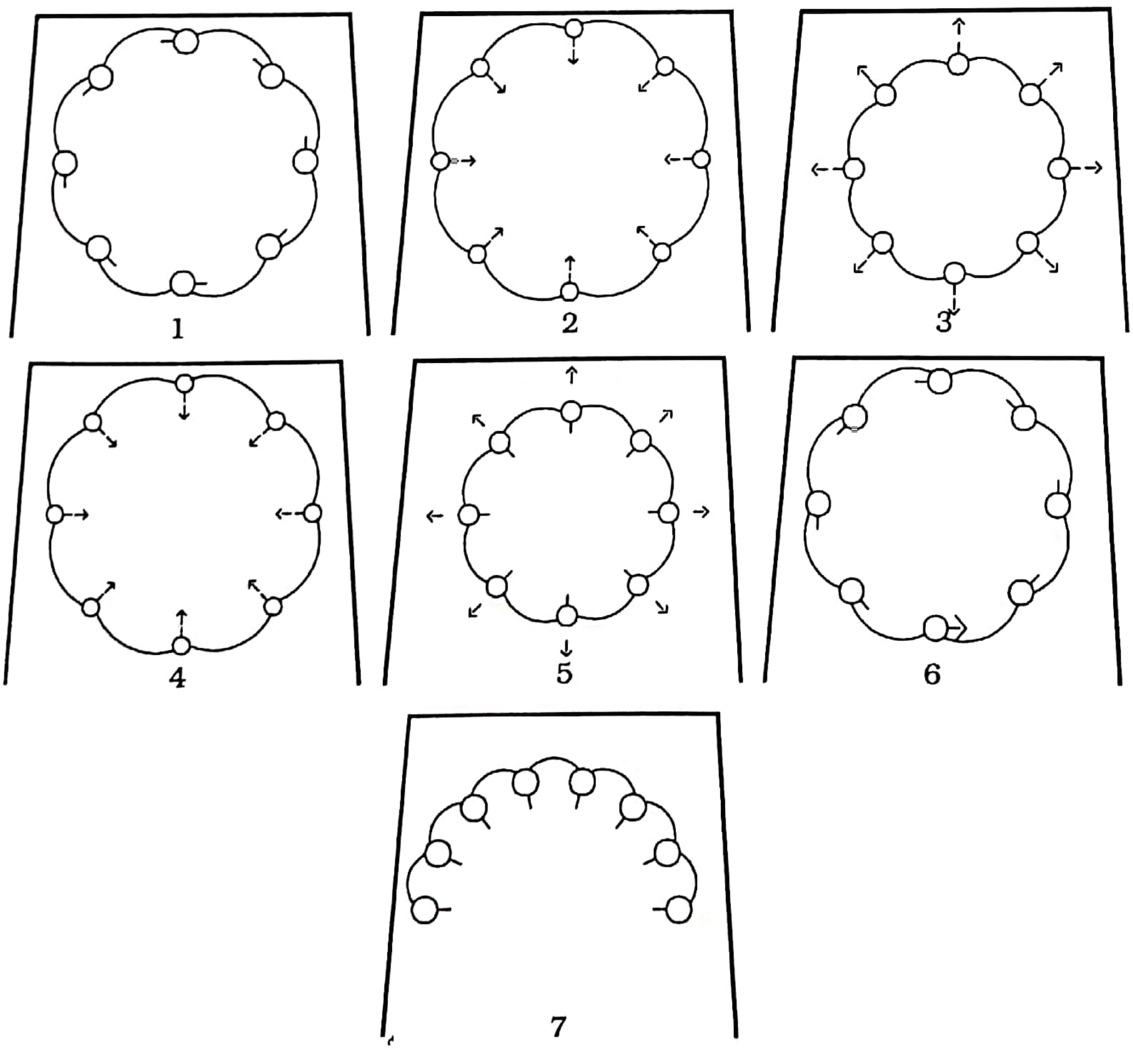
SKICA BR.2

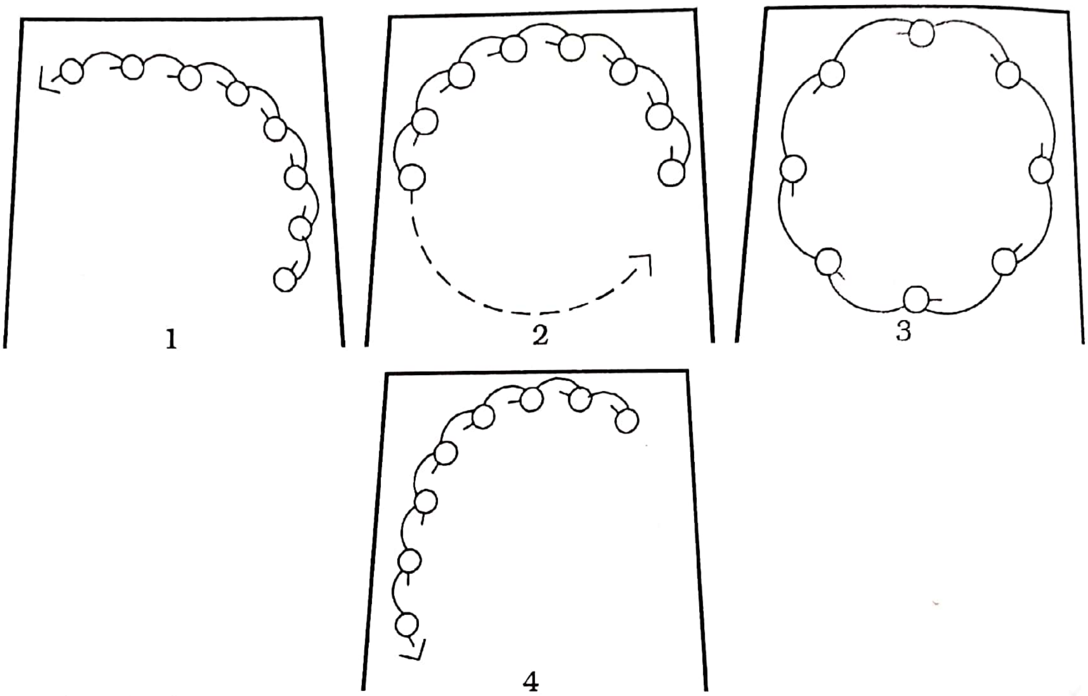
SKICA BR.3

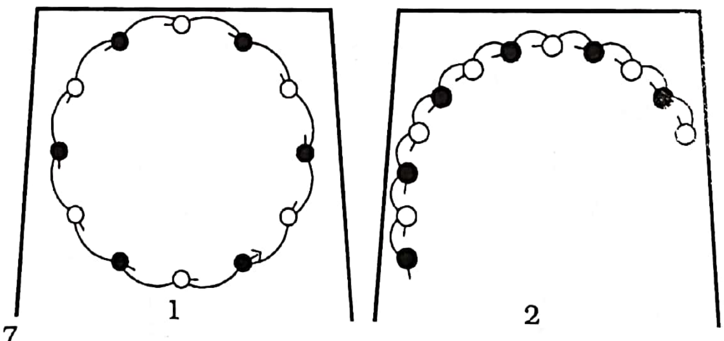
SKICA BR.4

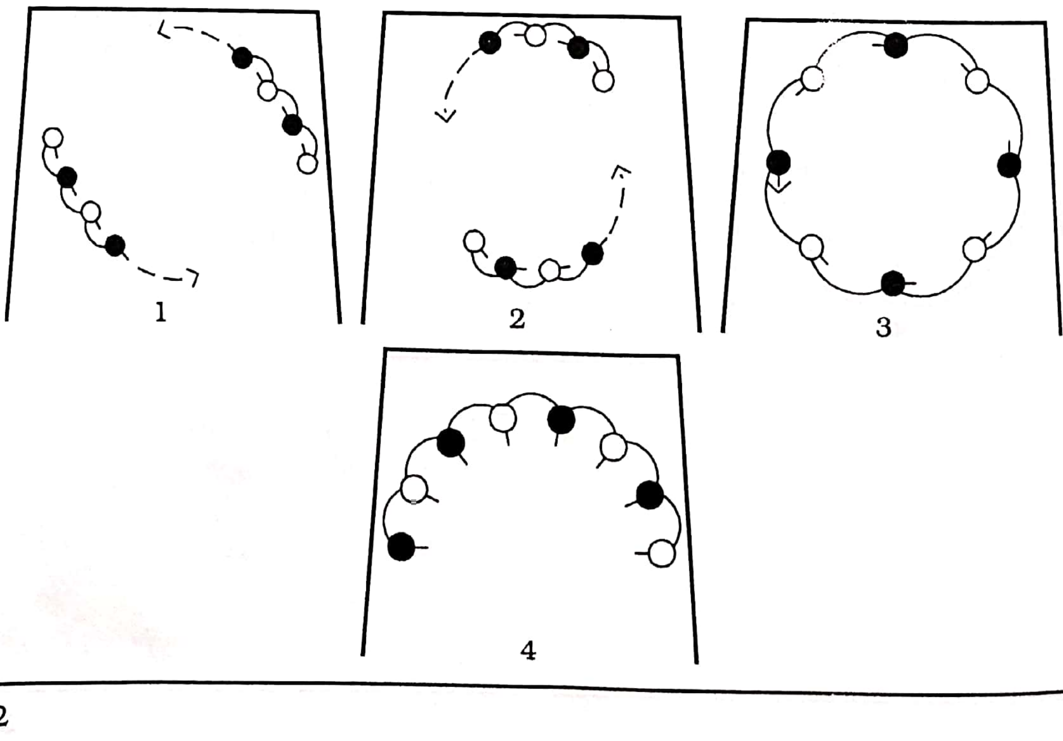
SKICA BR.5

SKICA BR.6

SKICA BR.7

Bašići kod Gacka - Kolanje

GRADSKE I SEOSKE NARODNE IGRE

GRADSKE I SEOSKE NARODNE IGRE

ANTERIJA

Snimio: Hadžić Hajrudin, Sarajevo

- Zajednička bošnjačka igra momaka i djevojaka iz Sarajeva.
- Izvodi se na sijelima, teferičima i svadbama.
- Igra se u otvorenom i zatvorenom kolu, kao i u linijama.
- Pravac kretanja: u desnu stranu.
- Držanje ruku - koso dolje za maramicu (jagluk).
- Izvodi se uz žičane instrumente, a u novije doba uz pratnju harmonike ili narodnog orkestra.

OBRAZAC IGRE

PRVI DIO

- 1 niski skok desnom nogom u desnu stranu sa okretom od centra za 45° udesno.
- 1 niski skok lijevom nogom u desnu stranu, po krugu.
- 1 niski skok desnom nogom u desnu stranu, po krugu.
- 2 niska brza prelaza lijevom pa desnom nogom sa malim zastojem na desnoj nozi, u pokretu po krugu.
- 1 niski skok lijevom nogom u desnu stranu, po krugu.
- 1 niski skok desnom nogom u desnu stranu, po krugu.
- 1 niski skok lijevom nogom u desnu stranu, po krugu.
- 2 niska brza prelaza desnom pa lijevom nogom, sa malim zastojem na lijevoj noz u pokretu po krugu.

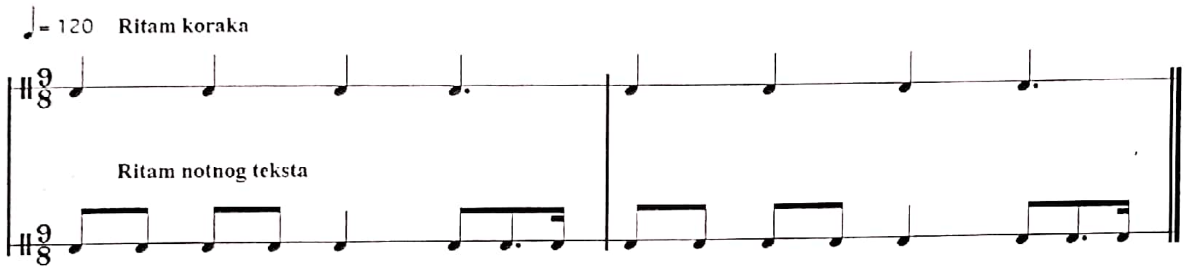
- 1 niski skok desnom nogom u desnu stranu, po krugu.
- 1 niski skok lijevom nogom u desnu stranu, po krugu.
- 1 niski skok desnom nogom u desnu stranu, po krugu.
- 2 niska brza prelaza lijevom pa desnom nogom, sa maliz zastojem na desnoj nozi u pokretu po krugu.
- 1 niski skok lijevom nogom u desnu stranu, po krugu.
- 1 niski skok desnom nogom u desnu stranu, po krugu.
- 1 niski skok lijevom nogom u desnu stranu, po krugu.
- 2 niska brza prelaza desnom pa lijevom nogom sa malim zastojem na lijevoj nozi u poketu po krugu.
- Ponoviti prvi dio još jedanput, ukupno dva puta.

DRUGI DIO
- 3 cupkava odskoka u mjestu na lijevoj nozi, dok desna noga pravi pokret naprijed ka centru, nazad do lijeve noge i ponovno naprijed ka centru.
- 2 niska brza skoka u mjestu, desnom pa lijevom nogom sa malim zastojem na lijevoj nozi, oslonac na lijevoj nozi.
- 3 cupkava odskoka u mjestu na lijevoj nozi, dok desna noga pravi pokret naprijed ka centru, nazad do lijeve noge i ponovno naprijed ka centru.
- 2 niska brza skoka u mjestu, desnom pa lijevom nogom sa malim zastojem na lijevoj nozi, oslonac na lijevoj nozi.
- 3 cupkava odskoka u mjestu na lijevoj nozi, dok desna noga pravi pokrete u desnu stranu (na bok), vraća se u lijevu stranu ispred lijeve noge i ponovno u desnu stranu (na bok).
- 2 niska brza skoka u mjestu, desnom pa lijevom nogom sa malim zastojem na lijevoj nozi, oslonac na lijevoj.
- 3 cupkava odskoka u mjestu na lijevoj nozi, dok desna noga pravi pokrete u desnu stranu (na bok), vraća se u lijevu stranu ispred lijeve noge i ponovno u desnu stranu (na bok).
- 2 niska brza skoka u mjestu, desnom pa lijevom nogom sa malim zastojem na lijevoj nozi, oslonac na lijevoj.

Ponoviti drugi dio još jedanput. (Skica 1).

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

PRVI DIO

I Takt: Na prvoj dobi jedan niski skok desnom nogom u desnu stranu sa okretom od centra za 90° udesno po krugu, a na drugu dobu jedan niski skok lijevom nogom po krugu, na treću dobu jedan niski skok desnom nogom po krugu, a na četvrtu dobu dva niska brza prelaza lijevom pa desnom nogom sa malim zastojem na desnoj nozi u pokretu po krugu.

II Takt: Na prvoj dobi jedan niski skok lijevom nogom u desnu stranu, a na drugu dobu jedan nsiki skok desnom nogom po krugu; na treću dobu jedan niski skok lijevom nogom po krugu, a na četvrtu dobu dva niska brza prelaza desnom pa lijevom nogom sa malim zastojem na lijevoj nozi u pokretu po krugu.

III Takt: Isto kao I takt.
IV Takt: Isto kao II takt.
V Takt: Isto kao I takt.
VI Takt: Isto kao II takt.
VII Takt: Isto kao I takt.
VIII Takt: Isto kao II takt.

DRUGI DIO

IX Takt: Na prvu i drugu dobu tri cupkava odskoka u mjestu na lijevoj nozi, dok desna noga pravi pokret naprijed ka centru, nazad do lijeve noge i ponovno naprijed ka centru.
Na treću i četvrtu dobu dva niska brza skoka u mjestu desnom pa lijevom nogom, sa malim zastojem na lijevoj nozi.

X Takt: Isto kao IX takt.

XI Takt: Na prvu i drugu dobu tri cupkava odskoka u mjestu, na lijevoj nozi, dok desna noga pravi pokret u desnu stranu (na bok), vraća se u lijevu stranu ispred lijeve noge i ponovno se vraća u desnu stranu (na bok).

XII Takt: Isto kao XI takt.

XIII Takt: Isto kao IX takt.

XIV Takt: Isto kao IX takt.

XV Takt: Isto kao XI takt.

XVI Takt: Isto kao XI takt.

(Ovo je jedna igračka cjelina, igra se živo sa treskanjem cijelim tijelom).

Drugi dio igre se igra u polukrugu i u linijama, okrenuti ka centu.

BOSANSKA TROPA

Snimio: Hadžić Hajrudin, Sarajevo

- Zajednička igra bošnjačkih momaka i djevojaka iz Sarajeva.
- Izvodi se na sijelima, teferičima i raznim svečanostima.
- Igra se u polukrugu i krugu.
- Pravac kretanja u mjestu: desno, lijevo i po krugu.
- Držanje ruku - koso dolje za maramice (jagluk).
- Izvodi se uz žičane instrumente, u novije doba na harmonici.

OBRAZAC IGRE

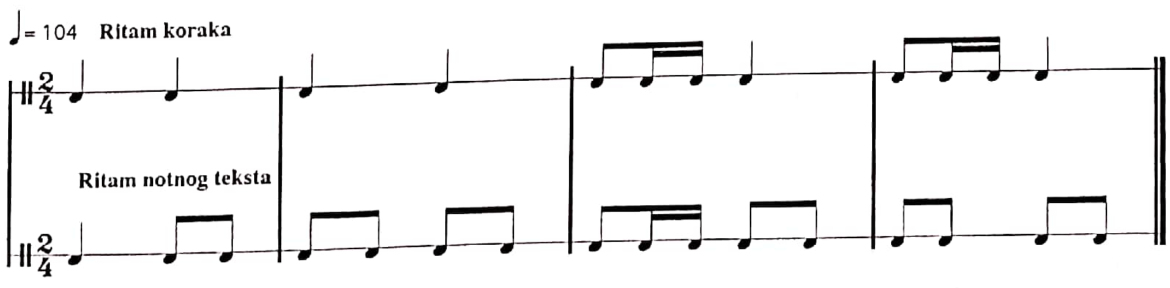
- 1 korak desnom nogom u desnu stranu, licem ka centru; lijeva se ukršta ispred desne noge u mjestu.
- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu, licem ka centru; desna se ukršta ispred lijeve noge u mjestu.

- 2 trokoraka u desnu stranu po krugu sa okretom od centra za 90°, 1 desnom, 1 lijevom nogom.
- 1 korak desnom nogom sa okretom u lijevu stranu za 90° ka centru, lijeva se ukršta ispred desne noge u mjestu.
- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu, licem ka centru, desna se ukršta ispred lijeve noge u mjestu.
- 2 trokoraka u desnu stranu po krugu sa okretom od centra za 90°, 1 desnom, 1 lijevom nogom.
- 1 korak desnom nogom sa okretom u lijevu stranu za 90° ka centru, lijeva se ukršta ispred desne noge u mjestu.
- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu, licem ka centru, desna se ukršta ispred lijeve noge u mjestu.
- 1 korak desnom nogom u desnu stranu, licem ka centru, lijeva se ukršta ispred desne noge u mjestu.
- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu, licem ka centru, desna se ukršta ispred lijeve noge u mjestu.
- 4 trokoraka u desnu stranu po krugu sa okretom od centra za 90°, 1 desnom, 1 lijevom, 1 desnom, 1 lijevom nogom.

(Ovo je jedna igračka cjelina, igra se na cijelim stopalima uz živo treskanje cijelim tijelom. Skica 2)

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

I Takt: Na prvu dobu korak desnom nogom u desnu stranu, okrenuti licem ka centru, a na drugu dobu lijeva noga se ukršta ispred desne noge u mjestu, oslonac je na desnoj nozi.

II Takt:	Na prvu dobu korak lijevom nogom u lijevu stranu, okrenuti licem ka centru, a na drugu dobu desna noga se ukršta ispred lijeve noge u mjestu, oslonac je na lijevoj nozi.
III Takt:	Trokorak u desnu stranu sa okretom u desno za 90°, desnom, lijevom, desnom nogom.
IV Takt:	Trokorak naprijed po krugu, lijevom, desnom, lijevom nogom
V Takt:	Isto kao I takt samo sa okretom tijela u lijevu stranu za 90° ka centru.
VI Takt:	Isto kao II takt, lijevom nogom u lijevu stranu.
VII Takt:	Isto kao III takt: trokorak u desnu stranu sa okretom u desno za 90°, desnom, lijevom, desnom nogom po krugu.
VIII Takt:	Isto kao IV takt, trokorak naprijed po krugu, lijevom, desnom, lijevom nogom.
IX Takt:	Isto kao I takt, samo sa okretom tijela u lijevu stranu za 90° ka centru.
X Takt:	Isto kao II takt, lijevom nogom u lijevu stranu.
XI Takt:	Isto kao I takt, u desnu stranu okrenut ka centru.
XII Takt:	Isto kao II takt, u lijevu stranu.
XIII Takt:	Trokorak u desnu stranu sa okretom od centra u desnu stranu za 90° po krugu, desnom, lijevom, desnom nogom.
XIV Takt:	Trokorak po krugu u desnu stranu lijevom, desnom, lijevom nogom.
XV Takt:	Trokorak po krugu u desnu stranu, desnom, lijevom, desnom nogom.
XVI Takt:	Trokorak po krugu u desnu stranu, lijevom, desnom, lijevom nogom.

(Koraci se mogu ponavljati više puta. Sve zavisi od postavke na sceni - koreografije.)

BRZAC

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Tešanj-Doboj

- Zajednička igra momaka i djevojaka iz Tešnja - Doboj.
- Izvodi se na sijelima, teferičima i svadbama.
- Igra se u otvorenom i zatvorenom kolu, kao i u linijama (odvojeni momci od djevojaka).
- Pravac kretanja: u desnu i lijevu stranu, naprijed i nazad.
- Držanje ruku - koso dolje za maramice (jagluk).
- Izvodi se na žičanim instrumentima, kao i na fruli, a u novije doba i na harmonici.

OBRAZAC IGRE

PRVI DIO

- 1 korak desnom nogom u desnu stranu, lijeva noga se ukršta ispred desne noge i prima oslonac na istu. Tijelo je okrenuto za 45° udesno.
- 1 korak desnom nogom u desnu stranu, lijeva noga se priključi do desne noge, oslonac je na desnoj nozi.
- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu, desna noga se ukršta ispred lijeve noge i prima oslonac na istu. Tijelo je okrenuto za 45° ulijevo.
- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu, desna noga se priključi do lijeve noge, oslonac je na lijevoj nozi.
- 1 korak desnom nogom u desnu stranu, lijeva noga se ukršta ispred desne noge i prima oslonac na istu. Tijelo je okrenuto za 45° udesno.
- 1 korak desnom nogom u desnu stranu, lijeva noga se priključi do desne noge, oslonac je na desnoj nozi.
- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu, desna noga se ukršta ispred lijeve noge i prima oslonac na istu. Tijelo je okrenuto za 45° ulijevo.
- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu, desna noga se priključi do lijeve noge, oslonac je na lijevoj nozi.
- 4 trokoraka u desnu stranu sa okretom udesno za 180°, pravac kretanja u desnu stranu, 1 desnom, 1 lijevom, 1 desnom, 1 lijevom nogom.
- 1 korak desnom nogom u desnu stranu sa okretom u lijevu stranu za 45°, lijeva noga se ukršta ispred desne noge i prima oslonac na istu.
- 1 korak desnom nogom u desnu stranu, lijeva noga se priključi do desne noge, oslonac je na desnoj nozi.
- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu, desna noga se ukršta ispred lijeve noge i prima oslonac na istu. Tijelo je okrenuto za 45° ulijevo.
- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu, desna noga se priključi do lijeve nove i prima oslonac na istu. Tijelo je okrenuto za 45° ulijevo.
- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu, desna noga se priključi do lijeve noge, oslonac je na lijevoj nozi.
- 4 trokoraka u desnu stranu sa okretom udesnno za 180° pravac kretanja u desnu stranu, 1 desnom, 1 lijevom, 1 desnom, 1 lijevom nogom.
- 1 korak desnom nogom u desnu stranu, sa okretom u lijevu stranu za 45°, lijeva noga se ukršta ispred desne noge i prima oslonac na istu.

- 1 korak desnom nogom u desnu stranu, lijeva noga se priključi do desne noge, oslonac je na desnoj nozi.
- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu, desna noga se ukršta ispred lijeve noge i prima oslonac na istu, tijelo je okrenuto za 45° ulijevo.
- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu, desna noga se priključi do lijeve noge, oslonac je na lijevoj nozi.
- 4 trokoraka u desnu stranu sa okretom u desno za 180°, pravac kretanja u desnu stranu, 1 desnom, 1 lijevom, 1 desnom, 1 lijevom nogom.
- 1 korak desnom nogom u desnu stranu, sa okretom u lijevu stranu za 45°, lijeva noga se ukršta ispred desne noge i prima oslonac na istu.
- 1 korak desnom nogom u desnu stranu, lijeva noga se priključi do desne noge, oslonac je na desnoj nozi.
- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu, desna noga se ukršta ispred lijeve noge i prima oslonac na istu. Tijelo je okrenuto za 45° ulijevo.
- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu, desna noga se priključi do lijeve noge, oslonac je na lijevoj nozi.

DRUGI DIO

- 4 obična koraka leđima nazad: desnom, lijevom, desnom, lijevom nogom.

TREĆI DIO

- 1 niski poskok desnom nogom u desnu stranu sa okretom u desnu stranu za 90°.
- 1 niski poskok lijevom nogom u desnu stranu.
- 3 polutrčeća koraka u desnu stranu, desna, lijeva, desna noga. U isti momenat lijeva se izbaci nisko naprijed pored desne noge.
- 1 niski poskok lijevom nogom u lijevu stranu sa okretom u lijevu stranu za 180°.
- 1 niski poskok lijevom nogom u lijevu stranu sa okretom u lijevu stranu za 180°.

- 1 niski poskok desnom nogom u lijevu stranu.
- 3 polutrčeća koraka u lijevu stranu, lijeva, desna, lijeva noga. U isti momenat desna se izbaci nisko naprijed pored lijeve noge.

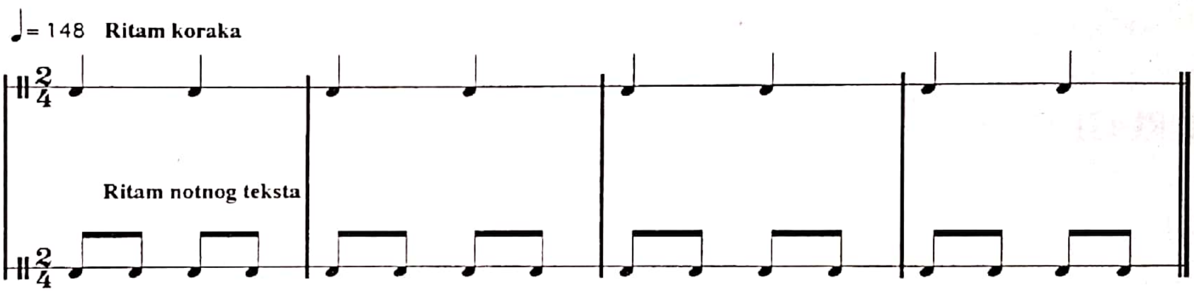
Treći dio ponovimo još jedanput.

Ponoviti prvi dio još jedanput.

(Ovo je jedna igračka cjelina. Igra se jako živo, na cijelim stopalima uz živo treskanje cijelim tijelom. Skica 3).

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

I	Takt:	Na prvu dobu korak desnom nogom u desnu stranu licem okrenuti ka centru, a na drugu dobu lijeva noga se ukršta ispred desne noge i prima oslonac. Na treću dobu korak desnom nogom u desnu stranu, na četvrtu dobu lijeva noga se priključi do desne noge, oslonac je na desnoj nozi.
II	Takt:	Na prvu dobu korak lijevom nogom u lijevu stranu licem okrenutim ka centru, a na drugu dobu, desna noga se ukršta ispred lijeve noge i prima oslonac. Na treću dobu korak lijevom nogom u lijevu stranu, a na četvrtu dobu desna noga se priključi do lijeve noge. Oslonac je na lijevoj nozi.
III	Takt:	Isto kao I takt.
IV	Takt:	Isto kao II takt.

V	Takt:	Dva trokoraka u desnu stranu sa okretom udesno za 180° po krugu: desnom, lijevom, desnom, lijevom, desnom, lijevom nogom.
VI	Takt:	Isto kao V takt: samo obrnuto tj. početi u lijevu stranu desnom, lijevom, desnom, lijevom, desnom, lijevom nogom.
VII	Takt:	Isto kao I takt: desno.
VIII	Takt:	Isto kao II takt: lijevo.
IX	Takt:	Isto kao V takt: trokoraci po krugu desno.
X	Takt:	Isto kao Vi takt: trokoraci po krugu lijevo.
XI	Takt:	Isto kao takt: desno.
XII	Takt:	Isto kao II takt: lijevo.
XIII	Takt:	Isto kao V takt: trokoraci po krugu desno.
XIV	Takt:	Isto kao VI takt: trokoraci po krugu lijevo.
XV	Takt:	Isto kao I takt: desno.
XVI	Takt:	Isto kao II takt: lijevo.
XVII	Takt:	Desnom nogom korak nazad, lijevom nogom korak nazad leđima.
XVIII	Takt:	Desnom nogom korak nazad, lijevom nogom korak nazad leđima.
XIX	Takt:	Na prvu i drugu dobu dva niska poskoka desnom pa lijevom nogom sa okretom od centra u desnu stranu za 90° po krugu.
XX	Takt:	Na treću i četvrtu dobu tri polutčeća koraka u desnu stranu po krugu, desnom, lijevom, desnom nogom, na treći korak lijeva se izbaci nisko naprijed pored desne noge.
XXI	Takt:	Isto kao XIX takt: samo obrnuto tj. u lijevu stranu početi lijevom pa desnom nogom.
XXII	Takt:	Isto kao XX takt: samo obrnuto tj. u lijevu stranu početi lijevom nogom.
XXIII	Takt:	Isto kao XIX takt: u desnu stranu.
XXIV	Takt:	Isto kao XX takt: u desnu stranu.
XXV	Takt:	Isto kao XIX takt: samo obrnuto tj. u lijevu stranu početi lijevom nogom.
XXVI	Takt:	Isto kao XX takt: samo obrnuto tj. u lijevu stranu lijevom nogom.

(Ponoviti prvi dio još jedanput tj. šesnaest taktova prvog dijela igre).

DVOJAK

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Kozluk-Zvornik

- Zajednička igra bošnjačkih momaka i djevojaka iz Kozluka-Zvornik.
- Izvodi se na sijelima, teferičima i drugim svečanostima.
- Igra se u otvorenom i zatvorenom kolu.
- Pravac kretanja: desno, lijevo i po krugu.
- Držanje ruku - koso dolje za maramice (jagluk).
- Izvodi se uz veliku tamburu (polusaz).

OBRAZAC IGRE

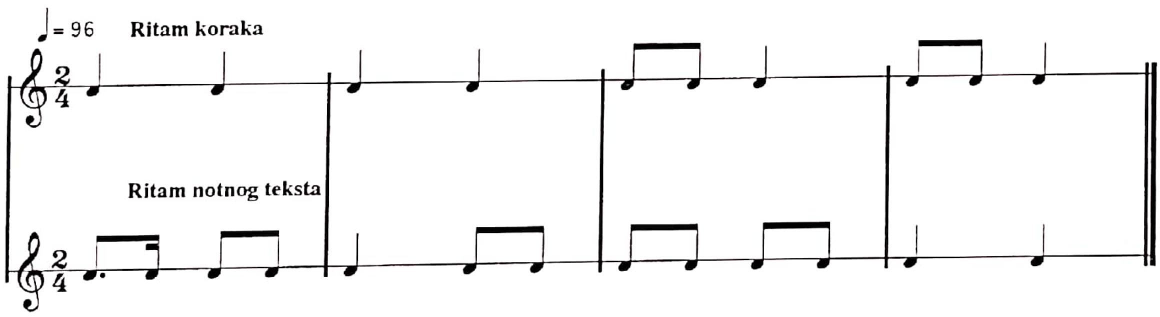
- 1 korak desnom nogom u desnu stranu (licem ka centru), lijeva noga se ukršta preko desne noge, oslonac je na lijevoj nozi.
- 1 korak desnom nogom u desnu stranu, lijeva noga se priključi do desne noge, oslonac je na desnoj nozi.
- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu (licem ka centru), desna noga se ukršta preko lijeve noge, oslonac je na desnoj nozi.
- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu, desna noga se priključi do lijeve noge, oslonac je na lijevoj nozi.
- 1 korak desnom nogom u desnu stranu (licem ka centru), lijeva noga se ukršta preko desne noge, oslonac je na lijevoj nozi.
- 1 korak desnom nogom u desnu stranu, lijeva noga se priključi do desne noge, oslonac je na desnoj nozi.
- 1 korak lijevom nogom u lijevuu stranu (licem ka centru), desna noga se ukršta preko lijeve noge, oslonac je na desnoj nozi.
- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu, desna noga se priključi do lijeve noge, oslonac je na lijevoj nozi.
- 1 korak desnom nogom u desnu stranu, lijeva se ukršta preko desne u mjestu, oslonac je na desnoj nozi.

- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu, desna noga se ukršta preko lijeve u mjestu , oslonac je na lijevoj nozi.
- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu, desna noga se ukršta preko lijeve noge u mjestu, oslonac je na lijevoj nozi.
- 4 trokoraka u desnu stranu po krugu sa okretom za 90° u desnu stranu, 1 desnom, 1 lijevom, 1 desnom, 1 lijevom nogom.

(Ovo je jedna igračka cjelina. Svi ovi koraci se igraju sa malim odskokom od tla, u desnu ili lijevu stranu prema opisu koraka, uz živo treskanje cijelim tijelom. Skica 4).

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

I Takt: Na prvu dobu korak desnom nogom u desnu stranu okrenuti licem ka centru, a na drugu dobu lijeva noga se ukrsti ispred desne noge, oslonac je na lijevoj nozi.

II Takt: Na prvu dobu korak desnom nogom u desnu stranu, a na drugu dobu lijeva se priključi do desne noge, oslonac je na desnoj nozi.

III Takt: Isto kao I takt, samo obrnuto tj. u lijevu stranu početi lijevom nogom.

IV Takt: Isto kao II takt: desna se priključi do lijeve noge, oslonac je na lijevoj nozi.

V Takt: Isto kao I takt: desno

VI Takt: Isto kao II takt: desno

VII Takt: Isto kao III takt: lijevo

VIII Takt: Isto kao IV takt: lijevo

IX Takt: Na prvu dobu korak desnom nogom u desnu stranu, a na drugu dobu lijeva noga se ukrsti ispred desne noge u mjestu, oslonac na desnoj nozi.

X Takt: Na prvu dobu korak lijevom nogom u lijevu stranu, a na drugu dobu desna noga se ukrsti ispred lijeve noge u mjestu, oslonac je na lijevoj nozi.

XI Takt: Isto kao IX takt: desno.

XII Takt: Isto kao X takt: lijevo.

XIII Takt: Trokorak u desnu stranu sa okretom od centra za 90°, desnom, lijevom, desnom nogom.

XIV Takt: Isto kao XIII takt: početi lijevom nogom naprijed po krugu.

XV Takt: Isto kao XIII takt: početi desnom nogom naprijed po krugu.

XVI Takt: Isto kao XIII takt: početi lijevom nogom naprijed po krugu.

HORKAN

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Selo Mramor - Tuzla

- Momačka bošnjačka igra iz sela Mramor kod Tuzle.
- Izvodi se na sijelima i teferičima.
- Poredak igrača: jedan iza drugoga u nizu.
- Pravac kretanja: u desnu stranu.
- Držanje ruku - koso dolje.
- Izvodi se uz veliku tamburu (polusaz).

OBRAZAC IGRE

- 1 korak desnom nogom u desnu stranu, u isti momenat lijeva noga produžava korak naprijed pored desne noge, oslonac je na desnoj nozi.
- 1 korak lijevom nogom u desnu stranu, u isti momenat desna noga produžava korak naprijed pored lijeve noge, oslonac je na lijevoj nozi.

A

- 1 okret u mjestu na lijevoj nozi za 90° u lijevu stranu, ka centru, desna noga je u raskoraku i u isto vrijeme dva lagana udarca o tlo na obje noge petama.
- 3 brza udarca o tlo na obne noge petama.
- 1 korak desnom nogom u desnu stranu sa okretom u desno za 90° u isti momenat lijeva noga produžava korak naprijed pored desne noge, oslonac je na desnoj nozi.
- 1 korak lijevom nogom u desnu stranu, u isti momenat desna noga produžava korak naprijed pored lijeve noge, oslonac je na lijevoj nozi.

B

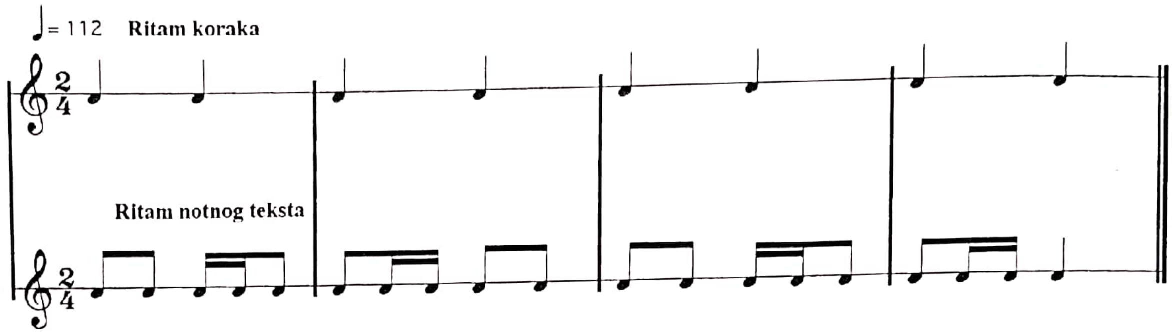
- 1 okret u mjestu na lijevoj nozi za 90° u lijevu stranu, ka centru, desna noga je u raskoraku i u isto vrijeme dva lagana udarca o tlo na obje noge petama.
- 3 brza udarca o tlo na obje noge petama.

- Ponoviti A i B još jedanput.

(Ovo je jedna igračka cjelina. Igra se sa treskom na obje noge. Ovi koraci se mogu izvoditi u raznim varijantama: u linijama naprije, po krugu itd., zavisi od postavke na sceni. Skica 5).

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

I Takt: Na prvu dobu korak desnom nogom naprijed u desnu stranu sa okretom od centra za 90°, u isti momenat lijeva noga produžava pored desne noge naprijed. Na drugoj dobi, oslonac je na desnoj nozi.
Na trećoj dobi korak lijevom nogom naprijed po krugu. U isti momenat desna noga produžava pored lijeve noge naprijed. Na četvrtoj dobi, oslonac je na lijevoj nozi.

II Takt: Na prvu dobu okret tijela ka centru za 90° na lijevoj nozi u lijevu stranu, desna noga je u raskoraku; u isti momenat na drugoj dobi dva lagana udarca o tlo petama. Oslonac je na obje noge. Na trećoj i četvrtoj dobi tri brza udarca petama o tlo.

III Takt: Isto kao I takt: s tim što je okret tijela u desnu stranu za 90°.

IV Takt: - Isto kao II takt.

V Takt: - Isto kao I takt.

VI Takt: - Isto kao II takt.

VII Takt: - Isto kao I takt.

VIII Takt: - Isto kao II takt.

HRASNIČANKA

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Sarajevo

- Djevojačka bošnjačka igra iz Hrasnice kod Sarajeva.
- Izvodi se na sijelima i svadbama.
- Igra se u otvorenom i zatvorenom kolu kao i u linijama.
- Pravac kretanja: desno-lijevo, po krugu, naprijed, nazad.
- Držanje ruku - podignute u visini ramena, povijene u laktovima.
- Izvodi se na sazu, a u novije doba na harmonici.

OBRAZAC IGRE

- 2 koraka udesno, desnom nogom, lijeva se priključi do desne.
- 2 koraka u lijevu stranu lijevom nogom, desna se priključi do lijeve.
- 2 koraka u desnu stranu desnom nogom, lijeva se priključi do desne.
- 2 koraka u lijevu stranu, lijevom nogom, desna se priključi do lijeve.
- 1 korak desnom nogom ka centru, lijeva se priključi do desne.
- 1 korak lijevom nogom ka centru, desna se priključi do lijeve
- 1 korak desnom nogom ka centru, lijeva se priključi do desne.
- 1 korak lijevom nogom ka centru, desna se priključi do lijeve.
- 1 korak desnom nogom leđima nazad, lijeva se priključi do desne.
- 1 korak lijevom nogom leđima nazad, desna se priključi do lijeve.
- 1 korak desnom nogom leđima nazad, lijeva se priključi do desne.
- 1 korak lijevom nogom leđima nazad, desna se priključi do lijeve.
- 1 korak desnom nogom u desnu stranu po krugu.

A

- 1 korak lijevom nogom u desnu stranu po krugu.
- 1 korak desnom nogom u desnu stranu po krugu, lijeva se podigne nisko od tla povijena u koljenu, i malo zadrži u vazduhu.
- 1 korak lijevom nogom u desnu stranu po krugu.

B

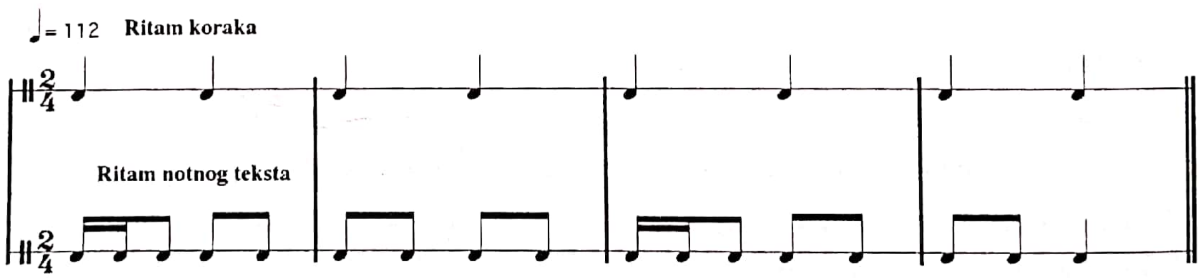
- 1 korak desnom nogom u desnu stranu po krugu.
- 1 korak lijevom nogom u desnu stranu po krugu, desna se odigne nisko od tla povijena u koljenu i malo zadrži u vazduhu.

Ponoviti A i B još šest puta tj. ukupno osam puta.

(Ovo je jedna igračka cjelina. Igra se lagano na cijelim stopalima, sa malim klecanjem u koljenima. Skica 6).

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

PRVI DIO

I Takt: Na prvu dobu korak desnom nogom u desnu stranu, licem ka centru, a na drugu dobu lijeva noga se priključi do desne noge (težina tijela na lijevoj nozi).

II Takt: Na prvu dobu korak desnom nogom u desnu stranu, licem ka centru, a na drugu dobu lijeva noga se priključi do desne noge, (težina tijela ostaje na desnoj nozi).

III Takt: Isto kao I takt samo obrnuto u lijevu stranu tj. početi lijevom nogom.

IV Takt: Isto kao III takt.

V, VI, VII i VIII Takt: Isto kao I, II, III i Vi takt.

DRUGI DIO

I Takt: Na prvu dobu korak desnom nogom naprijed ka centru, a na drugu dobu lijeva noga se priključi do desne noge, ali težina tijela ostaje na desnoj nozi.

II Takt: Na prvu dobu korak lijevom nogom naprijed ka centru, a na drugu dobu desna noga se priključi do lijeve noge, ali težina tijela ostaje na lijevoj nozi.

III Takt: Isto kao I takt.

IV Takt: Isto kao II takt.

V Takt: Na prvu dobu korak desnom nogom leđima nazad, a na drugu dobu lijeva noga se priključi do desne noge, ali težina tijela ostaje na desnoj nozi.

VI Takt: Na prvu dobu korak lijevom nogom leđima nazad, a na drugu dobu desna noga se priključi do lijeve noge, ali težina tijela ostaje na desnoj nozi.

VII Takt: Isto kao V takt.

VIII Takt: Isto kao VI takt.

TREĆI DIO

I Takt: Na prvu dobu korak desnom nogom naprijed po krugu sa okretom za 45° u desnu stranu, a na drugu dobu lijeva noga produži korak naprijed po krugu pored desne noge, oslonac na lijevoj nozi.

II Takt: Na prvu dobu korak desnom nogom naprijed po krugu, a na drugu dobu lijeva noga se odigne nisko od tla povijena malo u koljenu sa malom zadrškom u vazduhu.

III Takt: Isto kao I takt samo obrnuto tj. početi lijevom nogom u desnu stranu.
IV Takt: Isto kao II takt: desna noga se odigne nisko od tla
V Takt: Isto kao I takt samo obrnuto tj. početi desnom nogom u desnu stranu.
VI Takt: Isto kao II takt lijeva noga se odigne nisko od tla.
VII Takt: Isto kao I takt samo obrnuto, početi lijevom nogom u desnu stranu.
VIII Takt: Isto kao II takt desna noga se odigne nisko od tla.

Ponoviti treći dio još jedanput.

NAPOMENA:
Postoji druga varijanta u trećem dijelu, kada se ponovi prvi i drugi dio a djevojke prave osmicu po krugu, križajući se odvojeno jedna pored druge u suprotnom pravcu (pola djevojaka u desnu stranu, pola u lijevu stranu) čas van kruga, čas ka centru, tako da dođu za osam taktova na svoje mjesto, da bi ponovno počele da igraju prvi, drugi pa treći dio igre.

ILIDŽANKA

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Ilidža - Sarajevo

- Zajednička igra momaka i djevojaka sa Ilidže kod Sarajeva.
- Izvodi se na sijelima i teferičima.
- Igra se u otvorenom i zatvorenom kolu.
- Pravac kretanja: U mjestu, po krugu, desno, lijevo, naprijed, nazad, po parovima, dovojeni - momci na jednu, a djevojke na drugu stranu.
- Držanje ruku - koso dolje za maramice (jagluk).
- Izvodi se na žičanim instrumentima, a u novije doba na harmonici.

OBRAZAC IGRE

U mjestu:

- Na prvu dobu iskorak desnom nogom u desnu stranu, lijeva noga se ukrsti ispred desne noge (okrenuti ka centru), a na drugu dobu dva niska odskoka u mjestu na obje noge, težina tijela na obje noge.
- Na prvu dobu iskorak lijevom nogom u lijevu stranu. Desna noga se ukrsti ispred lijeve noge (okrenuti ka centru), a na drugu dobu dva niska odskoka u mjestu na obje noge, težina tijela na obje noge.

Ove korake ponovimo još šest puta u mjestu.

U pokretu:

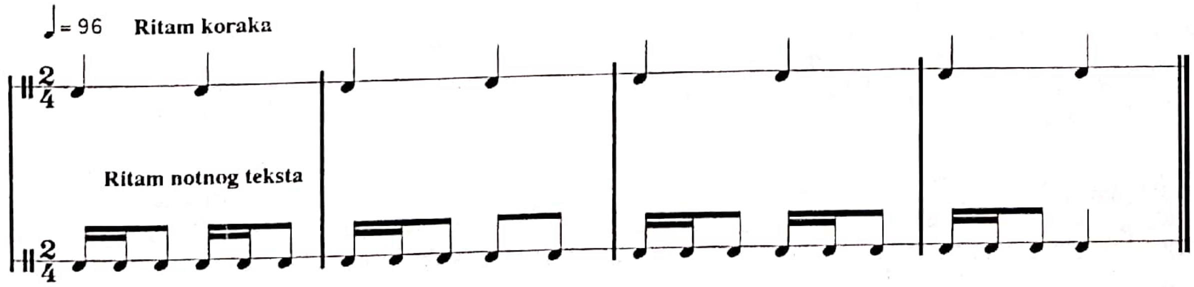
- 1 korak desnom nogom naprijed u desnu stranu sa okretom za 90° udesno, lijeva se ukrsti ispred desne noge.
- 2 niska odskoka naprijed u pokretu na obje noge.
- 1 korak lijevom nogom naprijed u desnu stranu u isti momenat desna se ukrsti ispred lijeve noge.
- 2 niska odskoka u pokretu na obje noge naprijed.

Ove korake ponovimo još šest puta u pokretu.

(Koraci u mjestu, u pokretu, desno, lijevo, naprijed, mogu se ponavljati više puta, zavisno od postavke na sceni. Skica 7).

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

U mjestu:

I Takt: Na prvoj dobi pokret desnom nogom u desnu stranu, oslonac na istoj, a na drugoj dobi lijeva noga se ukrsti ispred desne noge, istovremeno obje noge naprave dva odskoka u mjestu.

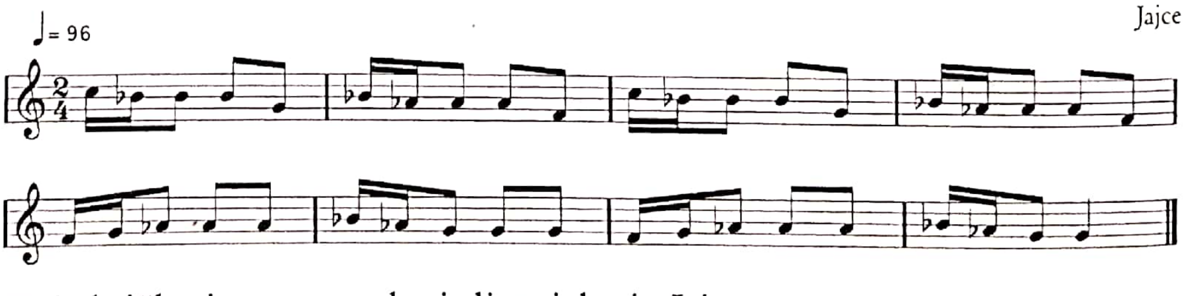
II Takt: Na prvoj dobi pokret lijevom nogom u lijevu stranu, oslonac na istoj, a na drugoj dobi desna noga se ukrsti ispred lijeve noge, istovremeno obje noge naprave dva odskoka u mjestu.
III Takt: Isto kao I takt.
IV Takt: Isto kao II takt.
Ove korake ponovimo još jedanput.

U pokretu:
I Takt: Okret tijela od centra u desnu stranu za 90°; istovremeno korak desnom nogom naprijed u pravcu kretanja. Lijeva se ukršta ispred desne noge. U isti momenat obje noge naprave dva odskoka u pokretu naprijed, težina tijela na obje noge.
II Takt: Korak lijevom nogom naprijed u pravcu kretanja. Desna se ukršta ispred lijeve noge; u isti momenat obje noge naprave dva odskoka u pokretu naprijed, težina tijela na obje noge.
III Takt: Isto kao I takt.
IV Takt: Isto kao II takt.
Ove korake ponovimo još jedanput.

(Ovo je jedna igračka cjelina. Igra se na cijelim stopalima uz živo treskanje cijelim tijelom).

IGRAČICA

Snimio: Hadžić Hajrudin, Jajce

- Zajednička igra momaka i djevojaka iz Jajca.
- Izvodi se na sijelima, teferičima i svadbama.
- Igra se u zatvorenom kolu.
- Pravac kretanja - u lijevu i desnu stranu.

- Držanje ruku - koso dolje sa maramicom (jaglukom).
- Izvodi se žičanim instrumentima, a u novije doba i na harmonici.

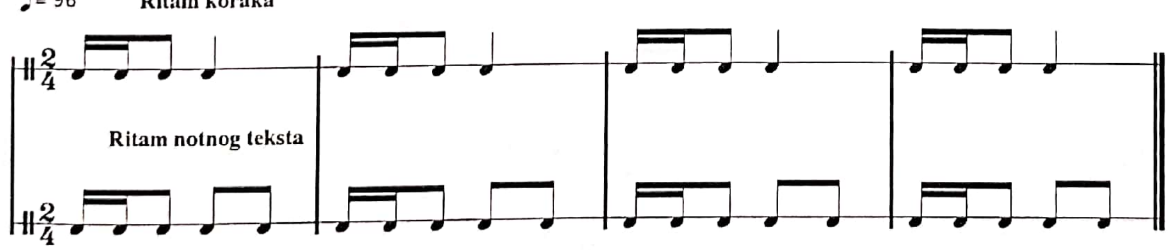
OBRAZAC IGRE

- 1 duži trokorak u lijevu stranu (tijelo je okrenuto ka centru kola) lijevom, desnom, lijevom nogom.
- 1 kraći trokorak u desnu stranu, desnom, lijevom, desnom nogom.
- 1 duži trokorak u lijevu stranu, lijevom, desnom, lijevom nogom.
- 1 kraći trokorak u desnu stranu, desnom, lijevom, desnom nogom.
- 2 trokoraka naprijed ka centru, - lijevom, 1 desnom nogom.
- 2 trokoraka nazad (leđima) 1 lijevom, 1 desnom nogom.
- 2 trokoraka naprijed ka centru 1 lijevom, 1 desnom nogom.
- 2 trokoraka nazad (leđima), 1 lijevom, 1 desnom nogom.

(Ovo je jedna igračka cjelina. Igra se na cjelim stopalima uz živo treskanje cijelim tijelom. Skica 8)

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

- Trokorak se sastoji od dva dijela:

I Takt: Na prvoj dobi na prvu osminu lijevu nogu spustiti do desne noge sa osloncem na istu, a istovremeno desnu nogu podići blago u visini gležnja lijeve noge, potom podići lijevu na isti način kao prije.
Na drugu dobu spustiti lijevu nogu do desne, a istovremeno podići desnu nogu.

II Takt: Trokorak. Sve ponoviti obrnuto u odnosu na I takt tj. zamjeniti uloge lijeve noge sa desnom, pošto takt počinje sa desnom nogom.

(Sa ovim trokoracima se igra i parovno. Jedan par se odvoji i igra po unutarnjem krugu suprotno i vrati nazad na svoje mjesto. Parovno se igra naizmjenično, dok se kolo pomiče u lijevu stranu. Treća varijanta - jedan par ulazi ka centru sa dva trokoraka i vraća se nazad leđima na svoje mjesto. Sve zavisi od maštovitosti koreografa.

KARAĐOZ

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Vratnik, Sarajevo

- Momačka gradska bošnjačka igra iz Sarajeva.
- Izvodi se na sijelima i teferičima.
- Igra se u otvorenom i zatvorenom kolu.
- Pravac kretanja - u desnu, lijevu, ka centru, leđima nazad.
- Držanje ruku - odvojeni jedan od drugog, sa pokretima desne ruke naprijed ka srcu i nazad na leđa, a lijeva ruka je statična iza leđa, u drugom dijelu igra ruke su spojene koso dolje.
- Izvodi se uz pratnju saza.

OBRAZAC IGRE

PRVI DIO

- 8 koraka u desnu stranu, okrenuti u nizu jedan iza drugoga, po krugu.
- 1 korak desnom nogom naprijed, lijeva produži pored desne noge, oslonac je na desnoj nozi.
- 1 korak lijevom nogom naprijed, desna produži pored lijeve noge, oslonac je na lijevoj nozi.
- 1 korak desnom nogom naprijed, lijeva produži pored desne noge, oslonac je na desnoj nozi.
- 1 korak lijevom nogom naprijed, desna produži pored lijeve noge, oslonac je na lijevoj nozi.
- 1 korak desnom nogom naprijed, lijeva produži pored desne noge, oslonac je na desnoj nozi.
- 1 korak lijevom nogom naprijed, desna produži pored lijeve noge, oslonac je na lijevoj nozi.
- 1 korak desnom nogom naprijed, lijeva produži pored desne noge, oslonac je na desnoj nozi.
- 1 korak lijevom nogom naprijed, desna produži pored lijeve noge, oslonac na lijevoj nozi.
- 1 korak desnom nogom u okretu u lijevu stranu ka centru, lijeva noga se priključi do desne noge.
- 1 lagani trokorak ka centru desnom, lijevom, desnom nogom.
- 1 korak lijevom nogom nazad (leđima), desna noga se priključi do lijeve noge.
- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu sa okretom u lijevo za 90°, desna produži pored lijeve noge, oslonac na lijevoj nozi.
- 1 korak desnom nogom naprijed po krugu, lijeva produži pored desne noge, oslonac je na desnoj nozi.
- 1 korak lijevom nogom naprijed po krugu, desna produži pored lijeve noge, oslonac je na lijevoj nozi.
- 1 korak desnom nogom naprijed po krugu, lijeva produži pored desne noge, oslonac je na desnoj nozi.
- 2 obična koraka u okretu van centra u lijevu stranu, lijevom, desnom nogom.

- 1 trokorak svaki u svom pravcu otvaraju krug, lijevom, desnom, lijevom nogom.
- 1 korak desnom nogom u okretu lijeve po krugu, lijeva produži pored desne noge, oslonac je na desnoj nozi.
- 1 korak lijevom nogom po krugu, desna produži pored lijeve noge, oslonac je na lijevoj nozi.
- 1 korak desnom nogom po krugu, lijeva produži pored desne noge, oslonac je na desnoj nozi.
- 1 korak lijevom nogom po krugu, desna produži pored lijeve noge, oslonac je na lijevoj nozi.
- 1 korak desnom nogom u okretu u lijevu stranu, ka centru, lijeva noga se priključi do desne noge.
- 1 trokorak u mjestu: desnom, lijevom, desnom nogom. Težina na obje noge. Svi ovi koraci idu sa pokretom desne ruke, kad lijeva noga produži, pored desne noge, u isti momenat i desna ruka ide ka srcu, a kada lijeva napravi korak naprijed, onda se desna ruka vraća iza leđa, dok je lijeva iza leđa statična.

DRUGI DIO

- 4 sitna koraka desnom nogom u desnu stranu - noga do noge,
- 1 korak desnom nogom u desnu stranu (u raskoraku), lijeva noga se priključi do desne noge.
- 1 trokorak ka centru desnom, lijevom, desnom nogom.
- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu (u raskoraku) desna noga se priključi do lijeve noge.
- 1 trokorak nazad leđima, lijevom, desnom, lijevom nogom.
- 1 korak desnom nogom u desnu stranu /u raskoraku/ lijeva noga se priključi do desne noge.
- 1 trokorak ka centru desnom, lijevom, desnom nogom.
- 4 sitna koraka lijevom nogom u lijevu stranu, noga do noge.
- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu (u raskoraku) desna noga se priključi do lijeve noge.
- 1 trokorak nazad leđima lijevom, desnom, lijevom nogom.

- 1 korak desnom nogom u desnu stranu (u raskoraku) lijeva noga se priključi do desne noge.
- 1 trokorak ka centru desnom, lijevom, desnom nogom.
- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu (u raskoraku), desna noga se priključi do lijeve noge.
- 1 trokorak nazad leđima lijevom, desnom, lijevom nogom.

TREĆI DIO

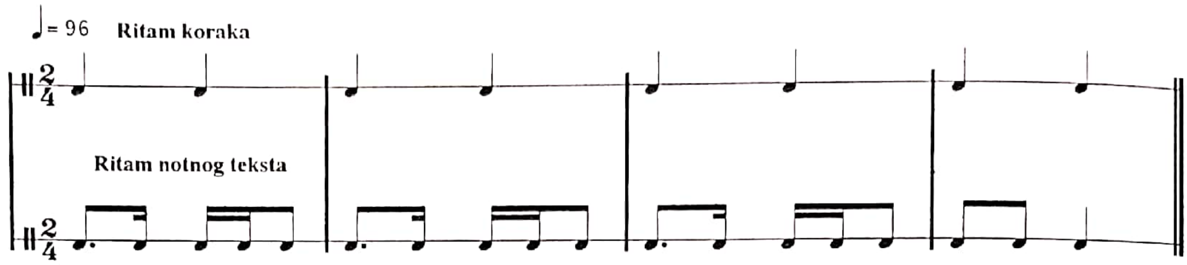
- 1 korak desnom nogom u lijevu stranu naprijed po krugu, lijeva produži pored desne noge, oslonac je na desnoj nozi.
- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu naprijed, po krugu, desna produži pored lijeve noge, oslonac je na lijevoj nozi.
- 1 korak desnom nogom u lijevu stranu naprijed po krugu, lijeva produži pored desne noge, oslonac je na desnoj nozi.
- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu naprijed po krugu, desna produži pored lijeve noge, oslonac je na lijevoj nozi.
- 1 korak desnom nogom u lijevu stranu naprijed po krugu, lijeva produži pored desne noge, oslonac je na desnoj nozi.
- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu naprijed po krugu, desna produži pored lijeve noge, oslonac je na lijevoj nozi.
- 1 korak desnom nogom u okretu ka centru u desnu stranu, lijeva se priključi do desne noge.
- 1 trokorak u mjestu desnom, lijevom, desnom nogom.

(Ovo je jedna igračka cjelina. Prvi dio igre je u dosta sporom tempu, dok drugi dio ide brže i u trećem dijelu je tempo isti kao prvi.)

Karađoz u prevodu znači lutkar. (Igru Karađoz zabilježio sam 70-tih godina na Vratniku, u starom dijelu Sarajeva. (Skica 9).

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

POREDAK IGRAČA: Svi su momci u nizu jedan iza drugoga na rastojanju od pola metra, ruke su na leđima, lijeva ostaje statična dok desna pravi pokrete naprijed ka srcu i nazad leđima.

PRVI DIO

I Takt: Na prvu dobu korak desnom nogom naprijed u pravcu kretanja, a na drugu dobu lijeva noga produži pored desne noge naprijed; oslonac je na desnoj nozi, u isto vrijeme desna ruka pravi pokret naprijed ka srcu.

II Takt: Na prvoj dobi korak lijevom nogom naprijed u pravcu kretanja, a na drugu dobu desna noga produži pored lijeve noge naprijed oslonac je na lijevoj nozi. U isto vrijeme desna ruka se vraća nazad iza leđa.

III, IV, V, VI, VII, VIII Takt: - Isto kao I i II takt.

IX Takt: Na prvu dobu korak desnom nogom u okretu lijevo ka centru za 90°, a na drugu dobu lijeva noga se priključuje do desne noge; oslonac na obje noge, obje ruke su pozadi.

X Takt: Na prvu i drugu dobu trokorak ka centru desnom, lijevom, desnom nogom, oslonac je na desnoj nozi, obje ruke su pozadi.

XI Takt: Na prvu dobu korak lijevom nogom nazad leđima, a na drugu dobu desna noga se priključi do lijeve noge. Oslonac je na obje noge, obje ruke su pozadi.

XII Takt: Na prvu dobu korak lijevom nogom u okretu u lijevu stranu za 90° na drugu dobu desna noga produži pored lijeve noge naprijed. Oslonac je na lijevoj nozi, obje ruke su pozadi.

XIII Takt: Na prvu dobu korak desnom nogom naprijed u pravcu kretanja, a na drugu dobu lijeva noga produži pored desne noge naprijed. Oslonac je na desnoj nozi. U isto vrijeme desna ruka pravi pokret naprijed ka srcu.

XIV i XV Takt: Isto kao XIII takt: Krenuti lijevom pa desnom nogom po krugu.

XVI Takt: Na prvoj i drugoj dobi korak lijevom nogom u okretu van centra u lijevu stranu za 90° desna se priključi do lijeve; oslonac na obje noge. Ruke su pozadi na leđima.

XVII Takt: Na prvu i drugu dobu svaki igrač izvede trokorak u svom pravcu van kruga, leđima od centra, lijevom, desnom, lijevom nogom.

XVIII Takt: Na prvu dobu korak desnom nogom u okretu u liejvo za 90° po krugu, a na drugu dobu lijeva noga produži pored desne noge naprijed, oslonac je na desnoj nozi. U isto vri jeme desna ruka pravi pokret naprijed ka srcu.

XIX Takt: Isto kao XVIII takt: samo obrnuto početi lijevom nogom.

XX Takt: Isto kao XVIII takt.

XXI Takt: Isto kao XVIII takt: samo obrnuto, lijevom nogom početi.

XXII Takt: Na prvu dobu korak desnom nogom u okretu ka centru u lijevu stranu za 90°, a na drugu dobu lijeva noga se priključi do desne noge.

XXIII Takt: Trokorak u mjestu: desnom, lijevom, desnom nogom ka centru.

DRUGI DIO

(Brzo)

XXIV Takt: Na prvu dobu korak desnom nogom u desnu stranu (bok), lijeva noga se priključi do desne noge, oslonac na lijevoj nozi. Na drugoj dobi korak desnom nogom u desnu stranu, lijeva noga se priključi do desne noge.

XXV Takt: Isto kao XXIV takt.

XXVI Takt: Na prvu dobu desnom nogom u desnu stranu (bok) lijeva je u raskoraku, a na drugu dobu lijeva noga se priključi do desne noge, oslonac je na obje noge.

XXVII Takt: Na prvu i drugu dobu trokorak ka centru desnom, lijevom, desnom nogom.

XXVIII Takt: Na prvu dobu korak lijevom nogom u lijevu stranu u raskoraku, a na drugu dobu lijeva noga se priključi do desne noge, oslonac je na desnoj nozi.

XXIXTakt: Na prvoj i drugoj dobi trokorak leđima nazad lijevom, desnom, lijevom nogom.

XXX Takt: Isto kao XXVI takt: u desnu stranu, početi desnom nogom.

XXXITakt: Isto kao XXVII takt: trokorak ka centru desnom, lijevom, desnom nogom.

XXXII, XXXIII, XXXIV, XXXV, XXXVI, XXXVII, XXXVIII i XXXIX Takt: Ponoviti drugi dio samo u lijevu stranu tj. početi lijevom nogom s tim što prvi trokorak počinje lijevom nogom, leđima nazad.

TREĆI DIO

XXXX Takt: Na prvu dobu korak desnom nogom naprijed u pravcu kratanja, a na drugu dobu lijeva noga produži pored desne noge naprijed; oslonac je na desnoj nozi. U isto vrijeme desna ruka pravi porket naprijed ka srcu.

XXXXI Takt: Na prvoj dobi korak lijevom nogom naprijed u pravcu kretanja, a na drugu dobu desna noga produži pored lijeve noge naprijed, oslonac je na lijevoj nozi. U isto vrijeme desna ruka se vraća nazad iza leđa.

XXXXII Takt: Isto kao XXXX takt: desnom nogom.

XXXXIII Takt: Isto kao XXXXI takt: lijevom nogom.

XXXXIV Takt: Isto kao XXXX takt: desnom nogom.

XXXXV Takt: Isto kao XXXXI takt: lijevom nogom.

XXXXVI Takt: Isto kao XXXX takt: desnom nogom u okretu ka centru.

XXXXVII Takt: Na prvu i drugu dobu trokorak u mjestu desnom, lijevom, desnom nogom.

(U drugom dijelu igre ruke su spojene koso dolje, a u trećem dijelu isto kao u prvom dijelu).

KOLO OKOLO

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Sarajevo

- Zajednička bošnjačka narodna igra momaka i djevojaka iz Sarajeva.
- Izvodi se na sijelima, teferičima i svadbama.
- Igra se u otvorenom i zatvorenom kolu.
- Pravac kretanja - u desnu stranu.
- Držanje ruku - koso dolje za maramice (jagluk).
- Izvodi se uz saz, a u novije doba i uz harmoniku.

OBRAZAC IGRE

- 1 korak desnom nogom u desnu stranu, lijeva se ukršta preko desne noge.
- 1 trokorak u mjestu desnom, lijevom, desnom nogom.
- 1 trokorak u mjestu lijevom, desnom, lijevom nogom.
- 1 korak isto kao prvi korak, lijeva noga se ukršta preko desne noge i prima oslonac.

(Ovo je jedna igračka cjelina, a za muzičku cjelinu ponovimo još tri puta istse korake. Ukupno šesnaest taktova. Koraci se ponavljaju zavisno od koreografije. Skica 10).

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

I Takt: Na prvoj dobi desnom nogom korak u desnu stranu sa malim odskokom i okretom od centra za 45° u desnu stranu i sa osloncem na istu nogu. Na drugoj dobi lijeva noga se ukršta ispred desne noge i prima oslonac na istu.

II Takt: Trokorak u mjestu desnom, lijevom, desnom nogom sa okretom u lijevu stranu za 180°.

III Takt: Trokorak u mjestu lijevom, desnom, lijevom nogom, sa okretom u desnu stranu za 180°.

IV Takt: - Isto kao prvi takt.

Trokorak se sastoji iz dva dijela:

Na prvo dobi, na prvu osminu, desnu nogu spustiti do lijeve noge sa osloncem na istu, a istovremeno lijevu nogu podići blago u visini gležnja desne noge.
Na drugu osminu spustiti lijevu nogu do desne noge, istovremeno podići desnu nogu na isti način kao prije.

Na drugu dobu spustiti desnu nogu do lijeve, a istovremeno podići lijevu nogu.
Trokorak: sve ponoviti obrnuto u odnosu na I takt tj. zamijeniti uloge desne noge sa lijevom, pošto takt počinje sa lijevom nogom.

(Običaj je da ovu igru povedu dva do tri momka, pa se onda i ostali hvataju u kolo. Djevojke se postepeno hvataju u kolo do onih momaka koji najbolje igraju i na koje oko bace, tako se u kolu i upoznavaju.)

OJ, CURICE DINA TI

Snimio: Hadžić Hajrudin, BiH

- Zajednička igra momaka i djevojaka iz Bosne i Hercegovine.
- Izvodi se na sijelima, teferičima, svadbama i drugim svečanostima.
- Igra se u zatvorenom i otvorenom kolu.
- Pravac kretanja - u desnu i lijevu stranu.
- Držanje ruku - koso dolje za maramice (jagluk).
- Izvodi se na usnoj harmonici, a u novije doba na harmonici.

OBRAZAC IGRE

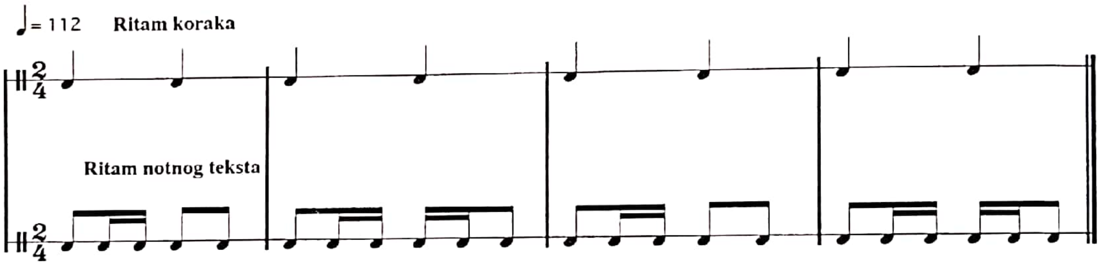
- 2 niska odskoka na desnoj nozi u desnu stranu; istovremeno lijeva noga se ukršta ispred desne noge i prima oslonac.
- 1 iskorak desnom nogom u desno (bok), istovremeno lijeva noga se ukršta ispred desne noge. Oslonac na desnoj nozi u mjestu.
- 1 iskorak lijevom nogom u lijevo (bok). Istovremeno desna noga se ukršta ispred lijeve noge, oslonac na lijevoj nozi u mjestu.
- 1 iskorak desnom nogom u desno (bok). Istovremeno lijeva noga se ukršta ispred desne noge, oslonac na desnoj nozi u mjestu.
- 2 niska odskoka na lijevoj nozi u lijevu stranu, istovremeno desna noga se ukršta ispred lijeve noge i prima oslonac.
- 1 iskorak lijevom nogom u lijevo (bok). Istovremeno desna noga se ukršta ispred lijeve noge, oslonac na lijevoj nozi u mjestu.
- 1 iskorak desnom nogom u desno (bok); istovremeno lijeva noga se ukršta ispred desne noge. Oslonac na desnoj nozi u mjestu.

- 1 iskorak lijevom nogom u lijevi (bok). Istovremeno desna noga se ukršta ispred lijeve noge, oslonac na lijevoj nozi.

Ovo je jedna igračka cjelina. Igra se vrlo živo uz treskanje cijelim tijelom. (Skica 11).

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

I Takt: Na prvoj dobi dva odskoka u desnu stranu, na desnoj nozi; istovremeno na drugoj dobi lijeva noga se ukršta ispred desne noge i prima oslonac.

II Takt: Na prvoj dobi jedan korak desnom nogom u desnu stranu, lijeva se ukršta ispred desne noge. Na drugoj dobi oslonac je na lijevoj, pa na desnoj nozi (s noge na nogu).

III Takt: Na prvoj dobi jedan korak lijevom nogom u lijevu stranu, desna se ukršta ispred lijeve noge. Na drugoj dobi oslonac je na desnoj, pa na lijevoj nozi (s noge na nogu).

IV Takt: Na prvoj dobi jedan korak desnom nogom u desnu stranu, lijeva se ukršta ispred desne noge. Na drugoj dobi oslonac je na lijevoj, pa na desnoj nozi (s noge na nogu).

Ponoviti isto samo obrnuto tj. početi u lijevu stranu lijevom nogom.

(Ova igra se ponavlja više puta zavisno od koreografske zamisli. Igra Oj, curice dina ti je naša najstarija igra. Rasprostranjena je po cijeloj Bosni i Hercegovini. Nema podataka kada je nastala. Igra je i staro i mlado u svim prilikama. Od starih ljudi sam doznao da su je kao momci igrali još za vrijeme Austro-ugarske Monarhije, a prema kazivanjima, igru Oj, curice dina ti naslijedili su od svojih očeva.)

OJ, DJEVOJKO PREKO PUTA

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Sarajevo

- Zajednička igra momaka i djevojaka iz Sarajeva.
- Izvodi se na sijelima i svadbama.
- Igra se u otvorenom kolu, odvojeni mladići i djevojke, okrenuti jedni naspram drugih.
- Držanje ruku - koso dolje.
- Izvodi se na žičanim instrumentima, a u novije doba na harmonici.

OBRAZAC IGRE

- 8 laganih gibanja (njihanja) u mjestu, u desnu i lijevu stranu, s noge na nogu (u raskoraku)
- 4 lagana koraka desnom nogom u desnu stranu, lijeva se priključi do desne noge,
- raskorak desnom nogom u desnu stranu.
- 2 lagana gibanja u lijevu i desnu stranu.
- 4 lagana koraka lijevom nogom u lijevu stranu, desna se priključi do lijeve noge.
- 2 lagana gibanja u desnu i lijevu stranu. (Skica 12).

Tekst pjesme
Prvi napjev (momci):

Oj djevojko preko puta
što si tako zabrinuta,
zabrinuta, zamišljena,
kao da si isprošena,
zabrinuta, zamišljena
kao da si isprošena.

Drugi napjev (djevojke):

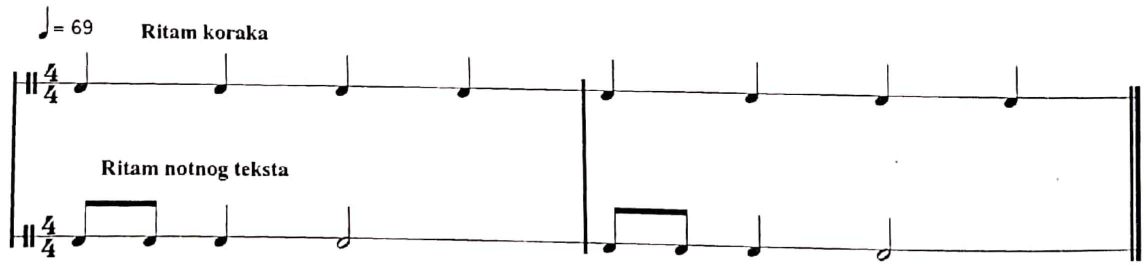
Ja djevojka nogu bosih
od majke ti ruho prosim,
ne dala mi čarapice,
ni vezene papučice,
ne dala mi čarapice
ni vezene papučice.

Treći napjev (momci):

Daću tebi čarapice
i vezena papučice,
da učiniš klipa-klapa,
ja za tobom dušo skapa,
da učiniš klipa-klapa
ja za tobom dušo skapa.

ANALIZA KORAKA

Takt: 4/4

U drugom dijelu tempo se ubrzava dok se na kraju ovog dijela tempo usporava.

PRVI DIO

I Takt:	Oj djevoj -	Na prvoj i drugoj dobi iskorak desnom nogom u desnu stranu, oslonac na istoj nozi u mjestu.
	ko -	- a na trećoj i četvrtoj dobi težina tijela prelazi na lijevu nogu u raskoraku (gibanje kao klatno na satu).

II Takt: preko pu - Isto kao prvi takt prve i druge dobe.
ta - - Isto kao prvi takt treće i ečtvrte dobe.
III Takt: Što si ta - Isto kao prvi takt prve i druge dobe.
ko - - Isto kao prvi takt treće i četvrte dobe.
IV Takt: za bri nu - Isto kao prvi takt prve i druge dobe.
ta - - Isto kao prvi takt treće i četvrte dobe.

DRUGI DIO

I Takt: za bri - Na prvoj dobi na prvu i drugu osminu iskorak desne noge u desnu stranu, oslonac u mjestu.
nu ta - a na drugoj dobi treće i četvrte osmine noga se privuče do desne i primi oslonac, da bi izvršio pripremu za drugi korak u desnu stranu.
za miš - Isto kao I takt prve dobe.
ljena - Isto kao I takt druge dobe.
II Takt: kao - Isto kao I takt prve dobe.
da - Isto kao I takt druge dobe.
si - Raskorak desne noge u desnu stranu, oslonac na istoj u mjestu na prve dvije osmine.
ispro še - A na trećoj i četvrtoj dobi, odnosno na polovini,
na gibanje se prenosi na lijevu pa na desnu stranu.
III i VI Takt: - Isto kao I i II takt: samo obrnuto tj. u lijevu stranu oslonac je na desnoj nozi.

- Ponovimo drugi dio još jedanput.

Ovo je jedna igračka fraza prvog napjeva, ponovimo još dva puta naizmjenično djevojke pa momci.

OKOLO KOLO

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Sarajevo

- Zajednička igra momaka i djevojaka iz Sarajeva.
- Izvodi se na sijelima i teferičima.
- Igra se u otvorenom i zatvorenom kolu.
- Pravac kretanja - desno, lijevo i u mjestu.
- Držanje ruku - koso dolje sa maramicama (jaglucima).
- Izvodi se na sazu, a u novije doba na harmonici.

OBRAZAC IGRE

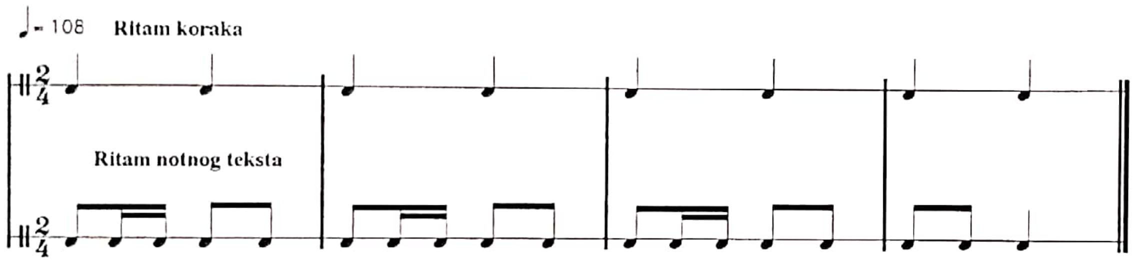
- 4 koraka u desnu stranu desnom nogom, lijeva se ukršta preko desne noge (prednje ukrštanje) sa niskim odskokom.
- 4 koraka u lijevu stranu lijevom nogom, desna se ukršta preko lijeve noge (prednje ukrštanje) sa niskim odskokom.
- 4 pokretanje u mjestu: u lijevu, desnu, lijevu, desnu stranu, sa akcentom na dole (klecanjem).
- 4 trokoraka u desnu stranu desnom, lijevom, desnom, lijevom nogom.
- 4 trokoraka u lijevu stranu desnom, lijevom, desnom, lijevom nogom.
- 2 koraka u desnu stranu desnom nogom, lijeva se ukršta preko desne noge (prednje ukrštanje) sa niskim odskokom.
- 2 koraka u lijevu stranu lijevom nogom, desna se ukršta preko lijeve noge (prednje ukrštanje) sa niskim odskokom.

- 2 koraka u desnu stranu desnom nogom, lijeva se ukršta preko desne noge (prednje ukrštanje) sa niskim odskokom.
- 2 koraka u lijevu stranu lijevom nogom, desna se ukršta preko lijeve noge (prednje ukrštanje) sa niskim odskokom.
- 8 trokoraka u desnu stranu desnom, lijevom, desnom nogom po krugu.

(Koraci se sastoje iz pet dijelova. Ovo je jedna igračka cjelina. Igra se na cijelim stopalima, uz živo treskanje cijelim tijelom. Skica 13).

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

PRVI DIO

I	Takt:	Na prvoj dobi pokret desnom nogom u desnu stranu sa okretom u desnu stranu za 45° od centra, a na drugoj dobi lijeva noga se ukršta ispre desne noge i prima oslonac na istu.
II	Takt:	Isto kao I takt.
III	Takt:	Isto kao II takt.
IV	Takt:	Isto kao II takt, s tim što se lijeva noga priključi do desne noge sa okretom u lijevu za 45° (težina tijela ostaje na desnoj nozi).
V	Takt:	Isto kao I takt samo obrnuto tj. u lijevu stranu, početi sa lijevom nogom.
VI	Takt:	Isto kao II takt, u lijevu stranu.
VII	Takt:	Isto kao III takt u lijevu stranu.
VIII	Takt:	Isto kao IV takt: u lijevu stranu, s tim što se desna noga priključi do lijeve noge sa okretom u desnu stranu za 45° (težina tijela ostaje an lijevoj nozi).

DRUGI DIO

IX Takt: Pokret tijela u lijevu stranu u mjestu, desnom nogom sa okretom za 45°, lijeva noga se priključi do desne, težina tijela ostaje na desnoj nozi (sa klecanjem u koljenima).

X Takt: Pokret tijela u desnu stranu u mjestu, lijevom nogom sa okretom za 45°, desna noga se priključi do lijeve, težina tijela ostaje na lijevoj nozi (sa dlecanjem u koljenima).

XI Takt: Isto kao IX takt, u lijevu stranu.

XII Takt: Isto kao X takt, u desnu stranu.

TREĆI DIO

XIII Takt: Trokorak u desnu stranu sa okretom za 45° u desno naprijed po krugu.

XIV Takt: Isto kao XIII takt, po krugu.

XV Takt: Isto kao XIV takt, po krugu.

XVI Takt: Isto kao XV takt, po krugu.

XVII Takt: Isto kao XVI takt po krugu, samo obrnuto, tj. u lijevu stranu desnom nogom sa okretom za 180° u lijevu stranu.

XVIII Takt: Isto kao XVII takt po krugu.

XIX Takt: Isto kao XVIII takt po krugu.

XX Takt: Isto kao XIX takt po krugu.

ČETVRTI DIO

XXI Takt: Na prvoj dobi korak desnom nogom u desnu stranu sa okretom za 90°, a na drugoj dobi lijeva noga se ukršta ispred desne noge, naprijed i prima oslonac na istu.

XXII Takt: Isto kao XXI takt, s tim što se lijeva noga priključi do desne noge sa okretom u lijevu stranu za 45° (težina tijela ostaje na desnoj nozi).

XXIII Takt: Isto kao XXI takt, samo obrnuto, tj. u lijevu stranu početi lijevom nogom.

XXIV Takt: Isto kao XXII takt, u lijevu stranu, sa okretom u desnu stranu za 45° (težina tijela ostaje na lijevoj nozi).

XXV Takt: Isto kao XXI takt, u desnu stranu.

XXVI Takt: Isto kao XXII takt u desnu stranu, sa okretom u lijevu stranu za 45° (težina tijela ostaje na desnoj nozi).

XXVII Takt: Isto kao XXIII takt, u lijevu stranu.

XXVIII Takt: Isto kao XXIV takt, u lijevu stranu, sa okretom u desnu stranu za 45° (težina tijela ostaje na lijevoj nozi).

PETI DIO

XXIX Takt: Trokorak u desnu stranu po krugu sa okretom za 45° u desnu stranu.

XXX Takt: Isto kao XXIX takt, po krugu.

XXXI Takt: Isto kao XXX takt, po krugu.

XXXII Takt: Isto kao XXXI takt po krugu.

XXXIII Takt: Isto kao XXXII takt po krugu.

XXXIV Takt: Isto kao XXXIII takt, po krugu.

XXXV Takt: Isto kao XXXIV takt, po krugu.

XXXVI Takt: Isto kao XXXV takt, po krugu.

NAPOMENA: Trokorak se sastoji od dva dijela:

I Takt: Na prvoj dobi, na prvu osminu, desnu nogu spustiti do lijeve noge sa osloncem na istu, a istovremeno lijevu nogu podići blago u visini gležnja desne noge.
Na drugu osminu spustiti lijevu nogu do desne noge, istovremeno podići desnu nogu na isti način kao prije. Na drugoj dobi spustiti desnu nogu do lijeve, a istovremeno podići lijevu nogu.

II Takt: Trokorak: Sve obrnuto ponoviti u odnosu na I takt: tj. zamijeniti uloge desne noge sa lijevom nogom, pošto takt počinje sa lijevom nogom.

OSMERAC

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Rudanka - Doboj

- Zajednička igra bošnjačkih momaka i djevojaka iz Rudanke kod Doboja.
- Izvodi se na sijelima, svadbama i teferičima.
- Igra se u otvorenom i zatvorenom kolu.
- Pravac kretanja - desno, lijevo, i sa okretima jedno prema drugom desno-lijevo (naprijed, nazad leđima).
- Držanje ruku - koso dolje sa maramicom (jaglukom).
- Izvodi se na usnoj harmonici, a u novije doba na harmonici.

OBRAZAC IGRE

- 8 sitnih cupkavih koraka u desnu stranu, početi desnom nogom, okrenuti licem ka centru. Igra se na cijelim stopalima, noga do noge, živo treskanje cijelim tijelom.
- 8 sitnih cupkavih koraka u lijevu stranu, početi lijevom nogom, okrenuti licem ka centru, igra se na cijelim stopalima, noga do noge, živo treskanje cijelim tijelom.

Momci:

- 2 trokoraka u desnu stranu sa okretom za 90° udesno prsima.
- 2 trokoraka u lijevu stranu (leđima nazad)
- 2 trokoraka u lijevu stranu sa okretom za 180° u lijevu stranu prsima.
- 2 trokoraka u desnu stranu (leđima).

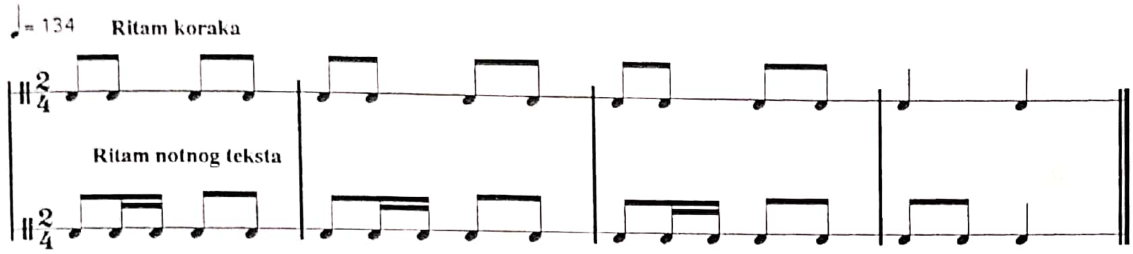
Djevojke:

- 2 trokoraka u lijevu stranu sa okretom za 90° u lijevu stranu.
- 2 strokoraka u desnu stranu prsima.
- 2 trokoraka u lijevu stranu sa okretom za 180° u desnu stranu leđima.
- 2 trokoraka u desnu stranu.

Ovo je jedna igračka cjelina (Skica 14).

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

PRVI DIO

I Takt: Na prvoj dobi pokret desnom nogom u desnu stranu sa osloncem na istu (licem ka centru), lijeva noga se privuče do desne i težina tijela pređe na istu, da bi izvršili pripremu za drugi korak u desnu stranu, na drugoj dobi.

II, III, IV, V, VI Takt: - Isto kao I takt.

VII Takt: Desnom nogom korak u desnu stranu, lijeva ostane u raskoraku.

VIII Takt: Lijeva noga se privuče, ali težina tijela ostaje na desnoj nozi da bi krenuli u lijevu stranu.

(Ovo sve ponovimo u lijevu stranu. Početi lijevom nogom.)

DRUGI DIO

I Takt: Trokorak u pokretu se sastoji od dva dijela:
Na prvu dobu, na prvu osminu, desnu nogu spustiti do lijeve sa osloncem na istu, a istovremeno lijevu nogu podići blago u visini gležnja desne noge.
Na drugu osminu spustiti lijevu nogu do desne, istovremeno podići desnu nogu na isti način kao prije.
Na drugu dobu spustiti desnu nogu do lijeva, a istovremeno podići lijevu nogu.

II Takt: Trokorak (sve obrnuto u odnosu na prvi takt tj. zamjeniti uloge desne sa lijevom nogom, pošto takt počinje sa lijevom nogom.

III i VI Takt: Isto kao prvi i drugi takt.

Ovi trokoraci se izvode sa okretima u desno, lijevo, naprijed i leđima nazad.

(U obrascu gdje su opisani trokoraci za momke i djevojke trokoraci se izvode na taj način što momak i djevojka isstovremeno se okrenu jedno prema drugom licem, u otvorenom i zatvorenom krugu, držeći momak desnu ruku, a djevojak lijevu u visini očiju, dok je druga ruka spojena koso dolje. Momak uvijek ide licem naprijed dok djevojka ide leđima i to sa dva trokoraka, druga dva trokoraka ide obrnuto. Poslije četiri odigrana trokoraka po krugu u parovima idemo obrnuto u lijevu stranu sa okretom za 180 stepeni u lijevu stranu momci, a djevojke u desnu stranu. Djevojke i momci mijenjaju partnere, pa se isto igra kao u prethodnom opisu, samo u lijevu stranu četiri trokoraka, dva naprijed dva nazad.)

Ova se igra može igrati u raznim varijantama. Sve zavisi od mašte koreografa.

ORAŠLJANKA

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Orašje na Savi

- Zajednička igra bošnjačkih momaka i djevojaka iz Orašja na Savi.
- Izvodi se na sijelima, svadbama i teferičima.
- Igra se u polukrugu, u krugu, po parovima i odvojeni jedni od drugih.
- Pravac kretanja: djevojke u desnu, momci u lijevu stranu i obrnuto.
- Držanje ruku - koso dolje za maramice (jagluk).
- Izvodi se uz žičane instrumente, a u novije doba uz harmoniku.

OBRAZAC IGRE

PRVI DIO
- 2 koraka u desnu stranu, prednje ukrštanje, lijeva preko desne noge.
- 2 koraka u lijevu stranu, prednje ukrštanje, desna preko lijeve noge.
- 2 koraka u desnu stranu, prednje ukrštanje, lijeva preko desne noge.
- 2 koraka u lijevu stranu, prednje ukrštanje, desna preko lijeve noge.

DRUGI DIO
- 1 iskorak desnom nogom u mjestu naprijed i nazad, lijeva u mjestu kleca.
- 1 iskorak lijevom nogom u mjestu naprijed i nazad, desna u mjestu kleca.

TREĆI DIO
- 4 koraka u desnu stranu, prednje ukrštanje, lijeva preko desne, lijeva se priključi do desne noge.
- 4 koraka u lijevu stranu, prednje ukrštanje, desna preko lijeve, desna se priključi do lijeve noge.

Ovo je jedna igračka cjelina. Igra se na cijelim stopalima, živo treskanje cijelim tijelom. (Skica 15).

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

PRVI DIO

I Takt: Na prvoj dobi desnom nogom korak u desnu stranu, a na drugoj dobi lijeva se ukršta ispred desne noge i prima oslonac.

II Takt: Na trećoj dobi desnom nogom korak u desnu stranu, a na četvrtoj dobi lijeva noga se priključi do desne, oslonac na obje noge.

III Takt: Isto kao prvi takt, samo obrnuto, tj. lijevom nogom u lijevu stranu, desna se ukršta preko lijeve noge.
IV Takt: Isto kao drugi takt.
V i VI Takt: Isto kao prvi i drugi takt: u desnu stranu.
VII i VIII Takt: Isto kao treći i četvrti takt, u lijevu stranu.

DRUGI DIO
I Takt: U mjestu: desna noga se ispruži naprijed ka centru, a lijeva dva puta kleca u koljenu, oslonac na lijevoj nozi.
II Takt: Desna noga se privuče do lijeve i težina tijela pređe na obje noge sa dva klecanja u koljenima.
III Takt: U mjestu: lijeva noga se ispruži naprijed ka centu, a desna dva puta kleca u koljenu, oslonac na desnoj nozi.
IV Takt: Lijeva noga se privuče do desne i težina tijela pređe na obje noge sa dva klecanja u koljenima.

TREĆI DIO
I Takt: Na prvu dobu korak desnom nogom u desnu stranu, okrenuti od centra za 45° udesno, a na drugu dobu lijeva noga se ukršta ispred desne noge i prima oslonac.
II Takt: Isto kao I takt.
III Takt: Isto kao I takt.
IV Takt: Isto kao I takt, s tim što se lijeva noga priključi do desne noge, težina tijela na obje noge.
V, VI, VII i VIII Takt: Isto kao I, II, III i IV takt samo obrnuto tj. u lijevu stranu, početi sa lijevom nogom.

(Ponavljaju se sva tri dijela igre; a pošto se u prvom i drugom dijelu igra odvojeno, u dva polukruga, djevojke ispred momaka, u trećem dijelu djevojke se okreću u lijevu stranu za 180 stepeni u mjestu na zadnji akcenat i nastave da igraju prvi dio u desnu stranu okrenute naspram momaka. U drugom dijelu igraju po parovima u mjestu, držeći se sa momcima za maramice koso dolje, dok se u trećem dijelu na zadnji akcenat okreću u lijevu stranu za 180 stepeni i nastavljaju svi kao na početku igre).

PRIBIRUŠA

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Kotorsko - Doboj

- Zajednička igra momaka i djevojaka iz Kotorskog kod Doboja.
- Izvodi se na sijelima i svadbama.
- Igra se u otvorenom i zatvorenom kolu.
- Pravac kretanja - umjestu desno, lijevo, naprijed i nazad.
- Držanje ruku - koso dolje sa maramicama (jaglukom).
- Izvodi se uz usne harmonike, a u novije doba uz harmoniku.

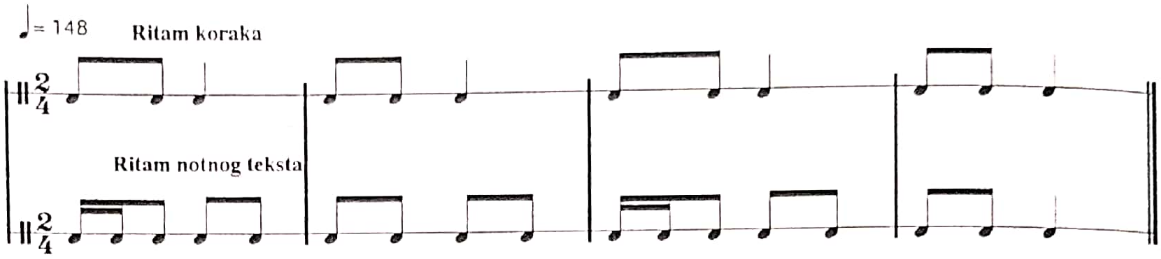
OBRAZAC IGRE

- 8 trokoraka u mjestu desnom, lijevom nogom.
- 12 tapkavih sitnih ukrštenih koraka u mjestu, desnom pa lijevom nogom (prednje ukrštanje) s noge na nogu, na poluprstima.
- 2 sitna odskoka na desnoj nozi, lijeva noga je podignuta u visini gležnja desne noge.
- 12 tapkavih sitnih ukrštenih koraka u mjestu, lijevom pa desnom nogom (prednje ukrtštanje) s noge na nogu, na poluprstima.
- 2 sitna odskoka na lijevoj nozi, desna noga je podignuta u visini gležnja lijeve noge.

Ovo je jedna igračka cjelina. (Skica 16).

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

PRVI DIO

I Takt: Trokorak se sastoji od dva dijela:
Na prvoj dobi na prvu osminu desnu nogu spustiti do lijeve sa osloncem na istu, a istovremeno lijevu nogu podići blago u visini gležnja desne noge.
Na drugu osminu spustiti lijevu nogu, na isti način kao prije, na drugu dobu spustiti desnu nogu do lijeve, a istovre meno podići lijevu nogu.

II Takt: Trokorak sve obrnuto u odnosu na prvi takt tj. zamijeniti uloge desne noge sa lijevom, pošto takt počinje sa lijevom nogom.

III, IV, V, VI, VII i VIII Takt: Isto kao I i II takt.

DRUGI DIO
PRIBIRANJE

I Takt: Na prvoj dobi na prvu osminu desna noga se ukršta ispred lijeve noge i prima oslonac, a na drugu osminu prve dobe lijeva noga prima oslonac pozadi desne noge.
Na drugoj dobi, na prvu osminu, desna noga prima oslonac ispred lijeve noge, a na drugu osminu druge dobe lijeva noga prima oslonac pozadi desne noge.

Ponoviti još deset puta, ukupno dvanaest puta.

(Ovi koraci se igraju na poluprstima, s noge na nogu, pošto je desna noga ostsala slobodna, desnom nogom izvedemo dva niska odskoka u

mjestu, dok se lijeva noga podigne u visini gležnja desne noge. Drugi dio ponovimo obrnuto tj. lijevom nogom. Igra se može izvoditi u raznim varijantama, ali samo u prvom dijelu. Drugi dio je statičan, igra se u mjestu.

Igra se vrlo živo. U prvom dijelu se igra na cijelim stopalima dok u drugom dijelu na poluprstima (pribiranje).

U ovoj igri je interesantno pribiranje. Momci se takmiće ko će bolje "pribirati" dok ih djevojke gledaju i na kraju proglašavaju najboljeg igrača u pribiranju.)

POGLEDAJ ME PREKO KOLA FATO

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Kozluk - Zvornik

- Momačka igra iz Kozluka - Zvornik.
- Izvodi se na sijelima, svadbama i raznim svečanostima.
- Igra se u polukrugu, licem ka centru.
- Pravac kretanja - desno i lijevo.
- Držanje ruku - koso dolje, tijelo malo pognuto naprijed, u prvom napjevu odvojene ruke, držanje za pojas, a u drugom za ruke.
- Izvodi se uz veliku tamburu (polusaz).

OBRAZAC IGRE

- 2 koraka u desnu stranu desnom nogom, lijeva se priključi do desne.
- 2 koraka u lijevu stranu lijevom nogom, desna se priključi do lijeve.
  Igračka fraza prvog napjeva ponovi se još 8 puta, ukupno 12 puta.
- 4 koraka u desnu stranu desnom nogom, lijeva se priključi do desne.
- 4 koraka u lijevu stranu lijevom nogom, desna se priključi do lijeve.
- 1 korak desnom nogom u desnu stranu sa okretom u lijevo za 45°, lijeva noga se priključi do desne noge.
- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu sa okretom u desno za 45°, desna noga se priključi do lijeve noge.
- 1 korak desnom nogom u desnu stranu sa okretom u lijevu za 45°, lijeva noga se priključi do desne noge.
- 1 korak lijevom nogom u lijevu stranu sa okretom u desno za 45° desna noga se priključi do lijeve noge.

Ovo je jedna igračka cjelina. Igra se na cijelim stopalima, živo treskanje cijelim tijelom. (Skica 17).

Tekst pjesme
Prvi napjev:

Pogledaj me, pogledaj me
preko kola Fato,
preko kola Fato.
Kako sam se, kako sam se
namjestio zlato,
namjestio zlato. *2x*

Drugi napjev:

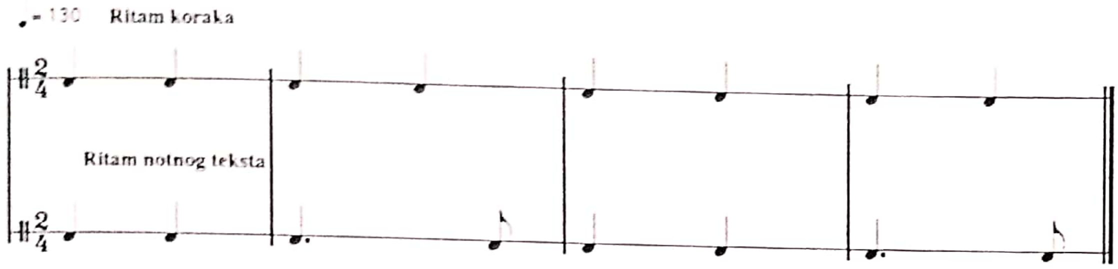
Alaj bi se razigrao,
al' mi ne da nana,
alaj ću se razigrati
kada padne tama.

Treći napjev:

Fato li, Fato,
moje oko zlatno, *2x*
moje oko zlatno,
Fato, li Fato.

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

PRVI NAPJEV

I Takt: Po- - Na prvoj dobi na prvu četvrtinu pokret desnom nogom u desnu stranu, sa osloncem na istu,

gle- - a na drugu četvrtinu lijeva noga se privuće do desne i primi oslonac, da bi izvršio pripremu za drugi korak u desnu stranu na drugoj dobi.

II Takt: Daj- - Isto kao I takt.

me- - Isto kao na drugoj četvrtini I takta oslonac je na desnoj nozi.

III Takt: Po- - Isto kao na prvoj četvrtini I takta samo u lijevu stranu.

gle- - Isto kao na drugoj četvrtini desna noga se privuče do lijeve i primi oslonac.

IV Takt: daj - Isto kao na prvoj četvrtini III takta.

me - Isto kao na drugoj četvrtini III takta oslonac je na lijevoj nozi.

Ponovimo još 8 puta, ukupno 12 puta.

DRUGI NAPJEV

I Takt: Alaj- - Na prvoj dobi pokret desnom nogom u desnu stranu sa osloncem na istu,

bi se- - a na drugoj dobi lijeva noga se privuče do desne i primi oslonac, da bi izvršio pripremu za drugi korak u desnu stranu, na drugoj dobi.

II	Takt:	Ra zi- grao-	- Isto kao I takt.
III	Takt:	Al mi- neda -	- Isto kao I takt.
IV	Takt:	Na na -	- Isto kao I takt samo oslonac ostaje na desnoj nozi.

Sve isto ponovimo samo u lijevu stranu, lijevom nogom.

TREĆI NAPJEV

I	Takt:	Fa	- Na prvoj dobi pokret desnom nogom u desnu stranu, sa okretom tijela u lijevu stranu za 45°,
		to li	- a na drugu dobu lijeva noga se privuče do desne, težina tijela ostaje na desnoj nozi.
II	Takt:	Fa	- Na prvoj dobi pokret lijevom nogom u lijevu stranu, sa okretom tijela na desnu stranu za 90°,
		to	- a na drugu dobu desna noga se privuče do lijeve, težina tijela ostaje na lijevoj nozi.
III	Takt:	Moje oko	- Isto kao I takt.
IV	Takt:	zla	- Isto kao II takt.
V	Takt:	Moje oko	- Isto kao I takt.
VI	Takt:	zla tno	- Isto kao II takt.
VII	Takt:	Fa to li	- Isto kao I takt.
VIII	Takt:	Fa to	- Isto kao II takt.

Ponoviti treći napjev još jedanput.

Ponoviti još 8 puta ukupno 16 puta.

ROGATIČKA ZAVRZLAMA

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Rogatica

- Zajednička igra momaka i djevojaka iz Rogatice.
- Izvodi se na sijelima i teferičima.
- Igra se u otvorenom i zatvorenom kolu kao i u lesama.
- Pravac kretanja - desno, lijevo, naprijed, nazad.
- Držanje ruku - koso dolje sa maramicama (jaglukom).
- Izvodi se na žičanim instrumentima, a u novije doba na harmonici.

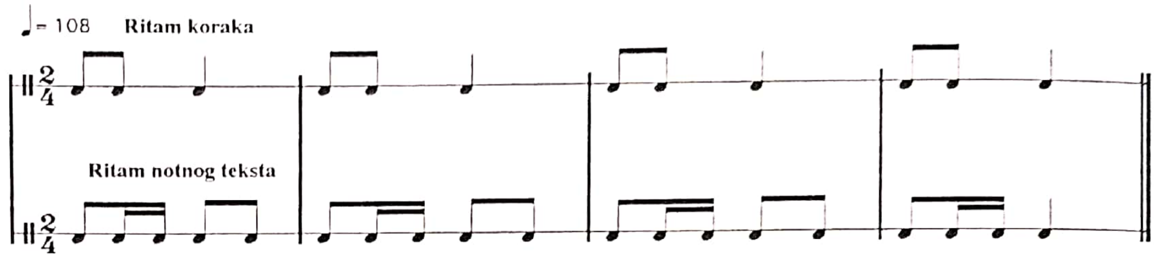
OBRAZAC IGRE

- 3 odskoka na lijevoj nozi u desnu stranu, desna noga se ispruži ka centu, vraća nazad i ponovno naprijed (oslonac je na lijevoj nozi).
- 1 trokorak u mjestu, desnom, lijevom, desnom nogom.
- 3 odskoka na desnoj nozi u lijevu stranu, lijeva noga se ispruži ka centru, vraća nazad i ponovno naprijed (oslonac je na desnoj nozi).
- 1 trokorak u mjestu lijevom, desnom, lijevom nogom.
- 3 odskoka na lijevoj nozi u mjestu, desna se ukršta preko lijeve noge, vraća nazad i ponovno naprijed (oslonac je na lijevoj nozi).
- 1 trokorak u mjestu desnom, lijevom, desnom nogom.
- 3 odskoka na desnoj nozi u mjestu, lijeva se ukršta preko desne noge, vraća nazad i ponovno naprijed (oslonac je na desnoj nozi).
- 1 trokorak u mjestu lijevom, desnom, lijevom nogom.

Ovo je jedna igračka cjelina, igra se na cijelim stopalima, živo treskanje cijelim tijelom. (Skica 18).

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

I	Takt:	Na prvu dobu odskok na lijevoj nozi u desnu stranu licem ka centru, u isti momenat desna noga se ispruži naprijed i primi oslonac. Na drugu dobu desna noga se odigne nisko od tla. Težina tijela ostaje na lijevoj nozi.
II	Takt:	Na prvu dobu odskok na lijevoj nozi u desnu stranu licem ka centru. U isti momenat desna noga se vraća nazad, a na drugu dobu primi oslonac i odmah se odigne nisko od tla. Težina tijela ostaje na lijevoj nozi.
III	Takt:	Isto kao I takt.
IV	Takt:	Trokorak: pošto je položaj desne noge naprijed ka centru, ista se vraća do lijeve noge sa trokorakom u mjestu, tj. desnom, lijevom, desnom nogom.
V	Takt:	Isto kao I takt samo obrnuto, tj. u lijevu stranu desnom nogom.
VI	Takt:	Isto kao II takt samo obrnuto tj. u lijevu stranu desnom.
VII	Takt:	Isto kao III takt samo obrnuto tj. u lijevu stranu desnom.
VIII	Takt:	Isto kao IV takt samo obrnuto lijevom nogom trokorak.
IX	Takt:	Na prvu dobu odskok na lijevoj nozi u mjestu, u isti momenat desna noga se ukršta preko lijeve noge, primi oslonac, a na drugu dobu se nisko odigne od tla. Težina tijela ostaje na lijevoj nozi.
X	Takt:	Na prvu dobu odskok na lijevoj nozi umjestu. U isti momenat desna noga se vraća na početni položaj, tj. do lijeve noge i primi oslonac. Na drugoj dobi odmah se odigne nisko od tla, težina tijela ostaje na lijevoj nozi.
XI	Takt:	Isto kao I takt.

XII Takt: Trokorak pošto je desna noga ostala ukrštena preko lijeve noge, ista se vraća do lijeve noge sa trokorakom u mjestu, tj. desnom, lijevom, desnom nogom.

XIII, XIV, XV i XVI Takt: Isto kao IX, X, XI, XII takt samo obrnuto tj. lijevom nogom.

NAPOMENA: Promjena kretanja u prostoru: po krugu, lesama, naprijed, nazad, izvodi se sa trokoracima, u raznim varijantama, kao što su ove:

PRVA VARIJANTA
- 8 trokoraka po krugu u desnu stranu, desnom, lijevom, desnom nogom.
- 3 odskoka na lijevoj nozi u desnu stranu sa okretom u lijevu stranu ka centru za 90°, desna noga se ispruži naprijed, nazad, naprijed.
- 1 trokorak u mjestu, desnom, lijevom, desnom nogom.
- 3 odskoka na desnoj nozi u lijevu stranu, lijeva se ispruži naprijed ka centru i vraća nazad, naprijed.
- trokorak u mjestu, lijevom, desnom, lijevom nogom.

DRUGA VARIJANTA
- 4 trokoraka naprijed u lesu (liniju) desnom, lijevom, desnom nogom.
- 3 odskoka na lijevoj nozi u desnu stranu, desna noga se ispruži naprijed ka centru i vraća nazad do lijeve pa naprijed.
- 1 trokorak u mjestu, desnom, lijevom, desnom nogom.
- 3 odskoka na desnoj nozi u mjestu, lijeva se ukršta preko desne i vraća nazad pa naprijed.
- 1 trokorak u mjestu, lijevom, desnom, lijevom nogom.
- 3 odskoka na lijevoj nozi u mjestu, desna se ukršta preko lijeve i vraća nazad, pa naprijed.
- trokorak u mjestu, desnom, lijevom, desnom nogom.

TREĆA VARIJANTA
- 4 trokoraka napred u lesu (liniju) desnom, lijevom, desnom nogom.
- 3 odskoka na lijevoj nozi u desnu stranu, desna se ispruži naprijed ka centru i vraća nazad pa naprijed.
- 1 trokorak u mjestu, desnom, lijevom, desnom nogom.

- 3 odskoka na desnoj nozi, sa okretom u desnu stranu od centra za 90°. Istovremeno, lijeva noga se ispruži naprijed, nazad, naprijed.
- 1 trokorak u mjestu sa okretom u lijevu stranu za 90° lijevom, desnom, lijevom nogom.
- 3 odskoka na lijevoj nozi sa okretom u lijevu stranu za 90° istovremeno desna noga se ispruži naprijed, nazad, naprijed.
- 1 trokorak u mjestu, sa okretom u desnu stranu za 90° desnom, lijevom, desnom nogom.

(Pošto su koraci opisani u obrascu i analizi, ove varijante se mogu koristiti za postavke na sceni.)

SITNO KOLO OKOLO

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Kozluk - Zvornik

- Zajednička bošnjačka narodna igra momaka i djevojaka iz Kozluka - Zvornik.
- Izvodi se na sijelima i teferičima.
- Igra se u polukrugu, krugu i umjestu.
- Pravac kretanja - u desnu stranu.
- Držanje ruku - koso dolje za maramice (jagluk).
- Izvodi se uz veliku tamburu (polusaz).

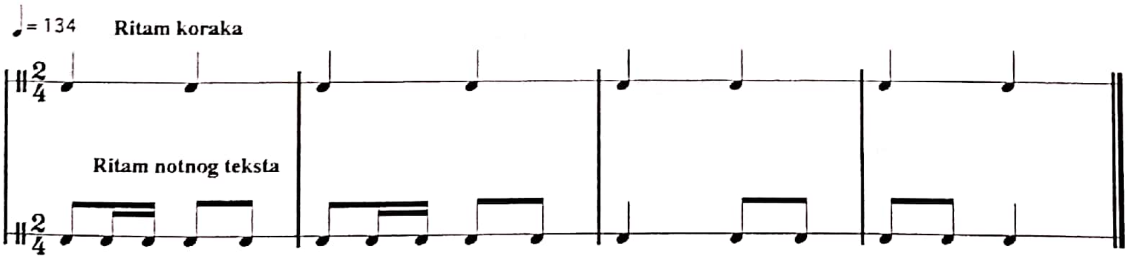
OBRAZAC IGRE

- 2 trokoraka po krugu okrenuti od centra za 90° u desnu stranu 1 desnom, 1 lijevom nogom.
- 1 takt: igrači stoje u mjestu.
- 1 trokorak u mjestu, 1 lijevom, 1 desnom, 1 lijevom nogom.
- 4 trokoraka po krugu: 1 desnom, 1 lijevom, 1 desnom, 1 lijevom nogom.
- 1 takt: igrači stoje u mjestu.
- 1 trokorak u mjestu lijevom, desnom, lijevom nogom.
- 8 trokoraka po krugu, 1 desnom, 1 lijevom nogom i tako naizmjenično osam puta, u desnu stranu.
- 1 takt: igrači stoje u mjestu.
- 8 trokoraka po krugu, 1 desnom, 1 lijevom nogom i tako naizmjenično, osam puta u desnu stranu.
- 1 takt: igrači stoje u mjestu.

Ovo je jedna igračka cjelina. Sa trokoracima se može igrati i u smjerovima tj. naprijed, nazad, u lijevu stranu itd. Sve zavisi od postavke na sceni. (Skica 19).

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

I Takt: Na prvu i drugu dobu jedan trokorak u desnu stranu desnom, lijevom, desnom nogom, naprijed po krugu, tijelo je okrenuto u pravcu kretanja, tj. u desnu stranu.

II Takt: Na prvu i drugu dobu jedan trokorak po krugu lijevom, desnom, lijevom nogom.

III Takt: Na prvu i drugu dobu se stane u mjestu, težina tijela je na obje noge.

IV Takt: Na prvu i drugu dobu jedan trokorak u mjestu lijevom, desnom, lijevom nogom.
V Takt: Trokorak desnom nogom po krugu.
VI Takt: Trokorak lijevom nogom po krugu.
VII Takt: Trokorak desnom nogom po krugu.
VIII Takt: Trokorak lijevom nogom po krugu.
IX Takt: Na prvu i drugu dobu se stane u mjestu, težina tijela je na obje noge.
X Takt: Na prvu i drugu dobu jedan trokorak u mjestu lijevom, desnom, lijevom nogom.
XI-XVIII Takt: Osam trokoraka po krugu, početi desnom pa lijevom nogom i tako naizmjenično.
XIX Takt: Na prvu i drugu dobu se stane u mjestu, težina tijela je na obje noge.
XX-XXVII Takt: Osam trokoraka po krugu, početi desnom pa lijevom nogom i tako naizmjenično.
XXVIII Takt: Na prvu i drugu dobu se stane u mjestu; težina tijela je na obje noge.

SARAJEVSKA ZAVRZLAMA

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Sarajevo

- Zajednička bošnjačka igra momaka i djevojaka iz Sarajeva.
- Izvodi se na sijelima, teferičima i svadbama.
- Igra se u otvorenom i zatvorenom kolu, kao i u linijama.

- Pravac kretanja - u desnu i lijevu stranu, naprijed i nazad.
- Držanje ruku - koso dolje za maramice (jagluk).
- Izvodi se na žičanim instrumentima, a u novije doba i na harmonici.

OBRAZAC IGRE

PRVI DIO
LAGANI TEMPO:
- 1 korak desnom nogom u desnu stranu sa okretom od centra na desnu stranu za 45°.
- 1 korak lijevom nogom u desnu stranu ispred desne noge.
- 1 korak desnom nogom u desnu stranu sa okretom tijela u lijevu stranu za 90°, oslonac na desnoj nozi.

U mjestu:

Okret tijela u desnu stranu za 180°, oslonac na lijevoj nozi.
Okret tijela u lijevu stranu za 180°, oslonac na desnoj nozi.
Ponovimo isto samo obrnuto, tj. u lijevu stranu, početi lijevom nogom.
Sve skupa ponovimo još dva puta, ukupno četiri puta.

DRUGI DIO
BRŽI TEMPO:
- 2 niska odskoka na desnoj nozi u desnu stranu, istovremeno lijeva noga se ukršta ispred desne noge i prima oslonac.
- 1 iskorak desnom nogom u desnu (bok), istovremeno lijeva noga se ukršta ispred desne noge, oslonac na desnoj nozi u mjestu.
- 1 iskorak lijevom nogom u lijevo (bok), istovremeno desna noga se ukršta ispred lijeve noge; oslonac na lijevoj nozi u mjestu.
- 1 iskorak desnom nogom u desno (bok), istovremeno lijeva noga se ukršta ispred desne noge; oslonac na desnoj nozi u mjestu.

Ponoviti isto samo obrnuto, tj. u lijevu stranu početi lijevom nogom.

Drugi dio ponovimo još jedanput, ukupno četiri puta.

TREĆI DIO
U mjestu:

Oslonac je na obje noge; lijeva noga odskok u lijevu stranu, dok desna noga opisuje okrug u mjestu. To se ponavlja sedam puta; na sedmi je oslonac na desnoj nozi.

- 1 trokorak u mjestu lijevom, desnom, lijevom nogom.

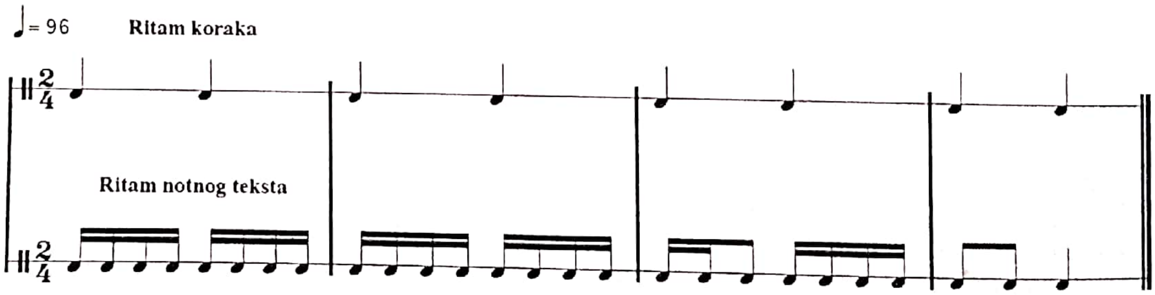
Ponoviti drugi dio igre dva puta.

Ovo je jedna igračka cjelina.

(Trokorake izvode momci naprijed, nazad, dok djevojke igraju u polukrugu korake drugog dijela. Sve zavisi od postavke na sceni. Skica 20).

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

PRVI DIO
LAGANI TEMPO:

I Takt: Na prvu dobu korak desnom nogom naprijed u desnu stranu, sa okretom od centra za 45° udesno, a na drugu dobu lijeva noga produžava korak naprijed u desnu stranu pored desne noge i prima oslonac na istu.

II Takt: Na prvu dobu korak desnom nogom naprijed u desnu stranu, a na drugu dobu okret tijela za 90° u lijevu stranu sa malim raskorakom lijeve noge u mjestu sa akcentom na istu; oslonac je na desnoj nozi.

III Takt: Na prvu dobu okret tijela u desnu stranu umjestu za 180° i oslonac na lijevu nogu. Na drugu dobu desna noga pravi mali raskorak udesno laganim udarcem o tlo.

IV Takt: Na prvu dobu okret tijela u lijevu stranu umjestu za 180° i osloncem na desnu nogu, a na drugu dobu lijeva noga pravi mali raskorak ulijevo laganim udarcem o tlo.

V, VI, VII i VIII Takt: Isto kao I, II, III i IV takt samo obrnuto tj. početi u lijevu stranu lijevom nogom.

Ponoviti prvi dio još jedanput sa malim ubrzavanjem tempa.

DRUGI DIO

I Takt: Na prvoj dobi dva odskoka u desnu stranu. Istovremeno na drugoj dobi lijeva noga se ukršta ispred desne i prima oslonac.

II Takt: Na prvoj dobi jedan korak desnom nogom u desnu stranu, lijeva se ukršta ispred desne noge. Na drugoj dobi oslonac je na lijevoj pa na desnoj nozi (s noge na nogu).

III Takt: Na prvoj dobi jedan korak lijevom nogom u lijevu stranu, desna se ukršta ispred lijeve noge. Na drugoj dobi oslonac je na desnoj pa na lijevoj nozi (s noge na nogu).

IV Takt: Na prvoj dobi jedan korak desnom nogom u desnu stranu, lijeva se ukršta ispred desne noge. Na drugoj dobi oslonac je na lijevoj pa na desnoj nozi (s noge na nogu).

Isto samo obrnuto, tj. u lijevu stranu početi lijevom nogom.

Ponoviti još dva puta u desnu, pa u lijevu stranu. Ukupno četiri puta.

TREĆI DIO

I - VIII TaktU mjestu - oslonac je na obje noge. Na prvoj i drugoj dobi mali cupkavi akcenti na lijevoj nozi lijevo, desno dok desna noga opisuje kružnicu u mjestu. To se ponavlja sedam puta, desna noga se spusti do lijeve, oslonac na obje noge. 1 trokorak u mjestu lijevom, desnom, lijevom nogom.

Drugi dio ponoviti dva puta u desnu pa u lijevu stranu.

Ova igra se može ponoviti više puta zavisno od koreografije. Dominantno je živo treskanje cijelim tijelom.

TRUSKA

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Jajce

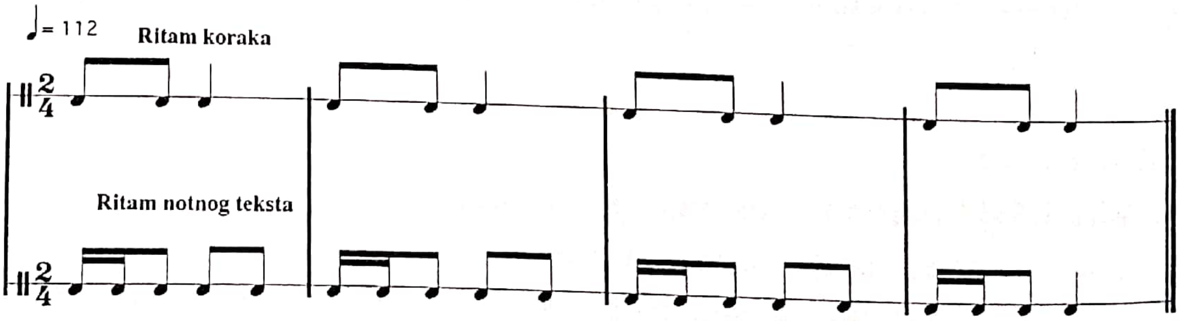
- Zajednička igra momaka i djevojaka iz Jajca.
- Izvodi se na sijelima i raznim svečanostima.
- Držanje ruku - koso dolje sa maramicama (jaglucima).
- Izvodi se na žičanim instrumentima, a u novije doba na harmonici.

OBRAZAC IGRE

- 1 trokorak u mjestu desnom, lijevom, desnom nogom.
- 1 trokorak u mjestu lijevom, desnom, lijevom nogom.

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

- Trokorak se sastoji od dva dijela:

I Takt: Na prvoj dobi, na prvu osminu, desnu nogu spustiti do lijeve noge sa osloncem na istu, a istovremeno lijevu nogu podići blago u visini gležnja desne noge. Na drugu osminu

spustiti lijevu nogu do desne noge istovremeno podići desnu nogu na isti način kao prije. Na drugu dobu spustiti desnu nogu do lijeve. U isto vrijeme podići lijevu nogu.

II Takt: Trokorak - sve ponoviti obrnuto u odnosu na I takt tj. zamijeniti uloge desne noge sa lijevom, pošto takt počinje sa lijevom nogom.

NAPOMENA: Koraci su na punom stopalu, svaki treći korak u svakom trokoraku je naglašen. Ovi trokoraci se igraju u raznim varijantama: u mjestu, po krugu, u polukrugu, naprijed, nazad, po parovima, oko sebe, itd. (Skica 21).

TURKUŠA

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Odžak kod Modriče

- Muška bošnjačka narodna igra iz Odžaka kod Modriče.
- Izvodi se na sijelima i teferičima.
- Igra se u polukrugu kao i po parovima.
- Pravac kretanja - u mjestu i okretima.
- Držanje ruku - koso dolje, tijelo malo pognuto.
- Izvodi se uz veliku tamburu (polusaz).

OBRAZAC IGRE

U mjestu:

Desna noga ispred lijeve ukrštena, težina tijela na lijevoj nozi, malo povijena u koljenu. Klecanje na lijevoj nozi u mjestu.
- 4 udarca desnom nogom o tlo, ispred lijeve noge.

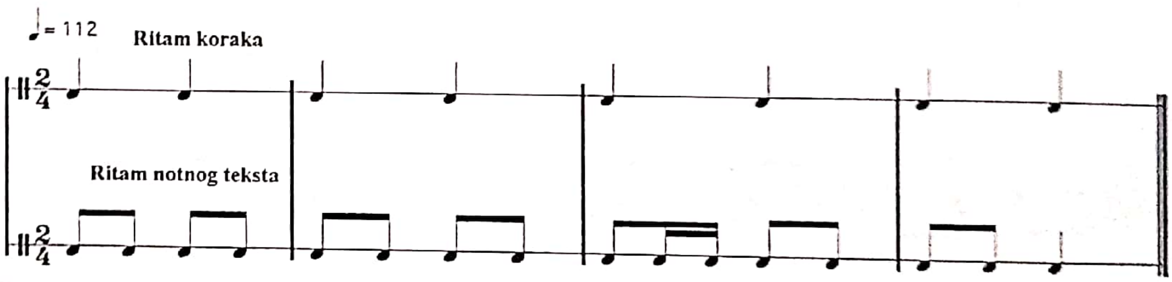
- 1 skok na obje noge, sa promjenom nogu u vazduhu, lijeva noga naprijed, a desna pozadi.

Koraci se ponove lijevom nogom.

Ovo je jedna igračka cjelina. Udarci su jaki o tlo. Kolo je statično, igra se u mjestu. Tijelo se treska dok traju udarci, a u skoku za promjenu nogu tijelo se ispravi i mijenja poziciju u skoku. (Skica 22).

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

- Početni stav igrača je ukrtšena desna noga ispred lijeve (na kojoj je težište), a tijela momaka su malo pognuta ka naprijed, tj. ka centru.

Desna noga kao klatno ide desno-lijevo ispred lijeve noge na slijedeći način:

I	Takt:	Na prvu dobu desna noga ide skroz u desnu stranu sa udarcem o tlo, a na drugu dobu se vraća na početni položaj. Istovremeno lijeva noga kleca (cupka) u koljenu na mjestu pošto je statična i služi kao neka vrsta ose.
II	Takt:	Isto kao I takt.
III	Takt:	Na prvu dobu udarac desnom nogom o tlo, ukrštena desna ispred lijeve noge. Druga doba isto kao prva doba.
IV	Takt:	Prva doba isto kao prva doba III takta, a na drugu dobu skok uvis na obje noge da bi se izvršila promjena položaja tj. lijeva noga dolazi na mjesto desne, a desna na mjesto lijeve, to znači lijeva naprijed, a desna nazad.

Ponoviti sve samo suprotno, tj. lijevom nogom.

(Ova igra se igra i po parovima, po dva momka, okrenuti jedan prema drugom. Promjena nastaje pri skoku u vazduhu, pri tome držeći se za ruku.

Svaka promjena u desnu stranu je sa okretom za 90° u desnu i to na skoku.)

TAPAVICA

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Selo Mramor - Tuzla

- Momačka bošnjačka narodna igra iz sela Mramor kod Tuzle.
- Izvodi se na sijelima i teferičima.
- Igra se u otvorenom i zatvorenom kolu.
- Pravac kretanja - u lijevu stranu.
- Pred igrača: Svaki igrač je odvojen jedan iza drugog, malo pognut u tijelu.
- Držanje ruku - ukrštene na leđima.
- Izvodi se uz svirku na velikoj tamburi (polusazu)

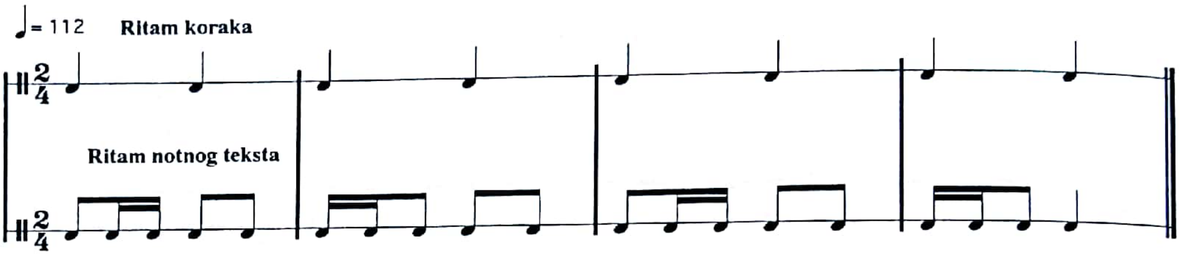
OBRAZAC IGRE

- 4 koraka naprijed desnom, lijevom, desnom nogom, lijeva se priključi do desne noge.
- 4 pokreta stopalima u mjestu desno, lijevo, desno, lijevo, noga do noge.
- 4 korak naprijed desnom, lijevom, desnom, lijevom nogom.

- 3 lagana polutrčeća koraka ka centru, desnom, lijevom, desnom nogom sa okretom u desnu starnu ka centru za 90°, tijelo se ispravi.
- 3 lagana polutrčeća koraka leđima nazad lijevom, desnom, lijevom nogom. (Skica 23).

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

I	Takt:	Na prvoj dobi desnom nogom korak naprijed, a na drugoj dobi lijeva noga produži korak naprijed pored desne noge u lijevu stranu.
II	Takt:	Na prvoj dobi desnom nogom korak naprijed, a na drugoj lijeva noga se priključi do desne noge, oslonac na obje noge u mjestu.
III	Takt:	Na prvoj dobi pokret u mjestu, sa obje pete u desnu pa u lijevu stranu.
IV	Takt:	Na drugoj dobi pokret u mjestu, sa obje pete u desnu pa u lijevu stranu.
V i VI	Takt:	Isto kao I i II takt.
VII	Takt:	Tijelo se ispravi; u isti momenat okret tijela u desnu stranu za 90° ka centu, lagani polutrčeći korak desnom, lijevom, desnom nogom ka centru, sa malim zastojem na desnoj nozi.
VII	Takt:	Lagani polutrčeći korak leđima nazad lijevom, desnom, lijevom nogom, sa malim zastojem na lijevoj nozi. U isti momenat okret tijela u lijevu stranu za 90° u početni položaj, tijelo se ponovno malo pogne naprijed. Oslonac je na lijevoj nozi za ponovni početak igre.

Ovo je jedna igračka cjelina koja se ponavlja više puta što zavisi od postavke na sceni.

Koraci se igraju sa klecanjem u koljenima.

TRESKA

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Selo Mramor - Tuzla

- Momačka bošnjačka narodna igra iz sela Mramor kod Tuzle.
- Izvodi se na sijelima i teferičima.
- Igra se u mjestu u polukrugu, krugu kao i u linijama.
- Pravac kretanja - u lijevu sstranu.
- Držanje ruku - koso dolje, skupljeni rame uz rame.
- Izvodi se uz svirku na velikoj tamburi (polusazu).

OBRAZAC IGRE

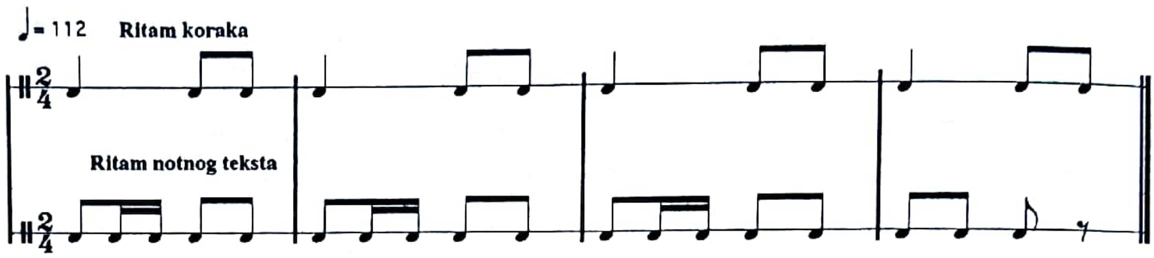
- 1 jači tresak na obje noge o tlo u mjestu (noga do noge).
- 2 brza treska na obje noge o tlo s pomjeranjem u lijevu stranu.

Ovo je jedna igračka cjelina. Kolo se postepeno pomjera u lijevu stranu, živo treskanje cijelim tijelom. (Skica 24).

NAPOMENA: Početni položaj igrača je noga do noge, skupljeni jedan do drugog, rame uz rame. U kratkoj pauzi pete se podignu, oslonac na poluprstima da bi se pripremili za početni udarac sa obje noge o tlo.

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

I Takt: Na prvoj dobi jak udarac sa petama o tlo i odizanjem istih na poluprste da bi se pripremili za dva udarca o tlo. Na drugoj dobi dva udarca sa obje noge o tlo i podizanjem na poluprste, što znači u muzičkoj frazi odigrati jedan kratki i dva brza udarca o tlo.

NAPOMENA: Sa dva brza udarca o tlo kolo se pomjera u lijevu stranu.

UZ KUKURUZE

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Okolina Zenice

- Zajednička igra bošnjačkih momaka i djevojaka iz okoline Zenice.
- Izvodi se na sijelima, teferičima i svadbama.
- Igra se u otvorenom i zatvorenom kolu.
- Pravac kretanja - u lijevu i desnu stranu, kao i naprijed, nazad i na bok.
- Držanje ruku - koso dolje za maramicu (jagluk).
- Izvodi se uz usnu harmoniku ili uz veliku tamburu, a u novije doba na harmonici.

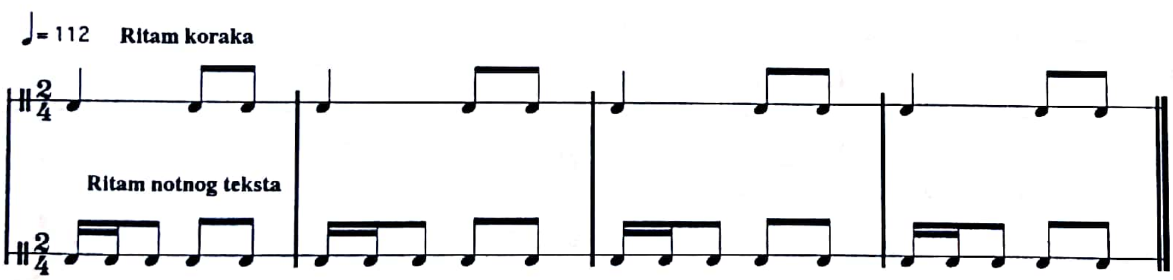
OBRAZAC IGRE

- 4 tokoraka po krugu okrenuti od centra u lijevu stranu za 90°, 1 desnom, 1 lijevom, 1 desnom, 1 lijevom nogom.
- 2 trokoraka ka centru sa okretom u desnu stranu za 90°, 1 desnom, 1 lijevom nogom.
- 2 trokoraka leđima nazad, 1 desnom, 1 lijevom nogom.
- 2 trokoraka ka centru na desni bok, 1 desnom, 1 lijevom nogom.
- 2 trokoraka van centra na lijevi bok, 1 desnom, 1 lijevom nogom.
- produžavamo po krugu ponovno iste korake.

Ovo je jedna igračka cjelina. Igra se na cijelim stopalima; uz živo treskanje cijelim tijelom. (Skica 25).

ANALIZA KORAKA

Takt: 2/4

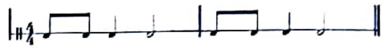
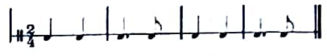
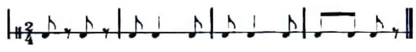
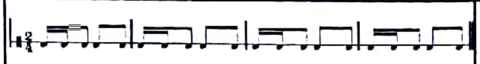
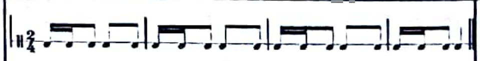
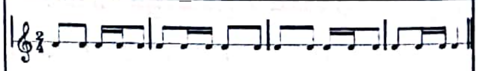
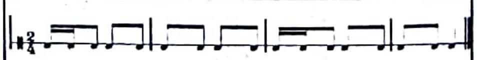
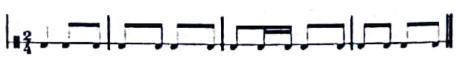
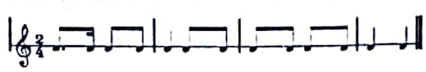
- Trokorak se sastoji od dva dijela:

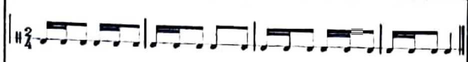
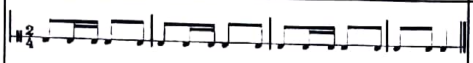
I Takt: Na prvoj dobi na prvu osminu desnu nogu spustiti do lijeve noge sa osloncem na istu, a istovremeno lijevu nogu podići blago u visini gležnja desne noge. Na drugu osminu spustiti lijevu nogu do desne noge, istovremeno podići desnu nogu na isti način kao prije. Na drugu dobu spustiti desnu nogu do lijeve, a istovremeno podići lijevu nogu.

II Takt: Trokorak - sve ponoviti obrnuto u odnosu na I takt tj. zamijeniti uloge desne noge sa lijevom, pošto takt počinje sa lijevom nogom.

(Koraci su na punom stopalu. Svaki treći korak u svakom trokoraku je naglašen. Ovi trokoraci se igraju u raznim varijantama: u mjestu, po krugu, u polukrugu, naprijed, nazad, po parovima, oko sebe itd.)

Tradicionalne bošnjačke igre

		TEMPO	MJERA	FORMA	POČETNI TON	ZAVRŠNI TON	METAR	AMBITUS
1.	OJ DJEVOJKO PREKO PUTA	♩=69 ♩=120	4/4	a, b	b1	g1		1-IV
2.	POGLEDAJ ME PREKO KOLA	♩=130	2/4	A, B, C	c2	g1		VII-5
3.	SITNO KOLO	♩=134	2/4	2	c2	g1		1-IV
4.	OSMERAC	♩=134	2/4	A, A1	g1	g1		1-VI
5.	ORAŠLJANKA	♩=138	2/4	a, B	c2	g1		VII-4
6.	PRIBIRUŠA	♩=148	2/4	a, b	d2	g1		VII-5
7.	ANTERIJA	♩=120	9/8	A |:B:|	b1	g1		1-7
8.	KOLO OKOLO	♩=138	2/4	A, A1	a s1	g1		VII-5
9.	OJ CURICE DINA TI	♩=112	2/4	A, B	c2	g1		VII-5
10	TRESKA	♩=112	2/4	a, b, c, b	b1	g1		1-5
11.	TURKUŠA	♩=112	2/4	a, a_V	c2	g1		1-7
12	TAPAVICA	♩=112	2/4	a, b, c, b	f1	g1		VII-4
13.	UZ KUKURUZE	♩=112	2/4	a, b	b1	g1		VII-3
14.	TRUSKA	♩=112	2/4	a, a_V	a^1	g1		VII-2
15.	SARAJEVSKA ZAVRZLAMA	♩=96	2/4	a, a_V, b, b	h1	g1		VII-7
16.	HORKAN KOLO	♩=112	2/4	A, A1	a1	g1		1-6
17.	HRASNIČANKA	♩=112	2/4	a, b, c	h1	g1		VII-7
18.	BOSANSKA TROPA	♩=104	2/4	aa1( )a1a1	c1	g1		VII-4
19.	DVOJAK KOLO	♩=96	2/4	a, b	b1	g1		1-3
20	KARAĐOZ	♩=96	2/4	A, B, C, B_V	d2	g1		VII-9

		TEMPO	MJERA	FORMA	POČETNI TON	ZAVRŠNI TON	METAR	AMBITUS
21.	IGRAČICA	♩.=96	2/4	A, B	c2	g1		VII-4
22.	KOLO BRZAC	♩.=148	2/4	A( ) B, C	d2	g1		VII-8
23.	ILIDŽANKA	♩.=96	2/4	A, b, a	f1	g1		IV-5
24.	OKOLO KOLO	♩.=108	2/4	a, a1, B	c2	g1		VII-6
25.	ROGATIČKA ZAVRZLAMA	♩.=108	2/4	a, a_v	f f1	g1		VII-4

Tempa:	od ♩.=96 do ♩.=148
Metričke podjele:	dvočetvrtinske
	četveročetvrtinske
	devetosminske
Forme:	dvodjelne, trodjelne i četverodjelne
Početni tonovi:	b1, a1, h1, c2, d2, f1
Završni ton:	g1
Melodijski raspon:	od 3 do 9 tonova.

Ansambl *KOLO BOSANSKO* Sarajevo - Igra **"Sitna treha"**

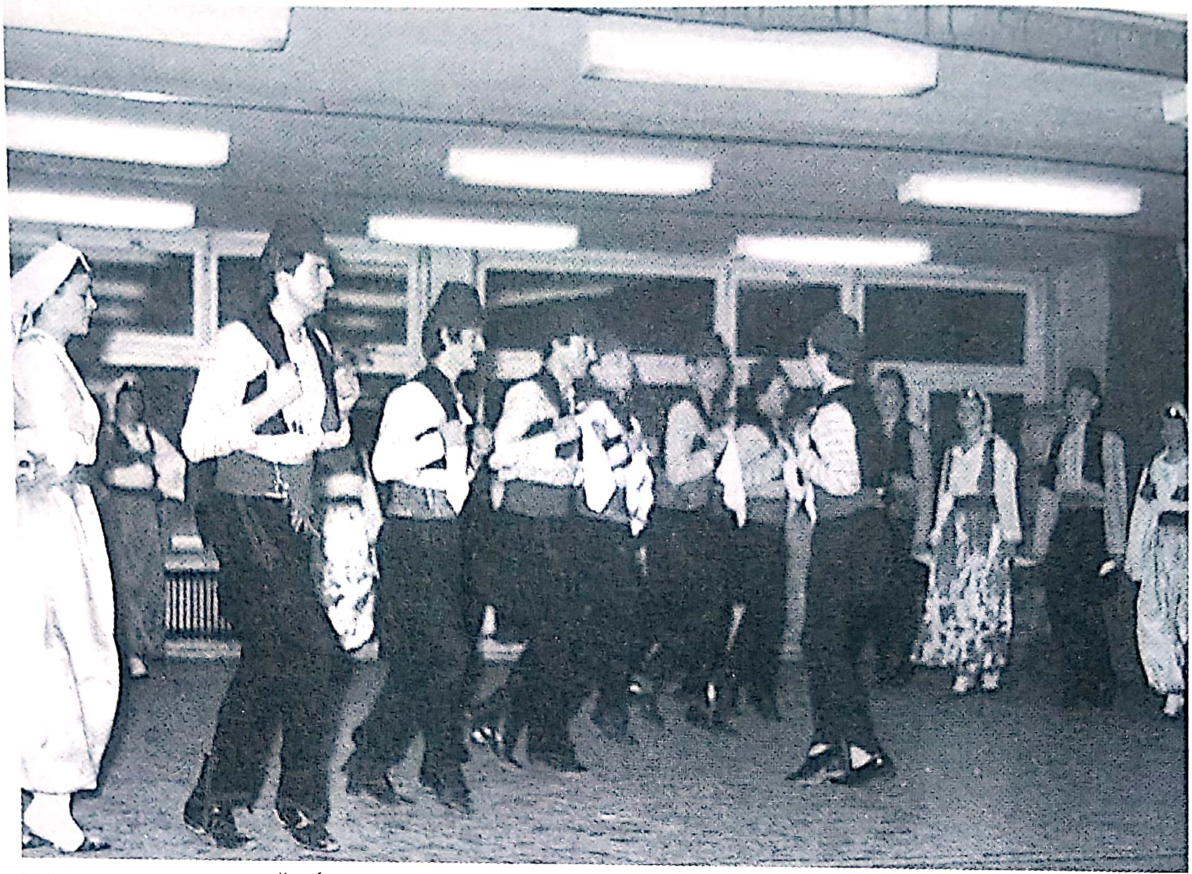
Ansambl *KOLO BOSANSKO* Sarajevo - Igra **"Karađoz"**

Ansambl *KOLO BOSANSKO* Sarajevo - Igra **"Hrasničanka"**

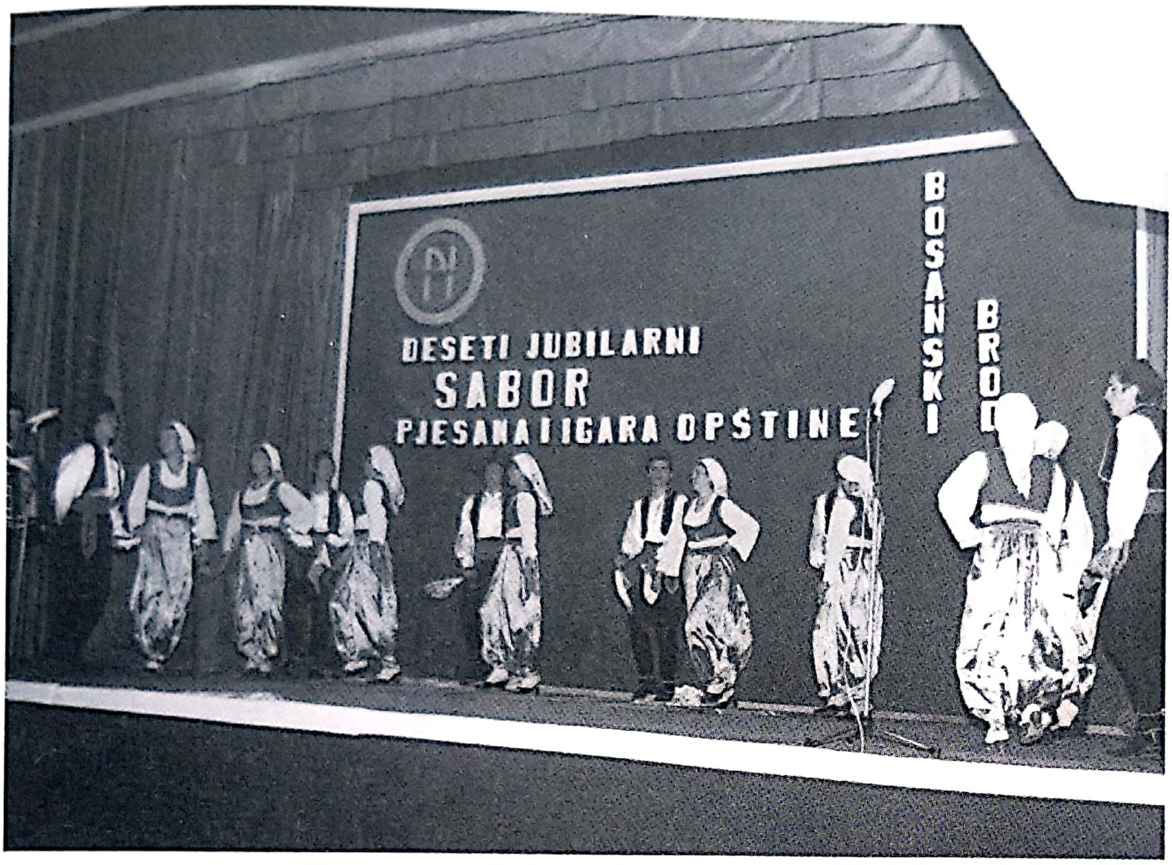
KUD *FADIL DOGDIBEGOVIĆ "DIKAN"* - Kakanj - Igra **"Kolo okolo"**

KUD *ALIJA HODŽIĆ* Sarajevo - Igra **"Pribiruša"**

ŽKUD *ŽELJEZNIČAR* Sarajevo - Igra **"Bosanska tropa"**

KUD *FRANJO ČIČAK SIJEKOVAC* Bosanski Brod - Igra **"Truska"**

ŽKUD *ŽELJEZNIČAR* Sarajevo - Igra **"Dvojak"**

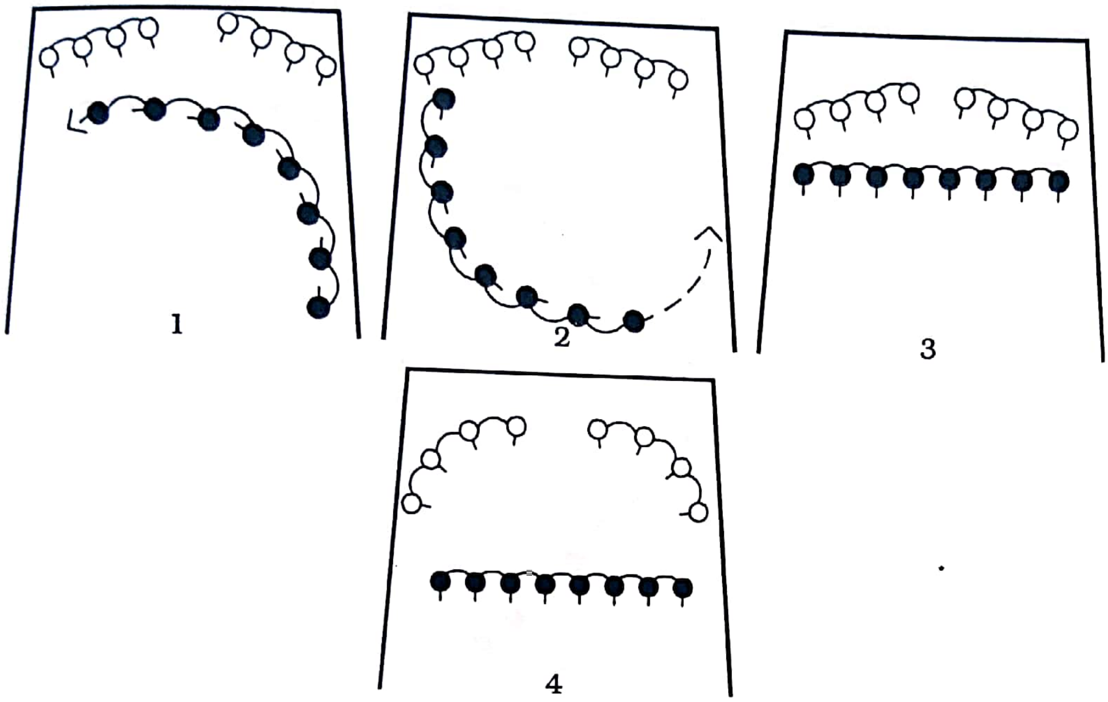

KUD *LOLA* Sarajevo - Igra **"Ilidžanka"**

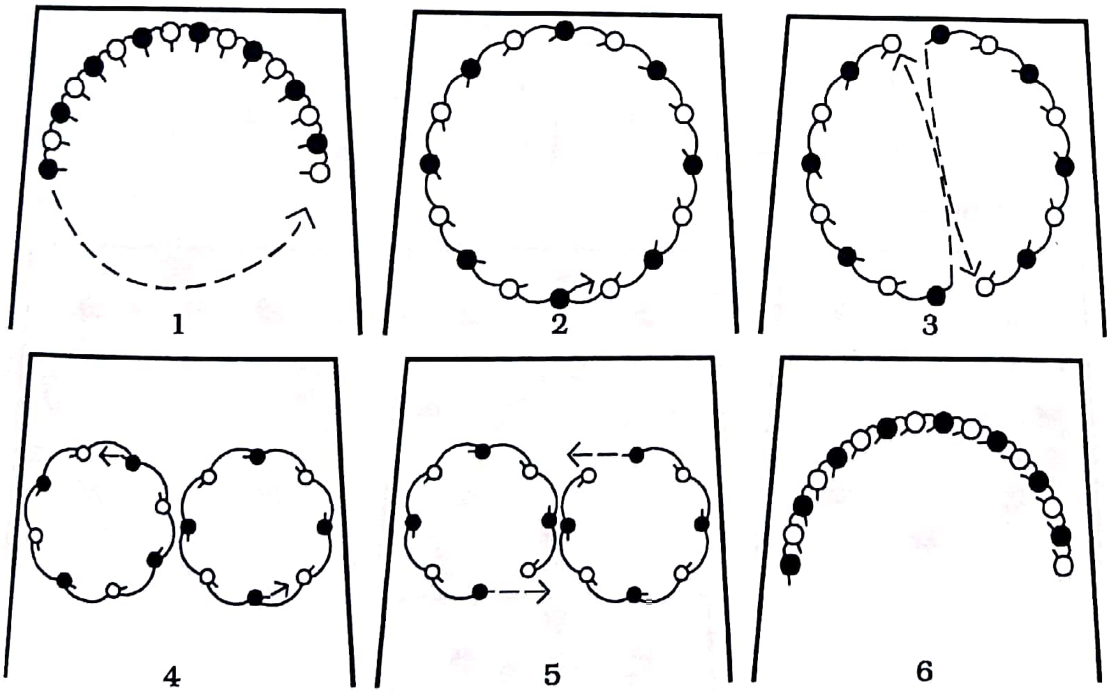

KUD *SAOBRAĆAJAC* Sarajevo - Igra **"Osmerac"**

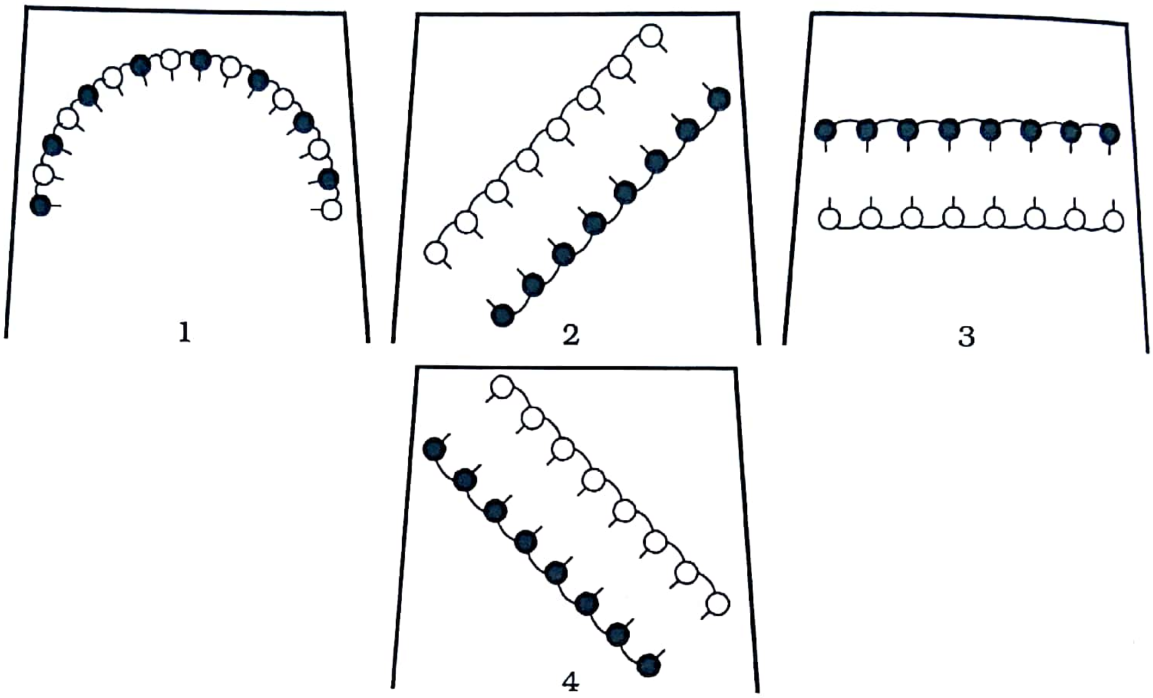
SKICA BR.1

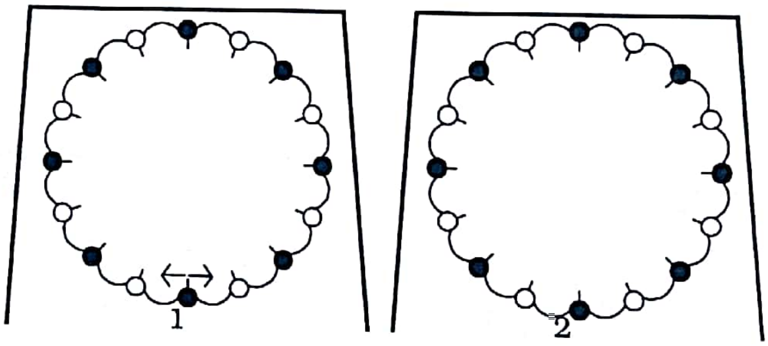
SKICA BR.2

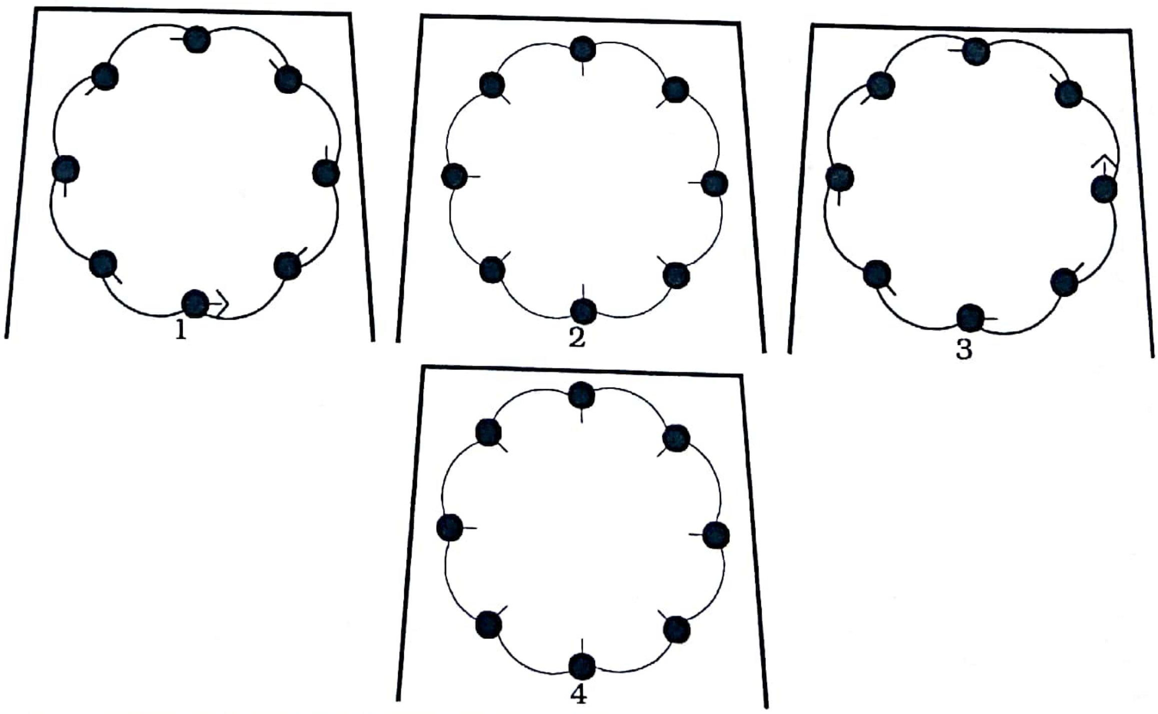
SKICA BR.3

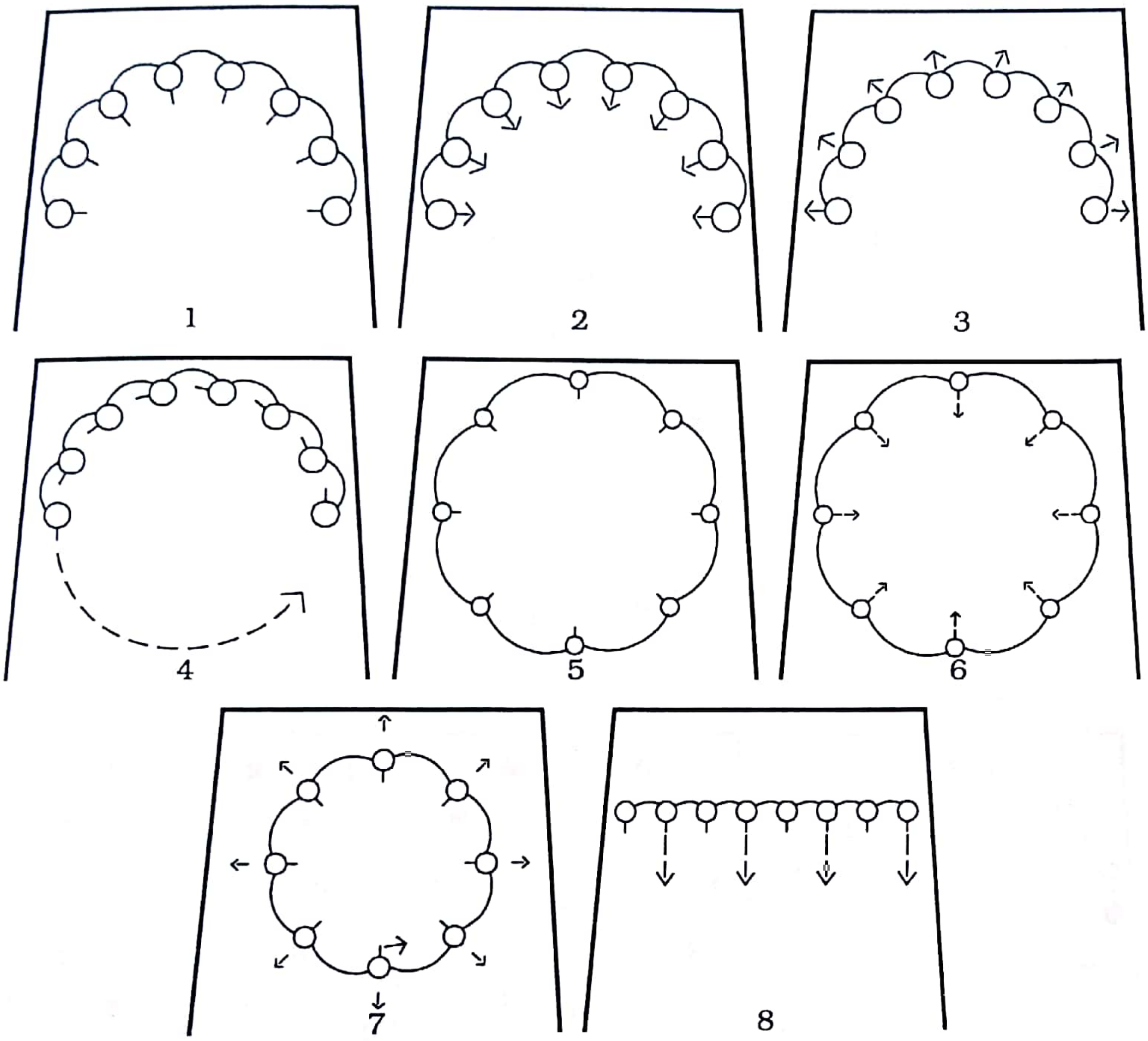
SKICA BR.4

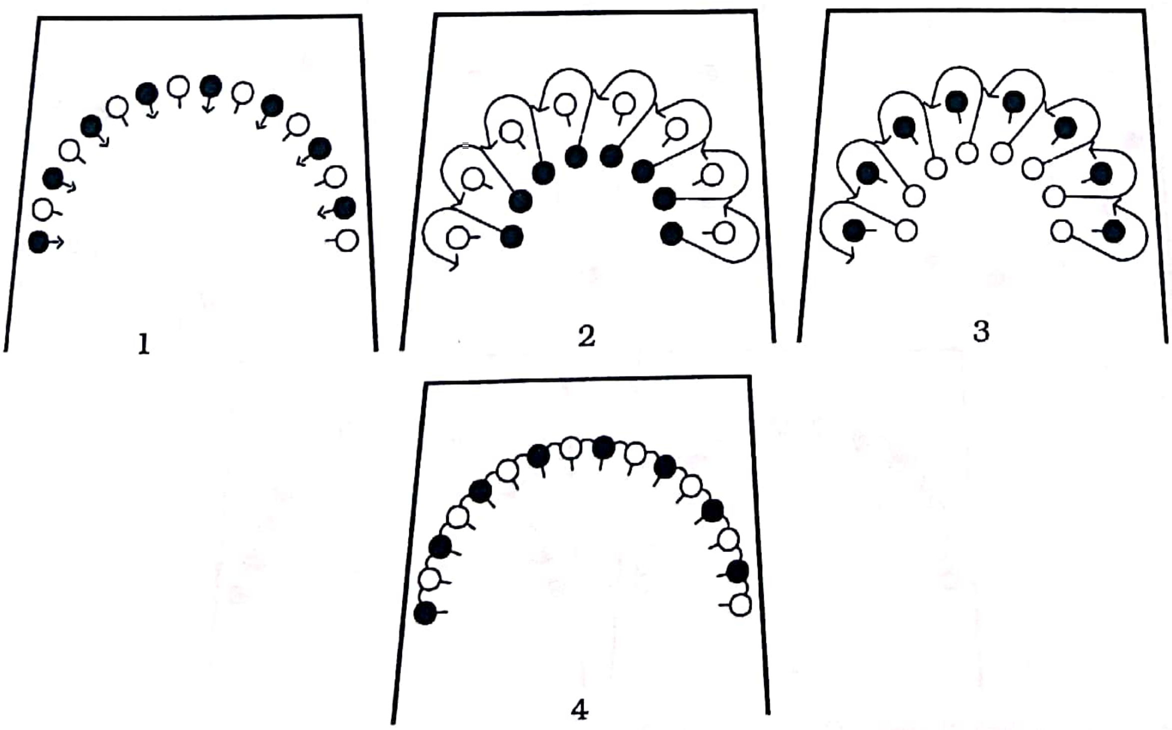
SKICA BR.5

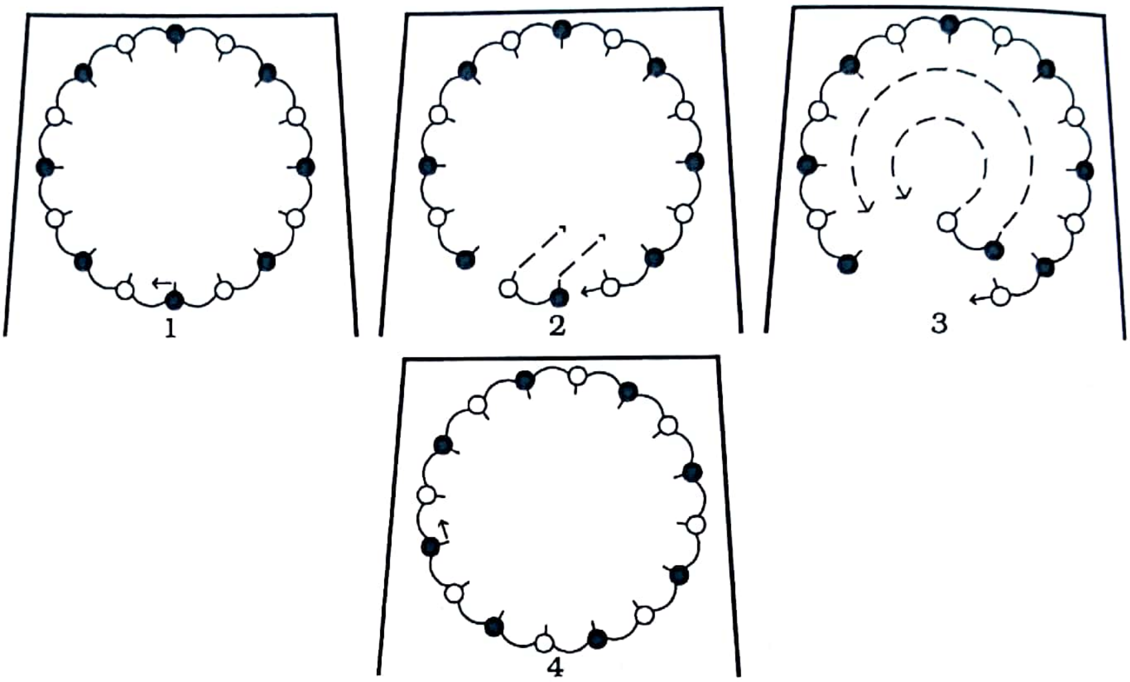
SKICA BR.6

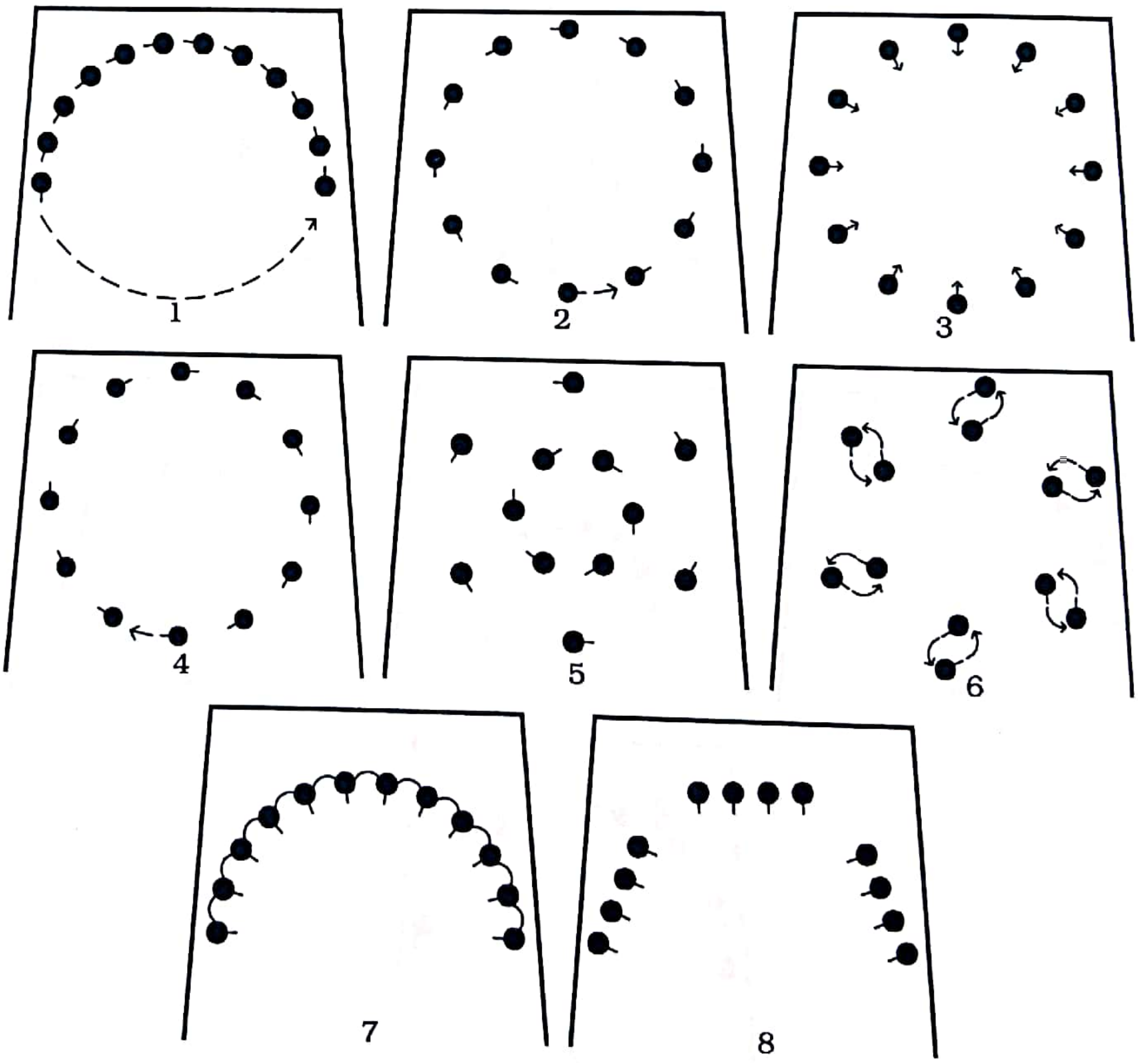
SKICA BR.7

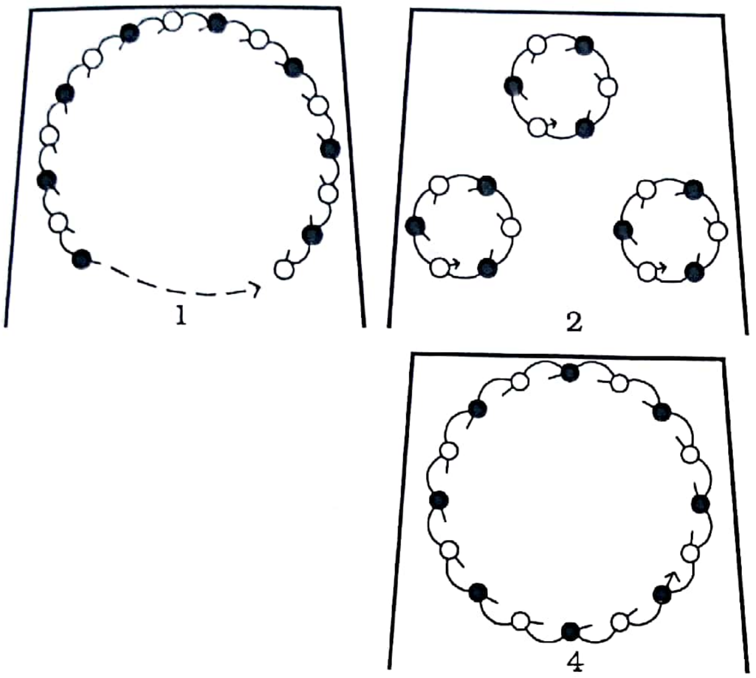
SKICA BR.8

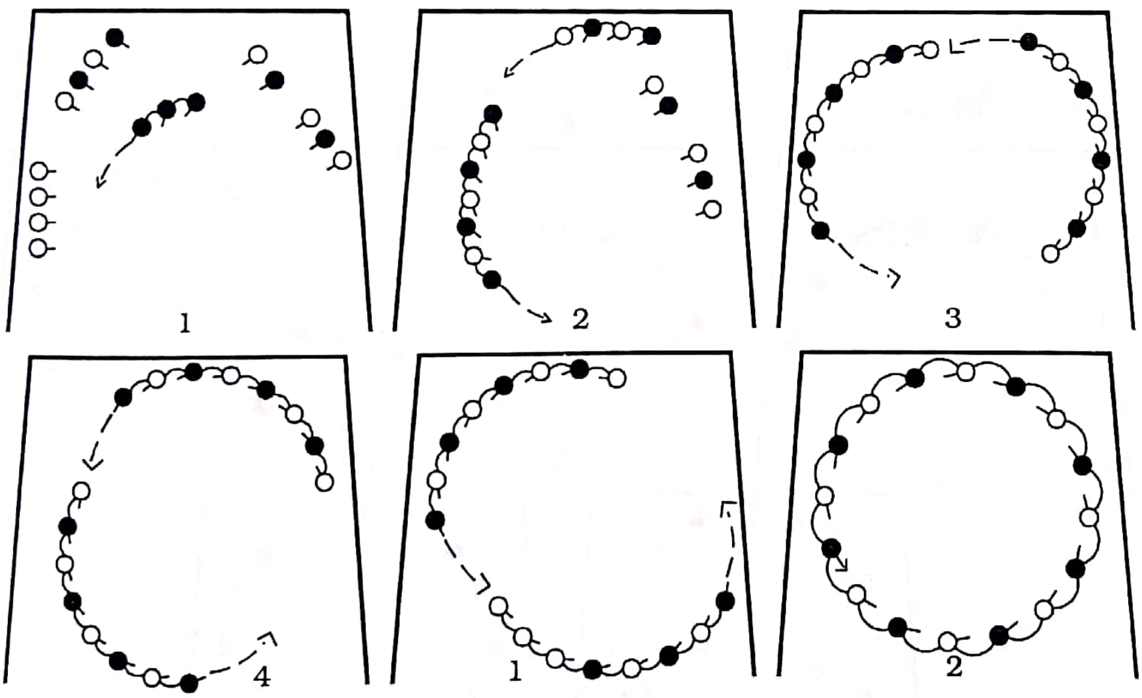
SKICA BR.9

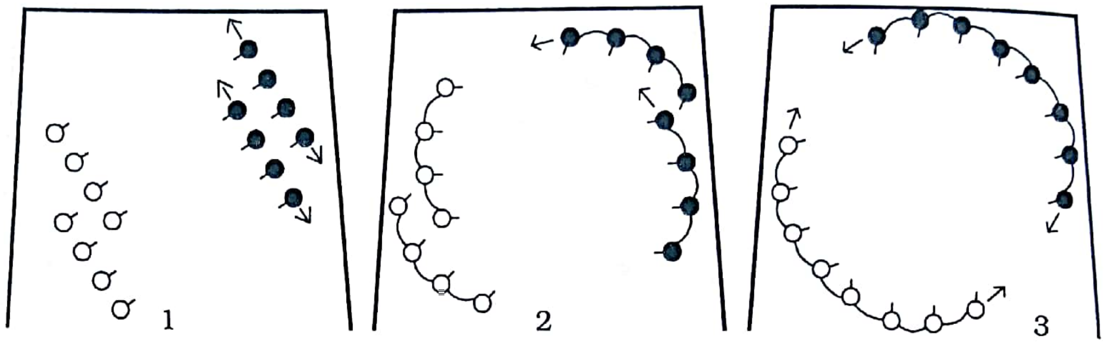
SKICA BR.10

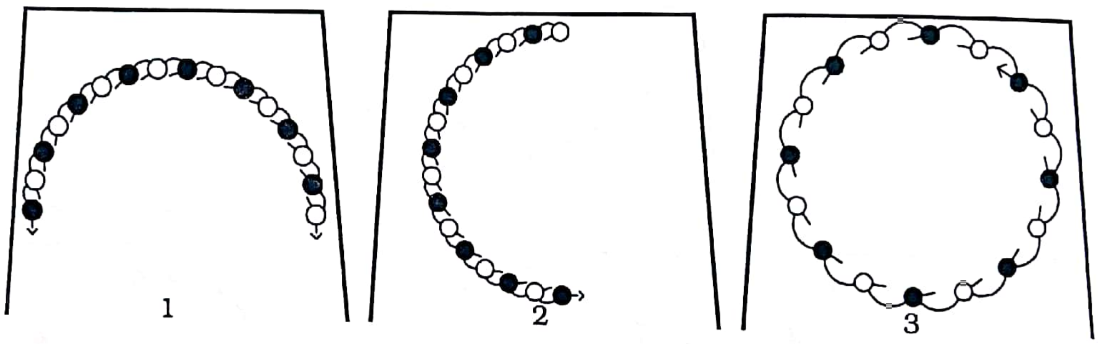
SKICA BR.11

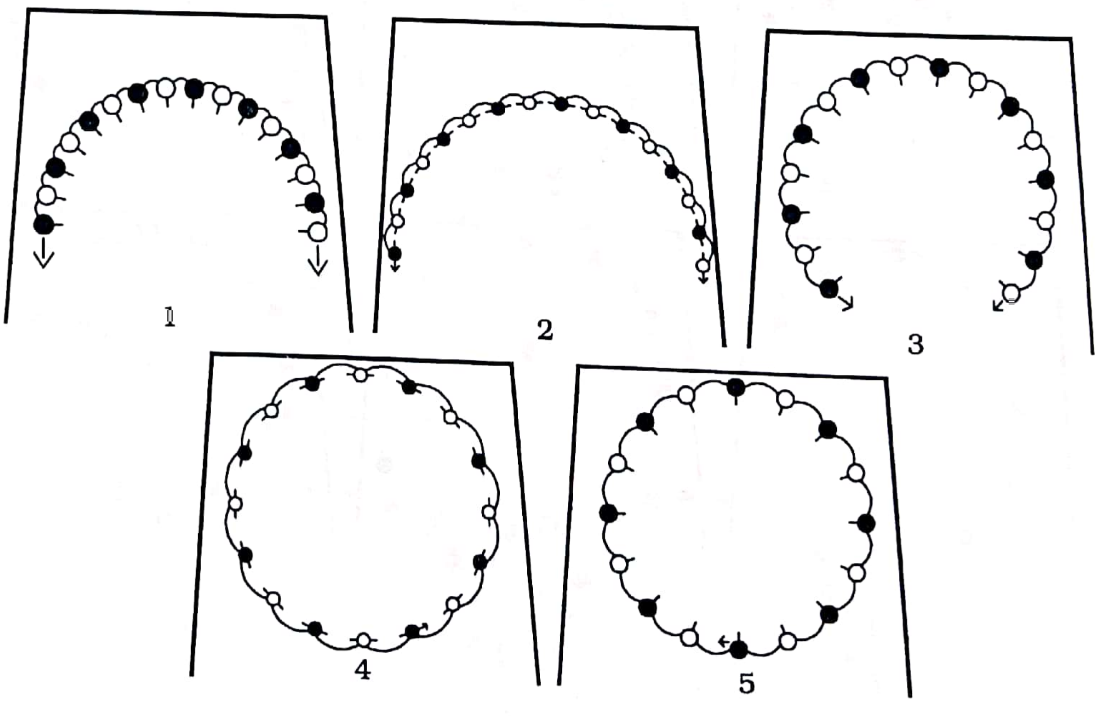
SKICA BR.12

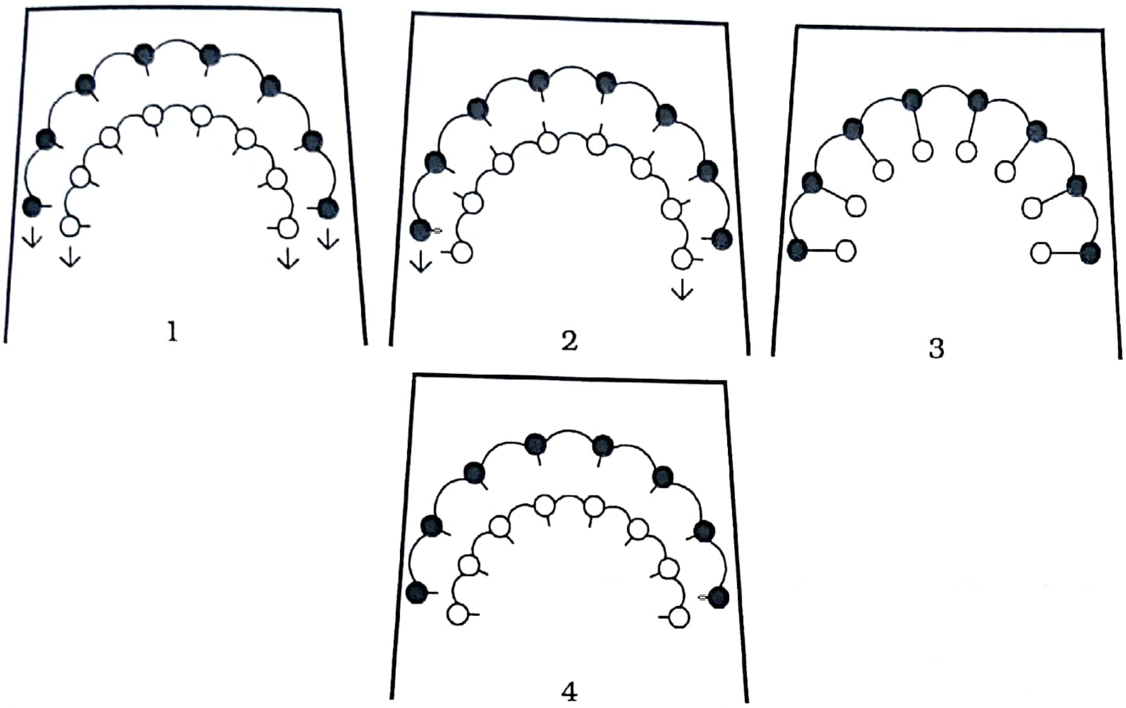
SKICA BR.13

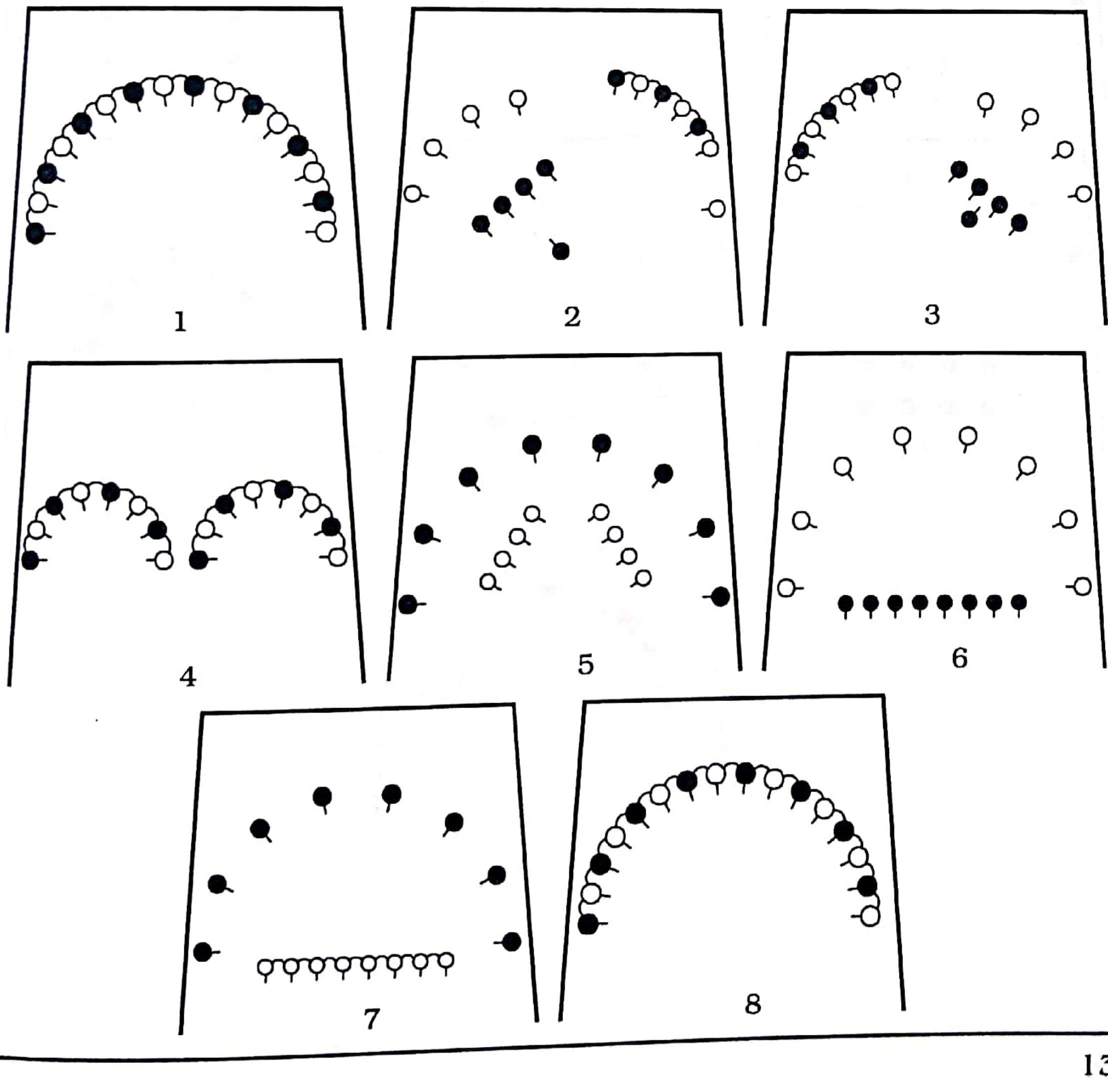
SKICA BR.14

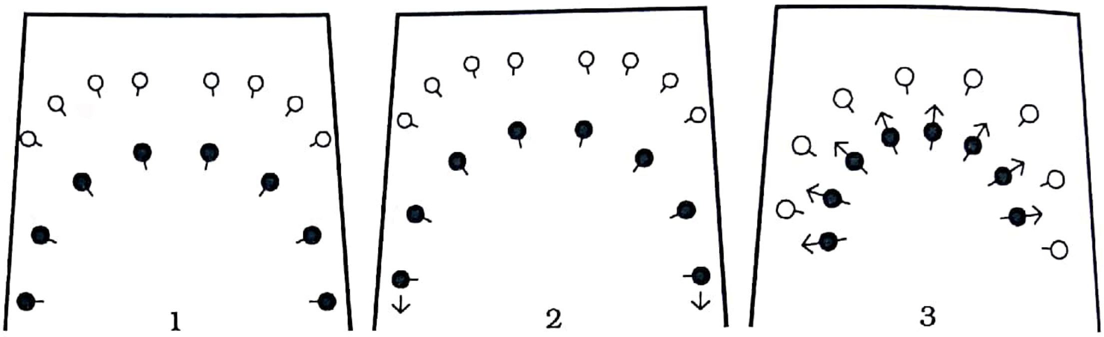
SKICA BR.15

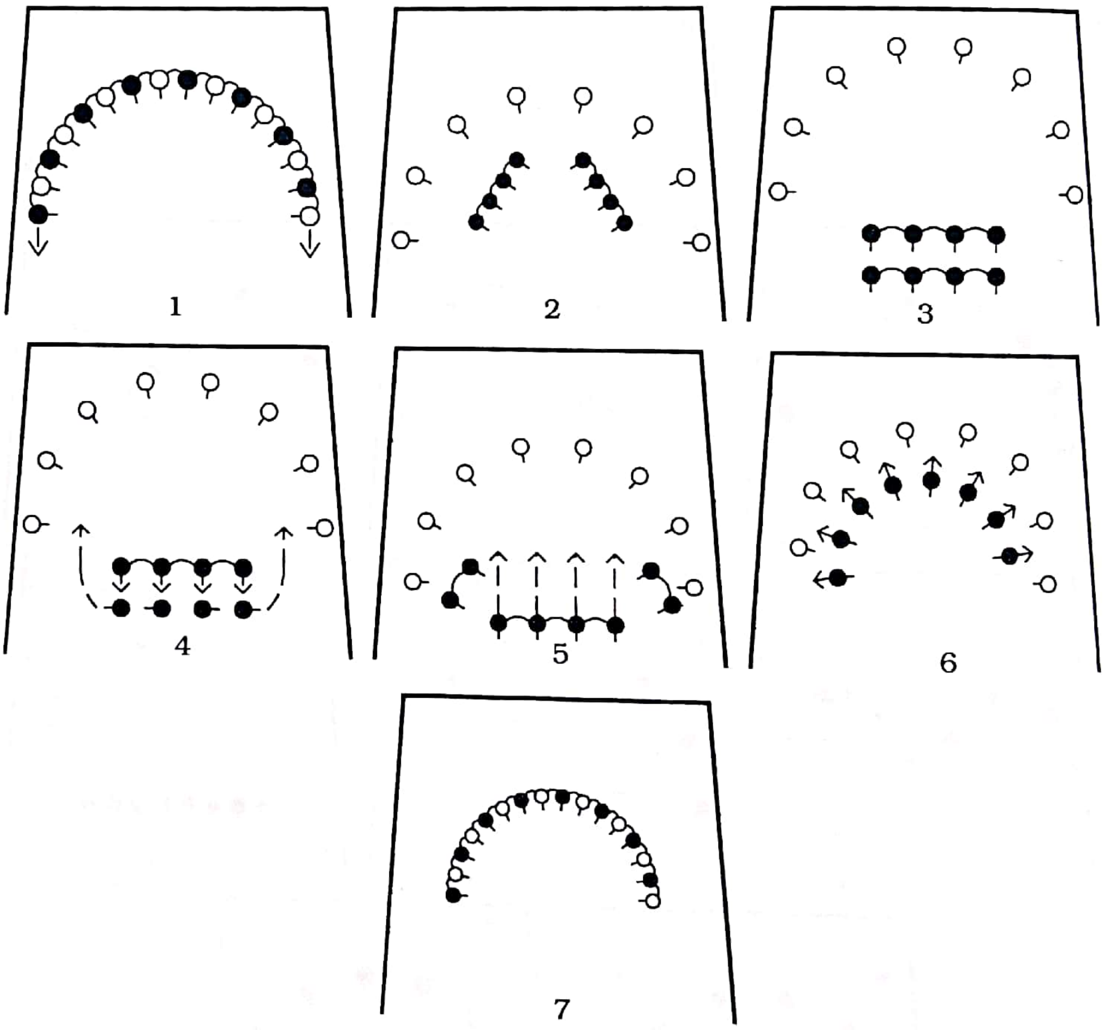
SKICA BR.16

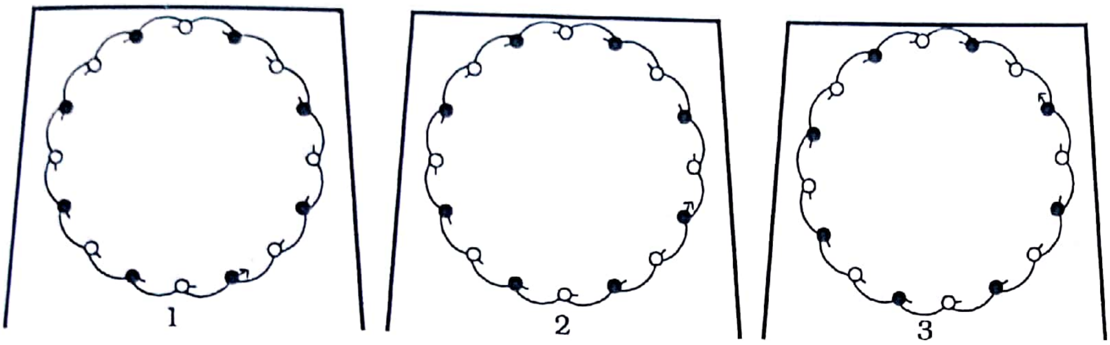
SKICA BR.17

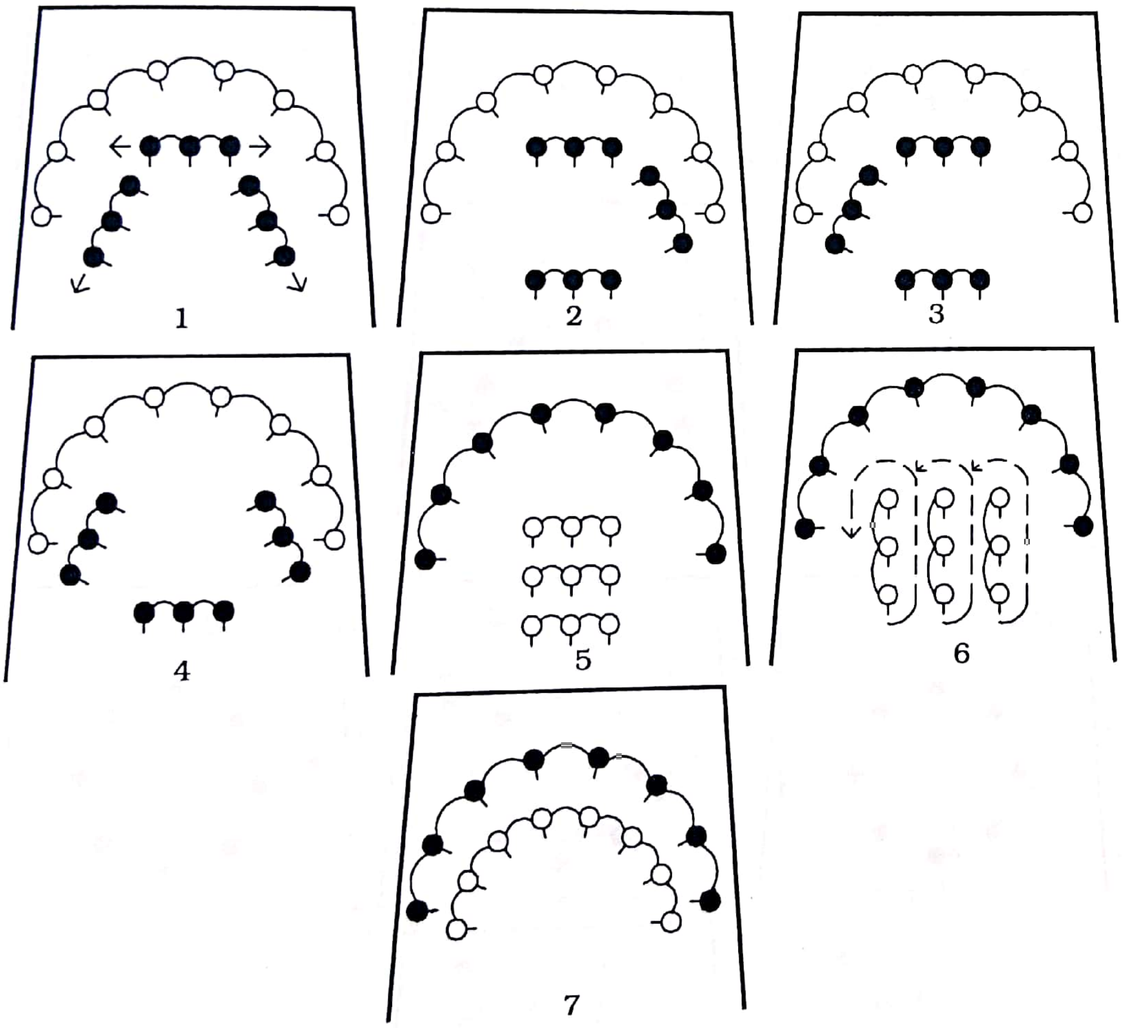
SKICA BR.18

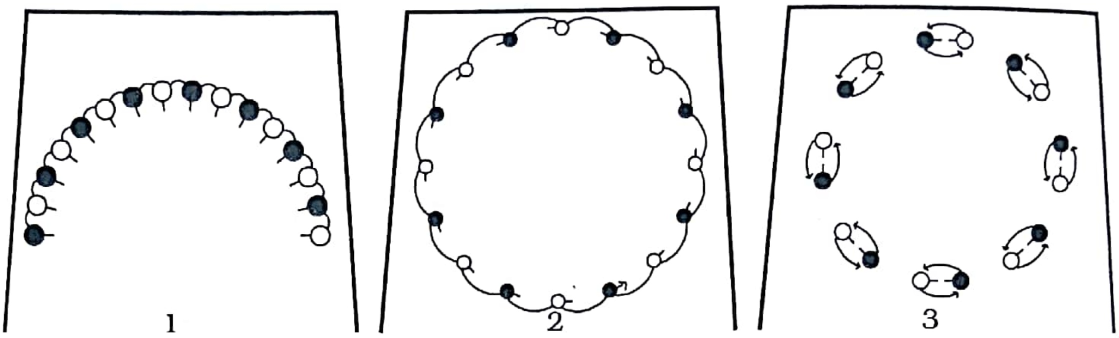
SKICA BR. 19

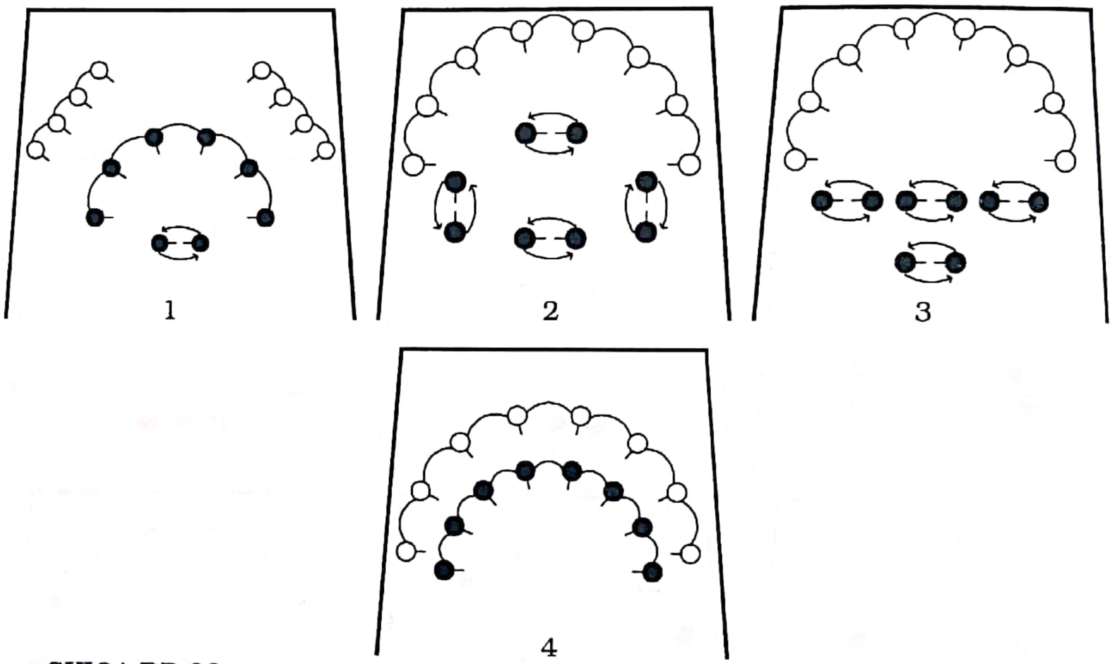
SKICA BR.20

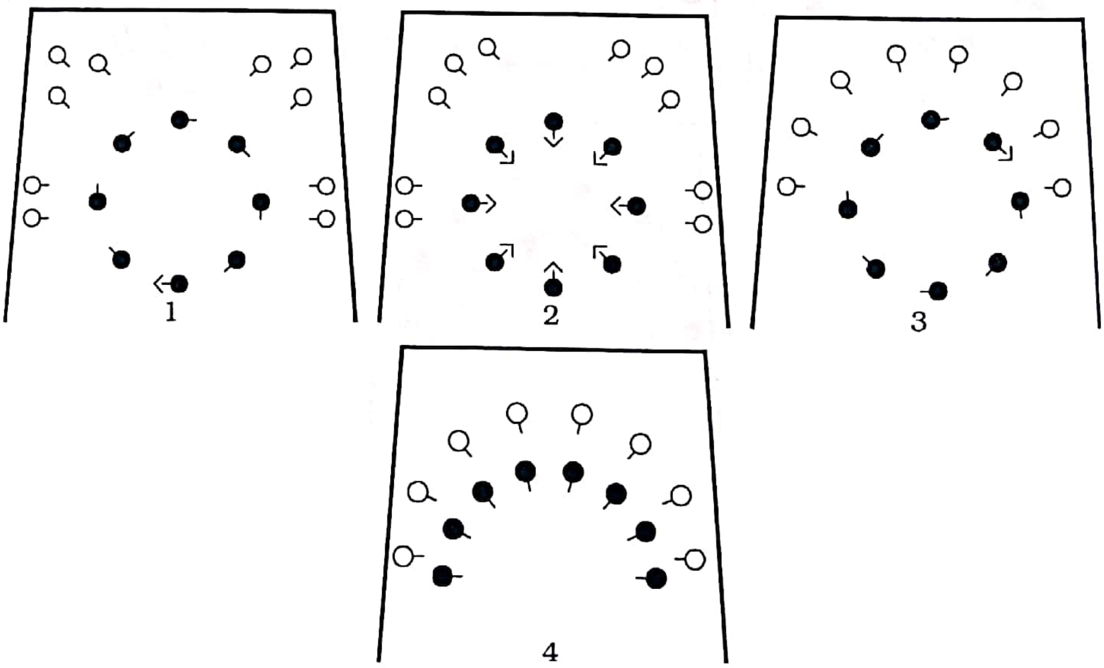
SKICA BR.21

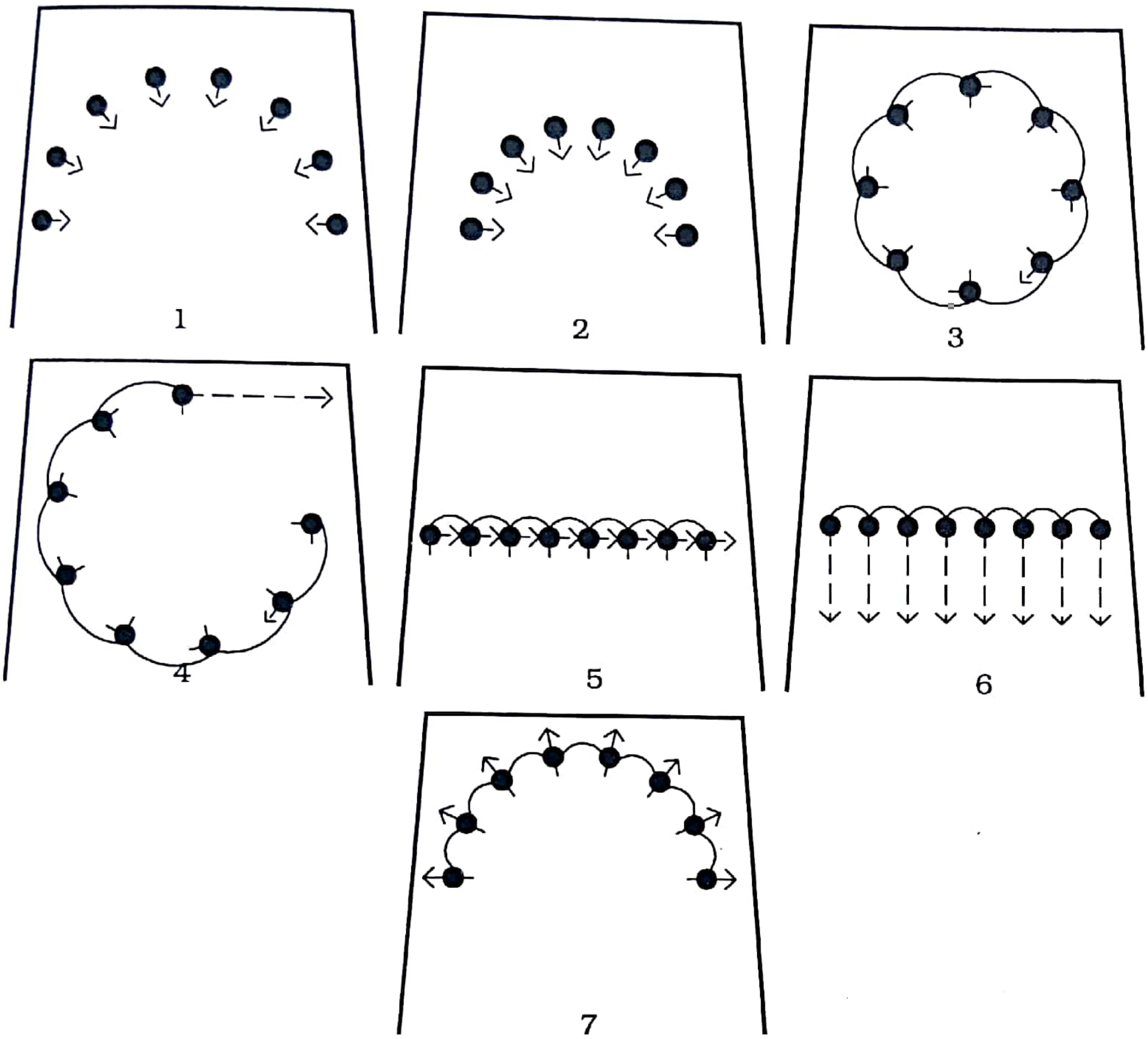
SKICA BR.22

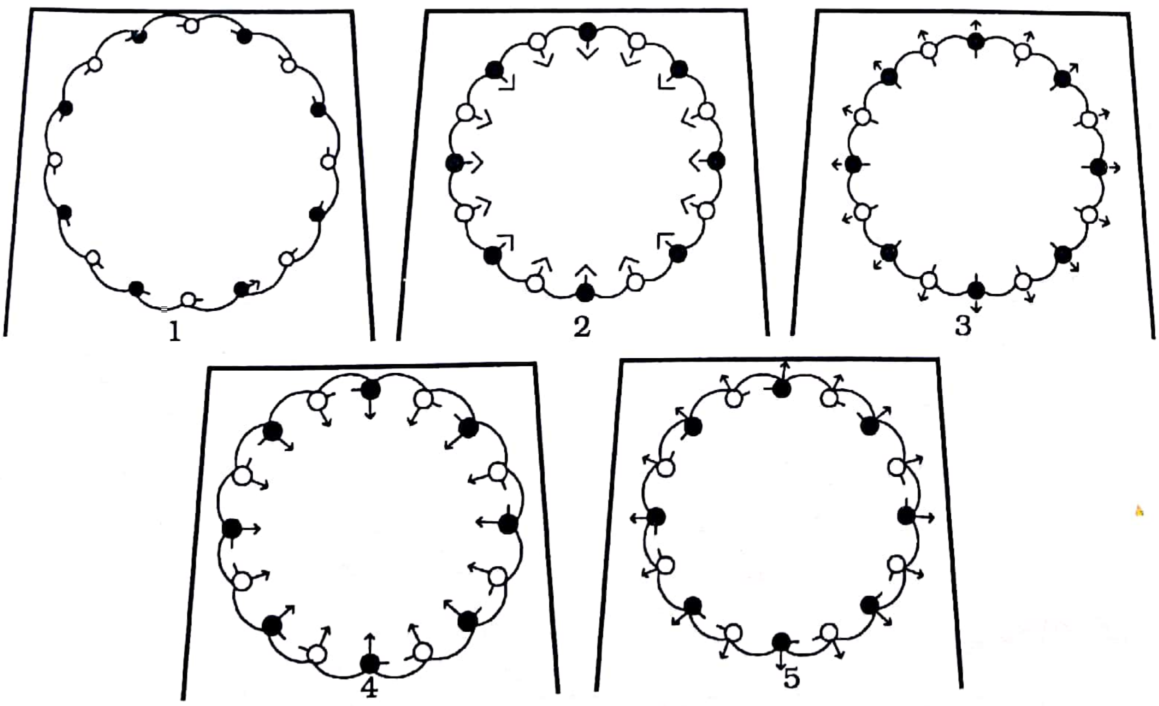
SKICA BR.23

SKICA BR.24

SKICA BR.25

SVATOVSKI OBIČAJI

SVATOVSKI OBIČAJI BOŠNJAKA MUSLIMANA U BOSNI I HERCEGOVINI

PRVI DIO

- PRIPREMA ZA DOČEK SVATOVA I KIĆENJE MLADE
- ŠALJIVA DJEVOJAČKA IGRA - KOLO "KUNA"
- KOLANJE DJEVOJAKA (DA SAM NEŠTO PRELIJEPA FATA)
- DOLAZAK SVATOVA (UZVIKIVANJE - VESELI SE KUĆNI DOMAĆINE)
- PJESMA "VESELI SE KUĆNI DOMAĆINE"
- SVATOVSKA PJESMA "DOBRO DOŠLI KIĆENI SVATOVI"
- KIĆENJE SVATOVA - ŠERBE - KAHVA
- DOVOĐENJE MLADE I DARIVANJE
- PJESMA NA SAZU - "ZLATNI TOPI U GRAD UDARIŠE"
- KOLO - "U OVOM DVORU BIJELOM" I KOLO "TRESKA"
- SVATOVSKA PJESMA "GOROM JEZDE KIĆENI SVATOVI"
- ODLAZAK SVATOVA

DRUGI DIO

- KOD MLADOŽENJINE KUĆE
- DOČEK SVATOVA I PJESMA "GOROM JEZDE KIĆENI SVATOVI"
- PJESMA "MAJKA MEHU MLADOG OŽENILA"
- KOLANJE - "REDOM PO REDOM JASENJE" I IGRA "BOSANSKA TROPA"
- PRSTENOVANJE
- KNIVANJE MLADE
- DJEVOJAČKA PJESMA - "OJ DJEVERE DIKO NAŠA"
- ODVOĐENJE MLADE U SOBU (ĐERDEK)
- PJESMA - "TREPETLJIKA TREPETALA"
- IGRE: "OJ CURICE DINATI" I KOLO "ANTERIJA"
- DOVOĐENJE MLADE U KOLO
- IGRE - "KOLO OKOLO" I "KOLO BRZAC"

IZVOĐAČI

- MLADA
- OTAC
- MLADINA MAJKA
- MLADOŽENJA
- MLADOŽENJIN OTAC
- MLADOŽENJINA MAJKA
- JENGA - OBIKUŠA - PRATILJA MLADE
- ZAOVA - MLADOŽENJINA SESTRA
- DJEVER - MLADOŽENJIN BRAT
- PJEVAČI IZVORNIH PJESAMA
- JEDNO MUŠKO DIJETE
- OSAM DJEVOJAKA KOJE IGRAJU "KUNU"
- OSAM DJEVOJAKA KOJE KITE MLADU
- OSAM DJEVOJAKA KOJE DIJELE ŠERBE-KAHVU SVATOVIMA
- DVADESET I ČETIRI MOMKA
- NARODNI ORKESTAR
- SAZLIJE

SVATOVSKI OBIČAJI KOD MUSLIMANA U BOSNI

AUTOR: HADŽIĆ HAJRUDIN HADŽIJA

Prijedlog postavke za koreografe koji žele da postave na scenu svadbene običaje muslimana u Bosni.

I - U mladinoj kući

Pripremanje mlade za svadbu:

Jedna grupa djevojaka priprema šerbe i kahvu, druga oblači mladu, a treća grupa igra šaljivu igru "KUNU" šaleći se na račun mlade. Majka i jenga pripremaju darove, boščaluke za svatove, a otac očekuje dolazak svatova.
Na zadnje stihove "KUNE" djevojke donose anteriju (gornja dugačka odjeća) i oblače mladu, a druge djevojke donose čatkiju (mahrama zlatom vezena) i prekrivaju mladu preko glave, dok treća donosi duvak crvene boje (prozirni) i prekrivaju mladu preko glave. Duvak je prema visini mlade toliko velik da doseže do poda.
Za to vrijeme druge djevojke kolaju i pjevaju "Da sam nešto prelijepa Fata". Po završetku kolanja, čuje se pjesma svatova koji dolaze po mladu. Pjevaju pjesmu "Veseli se kućni domaćine". Djevojke izlaze u avliju, dočekuju svatove sa pjesmom "Dobro došli kićeni svatovi" na što im svatovi odgovaraju pjesmom.
Za to vrijeme jenga odvodi mladu u drugu sobu i zaključava je. Svatovi ulaze, djevojke služe šerbe i kahvu, kite svatove, prvo djevera koji prilazi roditeljima mlade i ljubi ih u ruku, iza njega dolazi zaova, ljubi ih u ruku i plaća otkup za mladu.
Tada Jenga dovodi mladu pred zaovu koja je kiti dukatima, djever viče: "Mašala", svatovi prihvataju: "Mašala", djever baca novac i bombone na mladu, a djeca i svatovi kupe.
Za sve vrijeme dok traje ova radnja, pjevač pjeva svatovsku pjesmu "Zlatni topi u grad udariše". U međuvremenu zaova i jenga dovode mladu na sredinu pozornice, a momci i djevojke igraju (kolaju) okolo mlade "U ovom dvoru bijelom". Poslije kolanja momci igraju kolo "Treska". Poslije igre djever dolazi do mlade i odvodi je prema izlazu, a za njima i ostali svatovi pjevajući "Gorom jezde kićeni svatovi".

II - U mladoženjinoj kući:

Mladoženja, njegovi otac i majka, kao i ostala rodbina dočekuju svatove i mladu. Kad su mladu doveli pred kućna vrata neka od rodica mladoženje stavlja mladi Musaf pod pazuho i daje joj pogaču (hljeb). Mlada lomi pogaču i dijeli svatovima. Pred mladu se prostre ponjava (prostirka), sa strane se postave dva ibrika puna vode, mlada prilazi ibricima, obara ih nogom i voda poteče, (to je znak da u kući sve teče u izobilju). Mlada prilazi svekru i svekrvi, ljubi ih u ruku a potom i ostalu rodbinu. Za ovo vrijeme solista pjeva pjesmu "Majka Mehu mladog oženila", a potom momci i djevojke kolaju i pjevaju "Redom po redom jasnje" i nastavljaju kolo "Bosansku tropu", a mladu za to vrijeme dovode na sredinu pozornice, posade je na stolicu i nude je šerbetom. Tada dovode muško dijete i stavljaju joj u krilo. (Postoji varijanta da se muško dijeta zamota u ponjavu (prostirku) i dokoluta do mlade). Mlada ljubi dijete i dariva ga. Smisao ove radnje jeste iskazivanje želje za muškim potomstvom. Zaova donosi času (posudu) u kojoj je voda, a u vodi prsten. Posuda, obično časa, je prekrivena vezenom mahramom (jaglukom). Mladoženja prilazi mladi i vadi prsten iz čase (provlači ruku ispod jagluka) i stavlja prsten na mladin prst. (prstenovanje) Mladu otkrivaju da je vide svatovi, skidaju čatkiju i vraćaju duvak. U desnom dijelu pozornice posade je na stolicu i počinje ceremonija. Osam djevojaka podižu duvak iznad mladine glave i mašu njim dok druge djevojke kniju mladu i pjevaju pjesmu (nabrajalicu) "Oj djevere diko naša", na što djever prilazi djevojkama koje mašu duvakom i baca novac na duvak iznad mladine glave. Tako svi prozvani dolaze i bacaju novac na duvak. Na kraju dolazi svekrva i stavlja dukat mladoj na dlan. Sav novac koji su sakupile djevojke dijele između sebe. Mladu su oknili i zamotali u bijele mahrame (mladoj se kniju ruke i noge), a potom je odvode u zasebnu sobu. Nastaje veselje, a kasnije odvode i mladoženju u sobu (djerdek). Solista počinje pjesmu "Trepetljika trepetala", a poslije igrači igraju igre "Oj curice dina ti" i kolo "Anterija".
Dok traju igre, neki od momaka odlaze do vrata mladenaca i zovu ih da izađu uz razne pošalice. Mladenci izlaze i hvataju se u kolo sa ostalim svatovima i svi igraju igre "Kolo okolo" i "Kolo brzac".

REKVIZITI ZA SVADBU

- SANDUK (SEHARA ZA RUHO)
- TRONOŠCI ILI SEĆIJA
- MANGALA
- IBRICI (2 komada)
- PONJAVA - PROSTIRKA
- ČAŠE - (40 kom)
- TACNE
- FILDŽANI
- ŠERBE
- KAHVA
- MUSAF
- HLJEB
- MARAMICE (40 komada)
- DUVAK
- ČATKIJA
- ANTERIJA
- PAPUČE
- OGRLICE
- MINĐUŠE
- NARUKVICE
- NOŠNJE ZA CIJELI ANSAMBL

REDOSLIJED IZVOĐENJA SVATOVSKOG OBIČAJA

PRVI DIO

U prvom dijelu istovremeno se odigravaju dvije radnje na sceni.

Kićenje mlade (8 djevojaka).
Djevojačko kolo "KUNA" (hodavka) sa pjevanjem (8 djevojaka).

AH, ŠTO KUNAŠ, KUNO BONA

HODAVKA

Zapisala: Jelena Dopuđa, Sarajevo

KUNA

Ah što kunaš, kuno bona
Ah što kunaš, kuno naša, *Uh, jadna ne bila*

Kako neću, seke moje,
Isprošena, seke drage, *Uh, jadna žalosna*

Kol'ko ruha, kuno bona,
Kol'ko ruha, kuno naša, *Uh, jadna ne bila*

Devet sanduk', seke moje,
Devet sanduk', seke drage, *Uh, jadna žalosna*

Išta manje, kuno bona,
Išta manje, kuno naša, *Uh, jadna ne bila*

Jedan sanduk, seke moje,
Jedan jagluk, seke drage, *Uh, jadna žalosna*

Kome ćeš ga, kuno bona,
Kome ćeš ga, kuno naša, *Uh, jadna ne bila*

Svekru ću ga i svekrvi,
Svekru ću ga i svekrvi, *Uh, jadna žalosna*

Šta ćeš dragom, kuno bona,
Šta ćeš dragom, kuno naša, *Uh, jadna ne bila*

Sama sebe, seke moje,
Sama sebe, seke drage, *Uh, jadna žalosna.*

Ovo je mimičko-dramska igra. Dobila je naziv od riječi "Kunjati" (tj. kad se neko snuždi kao neraspoložen čovjek).

DA SAM NEŠTO PRELIJEPA FATA

KOLANJE

Snimio: Hadžić Hajrudin, Mostar

Da sam nešto prelijepa Fata,
da sam nešto prelijepa Fata.
Imala bi' na probir momaka,
imala bi' na probir momaka.

Svakog momka darom darivala,
svakog momka darom darivala.
Svome dragom svoju ljubav dala,
svome dragom svoju ljubav dala.

DOLAZAK SVATOVA U MLADINU KUĆU

Čuju se pucnji i pjesma, djevojke odlaze u avliju da dočekaju svatove.

HAJ,VESELI SE KUĆNI DOMAĆINE

PJESMA

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Kozluk - Zvornik

Haj, veseli se kućni domaćine, (uzvikuju momci)
Haj, sve ti zdravo i veselo bilo, (uzvikuju momci)
Haj, veseli se kućni domaćine, (pjevaju momci) 2x
Haj, veseli se kućni domaćine, (pjevaju momci) 2x

DOBRO DOŠLI KIĆENI SVATOVI

PJESMA

♩= 102

Snimio: Hadžić Hajrudin, Zvornik

Dobro došli kićeni svatovi,
kićeni svatovi, dobro došli.

Jeste li se putem umorili. *(djevojke pjevaju)*
Mi se nismo putem umorili.
Već smo došli mladu da vodimo. *(svatovi pjevaju)*

Djever, brat od mladoženje, viče *MAŠALA MLADA* i posipa novcem i bonbonama mladu.

Obikuša, pratilja mlade, dovodi mladu na sredinu pozornice.

ZLATNI TOPI U GRAD UDARIŠE

PJESMA

Zapisao: Cvjetko Rihtman - Jajce

Prvi napjev:

Zlatni topi u grad udariše,
našoj Fati duvak postaviše,
našoj Fati duvak postaviše.

Ostali tekst:

Naša Fato je l' ti žao majke?
Što će meni biti žao majke,
u mom dvoru bolju majku kažu.

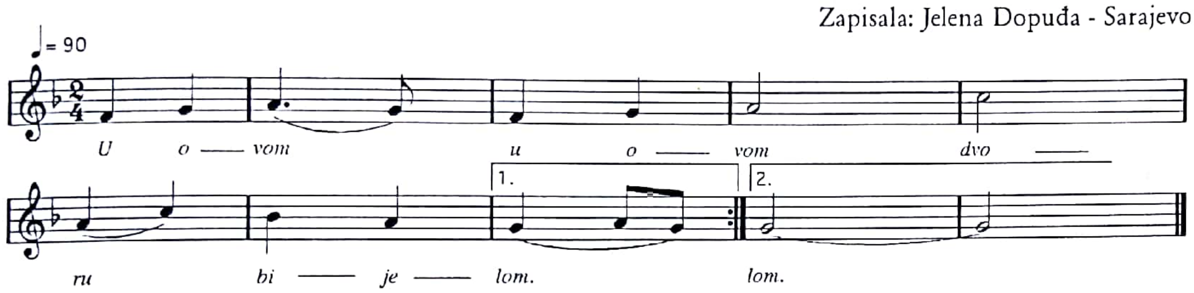
Naša Fato je l' ti žao babe?

Naša Fato je l' ti žao brata?

KOLANJE SA PJEVANJEM

U OVOM DVORU BIJELOM
SVADBENA IGRA - KOLANJE

Zapisala: Jelena Dopuđa - Sarajevo

PRVI NAPJEV:

U ovom, u ovom dvoru bijelom,
u ovom, u ovom dvoru bijelom,

Ostali tekst:

odavno kolo ne igra,
odavno pjesma ne pjeva
A sada kolo poigra
i glasna pjesma zapjeva.
Ovo se Meho oženi (ime mladoženje)
uzima Fatu djevojku. (ime mlade)
Djevojku zlatnu jabuku,
a svojoj majci odmjenu.

TRESKA

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Selo Mramor - Tuzla

ODLAZAK SVATOVA

GOROM JEZDE KIĆENI SVATOVI

PJESMA

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Vratnik - Sarajevo

Gorom jezde kićeni svatovi,
kićeni svatovi, gorom jezde.
Kud idete, kud konje morite?

Progovara prošena djevojaka:
"Svakom svatu po boščaluk dajte.
Mome dragom devet boščaluka.
Neka nosi, neka se ponosi."

DRUGI DIO

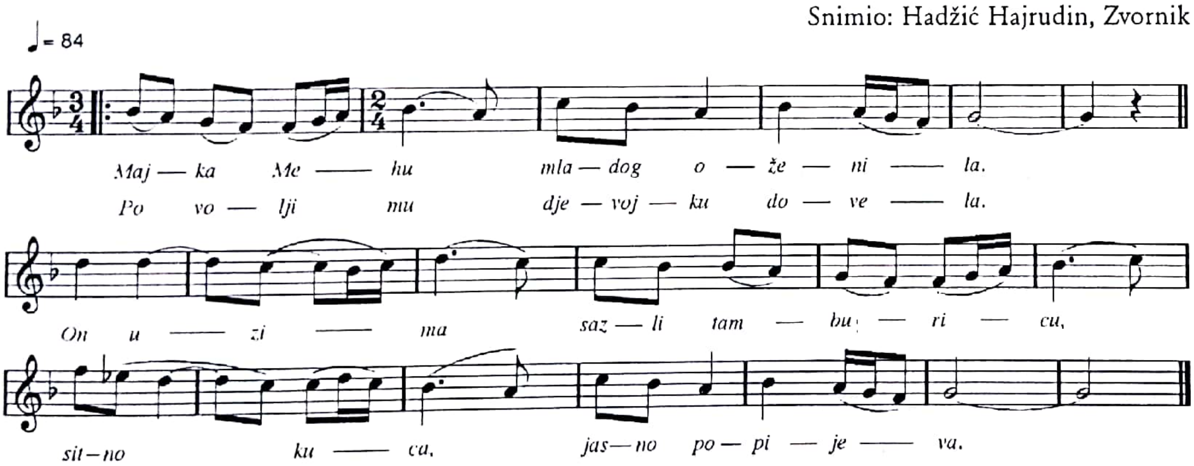
DOLAZAK SVATOVA MLADOŽENJINOJ KUĆI

GOROM JEZDE KIĆENI SVATOVI
(nastavak pjesme)

Mlada uzima musaf, hljeb, obara ibrike,
ljubi svekra i svekrvu u ruku,
uzima dijete u krilo, itd.

MAJKA MEHU MLADOG OŽENILA
PJESMA

Snimio: Hadžić Hajrudin, Zvornik

Majka Mehu mladog oženila,
po volji mu djevojku dovela.
On uzima sazli tamburicu,
sitno kuca, jasno popijeva.

"Sada meni moja Fata veli:
Sad moj Meho bijelo lice ljubi,
ljubiću ga života mi moga,
ljubiću ga za života svoga.

REDOM, POREDOM JASENJE

KOLANJE

Zapisala: Jelena Dopuđa, Sarajevo

PRVI NAPJEV:

Redom po redom jasenje,
redom po redom jasenje,

OSTALI TEKST:

u ovom dvoru veselje.
Ko nam se ovo veseli?
Ovo se otac (babo) veseli,
ovo se majka veseli,
ovo se bratac (brato) veseli,
ovo se seka veseli
jer nam se Meho oženi.

BOSANSKA TROPA

IGRA

Snimio: Hadžić Hajrudin, Sarajevo

OJ, DJEVERE, DIKO NAŠA

KNIVENJE

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Kozluk - Zvornik

Oj djevere, diko naša,
daruj nama našu mladu.

Aoj svekre, diko naša,
svekrvice, diko naša,
zaovice, diko naša,
dovesmo vam lijepu mladu
lijepu mladu, lijepu Fatu. itd.

ODVOĐENJE MLADE U SOBU (đerdek)

TREPETLJIKA TREPETALA

PJESMA UZ SAZ

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Mostar - Sarajevo i šire

PRVI NAPJEV:

Trepetljika trepetala, puna bisera,
haj ovi naši bijeli dvori, puni veselja,
haj ovi naši bijeli dvori, puni veselja.

OSTALI TEKST:

Svi se redom veseljaše, majka najviše.
Haj doveli joj đul nevjestu, đulom miriše.

Spustila se zlatna žica sa vedra neba,
haj savila se mladoženji oko fesića,
haj sa fesića đul nevjesti oko duvaka.

OJ, CURICE DINA TI

IGRA

Snimio: Hadžić Hajrudin, BiH

ANTERIJA

♩= 120

IGRA

Snimio: Hadžić Hajrudin, Sarajevo

DOLAZAK MLADE U KOLO

KOLO OKOLO

Snimio: Hadžić Hajrudin, Sarajevo

BRZAC

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Tešanj - Doboj

Kraj svadbenog običaja.

KUD *ZARKO VUKOVIĆ PUCAR* - Zvornik
Kićenje mlade za svadbu

KUD *ZARKO VUKOVIĆ PUCAR* Zvornik - Igra "Kuna" - Hodavka

KUD *ZARKO VUKOVIĆ PUCAR* Zvornik - Dijeljenje šerbeta

KUD *ZARKO VUKOVIĆ PUCAR* Zvornik - Knijenje mlade

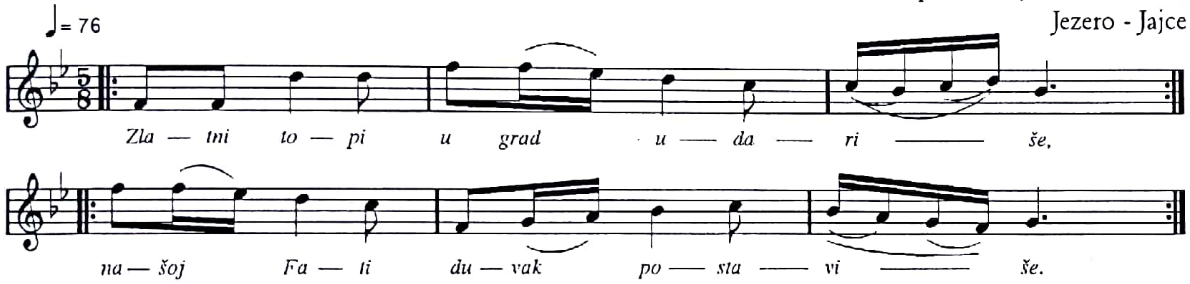
RKUD *PROLETER* Sarajevo - Odlomak iz svadbenog običaja

SVADBENE PJESME

(1)

ZLATNI TOPI U GRAD UDARIŠE[1]

Zapisao: Cvjetko Rihtman,
Jezero - Jajce

KAD ODVODE MLADU:

Zlatni topi u grad udariše,
našoj Fati duvak postaviše,
našoj Fati duvak postaviše.

Naša Fato je l' ti žao majke?
Što će meni biti žao majke,
u mom dvoru bolju majku kažu.

Naša Fato je l' ti žao babe,
Naša Fato je l' ti žao sestre,
Naša Fato je l' ti žao brata, itd.

[1] *Bilten broj 2, 1953. god. strana 151, Institut za proučavanje folklora, Sarajevo*

(2)

ALTUN TOPI U GRAD UDARIŠE[1]

KAD KNIJU MLADU

Zapisao: Cvjetko Rihtman,
Jezero - Jajce

Altun topi u grad udariše,
našoj Fati krnu postaviše.
Naša Fato je l' ti žao majke?
Što će meni biti žao majke,
u mom dvoru ljepšu majku kažu.

Naša Fato je l' ti žao babe?
Što će meni biti žao babe,
u mom dvoru boljeg babu kažu, itd.

(Ovo je nabrajalica. Djevojke prozivaju brata, sestru i svu ostalu familiju).

[1] *Bilten broj 2, 1953. god. strana 218, Institut za proučavanje folklora, Sarajevo*

(3)

ČUJ DJEVOJKO[1]
(SVADBENA PJESMA KAD KNIJU MLADU)

♪ = 76

Zapisao: Cvjetko Rihtman, Jajce

Čuj djevojko pod puli duvakom,
boj se vojna (muž) baš ko liti groma,
svekrvice - žive žeravice,
svekra babve - zmaja žestokoga,
diverova - baš ko gušterova,
zaovice - zmije iz procjepa.

Kad se začuje ova pjesma, mladoženja dolazi i baci novac na duvak, kao dar djevojkama koje kniju mladu.

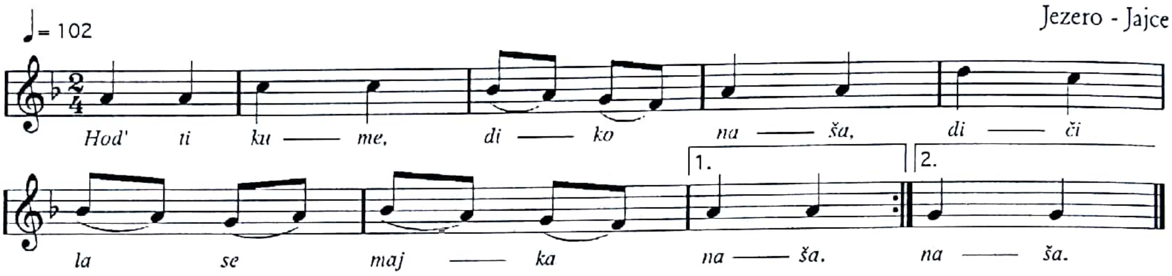
Dok mašu duvakom prozivaju i sve ostale koji bacaju novac na duvak. Kasnije taj novac djevojke podijele između sebe.

[1] *Bilten broj 2, 1953. god. strana 218, Institut za proučavanje folklora, Sarajevo*

(4)

HOD' TI KUME, DIKO NAŠA [1]

Zapisao: Cvjetko Rihtman,
Jezero - Jajce

Kad kniju mladu:

Hod' ti kume diko naša
dičila se majka naša.
U džepu ti zlatna kesa,
a u kesi sto dukata.
Dukat nama, a sve tebi.
Bolje ti se zadužiti,
neg' pred svitom naružiti.

Hod' djevere diko naša,
hod' ti svekre diko naša,
svekrvice diko naša,
zaovice diko naša, itd.

(Ovo je nabrajalica. Momci prozivaju kuma, djevera i ostale.)

[1] *Bilten broj 2, 1953. god. strana 219, Institut za proučavanje folklora, Sarajevo*

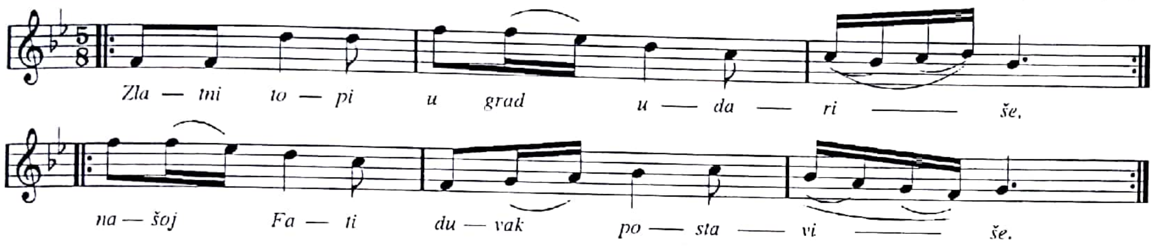
(5)

ZLATNI TOPI U GRAD UDARIŠE[1]

(KAD MLADENCE ODVODE U HALVAT)

Zapisao: Cvjetko Rihtman,
Jezero - Jajce

♩= 76

Zlatni topi u grad udariše,
dvoje mladih u halvat svedoše.
O ti, Mujo gorjanine vuče,
ti ne gledaj što ti mlada huče.
Đe je ovo Mujagina majka
da otkupi od halvata vrata.

[1] *Bilten broj 2 Instituta za proučavanje folklora, Sarajevo, 1953. god., str. 151.*

(6)

TRPETLJIKA TREPETALA

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Mostar - Sarajevo i šire

♩ = 66

OSTALI TEKST:

Što u dvoru žubor stoji,
što ono vele?
Haj, kakvo im je to veselje,
pa se vesele?

Ono babo sina ženi,
pa se veseli.
Haj, svak se tome veseljaše,
babo najviše.

Pružila se zlatna žica,
od vedra neba,
Haj, savila se našem Mehi
oko fesića.
To ne bila zlatna žica,
od vedra neba,
Haj, već to bila dobra sreća
od mila Boga.

Ova pjesma se pjeva na melodiju "Trepetljika trepetala"
Ove svadbene pjesme, mogu se koristiri u koreografijama bošnjačkih igara.

(7)

NA ĐERĐEFU VEZAK VEZLA FATA[1]

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Vitkovići - Goražde

Na đerđefu vezak vezla Fata,
vezak vezla sa iglom od zlata.
Od sabaha pa sve do akšama,
vezak vezla za svoga dragana.

Ah, moj dragi, do večeri dođi,
žarko sunce obasjaj mi noći,
a kad sunce za oblake zađe
ašikovat tada je najslađe."

Dođe dragi Fati pod pendžere,
a ona mu širi ruke bjele.
Na njoj lijepa anterija tkana,
svila njedra sva od đula rana.

[1] *Pjesmu snimio Hadžić Hajrudin - Hadžija u Vitkovićima kod Goražda. Pjevao i svirao na harmonici Šefif Hrelja 25.7.1962. godine. Pjesma se koristi u koreografiji za muslimanske igre.*

GOROM JEZDE KIĆENI SVATOVI [1]

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Vratnik - Sarajevo

♩= 102

Gorom jezde kićeni svatovi,
kićeni svatovi,
gorom jezde.

OSTALI TEKST:

Gorica im s lista progovara,
"Kud idete kićeni svatovi,
Kud idete, kud konje morite,
"Mi idemo prositi djevojku,
"Umrla je prošena djevojka,
Na umoru majci govorila,
Mila majko svate dočekajte,
Svakom svatu po boščaluk dajte,
Mome dragom devet boščaluka,
Neka nosi neka se ponosi,

[1] *Snimio Hadžić Hajrudin na svadbi 1952. godine na Vratniku-Sarajevo.*

ZAPJEVALA BULBUL PTICA [1]

(SVADBENA PJESMA)

Snimio: Hadžić Hajrudin,
Vratnik - Sarajevo

Zapjevala bulbul ptica
misli zora je.
Aman, aman,
misli zora je.

"Ustaj Fato, ustaj zlato,
spremaj darove.
Aman, aman,
spremaj darove."

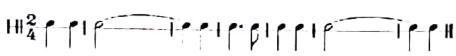
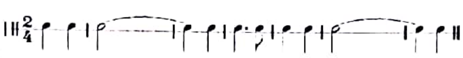
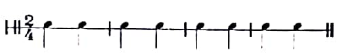
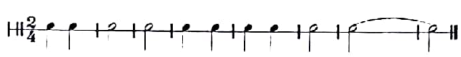
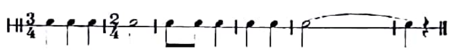
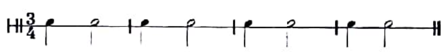
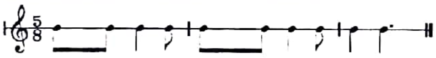
"Ja sam mlada i sirota,
nemam darova,
Aman, aman
nemam darova."

"Kad si mlada i sirota
što se udaješ.
Aman, aman
što se udaješ."

"Udaje me stara majka
nisam ni znala.
Aman, aman
nisam ni znala.

Pjesma se koristi za muslimanske igre u koreografiji.

[1] *Snimio Hadžić Hajrudin 1960. godine na Vratniku-Sarajevo od kazivaća Salke Gutića, rođenog 1910. godine.*

		TEMPO	MJERA	FORMA	POČETNI TON	ZAVRŠNI TON	METAR	AMBITUS
1.	HAJ VESELI SE KU-ĆNI DOMAĆINE	♪=132	7/8	A	c2	g1		VII-4
2.	ZLATNI TOPI U GRAD UDARIŠE	♪=76	5/8	a, b	f1	g1		VII-7
3.	DOBRO DOŠLI KIĆENI SVATOVI	♩=102	2/4	A	c2	g1		1-5
4.	GOROM JEZDE KIĆENI SVATOVI	♩=102	2/4	A	c2	g1		1-5
5.	OJ DJEVERE DIKO NAŠA	♩=102	2/4	A	a1	g1		VII-5
6.	NA ĐERĐEFU VE-ZAK VEZLA FATA	♩=84	2/4	A, Av	b1	g1		VII-6
7.	MAJKA MEHU ML-ADOG OŽENILA	♩=84	2/4	A, B, A1	b1	g1		VII-7
8.	ZAPJEVALA BULBUL PTICA	♩=88	3/4	A	h1	g1		VII-7
9.	OJ, LIPA FATO	♩=93	2/4	A, B	g2	g1		1-8
10	ČUJ DJEVOJKO POD PULI...	♪=76	5/8	A, B	f1	g1		VII-7

Tempa: od ♩=76 do ♩=132

Metričke podjele: dvočetvrtinske
tročetvrtinske
petosminske
sedamosminske

Forme: jednodjelne, dvodjelne i trodjelne
Početni tonovi: c2, f1, a1, b1, h1, g2
Završni ton: g1
Melodijski raspon: od 5 do 8 tonova.

ŽENIDBENI OBIČAJI
MUSLIMANA U SARAJEVU

Aiša SOFTIĆ-ALIČIĆ:

ŽENIDBENI OBIČAJI MUSLIMANA U SARAJEVU

Na odluku da se u ovom kratkom radu o ženidbenim običajima opredijelim za Sarajevo, uticala je, između ostalog i činjenica da je od uspostave osmanske vlasti u našim krajevima, pa sve do danas, ovaj grad kao centar najprije vilajeta Bosne, pa do današnjeg državnog središta, bio stjecište najrazličitijih uticaja, ali i uspijevao sačuvati svoju autohtonu fizionomiju. Drugi, pak, poticaj bilo je saznanje da se od vremena Antuna Hangija niko, čak ni fragmentalno, nije pozabavio ženidbenim običajima sarajevskih muslimana, a ni sam hangi u svojoj knjizi ne govori isključivo o običajima muslimana Sarajeva.
U radu ću pokušati, bar djelimično, na osnovu podataka do kojih sam odšla vlastitim terenskim istraživanjima prikazati svadbene običaje sarajevskih muslimana, tj. transformaciju tih običaja i njihovo oblikovanje u posljednjih pedeset godina. Težište će biti na običajima sačuvanim i važećim do II svjetskog rata, dok će običaji u poratnom periodu biti samo u najkraćem notirani. Svadbene običaje pratila sam od načina upoznavanja mladića i djevojaka do čina vjenčanja, svadbe i manifestacija koje ih prate.

Ženidbeni običaji do II svjetskog rata

Pod terminom *ašikovanje* podrazumijevalo se viđanje i "razgovaranje" mladića i djevojke kroz duži ili kraći vremenski period, dok je termin *ćosanje*, koji je raširen u nekim krajevima BiH, bio nepoznat muslimanskom življu u Sarajevu.
Djevojke bi počele ašikovati između 15. i 16 godina, a mladići između 17. i 18. godina. Ako bi djevojka prešla 25 godinu, a ne bi stupila u brak smatralo se da je "poutegla" tj. ostarila za udaju. Načini na koji bi mladić

"zagledao" djevojku bili su različiti. Tako bi petkom djevojke stajale na vratima ili prozorima, a mladići bi "hodali". Onoj djevojki koja bi se dopala mladiću, a i on njoj, mladić bi išao na prozor, tj. na "ašikovanje". Zatim, mladež bi se sastajala na teferičima (veseljima) na koje su djevojke dolazile u pratnji roditelja i starijih udatih žena. Već tada djevojka i mladić koji bi ašikovali odlazili bi u bioskop, ali isključivo danju, a ako bi išli noću bilo je to uvijek u pratnji djevojčinog brata ili starije rodice. Ovaj običaj specifičan je za određene slojeve društva, u pravilu bogatije. Pri izboru bračnog druga pazilo se uglavnom na porijeklo. Roditelji su mogli uticati na izbor, ali odluka je zavisila od djevojke odnosno mladića. Prilikom udaje i ženidbe u porodici se znao redosljed, ali on nije bio neprikosnoven. Pazilo se da se mlađa sestra ne uda prije starije, ali je i tu bilo odstupanja, najčešće u slučaju ako je mladić koji je zaprosio mlađu sestru, bio "dobra prilika" ili ako se djevojka ukrala. Mlađa sestra se mogla udati prije starijeg neoženjenog brata i tu nije bilo reda. Ukoliko roditelji ne bi bili zadovoljni izborom bračnog druga, mladić bi "krao" djevojku uz njezin pristanak, ali se oni ne bi mogli vjenčati sve dok im roditelji ne bi dali izun tj. odobrenje.
U slučaju ako bi mladić samo i dotakao djevojku, znači "potegao je", morao je i oženiti. Prije nego što bi se djevojka, odnosno mladić odlučili za ženidbu, i jedna i druga strana slala je uhode koje su imale zadatak da izvide kako živi mladić ili djevojka.

Domazetstvo nije bilo rijetko. Za domazeta bi se reklo da se "udao" što je označavalo pogrdu. A "udavao" se u većini slučajeva onaj mladić koji bi ženio imućnu djevojku koja ne bi imala braće ni sestara.

Provodadžiluk je bio gotovo redovna praksa. Muškarci su rijeđe bivali provodadžije, sem u slučaju kad bi se ženio udovac. Obično su to bile žene. Žena - provodadžika u Sarajevu se zvala "Žuta Hanka", bez obzira ko ona bila.

U prošnju djevojke išao bi neko od bližnje mladićeve rodbine (amidža, brat), samo u iznimnim slučajevima roditelji. Isprošena djevojka uglavnom je darivana prstenom te biserom, dukatima, već prema

imovnom stanju. To što bi djevojka dobila pri prošnji zvalo se biljeg ili amanet. Sam prsten bio je znak vjeridbe. U prisustvu prosca djevojka se ne bi pitala za pristanak, nego bi to obavljali njeni roditelji u drugoj prostoriji. Tek kad bi prošnja bila povoljno okončana, djevojka bi unosila šerbe i kafu proscima a s ciljem da je oni vide. Tada bi se ugovorilo vjenčanje, pojedinosti oko svadbe, itd. Svadba i vjenčanje ugovarani su u vrlo skorom periodu. Djevojka bi darivala prosce, a mladoženji koji nije išao u prošnju, i njegovoj bližoj rodbini slala je boščaluk - poklone.
I nakon vjeridbe mladić i djevojka bi se na isti način vidjeli kao i u toku ašikovanja. Dolaska u kuću nije bilo. Pri tim posjetama budući mladoženja je vjerenici nosio sitne poklone. Ukoliko je došlo do vjeridbe između mladića i djevojke koji se ranije nisu poznavali, oni bi ugovorili da se negdje vide, ali nikako u blizini djevojčine kuće, već obično u drugoj mahali. Za mladića koji bi pošao da prvi put vidi svoju vjerenicu, govoreno je da ide na "izgled".
Svatovi i na jednoj i na drugoj strani bili su bliska rodbina i prijatelji, koje bi pozivala posluga ili neko od djece. Mladoženjini svatovi sakupljali su se u njegovoj kući, a svatovi koje bi pozivala djevojčina strana - u kući njenih roditelja. Pazilo se da svadba bude uoči petka ili ponedjeljka, te da se vjenčanje ne obavlja između bajrama.

Stari svat je, prema nekim kazivačima bilo manje poznato svatovsko zvanje u Sarajevu. On je bio svatovski starješina jedino u slučaju kad bi djevojka ili mladić bili iz drugog grada. Po drugima, pak, on je u muškom djelu svatova ima glavno mjesto, dok je u ženskim svatovima to bilo *svatica*. Djever je uvijek bio mladoženjin brat, bez obzira da li je stariji ili mlađi, ili ako nema brata onda neko od najbližih mladoženjinih srodnika. Međutim, nije isključivo djever davao mladi prsten. Mogao je to učiniti i neko drugi od mladoženjinih svatova. Prsten se djevojci ne bi javno stavljao na prst već bi ga obično davali djevojčinim roditeljima a oni djevojci. Sa svatovima ne bi išao mladoženja. Mladoženjine svatove dočekivao bi neko od najbliže djevojčine porodice, najčešće amidža. Roditelji to nisu činili. U djevojčinoj kući muški i ženski svatovi boravili bi u odvojenim sobama, a sama djevojka u zasebnoj prostoriji. Pred svatovima, pored djevojke, krila se i njena

majka. Ako to ranije nije učinjeno, svatovi bi ovom prilikom donijeli mladoj haljine, tj. kompletnu odjeću koju joj šalje svekrva.

Jenđije ili jenđibule, obično mladoženjine tetke, donijele bi mladoj tzv. *čatkiju*, veo od tila protkan zlatom.
Nakon izvjesnog vremena provedenog u djevojčinoj kući, uz čašćavanje pri čemu bi se čašćavanje šerbetom obavezno darivalo i taj novac pripadao je onoj osobi koja bi služila svatove šerbetom, svatovi bi napokon zatražili mladu. Tada bi nastalo uzajamno nadgovaranje, sve dok mladoženjina strana ne bi platila simboličnu svotu poslije čega bi djevojka bila izvedena. Osobito se pokazalo ko će mladu izvesti i nastojalo se da to bude neka od žena koja živi u harmoničnom braku.
Mladu bi preuzele jenđije, te kad bi je povele pokrile bi je čatkijom. Prije polaska ženski dio mladoženjinih svatova kitila bi djevojka, a muškarce mladić. Kitilo bi se vezanim rupcima "mahramama", a fijakeri u kojima će se voziti svatovi tzv. mušebali fenjerima i čevrmama. Novac kojim bi se darivalo kićenje pripadao je onoj djevojci i mladiću koji su kitili svatove. Zato se pazilo da oni budu iz siromašnih kuća.
Mladoženjini svatovi bi pri dolasku u djevojčinu kuću poveli sa sobom i pjevače sa ćemanetima. Kada bi mladu poveli iz kuće njenih roditelja, posipali bi je bombonama i novcem koji se čuvao kao sretan. Tada bi se obavezno pjevale pjesme "Zlatni topi u grad udariše" i "Gorom jašu kićeni svatovi". Osoba koja bi prva javila mladoženjenim ukućanima da dolaze svatovi bila bi darivana za muštuluk. To nije bio niko iz svatova. Djevojku je na vratima dočekivao mladoženja. Ona je ljubila najprije avlijski prag i prolazila ispod mladoženjine ruke. Pri ulasku neko bi je malo gurnuo naprijed. Pazilo se da djevojka ne stsane tom prilikom mladoženji na nogu, što bi značilo sramotu i znak da će biti "ženi pod nogama". Kućni prag bi mlada također ljubila. Tu bi je sačekivala neka od najbližih mladoženjenih ženskih rodica i stavljala joj pod lijevu ruku u mahramu zamotanu pogaču a pod desnu Kur'an. Potom bi mladu vodili svekrvi koja bi je dočekivala sjedeći, da bi se izbjegla opasnost da mlada svekrvu "zapuhne" što bi opet značilo skoru svekrvinu smrt. Mlada je ljubila najprije svekrvu, a zatim redom sve prisutne žene u ruku. Kada bi mlada sjela, stavljali bi joj u krilo malo muško dijete koje bi ona darivala.

Čatkiju, veo, prvi joj je dizao mladoženja s namjerom da je vidi. Čatkiju bi mlada bacala na druge djevojke, najčešće na zaovu, da bi se što prije udala. I u mladoženjinoj kući odvajali su se muški i ženski svatovi. Pjesma bez koje se nije moglo zamisliti svadbeno veselje u mladoženjinoj kući bila je "Trepetljika trepetala". Ako svadba traje samo jedan dan, vjenčanje se obavlja isto veče, jer se s vjenčanjem svadbeno veselje okončavalo. Vjenčavalo se obično kod kuće, u prisustvu dvojice svjedoka i lica koje službeno obavlja vjenčanje. Mlada i mladoženja mogli su osobno prisustvovati vjenčanju ali je bilo uobičajeno da mlada stoji iza zatvorenih vrata i otuda potvrđuje pristanak na udaju. Običaj je bio da se svjedoci dogovore i o visini svote u koju se mlada vjenčava. Ugovorena svota imala je funkciju osiguranje mlade a nikako vid kupovine. Taj novac joj se nikad nije ni davao sem u slučaju razvoda braka.
Sve do dana vjenčanja sa mladom bi boravila obikuša, žena čija je uloga bila da pomogne mladi da se lakše privikne na novu porodicu. Za ovu uslugu ona bi bila nagrađena pri polasku. Ukoliko ne bi bilo svadbe, onog dana kad bi se obavljalo vjenčanje, mladoženjini roditelji bi priređivali večeru za najbližu porodicu i rođake. Kao i na svadbi i pri večeri znala su se jela koja su se servirala i red kojim je to činjeno. O spravljanju jela brinula se žena zvana *aščikaduna*.
U toku svadbenog veselja mladence bi svodili u đerdek - ložnicu. Mladu bi odvodili neka od žena, a mladoženju njegov dobar prijatelj. Tom prilikom bi ga udarali u leđa a njegovi bi drugovi pjevali "Eno zora svanut mora"7). Nakon prve bračne noći, mladenci bi lomili pogaču koju je mlada dobila prethodni dan. Ukoliko bi u mlade ostao veći komad pogače, značilo je da će nadživjeti mladoženju. Pogaču bi umakali u med, i tako simbolično iskazivali želju da im zajednički život bude "meden".
Kad bi mlada izašla iz đerdeka, darivala bi svatove, a oni bi pjevali pjesmu "Zapjevala bulbul ptica"8).
Sljedeći dan po dolasku mlade u mladoženjin dom, mladoženja je slao mladinoj porodici poklone. Onaj ko bi to nosio bio bi darivan.
Dan nakon vjenčanja priređivao se tzv. na *nićah* za žene, na koji bi dolazila samo mladoženjina ženska rodbina. Tom prilikom mlada bi sjedila na sredini sobe, prekrivena velom i "prebirala" bi tj. prelistavala bi Kur'an,

a zatim bi mladoj prisutne žene čestitale, a ona bi ih redom, počev od svekrve, ljubila u ruku. Veo bi joj se tad skidao i ponovo bi je posipali bombonama i novcem. Žene bi bivala obavezno počašćene. Nakon izvjesnog vremena pozivane su tz. mladine sjelkinje, tj. njena ženska rodbina. I one bi bivale počašćene, dok djevojke koje bi dolazile da gledaju mladu, mogle su i nisu morale biti počašćene. Kod gledanja mlada bi stajala na stolici kod ulaznih vrata.

Poznat je bio i običaj da se prvog petka ili eventualno dva do tri petka ob dana nakon vjenčanja u mladoženjinu kuću skupljaju tzv. sjelkinje koje su mladoj, te svekrvi i zaovi ponekad donosile darove. Mlada bi se tom prilikom po više puta presvlačila da bi se vidjelo šta joj je ko od mladoženjine porodice poklonio.

Nije bilo uobičajeno da ruho ide onog dana kad se povede djevojka, već i nekoliko mjeseci poslije. Uz ruho bi išao neko od djevojčine bliže rodbine ili prijatelja. U Sarajevu se ruho nazivalo *čejzluk* ili *čejz*. Ruho se već pri prenošenju iz mladine u mladoženjinu kuću "slagalo na lice" da bi se i tada vidjelo. Naročito se pazilo da njen ručni rad bude stavljen na vidno mjesto. Ruho su obično raspakivale zaove ili neko drugi od ukućana. Procjenjivanja nije bilo.

Zet je prvi išao u posjet tazbini. Obično bi s mladom odlazio predveče i ostajao na večeri. Uz njih bi išao i neko ko bi nosio darove (najčešće djevojka, koja bi za tu uslugu bila darivana). Mlada bi zatim svakog petka ili s mužem ili sama odlazila u posjet majci.

Iza prvičina, slijedili bi pohodi, kojom prilikom bi mladina porodica darivala mladoženjine ukućane. Ni pri pohodima se nije ostajalo dugo. Sa pohodima bi i ženidbeni ceremonijal bio okončan.

Ženidbeni običaji neposredno nakon Drugog svjetskog rata

U odnosu na već opisane običaje oko ženidbe muslimana Sarajeva u periodu pred posljednji rat, mogu se evidentirati sljedeće izmjene, koje se ogledaju:

1. U načinu upoznavanja mladića i djevojke (nastale kao posljedica tzv. emancipacije).

2. U vidnom porastu udaje bez odobrenja roditelja (djevojke su sve češće bježale). Prošnje su bile vrlo rijetke.

3. Svatova skoro nikako nije bilo

4. Vjenčanje se obavljalo subotom i srijedom u Odboru pa tek, ako bi to mladenci željeli, provodilo bi se vjersko, odnosno vjenčanje koje je bilo u običaju.

5. Amanet je već tada bivao oblik tzv. vere (prstena) koju bi mladoj poklanjao mladoženja pri činu vjenčanja, a svjedoci bi joj obično poklanjali prsten kao vjenčani dar.

6. Nema pirovanja po više dana. Nakon čina vjenčanja odlazilo se na ručak koji bi priređivala mladoženjina porodica.

Skromnost svadbenog obreda u prvim poslijeratnim godinama najbolje se ogleda u terminu "partizanska svadba", koji su neki od kazivača upotrijebili.

Ženidbeni običaji šezdesetih i sedamdesetih godina XX vijeka

1. Termin ašikovanje blijedi i sve više je u upotrebi termin zabavljanja.

2. Starosna granica udaje, odnosno ženidbe se pomjera.

3. Roditelji skoro da nemaju nikakvog upliva pri izboru bračnog druga.

4. Mladić i djevojka se posjećuju i u toku zabavljanja.

5. Česte su vjeridbe i tom prilikom se priređuje svečanost.

6. Svatovi su opet redovni i brojni. Mladoženja dolazi sa svatovima po mladu. U velikoj mjeri se konzumira alkohol.

7. Vjenčanju prisustvuje i djevojčina porodica, sem oca i majke.

Poslije vjenčanja s mladom odlazi njena najbliža rodbina (brat, sestra) u mladoženjinu kuću, a ostali mladini svatovi vraćaju se kući njenih roditelja gdje se nastavlja veselje.

8. Mlada sve češće nosi bijelu vjenčanicu.

9. Svadbena putovanja su redovna.

10. Od svatovskih zvanja su kum i kuma.

11. Mlada i mladoženja se najčešće odmah odvajaju u zasebno domaćinstvo.

12. Darivanje mlade i dalje je poznato, s tim što ona vraća uzdarje.

13. Sve su osjetniji uticaji običaja stanovništva doseljenog sa strane[9)].

Običaji posljednjih godina

1. Osjetna je težnja da se svadbeni ceremonijal reducira na vrlo intiman obred, kojim pored mlade i mladoženje prisustvuju u većini slučajeva još samo dva svjedoka - kum i kuma.

2. Vjenčanica se zamjenjuje jednostavnijom odjećom.

3. Ruho je u tradicionalnom smislu nepoznato.

4. Svadbeni pir manje-više je sveden na ručak poslije kojeg mladenci odlaze na svadbeno putovanje.

5. Uzajamno posjećivanje između novoosnovane porodice, roditelja i rodbine nema više utvrđena običajna obilježja.

Šturost podataka o ženidbenim običajima u poslijeratnom periodu potiču i otuda što su se svadbeni običaji u ovom vremenskom razdoblju stalno mijenjali i još nisu dobili definitivan i jedinstven oblik.
Na osnovu iznesenih zapažanja, može se zaključiti da ženidbeni običaji podliježu čestim promjenama.

NAPOMENA

1) Ašikovanje su pratili različiti običaji, kao što su npr. razne vrste gatki. Tako bi na Đurđevdan odnosno Jurjev djevojke porezivale dva perceta luka. Na jedno bi vezivale običan konac, a na drugo zlatan. Ukoliko bi poraslo perce vezano zlatnim koncem tumačeno je da će se djevojka udati. Djevojke bi pod sahan (bakarnu posudu) stavljale krpu za pranje suđa, pod drugi tzv. bradu (komad vune) a pod treći prsten. Ako djevojka otkrije sahan sa prstenom znači udaće se, bradu - udaće se za stara, a krpu - ostaće i talje u roditeljskoj kući da pere suđe. Jedna od djevojačkih gatki bila je i vezivanje konca preko ulice. Ako bi konac prekinuo mlad muškarac tumačeno je kao skora udaja za mlada, ako bi konac prva prekinula žena, udaje neće biti. Djevojke bi također oko sebe vezivale vrbove grane uz igovaranje slijedeće gatke: "Ove godine vrbom, dogodine trbom", izražavajući tako želju za skorom udajom i potomstvom.
2) Poznati su bili sarajevski teferiči na *Trčivodama. Piščivodama* i *Obhođi.* Pored toga, mladež se sastajala i na tzv. muslimanskom korzu koje je bilo utorkom, i pored glavnog korza, tj. Obalom i Ispodhrastova, bila su sporedna korza mahalama.

3) *Zlatni topi u grad udariše*
lijepu Hajru nama odvedoše.
"Lijepa Hajro je l' ti žao majke?"
"U mog dragog bolju majku kažu."
"Lijepa Hajro je l' ti žao babe?"
"U mog dragog boljeg babu kažu."
"Lijepa Hajro je l' ti žao braće?"
"U mog dragog boljeg bracu kažu."

4) *Gorom jašu kićeni svatovi*
Gorom jašu, gora proklinjaše:
"Kud idete kićeni svatovi,
Kud idete, kud konje morite?
Umrla je prošena djevojka.
Na umoru govorila majci:

D *"Dobro moje majko svate dočekajte,*
Stare svate u donje halvate,
Mlade svate u gornje čardake,
A junake u donju avliju.
Svakom svatu po boščaluk dajte
A mom dragom devet boščaluka.

5) *Trepetljika trepetala puna bisera,*
Ovi naši bijeli dvori puni veselja
Što u dvoru žamor stoji, šta ono vele?
Ono babo sina ženi pa se vesele.

6) *Eno zora svanut mora*
Pusti me moja draga da idem.
Nije zora već je hora,
Prilazi jengin momče kraj mene.
Eno tebe zove mati.
Nije mati već su svati,

Prilazi jangin momče kraj mene.
Eno pjevci zapjevaše.
Nisu pjevci već pijanci,
Prilezi jangin momče kraj mene.

7) *Zapjevala bulbul ptica misli zora je.*
Ustaj Fato, ustaj zlato dijeli darove.
Ja sam mlada i sirota nemam darova.
Kad si mlada i sirota što se udaješ?
Mene majka ludu dala, nisam ni znala.

Kad me mladu obukoše, mišljah Bajram je,+
Kad mi kosu opletoše, mišljah Jurjev je.+
Kad mi dragog dovedoše, mišljah brat mi je.+
Zagrli me, poljubi me vidjeh šta mi je.

8) Jela koja su bila obavezna bila su slijedeća: čorba, ćevap, pirjan, baklava, pite (pita s mesom nije nikad služena, već mahom zeljanica, jufke su morale biti polagane, a ne složene u krugove "zvrkove"), zatim bamija, krzatma, patka ili guska filovana bademima i rižom. Između svakog jela služeni su kompoti. Na kraju je obavezno služen pilav ili s mesom ili češće s kiselim mlijekom.

9) Tako npr. novac od darivanja sad se daje djevojčinoj majci, a osobi koja čašćava svatove), ruho je u obliku skupog namještaja, itd.

Imena kazivača:

1. GUTIĆ SALKO, rođen 1910.
2. ŠPILJA (RADONJA) HABIBA, rođena 1915.
3. MERHEMIĆ HIBA, rođena 1918.
4. TUFEKČIĆ (HADŽIĆ) MUNIRA, rođena 1922.
5. PRNDELJ (NEGO) SEJDA, rođena 1920.
6. AHMAGIĆ FATIMA, rođena 1926.

INSTRUMENTI I INSTRUMENTALNI SASTAVI U NARODNIM IGRAMA

Miroslava FULANOVIĆ - ŠOŠIĆ:

INSTRUMENTI I INSTRUMENTALNI SASTAVI U NARODNIM IGRAMA

Tradicionalni narodni plesovi Bosne i Hercegovine izvode se u narodnoj praksi uz pratnju narodnih muzičkih instrumenata, često i uz pjesmu, a ponekad bez bilo kakve pratnje (tzv. "nijeme" igre ili "gluha" kola). Kada te plesove izvode na sceni članovi kulturno-umjetničkih društava, najčešće to izvođenje prate instrumentalni ansambli različitih sastava. Nazivaju ih orkestrima kako je u ovom slučaju po pravilu riječ o manjim instrumentalnim ansamblima, a ovisno o instrumentima koji ulaze u njihov sastav, dobijaju i određeniji naziv - NARODNI ORKESTAR ili TAMBURAŠKI ORKESTAR.
Mada instrumentalni ansambli pri kulturno-umjetničkim društvima Bosne i Hercegovine nisu ujednačeni (njihov sastav ovisi od realnih mogućnosti, a ne od potrebe i želje da se ta potreba zadovolji), može se reći da NARODNI ORKESTAR obično u svom sastavu ima sljedeće instrumente: harmoniku, violinu, klarinet, kontrabas ili bas gitaru, a ako se ukaže mogućnost uključuju se i drugi fabrički instrumenti. Da ne bi bilo zabune, treba reći da NARODNI ORKESTAR ne uključuje narodne instrumente, već nastoje da na navedenim fabričkim instrumentima ostvare zvučnost blisku estetskim normama, stilu i duhu narodnog muzičkog izraza, prvenstveno takozvanog malovaroškog.

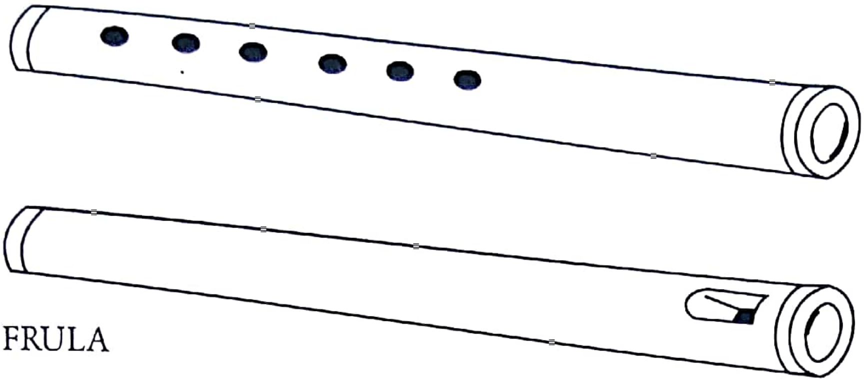
TAMBURAŠKI ORKESTAR je sastavljen od trzalačkih instrumenata i najčešće obuhvata: prim, tamburu, bas-prim brač i berde (kontrabas). Dakle, ovi tamburaški orkestri ne odgovaraju instrumentalnim ansamblima istog imena - ali drugog UTVRĐENOG sastava u koji ulaze: bisernica, brač, čelović, čelo, bugarija i berde - namijenjenih za koncertna izvođenja.
U nekim folklornim sekcijama susreću se, kao prateći instrumenti igre i pjesme, USNA HARMONIKA i RUČNA HARMONIKA, instrumenti

fabričke proizvodnje, inače široko rasprostranjeni među narodima Bosne i Hercegovine.

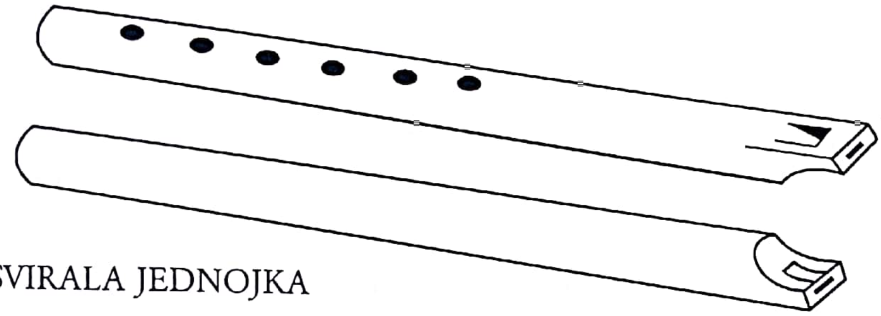
USNA HARMONIKA, omiljena zbog zvučnosti i malih dimenzija (praktična za nošenje) do sada se tu javlja kao dijatonski tip (postoje i hromatski i akrodski, kao i noviji tipovi većih tehničkih mogućnosti).

RUČNU HARMONIKU na ovom tlu nalazimo u dva oblika: sa klavijaturom za desnu ruku, to je KLAVIRSKA HARMONIKA, i sa dugmetima ili pucama, koju narod naziva DUGMETARA ili PUCARA.
Od mnoštva tradicionalnih narodnih muzičkih instrumenata (koje njihovi istraživači svrstavaju u četiri velike grupe: idiofoni, membranofoni, aerofoni i kordofoni), folklorne sekcije kulturno-umjetničkih društava čije je scenske nastupe pripremao Hajrudin Hadžić, bili su zastupljeni: frula, dvojnice, saz, polusaz i šargija.

FRULA je aerofoni instrument čija dužina nije određena, ali obično iznosi oko 30 cm. Na fruli je izbušeno šest rupica za prebiranje (sviranje) koje svirač pokriva sa po tri prsta svake ruke. U novije vrijeme većina svirača frule je kupovala na vašarima, kao proizvod vještih narodnih zanatlija iz Srbije. Te frule se razlikuju od bosanskih svirala jednojki (koje su svirači pravili svaki za sebe) po obliku piska, donjem otvoru cijevi, po razmještaju i načinu bušenja rupica za sviranje.
Bosanska svirala ima koso odsječen pisak poput kljuna, on se prilikom sviranja stavlja u usta, a kod frule je pisak okomito odsječen pa se ne uzima u usta već samo prisloni uz njih.
Donji otvor cijevi bosanske svirale je iste širine kao i unutar cijevi, dok se kod frule pri samom kraju otvor sužava na polovinu unutarnjeg promjera.
Rupice za sviranje su na bosanskohercegovačkoj svirali bušene okomito, a na fruli su bušene koso sa nagibom prema donjem otvoru. Svirka frule prati mnoge tradicionalne narodne igre. Na fruli se improvizuje "čobanska svirka", sviraju se melodije pjesama. Ovaj omiljeni narodni instrument pruža mogućnost za postizanje izvođačke tehnike prilično visokog nivoa, čime se može objasniti široka rasprostranjenost frule i u Bosni i Hercegovini.

FRULA

SVIRALA JEDNOJKA

DVOJNICE su tradicionalni narodni aerofoni instrument sa dvije cilindrične cijevi, izbušene u jednom komadu drveta. Te cijevi su iste dužine i mogu biti paralelne ili račvaste. Svaka cijev ima svoju rupu glasnicu i svoj pisak.

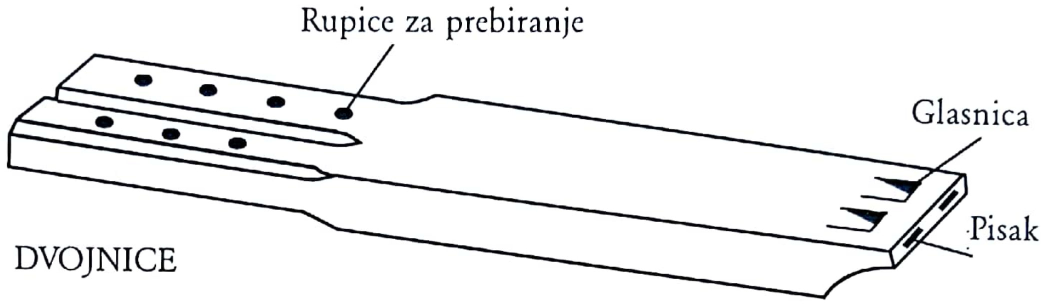
Rupice za prebiranje se buše paralelno, ali na jednoj cijevi tri, a na drugoj četiri, tako da najviša rupica nema par. Ako su četiri rupice na desnoj cijevi, narod kaže da su to dvojnice "na desnu ruku", a ako su četiri rupice na lijevoj cijevi to su dvojnice "na lijevu ruku".

Kod bosanskohercegovačkih dvojnica starijeg tipa donji otvor cijevi je širok, dok je kod novijih sužen.

Dvojnice se izrađuju u raznim veličinama, a obično su duge 30-40 cm. Svira se istovremeno u obje cijevi i tako se dobija dvoglasna sviraka, čija sazvučja odgovaraju zakonitostima polifone prakse dotičnog područja.

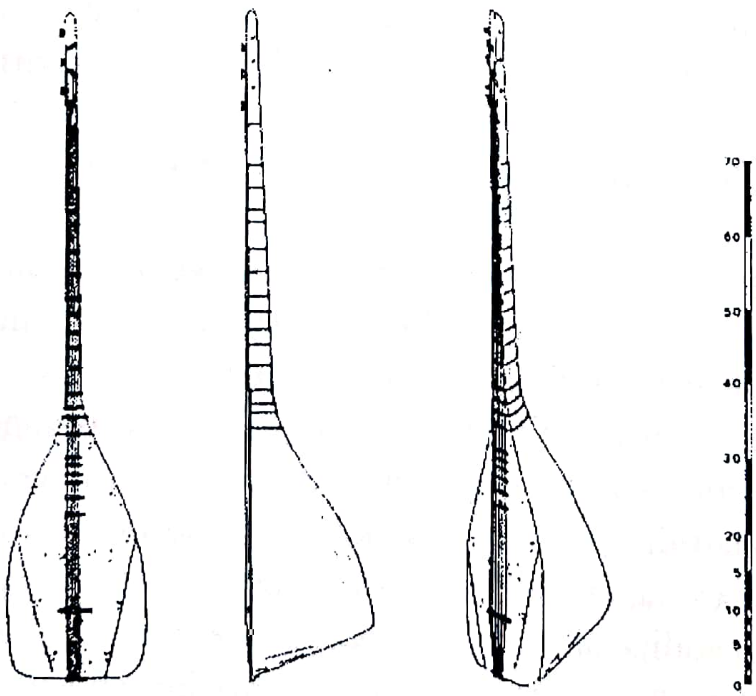
Na dvojnicama, instrumentu mekog ali punog zvuka, najčešće sviraju čobani, izvodeći lirske improvizacije iz kojih izvire duboka osjećajnost. Sami svirači te melodije nazivaju "čobanska svirka". Zavisno od raspoloženja i inventivnosti čobanina, ovaj instrument služi za izražavanje ličnih osjećanja, sviranje melodija omiljenih pjesama, šaljivo imitiranje oglašavanja raznih životinja. Ali, pored navedenog, svirku dvojnica nalazimo i kao sredstvo sporazumijevanja i dogovaranja među čobani-

ma, ili sa ukućanima u selu do kojih može doprijeti zvuk ovog instrumenta.

DVOJNICE

ŠARGIJA je kordofoni instrument porijeklom sa Bliskog Istoka. U neša krajeve donesena u vrijeme turske vladavine, šargija je prvo bila u upotrebi samo kod muslimanskog stanovništva u bosanskim kasabama, a tek od kraja XIX vijeka prihvaćena je i u selima sa kršćanskim življem.
Veličina šargije nije fiksirana, obično iznosi oko 80 cm. Rezonator (narod ga naziva KUTLAČA) se pravi iz jednog komada drveta i karakterističnog je oblika - prilično je dubok i "otesan na brid", tj. pod oštrim uglom.
Kutlaču pokriva TAHTA (daska) koja je od omorike. Na tahti je izbušeno 4-5 rupica glasnica.

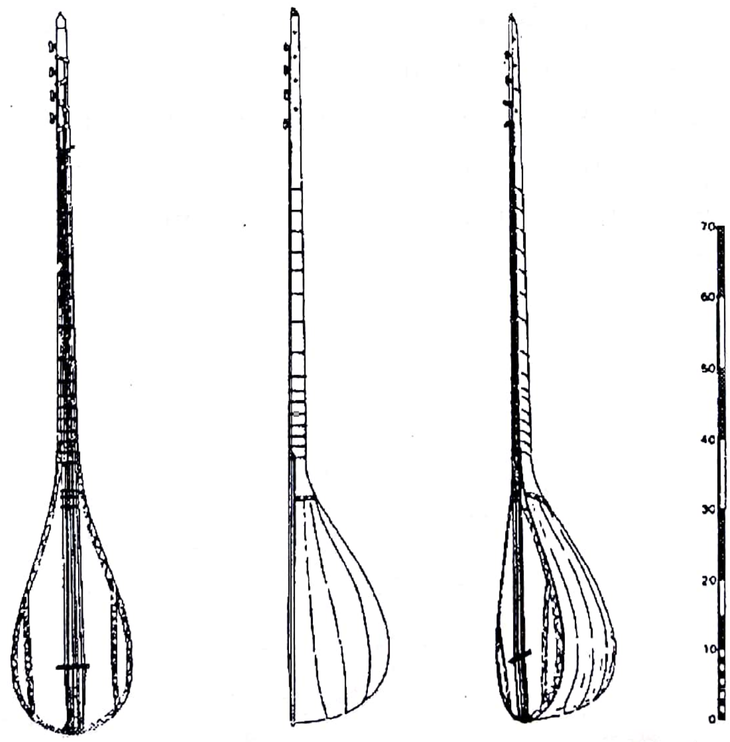
ŠARGIJA

Na vratu instrumenta su PERDETA (pragovi), omotana od žice. Graditelj postavlja perdeta po sluhu, pomjerajući ih dok ne dobije tonske odnose koji su u praksi uobičajeni na dotičnom području, ali sve češće i po već utvrđenim mjerama. Na gornjem dijelu vrata instrumenta utaknute su čivije za zatezanje žica. Broj žica obično je 5. Tonovi se

proizvode okidanjem žice terzijanom (trzalicom), koji se najradije pravi od trešnjeve kore.
Šargije u Bosni i Hercegovini obično ugađaju "na tri avaza", tj. troglasno, pri čemu su dvije gornje žice jednako ugođene (npr.: F-C-G). Srednju, najdublju žicu (C) zovu TANDRKUŠA. Ona se ne dodiruje prstima, već zvuči prazna pod udarima terzijana, dajući tandrkav zvuk.
Na šargiji se najčešće sviraju melodije tradicionalnih narognih igara.

POLUSAZ je vrsta tambure, nešto veća od šargije, a manja od saza. Ima 6 do 8 žica koje se ugrađuju troglasno. Neki graditelji ostavljaju na polusazu perdeta pomična, pa svirač može da ih pomjera dok na instrumentu ne postigne željene tonske odnose.
Tonovi se proizvode okidanjem žica terzijanom.
Na ovom instrumentu se sviraju narodne igre, a koristi se i za pratnju pjevanja narativnih pjesama po kratkom napjevu, kao i za pratnju nekih pjesama tzv. malovaroške tradicije.

SAZ - instrument orijentalnog porijekla, dužine oko 135 cm., najveći je instrument iz grupe dugovratih leuta na području Bosne i Hercegovine.
Postupak izrade saza je složen i traje oko godinu dana. Iskustvo narodnih graditelja je pokazalo da za rezonator treba koristiti drvo koje ima široke godove, a najkvalitetniji su šareni javor i klen. Međutim, dobri sazovi se prave i od orahovine, hrastovine, drveta jabuke, kruške, trešnje i bagrema.
Narodni naziv za rezonator je KUTLA. Ovdje se kutla obično pravi iz

SAZ

jednog komada drveta, duboka je i zaobljena. Mnogo rjeđe se prave kutle od uskih drvenih letvica koje se međusobno slijepe (prema kalupu istog oblika), jer ta izrada zahtijeva više vremena i posebnu vještinu graditelja. Na kutlu se lijepi daska GLASNJAČA (najbolje od smrče) sa ODUŠKOM otvorom kružnog oblika ili sa više malih otvora. Na dasci se nalazi i KOBILICA koja odvaja žice od daske i na nju prenosi treperenje žica.

DRŽAK, tj. vrat instrumenta se najčešće pravi od šljivovog drveta, koje je postojano i lijepe boje. Na gornjem dijelu vrata utaknute su ZAVRTKE, tj. čivije za zatezanje žica, a ispod čivija smješteno je JASTUČE ili ĆUSTEK koji odvaja žice od vrata instrumenta. U Bosni i Hercegovini nalazimo sazove sa 6 do 16 žica, koje se ugađaju - kao i ostale dugovrate leute kod nas - "u tri avaza", tj. troglasno.
Duž vrata saza postavljena su PERDETA, tj. pragovi, čiji položaj određuje osnovni tonski niz na instrumentu. Ranije su perdeta za saz izrađivana od životinjskih crijeva. Danas su najčešće od žice ili silka koji se omota oko drške instrumenta i veže u čvor. Zanimljivo je da graditelji sazova kod nas ne fiksiraju perdeta, ostavljaju ih pomičnim. Međutim, dosadašnja istraživanja govore da se jednom postavljena perdeta na sazu u praksi više ne pomijeraju.
Saz je instrument namijenjen prvenstveno pratnji pjevanja pjesama sevdalinki pri čemu uvijek kreće unisono sa glasom pjevača. Međutim, neke sazlije na svom instrumentu sviraju i razne tradicionalne narodne igre.

KRATKI OSVRT
NA BOŠNJAČKO-MUSLIMANSKE GRADSKE I SEOSKE NOŠNJE U BOSNI

Ljiljana BELJKAŠIĆ - HADŽIDEDIĆ:

KRATKI OSVRT NA BOŠNJAČKO-MUSLIMANSKE GRADSKE I SEOSKE NOŠNJE U BOSNI

Bosna i Hercegovina, po svom geografskom položaju, nalazi se na području na kome se sučeljavaju tri geografsko-etnografske kulturne zone. To su dinarska, panonska i djelimično mediteranska. To je svakako imalo uticaja na sve oblike narodnog života, pa i na narodne nošnje. Pored svega naprijed navedenog, napomenućemo još i to, da se, s obzirom na sve karakteristike narodnog života, te tri zone dijele na pet etnografskih oblasti. To su: Posavina, Zapadna Bosna, Srednja Bosna, Istočna Bosna i Hercegovina. U Posavini se osjećaju panonski uticaji, dok se u ostalim oblastima osjećaju dinarski uticaji, a pored toga, u Hercegovini se osjećaju još i mediteranski uticaji. I pored zajedničkih karakteristika, svaka od ovih oblasti ima i neke svoje posebnosti, što se možda najdirektnije vidi na narodnim nošnjama. Ovo se odnosi uglavnom na seoske nošnje, dok su gradske nošnje bile formirane pod orijentalnim uticajima. Pored svih ovih opštih karakteristika, koje bismo mogli nazvati kulturno-regionalnim, u nošnjama postoje još i druge osobenosti i karakteristike. U vrijeme kada je tradicionalna narodna nošnja bila u opštoj upotrebi, nošnjom se označavala nacionalna pripadnost. Prema nošnji se također mogao utvrditi i socijalni status svakog pojedinca, pa se, pored toga što su u okviru svake grupe postojale svečane i svakodnevne nošnje, na prvi pogled moglo utvrditi imovno stanje svakog pojedinca. Također, razlikovala se nošnja starijeg uglednog domaćina od svečane momačke nošnje, djevojačka nošnja od nošnje mlađih ili starijih udatih žena, nošnja u žalosti, svadbena odjeća u odnosu na svečanu djevojačku nošnju, itd. itd.

Nošnja je, kao i sve ostalo, bila podložna promjenama. U toku posljednjih pedesetak godina te su promjene bile najizrazitije. Proces urbanizacije snažno je zahvatio sve oblike života, a možda se najviše manifestovao u narodnim nošnjama. To je posebno došlo do izražaja u seli-

ma u blizini komunikacija ili gradskih središta, odakle su prodirali svi modni uticaji. S toga dolazi do sve većeg prihvatanja gradske nošnje - sve više se nosi odjeća izrađena od tvornički proizvedenih materijala, a muškarci sve više nose konfekcijski izrađenu odjeću. Na taj način postepeno se izjednačava odjeća seoskog i gradskog stanovništva. Tako je došlo do pojave da su tradicionalne narodne nošnje u mnogim krajevima Bosne i Hercegovine djelimično, ili skoro u potpunosti zamijenjene odjećom "po gradskoj modi". U nekim krajevima o nekadašnjem načinu odijevanja mogu jedino posvjedočiti starije osobe koje su još nekada nosile tu nošnju, ili koje je pamte. O tome mogu posvjedočiti i rijetki sačuvani odjevni predmeti u škrinjama starijih žena, i naravno, nošnje sačuvane u muzejskim zbirkama.

Uzevši u obzir upravo realnu situaciju, činjenica je da u širim krugovima postoji - ili potpuno nepoznavanje ili pak samo površno ili djelimično poznavanje tradicionalne narodne nošnje. S druge strane, osjeća se potreba nabavke nošnje neophodnih za funkcionisanje folklornih ansambala, a u nemogućnosti nabavke originalnih nošnji javlja se i potreba za rekonstrukcijom nošnji. Naravno, uspjela rekonstrukcija nošnje, odnosno kopija originala, sasvim je zadovoljavajuća za scensko izvođenje. Čak je za tu svrhu sasvim zadovoljavajuće i uspjela stilizacija nošnje. No, pri tom, svaka stilizacija podrazumijeva, ne samo izgled nego u sebi treba da sadrži i "duh" nošnje. Ukoliko se želi postići stvarni kvalitet i ukoliko se želi prezentirati vrijednost naše kulturne baštine, potreban je ozbiljan pristup tom poslu. Ukoliko se ovom poslu ne pristupa seriozno, sav trud može da bude kontraproduktivan. S jedne strane, može da izazove negativne reakcije dobrih poznavalaca naše tradicije, a s druge strane, kod neupućenih, posebno mlađih, može da stvori sasvim pogrešnu sliku o našoj narodnoj kulturi i stvarnim vrijednostima koje su stvarale prethodne generacije. A to je nedopustivo. Stoga je prezentiranje naše kulturne baštine veoma odgovoran posao. Svakako da se to odnosi i na interpretiranje narodnih igara, kao i odijevanje igrača u ansamblima igara. Česta je bila pojava, a i sada je, nepravilna primjena narodne nošnje, kao što je: miješanje dijelova nošnje različitih nacionalnih grupa, zatim miješanje dijelova nošnje iz raznih oblasti, kao i nepravilan način odijevanja pojedinih dijelova odjeće, posebno kad se radi o nošnji za glavu.

Pošto se prezentirana građa o igrama bošnjačko-muslimanskog stanovništva odnosi na igre iz grada i sela, uglavnom iz oblasti Srednje Bosne, to ćemo, kao doprinos tekstu o igrama, dati i opšte podatke o nošnjama iz ovih krajeva. Na taj način, izvođači će moći da steknu opštu sliku o nošnjama iz ovih krajeva i upute o pravilnom načinu odijevanja.

Gradske nošnje

Gradske nošnje u Bosni i Hercegovini formirale su se pod orijentalnim uticajima, jer je u toku viševjekovne osmanske vladavine u našim krajevima Carigrad bio modni centar odakle su stizali svi modni noviteti. U svom formiranju ta nošnja je prolazila kroz različite faze i bila je izložena promjenama, no u ovoj prilici nećemo o tome detaljnije govoriti. Govorićemo o nošnji kakva je nošena krajem 19. vijeka i početkom 20. vijeka, kada se tradicijska nošnja sve više mijenja i gubi, da bi na kraju bila zamijenjena odjećom po zapadnoevropskoj modi. U vrijeme tih promjena muška nošnja nazivala se "bosansko odijelo" ili "bosanske haljine", a odjeća po zapadnoevropskoj modi "tijesno odijelo". Iako je gradska tradicijska nošnja bila ujednačena u svim gradovima Bosne i Hercegovine, postojale su ipak, u detaljima, i neke lokalne razlike. No, međutim, te razlike su bile takve, da su mogli da ih uoče samo dobri poznavaoci tih nošnji, pa stoga, u ovoj prilici, zavisno od namjene ovog teksta, nećemo o tome ni govoriti.

Muška nošnja sastojala se od košulje, gaća, čakšira, anterije, fermena, pojasa, fesa, čarapa i cipela. Za izradu rublja upotrebljavalo se domaće pamučno platno zv. bez. *Košulje* su, za svakodnevnu upotrebu bile krojene od tankog beza, ili debljeg, ali sa jednostavnim tkanjem, dok su košulje za svečanu upotrebu (na pr. momačku ili svadbenu odjeću) bile krojene od veoma tankog beza, često sa utkanim prugama od svile. Bile su duge do bokova, ravno krojene, sa dugim i veoma širokom rukavima. Na prsima su imale duži razrez, oivičen sitnim svilenim kericama (vrsta čipke rađene šivaćom iglom). Krajem 19. i početkom 20. vijeka, razrez na prsima je nešto kraći, a uz vrat se našivala i uzana, ravna "jačica". Jačica

je za svečanu upotrebu također bila oivičena sitnim kericama. *Gaće* su se krojile od debljeg domaćeg platna, sa širim nogavicama i širokim i dugim turom. *Čakšire* su krojene od čohe crne boje, sa nogavicama koje su uzane, razrezane sa unutrašnje strane listova i kopčaju se sitnim metalnim kopčicama. Čakšire imaju duži, nabrani tur i nabore oko struka, koji su ušiveni, a učvršćeni su našivenim "pasom" od platna ili iste čohe. Pojaseva je bilo više vrsta. Uobičajeni *pojas* bio je širok, dugačak, otkan od tanke crvene vune i bio je jednobojan. U svečanijim prilikama nošen je svileni pojas zv. "trabolos", također širok i dugačak, sa svilenim resama na kraju, tkan na uzdužne pruge i sitne kvadratiće. Bogati i ugledni građani nosili su "adžem-pas", pojas od tanke šarene vunene tkanine, import iz Carigrada. Na gornjem dijelu tijela nošeni su različiti haljeci. No, mi ćemo ovdje govoriti samo o dva dijela gornje odjeće, koji su se najdruže zadržali u upotrebi. Preko košulje oblačila se *anterija*. To je haljetak krojen od pamučnog ili svilenkastog materijala, uobičajeno sa sitnim, uzanim prugama. Anterija je bila krojena sa dugim, uzanim, pri dnu rasječenim rukavima (dio iznad šake). Na prsima je imala "pešove" koji su se preklapali, a kopčala se sitnim dugmićima. Po rubovima bila je optočena sa jednim ili dva reda našivenih svilenih gajtana crne boje. Nešto je duža od struka.

Preko anterije oblačio se *fermen*. Fermen je gornji haljetak krojen od čohe crne boje, dug do struka, bez rukava i sprijeda otvoren. Fermen je gornji haljetak krojen od čohe crne boje, dug do struka, bez rukava i sprijeda otvoren. Fermen je svuda okolo optočen sa više redova našivenih svilenih gajtana crne boje, a obično je još bio ukrašen na peševima ili na leđima sa strana vezom od crnog svilenog "zeha" (više uvrnutih svilenih niti). Na glavi je nošen *fes* sa crnom svilenom kićankom. Na nogama, zavisno od godišnjeg doba, nošene su bijele *čarape*, pletene od vune ili pamuka. Početkom 20. vijeka, uz "bosanske haljine" nosile su se cipele, sa ravnom petom, od kože crne boje, plitke, bez pertli, sa umecima od gumene tkanine sa strana. To je tip cipela sličan "mokasinkama".

Ženska nošnja. Ona je raznovrsnija i bogatija od muške nošnje, ali u ovoj prilici, neće biti potrebno da se govori o njenom razvoju, o svim, neka-

da nošenim odjevnim predmetima, nego samo o praktičnoj primjeni te nošnje za potrebe ansambla igara. Stoga, govorićemo o dvije vrste ženske nošnje. O nošnji sa anterijom, i o nošnji sa dimijama. Do kraja 19. vijeka, nošena je, posebno u svečanijim prilikama, odjeća sa anterijom. Ta odjeća sastojala se od duge, široke košulje, gaća, anterije, pojasa, obuće i oglavlja. *Košulja* je bila izrađena od domaćeg pamučnog ili svilenog beza, duga skoro do članaka, ravno krojena, sa širokim i drugim rukavima. Na prsima su imale duži razrez i malu uzanu jačicu, često ukrašenu zlatovezom. Košulje bogatih žena na donjem dijelu, sprijeda, bile su ukrašene zlatovezom ili vezom od svile (to se naziralo ispod anterije). Gaće su bile duge, sa širokim turom, krojene od tankog beza. Preko košulje se oblačila "ječerma", mali jelečić ukrašen zlatovezom, a kopčala se ispod grudi. Preko toga, oblačila se *anterija*. To je vrsta otvorene haljine, sa dubokim izrezom na grudima i sa dugim pri dnu rasječenim rukavima. Anterije su se krojile od različitih materijala, zavisno od imovnog stanja. Bilo ih je od svilenkastog materijala, somota, svile i brokata. Veoma bogate žene imale su anterije bogato ukrašene zlatovezom. Sprijeda, i svuda okolo rubovi anterija bili su optočeni "zlatnim širitom" (široka zlatotkana traka). Preko anterije nosio se *pojas*. Pojaseva je bilo raznih vrsta - izrađenih od srebra, pa pozlaćenih, od samota sa zlatnim ili srebrnim dodacima, od mekane kože, ili zlatnog širita, ili uglavnom, pojasevi su se kopčali ukrasnim kopčama zv. pafte. One su uglavnom bile od srebra, izrađevine majstora kujundžija. Na nogama su se nosile bijele pamučne čarape i papuće raznih vrsta. Oglavlje je bilo raznovrsno. Djevojke su nosile kosu spletenu u pletenice, puštene niz leđa, a na glavi plići tamnocrveni fesić, nošen na sredini, a sprijeda je još bio ukrašen vještačkim cvijetom. Sa strana su bili još i ukrasni broševi od srebra, pokićeni brušenim staklenim kamenjem (a bogate i dijamantima). Djevojke, pa i udate žene, nosile su još i tzv. "kalkan-kape". To je kapa plića od fesića, ravna na tjemenu i ukrašena biserom ili dukatićima. Iznad čela bili su u nizu našiveni sitni dukati, sa strana kraće, a pozadi dugačke (do ramena) svilene crne rese. Udate žene, osim toga, nosile su i sasvim male, plitke kapice obično crne boje, koje su na tjemenu bile ukrašene metalnom (obično od srebra) pločicom, dukatima ili gusto nanizanim biserima. Ta kapica, zajedno sa ukrasima nazivala se *tepeluk*

(dobila je naziv po ukrasnom dijelu koji se nazivao "tepeluk"). Ta kapica sa tepelukom stavljala se iznad čela, ravno, ili malo sa strane, a preko te kapice stavljala se marama zv. šamija. Šamija je marama kvadratnog oblika, osnovne bijele boje, sa odštampanim cvjetnim motivima. Šamija je po rubovima ukrašena bijelim ili raznobojnim "kericama". Imućnije žene i djevojke nosile su šamije sa veoma krupnim kericama, u vidu listića, jagoda, cvjetića i sl., što je šamiji davalo veoma lijep izgled.
Šamije se nose dijagonalno presavijene. Krajevi su se ukrštali iza vrata, ispod pletenica, pa su se vezivali iznad čela, na tjemenu, tako da su kerice, uz lice, sa obje strane, djelovale veoma lijepo i dekorativno. Početkom 20. vijeka djevojke sasvim prestaju da nose kapice-fesiće sa cvijetom, pa nose samo šamiju na glavi. Udate žene nose još malu kapicu sa tepelukom, a preko nje šamiju, vezanu na isti način. Kapica sa tepelukom vidi se sasvim malo ispod šamije. Nakit je bio veoma bogat. BIlo ga je raznih vrsta (prstenje, narukvice, ukrasi na kapama, broševi u vidu grančica "grana") itd., a oko vrata omiljen nakit bile su ogrlice od nanizanih dukata i biser.
Nešto "modernija" odjeća je bez anterije, sa dimijama. Sastojala se od košulje, ječerme, dimija, pojasa, šamije i obuće. Košulja je bila od tankog pamučnog beza, ravno krojena, sa dugim, širokim i po rubu okeranim rukavima. Oko vrata ravan izrez optočen kericama, ili sa uzanom jačicom. Preko košulje (zv. "košuljak") koja je inače duga do kukova, oblačila se ječerma, ukrašena zlatovezom i zlatnim širitima po ivicama. Pored ječerme, koja se nije kopčala na grudima, nošen je i "fermen", jelečić sličan ječermi, samo što su "pešovi" bili okrugli i što se nisu kopčali na grudima, nego su bili otvoreni. Na donji dio tijela oblačile su se dimije. Dimije su bile duge, jednobojne veoma široke, i krojene od različitih materijala, pretežno svilenih. Luksuznije dimije bile su ukrašene sprijeda i pozadi sa po dva ili tri reda zlatnog širita i to vertikalno. Svilene tkanine od kojih su se krojile dimije bile su čvrste, bez visokog sjaja, ili je to bio brokat nježnih boja. Oko struka se opasivao pojas kakav je nošen i uz anteriju. Na nogama su nošene bijele pamučne čarape i razne papuče, prvenstveno one sa zlatovezom. Na glavi se nosi, šamija na isti način kako je naprijed opisano. Kosa je spletena u dvije pletenice puštene niz leđa.

NAPOMENA: Detaljnije informacije o gradskoj nošnji mogu se vidjeti u knjizi: Ljiljana Beljkašić-Hadžidedić - Gradska muslimanska tradicijska nošnja u Sarajevu - priručnik za rekonstrukciju narodne nošnje Zagreb, 1987, Izdavač Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske. Osim toga, u ovoj prilici daćemo i nekoliko napomena o pravilnom oblačenju ovih nošnji. Za mušku nošnju daćemo samo napomenu da muška anterija treba da bude zakopčana na grudima, da se anterija obavezno mora uvući u čakšire, a tek preko toga opasuje se pojas koji mora da bude dobro utegnut. Preko anterije oblači se fermen.

Kada se radi o ženskoj nošnji sa anterijom, napomenućemo da je bilo moguće, da se, nakon nošenja duge košulje ispod anterije, nose i dimije. Stoga, u sadašnjoj situaciji, ako postoji mogućnost nabavke anterija, one se mogu nositi preko dimija, koje se ispod njih samo naziru. Što se tiče oglavlja, tu postoji mogućnost da se nose na glavi ili kalkan-kape, ili sasvim male kapice sa tepelukom, uz obaveznu šamiju vezanu na pravilan način, kao što je naprijed opisano. Sasvim je pogrešno i nedopustivo da igračice imaju uz lice raspuštenu, dugu kosu, koja pada niz leđa i ramena. Zapravo, smatralo se krajnje nepristojnim da neko vidi ženu ili djevojku sa raspletenom, raspuštenom kosom. Kosa, prema tome, ako već nije spletena u pletenicu, treba da je sakupljena ispod traka (ili svilenih resa) na kapi, ili ispod šamije. Također je sasvim nepravilno, što imamo priliku da vidimo, da igračice u nekim ansamblima šamiju vežu ili oko vrata, ili iza vrata. Napominjem ponovo, jedini pravilan način vezivanja šamije (u vrijeme nošenja tradicijske nošnje) jeste - dijagonalno presavijanje, ukrštanje krajeva iza vrata (ispod pletenica) i vezivanje krajeva na tjemenu, tako da se vide kerice. Igračice obučene u košulju, ječermu i dimije treba da imaju na glavi samo šamiju, bez ikakvih kapa, ukoliko se ne raspolaže i sa nekoliko malih kapica sa tepelukom, koje bi se mogle staviti ispod šamije, kod poneke igračice, zbog raznolikosti.

Seoska nošnja

Seoska bošnjačko-muslimanska nošnja u svim krajevima Bosne i Hercegovine, bez obzira na regionalne i lokalne razlike, u svom razvojnom

putu bila je izložena stalnom procesu urbanizacije. Činjenica je da se seosko stanovništvo ugledalo, a i ugleda, na odjeću gradskog stanovništva. Kojim intenzitetom je tekao proces urbanizacije, zavisilo je od komunikacija i blizine gradskih središta. Iako je proces urbanizacije tekao kontinuirano, ipak se općenito može reći da su najizrazitije promjene u seoskoj muslimanskoj nošnji nastupile u predindustrijskom periodu (druga polovina 19. vijeka), te u periodu iza I svjetskog rata, pa do pedesetih godina 20. vijeka. U prvom periodu, dolazi do prihvatanja dimija. Početak nošenja dimija, kao dijela gradske nošnje, unosi velike promjene u tradicijskoj nošnji. Dimije su počele da se nose u raznim krajevima u različito vrijeme i prvo su prihaćene u blizini većih gradova. Interesantno je da su simije prihvaćene kao dio nošnje i kod nemuslimanskog stanovništva, prvo u gradovima, a potom i u nekim selima. (O dimijama pisano je i posebno: Lj. Beljkašić-Hadžidedić, Dimije, haljetak orijentalnog porijekla u nošnjama Bosne i Hercegovine, Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu, 1967). Prilično je nepoznata činjenica sa su u prethodnom periodu osnovni dijelovi ženske seoske nošnje bili košulja, duga skoro do članaka i duge gaće, sa nogavicama koje su bile ukrašene tkanjem i koje su se vidjele ispod košulje. Nošnja sa takvim obilježjem najduže se zadržala, sve do naših dana, na planini Bjelašnici (vidi: Lj. Beljkašić-Hadžidedić, Nošnja na Bjelašnici, Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu, 1966). Nosioci modnih kretanja bile su djevojke i mlađe žene. U vrijeme kada su počele da se nose dimije, one su se oblačile preko duge košulje i dugih gaća, a kada se to pokazalo kao nepraktično, dužina košulje je smanjena, tako da su se uz dimije nosile kraće košulje, zvane "košuljak" ili košulja "kratica". Te košulje u nekim krajevima Srednje Bosne bile su još ukrašene vezom u nizu, niz rukave, ili je u samom bezu bilo nekoliko utkanih vertikalnih pruga crvene ili bordo boje. Prema do sada prikupljenim podacima mogli bismo dati osnovne podatke o izgledu nošnji u pomenute dvije faze za područje Srednje Bosne i prelazne oblasti za Posavinu.

Nošnja u predindustrijskom periodu

a) **Ženska nošnja** sastojala se od košulje, gaća, ječermice, pojasa, oglavlja i obuće. Košulja je bila krojena od lanenog ili pamučnog domaćeg plat-

na. Za svečanije prilike krojene su košulje od tanjeg pamučnog beza. Obično su uz ivice bile utkane po jedna ili dvije vertikalne pruge crvene ili bordo boje. Košulja je bila duga skoro do članaka, široka, ravno krojena, sa dugim i širokim rukavima. Početkom 20. vijeka rukavi su se pri dnu sabirali, tako da se iznad šake formirala neka vrsta volana. Razrez na prsima bio je optočen vrpcom od raznobojnog pamuka, sa kićankicom na dnu. Oko struka opasivale su se dvije vrste pojasa - uzani pojas sa malim, tzv. "badem-paftama", kopčama koje su bile pretežno od srebra, te pojas načinjen od tankog vunenog šala. Naime, to su bili tanki, vuneni šalovi tvorničke proizvodnje, sa cvjetnim motivima živih boja, na osnovnoj podlozi crne ili bordo boje i resama okolo. Šal se presavijao dijagonalno, uvrtao i vezivao na sredini, sprijeda, tako da su oba kraja visila niz košulju. Gaće su bile sa posebno našivenim širokim nogavicama koje su bile ukrašene vezom, pretežno crvene boje, ili utkanim raznobojnim motivima. Također, nogavice su mogle biti i sasvim bijele, ali u samom tkanju pravila se, kombinacijom tankih i debljih niti, tkanina sa sitnijim ili krupnijim kvadratićima zv. "kafaz". Nogavice su se obavezno vidjele ispod košulje. U nekim prilikama donji rubovi košulje su se zadizali i zadijevali za pojas, tako da su se nogavice od gaća vidjele u potpunosti (vidi: Lj. Beljkašić-Hadžidedić: Prilog poznavanju seoske muslimanske nošnje u Bosni i Hercegovini, Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu, 1989, strana 139, tabla IX).
Na nogama su nošene bijele vunene čarape i lagani opanci od prijesne kože ili tzv. "visočki opanci". Djevojke su na glavi nosile šamiju vezanu na način naprijed opisan, a udate žene na glavi plitku, manju kapicu, preko koje se stavljala šamija. Krajevi šamije obavezno su se vezivali na tjemenu. Na gornjem dijeu tijela, preko košulje se oblačila ječerma, jelek krojen od jednobojnog ili šarenog pamučnog materijala, optočen zlatnim širitom i gajtanom, različite dužine, sprijeda otvoren.

Muška nošnja sastojala se od košulje, gaća, čakšira, pojasa, obuće, kape i prsluka. Košulja je bila od domaćeg beza, ravno krojena, sa dugačkim razrezom na prsima, bez jačice, sa dugim i širokim rukavima. Gaće su bile duge, sa širokim nogavicama i jako dugačkim širokim turom, i bile su dio ljetne nošnje. Košulja se uvlačila u gaće. Oko struka opasivao se

široki, dugi pojas, otkan od tanko predene vune, jednobojan, ranije bijele, a kasnije i crvene ili svijetle maslinastozelene boje. Na nogama su bile vijele vunene čarape i opanci. Na glavi se nosila kapa u vidu ćulaha, nekad omotana otkanim šarenim peškirićem, a nešto kasnije u opštu upotrebu ulazi fes. Zimi, a ako se išlo negdje dalje, oblačile su se čakšire od sukna "singave" boje (prirodna boja vune sivkastosmeđa), krojene na isti način kao i gaće. Na gornjem dijelu tijela nošen je gunjić, jelek dug do struka, bez rukava, od sukna crne boje, optočen našivenim gajtanima bordo ili tamnije zelene boje. Nošen je mjesto gunjića i "koparan", prsluk duži od struka, od crne pamučne tkanine, postavljen pamukom i uzdužno prošiven u nizovima.

b) Ženska nošnja

Ne razlikuje se bitno od nošnje u prvoj fazi, svi elementi su isti jedino što je prihvaćeno nošenje dimija. Dakle, oglavlje je isto, obuća ista, košulja je samo kraća i uvućena u dimije. Ponekad su žene mjesto gaća ispod košulje oblačile dimije. Dimije su bile uglavnom jednobojne, bez širita i bilo kakvih ukrasa, pretežno od svilenkastih, pamučnih materijala. Ječerme su se nešto izmijenile, postale su kraće, a pravljene su od šarenih svilenih ili pamučnih materijala, i bile su više dekorativnog, a ne funkcionalnog karaktera.

Muška nošnja se mijenja, mjesto čakšira od singavog sukna, sa širokim turom, nose se čakšire od tanjeg crnog sukna sa manjim turom, počinju preko košulje da se nose "anterije" i fermeni, preuzeti iz gradske nošnje. Na glavi nosi se obavezno fes, a na nogama duboke crne cipele (za rad svakako još i opanci).

Noviji period

Ženska nošnja u svečanijim prilikama još se sastojala od kratke košulje, ječerme i dimija od šarenog pamučnog ili svilenkastog materijala i šamije na glavi, sa uzanim pojasom sa paftama. Na nogama su bijele pamučne

čarape i plitke cipele ili papuče. Početkom 20. vijeka u opštiju upotrebu ulazi i "kat haljina". To je komplet koji se sastoji od dimija i bluze sa dugim rukavima, od istog, šarenog materijala. Bluza je uvučena u dimije, koje su bogato nabrane. Oko vrata su razne oglice, na glavi samo šamija, sa vezenim krajevima na tjemenu, a na nogama bijele pamučne čarape i papuče.

Muška nošnja za svečane prilike, posebno momačka, ista je kao i tradicijska gradska, sa minimalnim razlikama u detaljima, što za potrebe ansambla igara uopšte nije bitno.

NAPOMENA:

Zavisno od mogućnosti nabavke odjeće za igračice, bilo bi sasvim u redu da se za odijevanje, ukoliko se ide na odijevanje muškog dijela ansambla u muško "bosansko odijelo", upotrijebi "kat haljina", uz šamiju, bijele pamučne čarape i papuče. Ukoliko se ide na varijantu sa košuljom, dimijama i ječermom, bilo bi sasvim u redu da dimije budu od šarenog pamučnog materijala. To je daleko bolje od (već nažalost) uobičajene pojave da se za izradu dimija upotrebljava sjajna, mekana vrsta svile poznate pod nazivom "krep-saten". Ta vrsta svile *nikada* nije bila u upotrebi niti u tradicijskoj gradskoj, a niti seoskoj nošnji. Stoga bi bilo preporučljivo da se satenske dimije zamijene dimijama od šarenog pamučnog materijala.

NAZIVI DIJELOVA MUSLIMANSKE SEOSKE NOŠNJE U BOSNI I HERCEGOVINI

MUŠKA NOŠNJA*

- Gaće
- Košulja
- Ječerma
- Čakšire
- Gazalice (Šalvare)
- Koporan
- Anterija
- Pamuklija
- Fermen
- Gunjevica
- Ćurdija
- Đoka
- Gunj
- Kabanica

OGLAVLJE

- Ćulah
- Fes
- Saruk - pojas (zajedno sa fesom)
- Bensilah - od kože - široki pojas
- Krmezli šal
- Pampa
- Mahrama
- Adžem pas

OBUĆA

- Opanci (oputnjaci)
- Visočki opanci (šareni)
- Kundure
- Vunene čarape sa šarama

ŽENSKA NOŠNJA*

- Dimije
- Bluza
- Ječerma
- Košulja
- Bošča
- Šamija
- Mahrama
- Gaće
- Duga košulja
- Hrka
- Pamuklija
- Anterija
- Gunj
- Zar
- Feredža
- Kuskunđe jemenija

OGLAVLJE

- Tepeluk
- Fesić
- Ogra
- Kapa
- Vala
- Peča

OBUĆA

- Mestve
- Papuće
- Opanci
- Kundure
- Nanule

NAKIT

- Pafte
- Menđuše
- Belenzuke
- Dukati (oglica)
- Gužve (biseri

1. Džepi kod Konjica

2. Donja Jablanica

3. Konjodor, Cazin

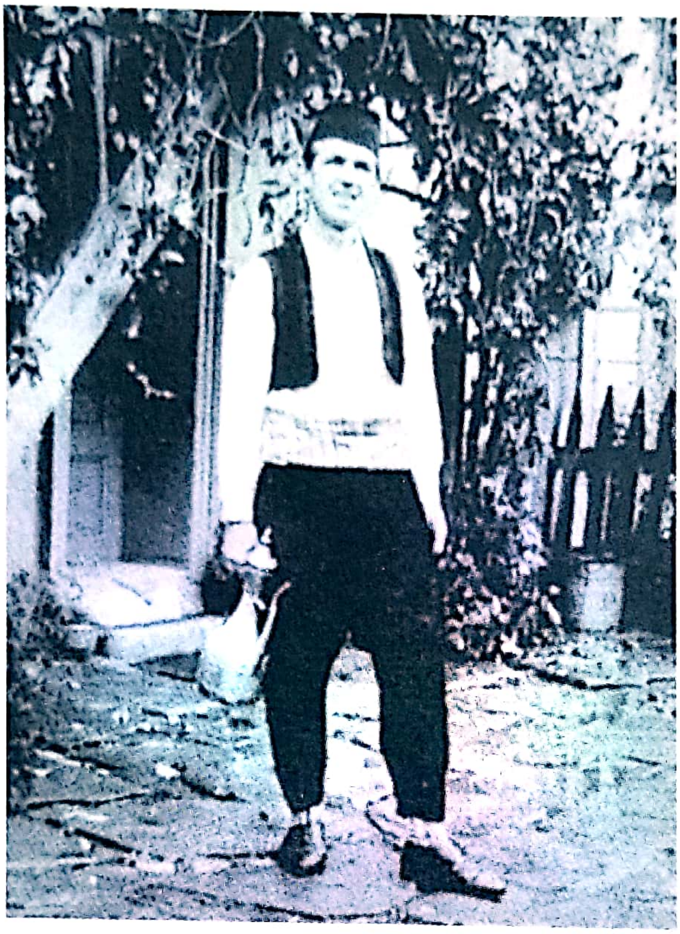
4. Goduša, Visoko

5. Nemila, Zenica

6. Šerići, Zenica

7. Obre, Kakanj

8. Šerići, Zenica

9. Drežnica

10. Brijesnica, Doboj

Fotografije od broja 1 do 10 presnimljene iz rada Ljiljane Beljkašić - Hadžidedić, "Prilog poznavanju seoske muslimanske nošnje u Bosni i Hercegovini", Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, str. 43/44, Sarajevo, 1989.

NAZIVI DIJELOVA MUSLIMANSKE GRADSKE NOŠNJE U BOSNI I HERCEGOVINI

MUŠKA NOŠNJA*

- Košulja
- Jećerma (do struka)
- Gaće
- Šalvare sa dugim turom
- Čakšire sa kraćim turom
- Čevken-haljetak do struka
- Fermen - bez rukava
- Benlu-haljetak dug sa rukavima
- Tulbent
- Mintan-košulja
- Ćurak postavljen sa krznom - haljetak sa rukavima
- Džube - bez krzna
- Hrka - haljetak
- Anterija
- Dolama-duga
- Gunj-preko ramena

OGLAVLJE

- Ćulah
- Čalma
- Turban
- Fes
- Kapa

POJASEVI

- Adžem pas
- Trabolos
- Čemer
- Bensilah (od kože)

OBUĆA

- Mestve
- Firale
- Opanci
- Nanule

ŽENSKA NOŠNJA*

- Duge bijele gaće
- Duga bijela košulja
- Fermen
- Ječerma
- Digišlija
- Ćurdija
- Džube
- Anterija
- Dimije
- Jelek
- Čevken
- Ćurak
- Hrka
- Pamuklija
- Hamam-košulja
- Feredža
- Bajrakli zar
- Zar
- Bluza
- Vunene čarape
- Pamučne čarape

OGLAVLJE

- Bošča
- Čember
- Jašmak
- Dušema
- Lahuri šal
- Jemenija
- Namazbez
- Kapica
- Fesić
- Tuka
- Kalkan
- Tepeluk

ZA LICE

- Peča
- Vala
- Vala sa kapicom

OBUĆA

- Mestve
- Firale
- Čizme
- Papuče vezene
- Drvene nanule
- Hamam nanule
- Cipele raznih vrsta

POJASEVI

- Tkani pojas
- Pojas od metala
- Pafte raznih vrsta

---

* Iz knjige M. S. Filipović "Visočka nahija"

1. Muslimanska gradska nošnja - Sarajevo (kraj 19. vijeka).
Iz knjige "Narodne nošnje u BiH", autor Z. Čulić,
crtež Hela Volfart - Kojović

2. Muslimanska gradska nošnja - Sarajevo (kraj 19. vijeka).
Iz knjige "Narodne nošnje u BiH", autor Z. Čulić,
crtež Hela Volfart - Kojović

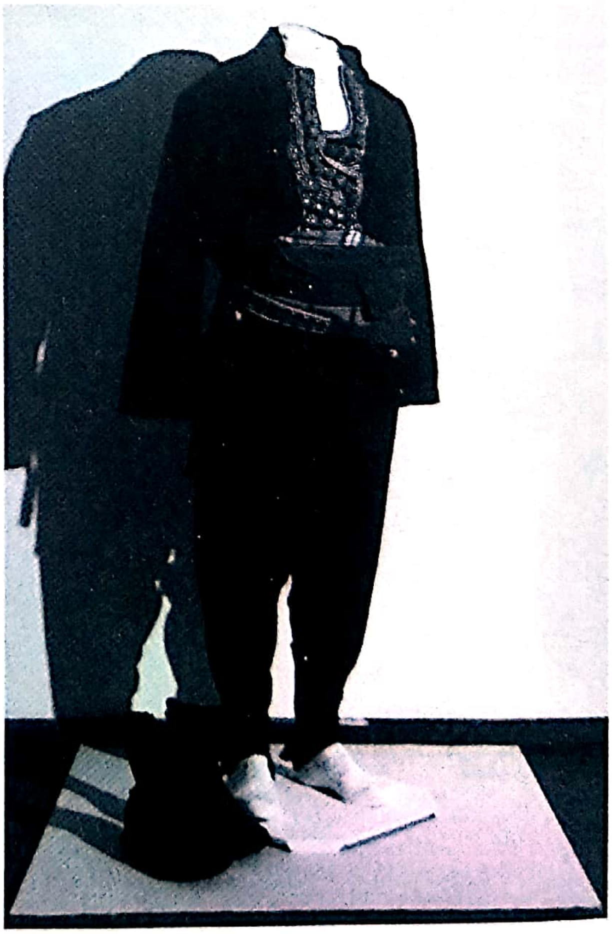
3. Fes, košulja, ječerma, fermen, gunj, adžem-pas, čakšire

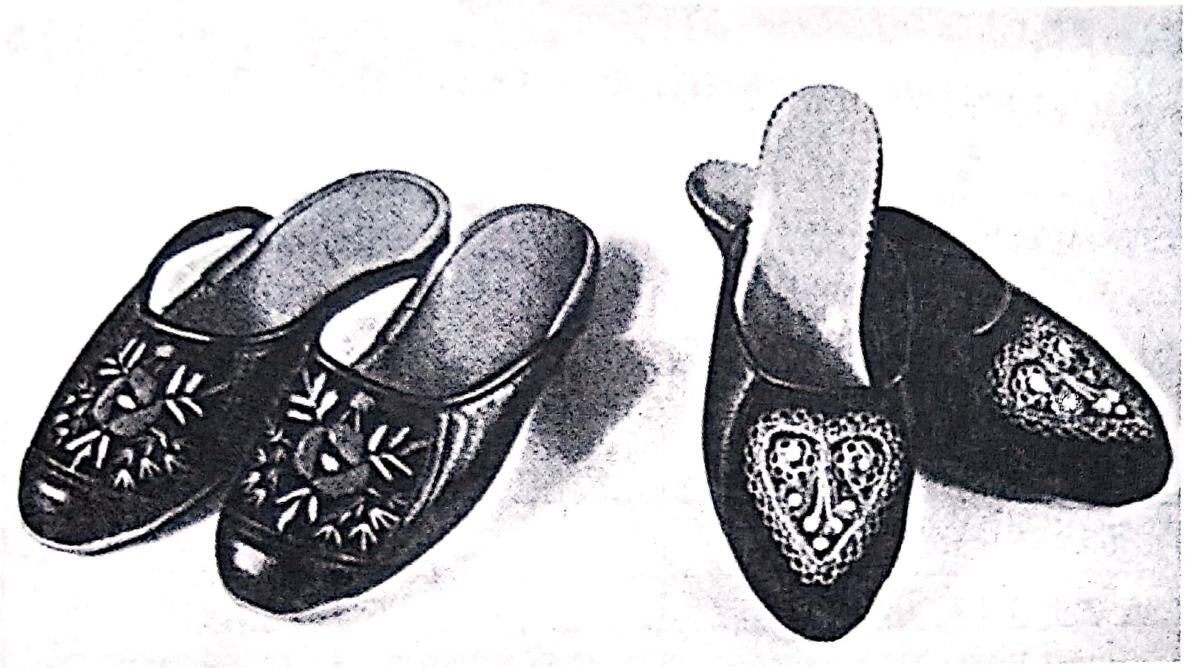
4. Gradske nošnje

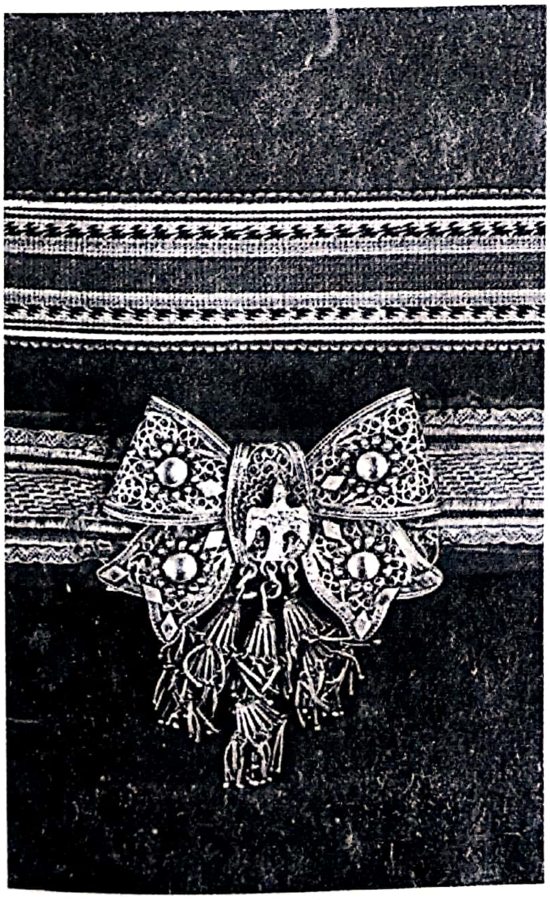
5. Ženska gradska nošnja
iz Sarajeva (Anterija) - 19. vijek,
Zbirka Zemaljskog muzeja u Sarajevu

6. Muška gradska nošnja
iz Sarajeva - 19. vijek,
Zbirka Zemaljskog muzeja u Sarajevu

7. Ženske papuče novije proizvodnje

8. Ženski pojasevi, pafte rađene u filigranu

Snimci od broja 3 do 8 (izuzev sl. 4) presnimljene iz knjige Ljiljane Beljkašić - Hadžidedić, "Gradska muslimanska tradicijska nošnja u Sarajevu", Zagreb, 1987.

KALKULACIJA MATERIJALA I VREMENA ZA IZRADU NOŠNJE

NOŠNJE ZA MUSLIMANSKE IGRE IZ OKOLINE SARAJEVA

A) ŽENSKA NOŠNJA

M a t e r i j a l	Količina	Utrošak vremena
- Čereče (uzvodni bez)	1,50 x 1,40 m	34 sata
- Saten svila	2,00 x 1,40 m	
- Plavi pliš	0,35 x 1,40 m	
- Brokat crveni	0,35 x 1,40 m	
- Ukrasna traka (4 vrste)	3,00 m	
- Gajtan crni	5,00 m	

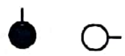
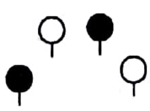
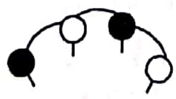
B) MUŠKA NOŠNJA

- Čoha crna	2,70 x 1,40 m	60 sati
- Glot crni	0,20 x 1,40 m	
- Prugasta svila crno-bijela	1,50 x 1,40 m	
- Bez tanki	2,20 x 1,40 m	
- Šifon tanki	0,70 x 1,40 m	
- Čoha crvena	0,20 x 1,40 m	
- Samt crveni	0,50 x 1,40 m	
- Prugasta svila crveno-bijelo	0,50 x 1,40 m	
- Dugmad (kliker crni)	26 komada	
- Drikeri	5 komada	
- Gajtan	120 m	
- Jedna štrena svile		

Ukupno utrošeno vrijeme za izradu: 94 sata

PRILOZI

TUMAČ ZNAKOVA

- IGRAČ
- IGRAČICA
- IGRAČ I IGRAČICA SA NAZNAČENIM SMJEROM LICA
- PRAVAC KRETANJA UDESNO ⟶
- PRAVAC KRETANJA ULIJEVO ⟵
- PRAVAC KRETANJA NAPRIJED ↑
- PRAVAC KRETANJA NAZAD ↓
- RUKE NISU SPOJENE
- RUKE SPOJENE
- PAROVNO U LIJEVU STRANU PO KRUGU
- PAROVNO U DESNU STRANU PO KRUGU

ABECEDNI PREGLED PJESAMA, HODOVKI, KOLANJA I IGARA

Lokaliteti

- 1 Anteriја . . . . Sarajevo
- 2 Bosanska tropa . . . . Sarajevo
- 3 Brzac . . . . Tešanj - Doboj
- 4 Dvojak . . . . Kozluk - Zvornik
- 5 Horkan . . . . Selo Mramor - Tuzla
- 6 Hrasničanka . . . . Hrasnica - Sarajevo
- 7 Ilidžanka . . . . Ilidža - Sarajevo
- 8 Igračica . . . . Jajce i okolina
- 9 Karađoz . . . . Sarajevo
- 10 Kolo okolo . . . . Sarajevo
- 11 Oj, curice dina ti . . . . Bosna i Hercegovina
- 12 Oj, djevojko preko puta . . . . Sarajevo
- 13 Okolo kolo . . . . Sarajevo
- 14 Osmerac . . . . Rudanka - Doboj
- 15 Orašljanka . . . . Orašje na Savi
- 16 Pribiruša . . . . Kotorsko - Doboj
- 17 Pogledaj me preko kola . . . . Kozluk - Zvornik
- 18 Rogatička zavrzlama . . . . Rogatica
- 19 Sitno kolo okolo . . . . Kozluk - Zvornik
- 20 Sarajevska zavrzlama . . . . Sarajevo
- 21 Truska . . . . Jajce i okolina
- 22 Turkuša . . . . Modriča - Odžak
- 23 Tapavica . . . . Selo Mramor - Tuzla
- 24 Treska . . . . Selo Mramor - Tuzla
- 25 Uz kukuruze . . . . Zenica i okolina

Kolanja bošnjačkih djevojaka i mladića

- 1 Da sam nešto prelijepa Fata .... Sarajevo
- 2 Jesi l' išla Fato u šeher Saraj'vo .... Careve Vode-Sarajevo
- 3 Na Vratniku, pod orahom, voda provrla ... Sarajevo
- 4 Prošetale tri djevojke, sve tri Sarajke ...... Sarajevo
- 5 Redom po redom jasenje .... Sarajevo
- 6 U ovom dvoru bijelom .... Sarajevo
- 7 Pođi kolo, pođi bolje .... Kozluk - Zvornik

Hodavke zabilježene u bošnjačkoj sredini

- 1 A što kunaš kuno bona .... Sarajevo i šira okolina
- 2 Vezak vezla Adem kada .... Sarajevo
- 3 Zaplakala stara majka Džafer-begova ...... Sarajevo
- 4 Trepetljika trepetala .... Mostar, Sarajevo i šire

Bošnjačke svadbene pjesme

- 1 Altun topi u grad udariše .... Jezero - Jajce
- 2 Čuj djevojko pod pulli duvakom .... Jajce
- 3 Dobro došli kićeni svatovi .... Vratnik - Sarajevo
- 4 Majka Mehu mladog oženila .... Zvornik
- 5 Na đerđefu vezak vezla Fata .... Vitkovici kod Goražda
- 6 Gorom jezde kićeni svatovi .... Sarajevo
- 7 Oj, djevere diko naša .... Kozluk kod Zvornika
- 8 Oj, lipa Fato .... Jajce
- 9 Veseli se kućni domačine .... Kozluk kod Zvornika
- 10 Zapjevala lulbul ptica .... Sarajevo
- 11 Zlatni topi u grad udariše .... Jajce
- 12 Što u dvoru žubor stoji .... Jajce
- 13 Hod ti kume diko naša .... Jajce

BOŠNJAČKE NARODNE IGRE, HODAVKE, KOLANJA I PJESME PO GEOGRAFSKOJ RASPROSTRANJENOSTI

SREDNJA BOSNA

IGRE
- Anterija
- Bosanska tropa
- Brzac
- Hrasničanka
- Ilidžanka
- Karađoz
- Kolo okolo
- Oj, djevojko preko puta
- Okolo kolo
- Osmerac
- Pribiruša
- Sarajevska zavrzlama
- Uz kukuruze

HODAVKE
- A što kunaš kuno bona
- Trepetljika trepetala
- Vezak vezla Adem kada
- Zaplakala stara majka

KOLANJA
- Da sam nešto prelijepa Fata
- Jesi l' išla Fato u šeher Saraj'vo
- Na Vratniku, pod orahom
- Prošetale tri djevojke, sve tri Sarajke
- Redom po redom, jasenje
- U ovom dvoru bijelom

PJESME
- Dobro došli kićeni svatovi
- Gorom jezde kićeni svatovi
- Zapjevala bulbul ptica

ISTOČNA BOSNA

IGRE
- Dvojak
- Horkan
- Pogledaj me preko kola, Fato
- Rogatička zavrzlama
- Sitno kolo okolo
- Tapavica
- Treska

KOLANJE
- Pođi kolo, pođi bolje

PJESME
- Majka Mehu mladog oženila
- Na đerđefu vezak vezla Fata
- Oj, djevere diko naša
- Veseli se kućni domaćine

POSAVINA

IGRE
- Orašljanka
- Turkuša

ZAPADNA BOSNA

IGRE
- Igračica
- Truska

PJESME
- Altun topi u grad udariše
- Čuj djevojko pod puli duvakom
- Hod ti kume, diko naša
- Oj, lipa Fato
- Što u dvoru žubor stoji
- Zlatni topi u grad udariše

Igra *Oj curice dina ti* igra se u većini krajeva Bosne i Hercegovine.

SNIMIO NA TERENU

DOBRO DOŠLI KIĆENI SVATOVI
- Snimio na jednoj svadbi bošnjaka u Zvorniku, 1972. godine

MAJKA MEHU MLADOG OŽENILA
- Snimio u Zvorniku od kazivača Muje Alića, rođenog 1957 (1972)

OJ DJEVERE DIKO NAŠA
- Snimio u Kozluku-Zvornik 1972. godine - pjevala grupa djevojaka

VESELI SE KUĆNI DOMAČINE
- Snimio u Kozluku-Zvornik, 1972. godine - pjevala grupa momaka.

GOROM JEZDE KIČENI SVATOVI
- Snimio na bošnjačkoj svadbi 1952. godine na Vratniku - Sarajevo.

NA ĐERĐEFU VEZAK VEZLA FATA
- Snimio u Vitkovićima kod Goražda od kazivača Šerifa Hrelja 1962. godine. Rođen 1937. godine.

ZAPJEVALA BULBUL PTICA
- Snimio na Vratniku-Sarajevo 1960. godine, od kazivača Salke Gutića, rođenog 1910. godine.

- TAPAVICA
- TRESKA
- HORKAN
- Snimio 1964. godine od Čosić Rasima, rođenog 1920. godine u selu Mramor kod Tuzle. Svirao uz veliku tamburu (polusaz).

- PRIBIRUŠA
- Snimio 1960. godine u Kotorskom kod Doboja, igrala grupa igrača uz usnu harmoniku.

- OSMERAC

- Snimio 1960. godine u Rudanci kod Doboja, igrala grupa igrača uz usnu harmoniku.

- ORAŠLJANKA

- Snimio 1975. godine od Ešrefa, u orašju na Savi. Svirao na harmonici, a inače se izvodi uz žičane instrumente.

- BRZAC

- Snimio 1958. godine na festivalu izvornog folklora "Na vratima Bosne" u Bosanskom Brodu. Igrala grupa igrača iz Tešnja kod Doboja uz žičane instrumente.

- SITNO KOLO OKOLO
- POGLEDAJ ME PREKO KOLA
- POĐI KOLO, POĐI BOLJE
- DVOJAK

- Snimio 1972. godine u Kozluku-Zvornik. Igrala grupa igrača, na smotri izvornog folklora uz veliku tamburu (polusaz).

- KOLO OKOLO
- OKOLO KOLO

- Snimio u Sarajevu. Svirao na sazu: Halid Musić.

- HRASNIČANKA

- Snimio u Hrasnici kod Sarajeva. Svirao na sazu Ćamil Metiljević.

- UZ KUKURUZE

- Snimio u Zenici na smotri folklora. Igrala grupa igrača iz okoline Zenice.

- KARAĐOZ

- Snimio 1968. godine od kazivača Salke Gutića rođenog 1910. godine u Sarajevu (igrali momci na Vratniku). Uz poznate Vratničke sazlije.

- TURKUŠA

- Snimio 1958. godine na festivalu folklora "Na vratima Bosne" u Bosanskom Brodu. Igrala grupa igrača iz Odžaka kod Modriče uz veliku tamburu (polusaz).

- ROGATIČKA ZAVRZLAMA

- Snimio 1962. godine u Rogatici. Svirano uz žičane instrumente.

- OJ, CURICE DINA TI

Igra koja je rasprostranjena u cijeloj Bosni i Hercegovini igraju je svi narodi. Uz usne harmonike, uz tambure, šargije, harmonike, itd.

KOLANJE I HODAVKA

- U OVOM DVORU BIJELOM - STRANA 113.
- REDOM PO REDOM JASENJE - STRANA 113.
- A ŠTO KUNAŠ KUNO BONA - STRANA 114.

SVADBENE PJESME

- ALTUN TOPI U GRAD UDARIŠE - STRANA 218.
- ČUJ DJEVOJKO POD PULI DUVAKOM - STRANA 218.
- HOD' TI KUME, DIKO NAŠA STRANA 219.
- OJ, LIPA FATO ZELENA LIVADO - STRANA 151.
- REPETLJIKA TREPETALA - STRANA 151.
- ZLATNI TOPI U GRAD UDARIŠE - STRANA 151.

IMENA KAZIVAČA

- Salko Gutić, ____________ rođen 1910. u Sarajevu
- Ćamil Metiljević, __________ rođen 1952. u Sarajevu
- Halid Musić, ____________ rođen u Sarajevu
- Mujo Alić, _____________ rođen 1957. u Zvorniku
- Hasan Kovać, ____________ rođen 1918. u selu Krševac - Kakanj
- Rasim Ćosić, ____________ rođen 1930. u selu Mramor - Tuzla
- Šerif, Hrelja ______________ rođen 1937. u Vitkovićima - Goražde

Za pojedine igre i pjesme koje su specificirane u ovoj knjizi nemam potpunih podataka o kazivačima.

KORIŠTENA LITERATURA

Bilten broj 2. 1953. godina, Institut za proučavanje folklora, Sarajevo

Knjiga: **Narodni plesovi u Bosni i Hercegovini**, Kulturno prosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb 1986. godina

POGOVOR

POGOVOR

Rijetke su oblasti, kao što je to slučaj sa folkloristikom, u kojima je tako moćno utkano biće jednog naroda, njegov duh, njegova osebujnost, njegovi stvaralački potencijali, specifično mišljenje i doživljavanje. I upravo ove suštinske vrijednosti, koje u najvećoj mjeri i definiraju ono što nazivamo identitetom jednog naroda, daju nam za pravo da ovdje progovorimo i o onim marljivim i nezaobilaznim stvaraocima i prenosiocima tradicionalne narodne umjetnosti, koji, ponekad nedovoljno primjećeni, ostavljaju doboke tragove o spoznaji nas samih.
Koliko smo vrijedni, šta nam je zajedničko? Još mnogo drugih pitanja možemo postavljati svakodnevno, a odgovore možemo pronaći tek kada duboko i ozbiljno proniknemo ne samo u manifestacije sadašnjosti, nego i u one koje zadiru duboko u prošlost. Da li je to uopće moguće? Mišljenja smo da jeste, jer sve ono što nas čini takvim kakvi jesmo predstavlja odraz iskustvenog taloga stoljećima filtriranog i selekcioniranog. Ono što je tradicionalno u biću jednog naroda moguće je prepoznati u najrazličitijim manifestacijama, ali tragovi tradicionalnog ipak su najprimjetniji u objektima materijalne i izrazima duhovne kulture. I jedni i drugi predstavljaju iraz kolektivne, a u njenom kontekstu i individualne svijesti. Kada su u pitanju prenosioci i stvaraoci tradicionalne narodne umjetnosti, ove dvije sfere svijesti predstavljaju neraskidivu cjelinu. Ako se prisjetimo davno utvrđene činjenice da se narodni kazivač u svom izražavanju nikada ne ponavlja i da on uvijek, a poštujući tradicijom utvrđene norme, unosi u svoj izraz makar mali dio svoje vlastitosti, ustvrdićemo jedan nužni dijalektički spoj u kome se tradicionalno protače u inovaciju ili drugačije rečeno - kolektivno u individualno. Na taj način prenosilac i stvaralac postaju jedno, što i samom izrazu omogućava trajnost. U skupinu onih, koji dosljedno prenoseći nataložena iskustva prethodnih generacija daju tradicionalnom umjetničkom izrazu i vlastiti pečat, spada i HADŽIĆ HAJRUDIN-HADŽIJA.

U ličnosti ovog čovjeka, baletnog plesača, folklornog igrača, sakupljača narodnog blaga, koreografa i stvaraoca, koji komponira napjeve prožete i zasnovane na izvornom narodnom tradicionalnom izrazu, sadržano je mnogo od onoga po čemu se Bosna, i to ona viševjekovna Bosna, prepoznaje. Naviknuti da poslije uspješnog nastupa neke folklorne skupine aplaudiramo izvođačima, često zaboravljamo na one skromne ljude koji su strpljivim radom, poštujući i najsitnije detalje tradicionalnih pokreta, nošnje i svirke, zapravo do tančina doradili njihovu prezentaciju. Uvjereni smo da će i HADŽIĆ HAJRUDIN-HADŽIJA u tom pogledu zauzeti ono mjesto koje mu zasluženo i pripada.

HAJRUDIN HADŽIĆ-HADŽIJA, čovjek nemirna duha, znatiželjan i veoma predan poslu koji je odavno odabrao, predstavlja zanimljivu ličnost, čiji životni put karakterizira uporna borba za afirmaciju izvornog, tradicionalnog folklornog izaza, a iznad svega narodnih igara sa područja Bosne i Hercegovine. Put do trenutka proslave 50 GODINA AMATERSKOG RADA I 27 GODINA UMJETNIČKOG RADA U BALETU NARODNOG POZORIŠTA U SARAJEVU nije bio ni lak ni jednostavan. Izuzetna energija i svijest da njegovi napori služe na dobrobit i obogaćenje, ali i prepoznatljivost identiteta naših naroda, omogućili su da Hajrudin Hadžić-Hadija zauzme vidno mjesto među onima čije se ime više ne može zaboraviti.

Rođen je 27.2.1927. godine u Bosanskom Brodu u radničkoj obitelji. Osnovnu školu pohađa od 1937-1940. godine, nakon čega u Željezničkoj ložionici izučava strojobravarski zanat. Ratne prilike i često bombardiranje Bosanskog Broda prisilile su Hajrudinovog oca da ga pošalje u Sarajevo, gdje će u Željezničkoj ložionici vrijeme do kraja rata provesti uz napredne omladince, uključujući se u najrazličitije aktivnosti, od sabotaže do ilegalnih akcija.

Po završetku Drugog svjetskog rata, 1945. godine, osim poslova koje je radio kao omladinski aktivista (pomoć invalidima rata, organizacija proslave 1. maja i sl.) organiziranjem kulturno-umjetničkih programa, učešćem u zboru Glavne željezničke radionice i stupanjem u folklornu sekciju ŽKUD

"Vaso Miskin-Crni", Hadžić Hajrudin-Hadžija započinje aktivnost kojoj će ostati vjeran sve do današnjih dana. Ali, prije nego što će se potpuno posvetiti radu na istraživanju i prezentaciji tradicionalnih folklornih igara, Hadžić će svoje i potencijale i senzibilitete usmjeriti na drugu stranu.
1946. godine osniva se Sarajevska opera i balet. U ovoj kući će Hadžić Hajrudin, kao jedan od prvih igrača baleta volonterski plesati godinu i po dana.
Do 1951. godine Hadžić će učestvovati na Prvom sletu fiskulturnika Jugoslavije, maturski rad (minijaturna lokomotiva) pokloniti Titu za rođendan, odslužiti vojni rok i vratiti se u Sarajevo sa nagradama i pohvalama za primjeran i samoprijegoran rad.
1951. godina svakako predstavlja prekretnicu u njegovom životu. Te godine zasniva profesionalni radni odnos u Sarajevskom pozorištu, gdje će i završiti 8 razreda baletskog studija (1956. godine).
Istovremeno, u ŽKUD "Vaso Miskin-Crni" započinje njegov koreografski rad u pionirskoj i seniorskoj selekciji folklornog ansambla. Godine koje nakon toga slijede biće ispunjene ne samo radom na mnogim koreografijama, nego i istraživanjem i bilježenjem tradicionalnih narodnih igara na prostorima Bosne i Hercegovine. Kao čovjek veoma istančanog ukusa i posebnog osjećanja mjere, Hadžić Hajrudin - Hadžija će manirom vrsnog poznavaoca ove problematike prikupiti oko 180 igara iz BiH i time zauzeti istaknuto mjesto u našoj folkloristici, a posebno u oblastima koreografije i koreologije. Najveći broj prikupljenih igara postavio je kao koreograf mnogih kulturno-umjetničkih društava, unoseći u ove koreografije upravo onoliko ličnog koliko to i inače čine kvalitetni prenosioci i stvaraoci tradicionalnog folklornog izraza.
Nemirna priroda Hajrudinova nije mu dozvoljavala da se usmjeri samo u jednom pravcu. Filmovi "Hanka", "Bitka na Neretvi", "Ljubav i bijes" i "Derviš i smrt", rad na otvaranju XIV Zimskih olimpijskih igara, Sarajevo, 1984. pripreme mnogih folklornih grupa za nastupe na smotrama folklora, članstvo u Udruženju folklorista BiH, predavač na seminarima za koreografe i još mnogo toga, samo su dio raznovrsne i značajne djelatnosti čovjeka koji je obogatio i svoje, ali i naše življenje.

Dr. Vinko Krajtmajer,
etnomuzikolog

SADRŽAJ

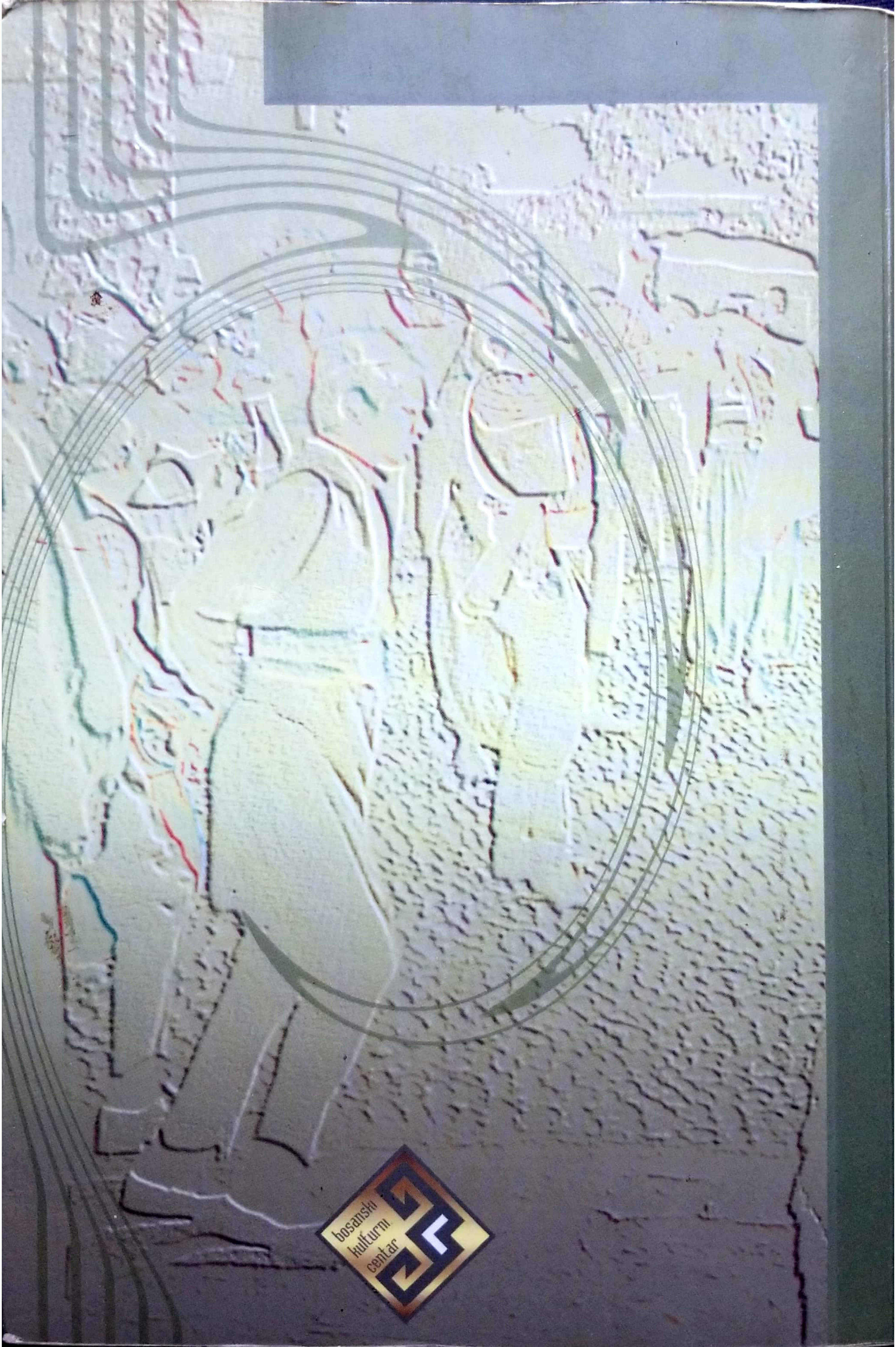
"...Malo je tekovina kulture u kojima se tako i toliko osjeća "prisustvo" vijekova, ocrtava temperament i duh jednog naroda — kao što je to slučaj sa igrama. U igri se čovjek vraća sopstvenoj duševnoj davnini. Taj boravak u njoj donosi mu neko naročito uživanje, prijatnost i osjećaj oslobađanja od svakovrsne tjeskobe življenja...

...Muzičko folklorne vibracije, zapravo, na najfiniji način svjedoče o ljudima kroz vrijeme i prostor. To je ono permanentno samoprepoznavanje i samoprizivanje u povijesnom trajanju čovjeka, njegovog duhovno-kulturnog pulsiranja...

...U knjizi koje je pred čitaocima, autor Hadžić Hajrudin Hadžija opisuje igre i običaje u Bosni i Hercegovini. On se posebno zadržava na fizionomiji igara i običaja Bošnjačkog naroda, počevši od prezentiranja gradskih i seoskih igara, preko opisa hodavki, kolanja, do svatovskih običaja i svadbenih pjesama. Uz to, opisane su i tradicionalne bošnjačke narodne nošnje...

...Ovom knjigom, nadamo se, ne samo da će biti otrgnut od zaborava značajan segment bošnjačke kulturne baštine, nego i potaknuti svi oni koji bi mogli doprinijeti reafirmiranju autentičnih narodnih igara i običaja ovog podneblja. Samo oni narodi koji ne drže do sebe, ne drže ni do svoje duhovno-kulturne baštine..."

(Dr. Jusuf Žiga)

bosanski kulturni centar